

**Календарно-тематичне планування та розробки уроків
зарубіжної літератури
у 8 класі за новою програмою та новим Державним стандартом
2016**

Укладачі: Творча група вчителів зарубіжної літератури Дунаєвецького району

Упорядник: Сабадах Н.П., вчитель зарубіжної літератури Дунаєвецької

ЗОШ-III ст. №

Рецензент: Прокопчук Л.В., методист КУ ДРР «РМК»

Посібник містить розробки уроків зарубіжної літератури для 8 класу за новою програмою.

Посібник розрахований на вчителів зарубіжної літератури, які працюють за новою програмою в 8 класі. Вчителями творчої групи розроблено уроки за темами, що дає можливість вчителям зарубіжної літератури ефективно організувати вивчення тієї чи іншої теми. Розробки уроків передбачають вивчення теоретичного матеріалу та організацію перевірочних робіт, вчителі можуть долучитися до запровадження різних інноваційних технологій, використовуючи матеріал даного посібника.

Теслюк Л.В.,
вчитель зарубіжної літератури
Чаньківської ЗОШ I-III ступенів

Тема: література і культура. Роди літератури (епос, лірика, драма), їхні характерні ознаки.

Мета: поглибити знання учнями поняття "культура" і "література", ознайомити з визначеннями понять "рід літератури", "епос", "лірика", "драма"; виховувати інтерес до художнього слова.

Обладнання: виставка літературних творів, які вивчатимуться в 8 класі, картки.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Епіграф

"спочатку було слово"

(Біблія)

"література - це керівник людського розуму
людським родом"

(В.Гюго)

"Лише література не підвладна законам тління,
вона одна не визнає смерті"

(М.Салтиков-Щедрін)

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань.

Запитання та завдання:

- пригадайте, яких письменників різних країн ви знаєте;
- охарактеризуйте коротко улюбленого героя зарубіжної літератури.

Вікторина

"Чи уважний ти читач"

1. Герой якого роману відзначився вірністю своєму лицарському обов'язку, поранений узявся захищати честь дівчини?
2. Десятирічному хлопчикові довелося самотійно вести літак над пустелею та морем і посадити його на аеродромі, дотримуючись усіх правил. Хто цей герой і з якого твору.
3. Герой якого твору був переконаний, що дива, казку треба робити своїми руками, і зробив це для однієї чудової дівчинки, яку всі називали Корабельною?
4. У якому творі зав'язкою твору є знайдений на березі шматок пергаменту?
5. Його твори зворушують не одне покоління читачів. Один із них - найвідоміший, найкращий, різдвяний. А премія імені цього письменника щороку присуджується авторам кращого оповідання або новели. Про кого мова?
6. Їхнє життя розплановане. Основними його віхами є День Читання, День Освіти, Олімпіада. Про яких героїв і з якого твору йдеться?

II. Оголошення теми та мети уроку.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Вступне слово вчителя.

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу.

1.Робота з Епіграфами

- як ви розумієте вислови?
- яке значення має література в житті людини?
- чи є щось спільне у висловлювання майстрів слова?

Слово вчителя. Мистецтвом називають відтворення життя в художніх образах. Воно завжди було і є одним із важливих чинників духовного життя людства, адже стимулює творчу діяльність, збагачує людину емоційними переживаннями та роздумами.

2. Робота з таблицею "Види мистецтва"

3. Робота в зошитах

Запис літературознавчих термінів.

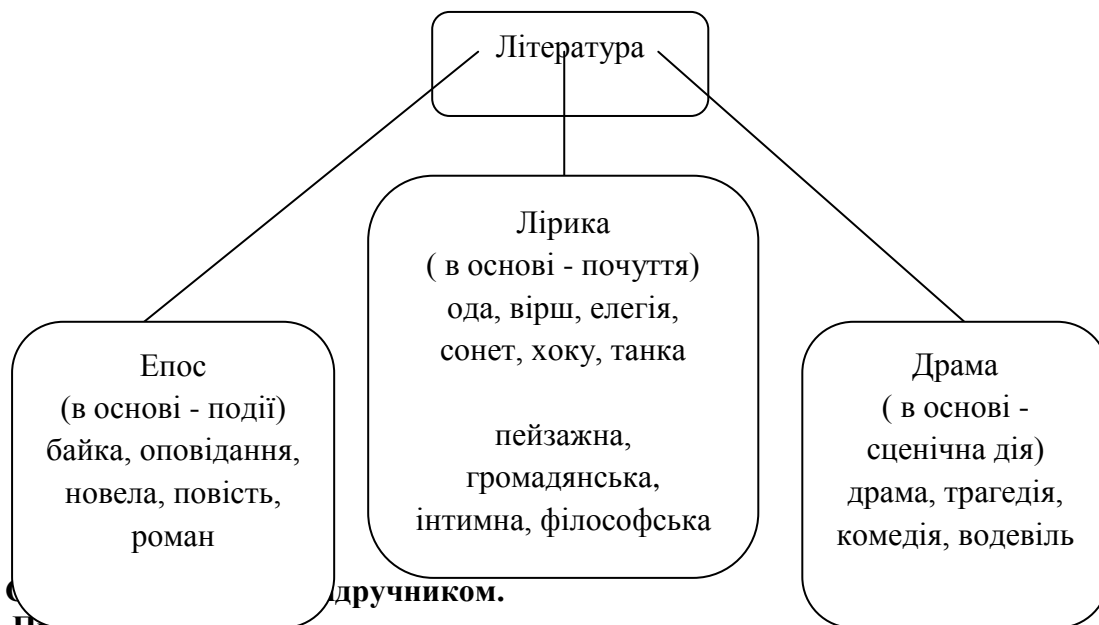
Культура - це сукупність досягнень людства, все багатство матеріальних і духовних цінностей, це інтегральний образ, що об'єднує науку, освіту, літературу, мистецтво, мораль.

Література - сукупність писаних і друкованих творів певного народу, епохи, людства; різновид мистецтва - мистецтва слова, результат творчого процесу автора. Відрізняють літературу технічну, наукову, довідкову та художню, призначену для задоволення пізнавальних, інтелектуальних, та естетичних потреб.

Завдання для учнів. Ознайомившись з таблицею та поняттями "література" та "культура" дати відповідь на питання, яку роль в житті людини відіграє література.

4. Слово вчителя. Література існує в різних родах і жанрах.

Згадаймо про це за допомогою схеми:

5. С... дручником.
V. Підсумок уроку.

Слово вчителя. Література - це мистецтво слова. Слово - найцінніше надбання людства, начало всіх начал. Тож будемо шанувати слово, яке і в наш час високих технологій не втратило своєї могутності, як і література - мистецтво слова.

VI. Домашнє завдання

Опрацювати матеріал підручника, вивчити літературознавчі терміни.

Урок 2

Тема: Літературний процес. Основні літературні епохи. напрями, течії, специфіка їхнього розвитку в різних країнах.

Мета: формувати поняття "літературний процес", розвивати світогляд на "літературний процес", працювати зі схемами, пробуджувати зацікавленість до вершинних надбань всесвітньої літератури.

Обладнання: виставка схеми, портрет Й.Гетте.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Епіграф

"Тепер ми вступаємо в епоху світової літератури"
(Й.В.Гетте)

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань.

Продовжіть речення:

Література - це ...

Культура - це ...

Епос - це ...

Лірика - це ...

Драма - це ...

II. Оголошення теми та мети уроку.

III. Мотивація навчальної діяльності.

IV. Вивчення нового матеріалу.

Слово вчителя

Сприймаючи твір мистецтва, ми не просто дивимося на те, що зображено, а згадуємо життєві враження. Кожен із нас суб'єктивно сприймає твір мистецтва. Саме індивідуальність сприйняття збагачує наше бачення світу в цілому. Естетичні ідеали змінюються разом із розвитком суспільства. Кожна історична епоха має свої естетичні ідеали, свої погляди на людину. Та все ж за всіх часів залишається незмінним те основне, що робить мистецтво мистецтвом, адже людина залишається людиною. Тому ми не тільки із цікавістю, а й із співчуттям, захопленням, переживанням відкриваємо для себе твори і наших сучасників і ті яким сотні років.

1.Робота з епіграфом.

2.Бесіда за запитаннями:

- які періоди світової літератури Вам відомо?

- чим історичні періоди відрізняються один від одного?

- які особливості мистецтва, античності, середніх віків Вам відомі із уроків всесвітньої історії 6,7 класів.

3. Слово вчителя.

Тисячолітня історія літератури довела, що найвизначніші духовні і художні пам'ятки людства так чи інакше пов'язані між собою. Це дало підстави говорити про існування літератури не лише окремого народу чи епохи, а й усього людства, тобто про всесвітню літературу.

4.Опрацювання літературознавчих термінів.

Всесвітній літературний процес - поступальний розвиток світової літератури від найдавніших часів до сьогодення. Він об'єднує літератури різних народів. У його розвитку формуються певні закономірності, внутрішні і міжнаціональні зв'язки.

Національна література - це художня література певного народу, яка має свою історію і традиції, що формуються на основі побуту, звичок, соціально-економічних особливостей.

Ознаки національної літератури:

- власні імена та географічні назви
- опис національних особливостей зовнішності, одягу, предметів побуту, рослин, тварин, місцевості.
- згадки про події національної історії, традиції, звичаї, образи
- звертання
- назви соціальних станів, професії, посад, міри ваги та довжини, грошей
- специфічні прислів'я, приказки, фразеологізми

5.Робота зі схемою "Літературний процес"

6. Презентація портрета Й.В.Гетте

7. Слово вчителя з елементами бесіди

- чи бачили Ви зображення цієї людини?
- який вірш Гетте Ви вивчали у 5 класі?

Саме Гетте на початку 19 ст. першим вжив словосполучення "всесвітня література", яке згодом стало науковим терміном.

8. Самостійна робота учнів

Завдання: за допомогою схеми та підручника заповнити таблицю періодизації світової літератури

Види літератури	Епохи	Напрями	Приклади
Антична літератури	VIII ст. до н.е. - V ст. н.е.		Гомер "Ілліада", "Одісея"; Вергілій "Енеїда"; Есхіл "Прометей закутий"
і т.д.			

V. Підсумок уроку

Бесіда:

Що таке літературний процес? З чим він пов'язаний?

Що є головним у літературі будь-якого часу?

Назвіть інші сторони літературного процесу

Слово вчителя.

Учні, попереду новий для Вас систематичний курс вивчення не окремих літературних творів, а світового літературного процесу, починаючи з найдавніших пам'яток мистецтва слова до епохи Відродження. Всі твори є класичними, тобто взірцевими, перевірені часом. Тому Ви не витратите свій час даремно, розпочнете здобувати класичну літературну освіту.

VI. Домашнє завдання.

Знати визначення літературознавчих термінів

Чайковська Ольга Борисівна
вчитель зарубіжної літератури,
спеціаліст вищої категорії, «старший учитель»
Дунаєвецької ЗОШ І-ІІІ ст. №2

Урок 3

Тема. Біблія як основа двох релігій - юдейської і християнської. Зв'язок Біблії з історією та міфологією.

Мета: повідомити про історію виникнення Біблії, як основ двох релігій, опрацювати ідейно-художній зміст програмових біблійних легенд; розвивати культуру зв'язного мовлення, синтетичне мислення, вміння уважно сприймати навчальний матеріал, робити правильні висновки; виховувати бажання бути мудрою, справедливою, неординарною людиною.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: Біблія, тексти біблійних легенд, дидактичний матеріал (тестові завдання, картки), портрети перекладачів Біблії українською мовою, репродукції картин, мультимедійна презентація.

Епіграф:

Нехай світ прогресує та розвивається, скільки завгодно,
нехай всі галузі людського дослідження та знань
розкриваються до найвищого ступеня,
ніщо не може замінити Біблію,
вона – основа будь - якої науки та будь-якого розвитку!
Йоган Вольфганг Гете
...Щоб пізнати притчу і загадкову мову,
слова мудреців і загадки їх.
Книга притч Соломонових

ХІД УРОКУ

I. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання

Бесіда за питання

- Яке значення має книга в житті людини ?
- Чому книгу вважають джерелом знань ?

II. Оголошення теми та мети уроку.

Мотивація навчальної діяльності

У нелегкі часи криз і катастроф наше серце зголодніло за істинними, вічними, абсолютними цінностями, а серед них – за словом правдивим, як саме життя; за словом чистим, як кришталь; високим і прекрасним; за словом віри, надії, любові, бо словом ми програмуємо долю свою і рідного народу. Святе письмо, як називають християни Біблію, розкриває величну таємницю слова, яке має бути народженим у надрах серця: « Бо чим серце наповнене, те говорять уста». (Мф. 12:34)

III. Сприйняття й засвоєння навчального матеріалу

1. Вступне слово учителя

«Написана сорока людьми,перекладена сотнями,надрукована тисячами. Прочитана мільйонами» Теодор Василіан

Вся історія людства є історією Богошукання, адже головне питання життя, питання про Бога, завжди непокоїло людей. Історія цивілізації яскраво ілюструє подібні пошуки, які призводили до появи релігій. В основі всіх релігій лежить або страх покарання, або заохочення за догодження богам.

Так виникли Веди, Коран, Біблія. Ці книги визнаються різними релігіями, проте ми маємо цінувати їх як втілення багатовікової культури.

Я запрошую групи школярів, які мали випереджальні завдання.

2. Виступ «істориків»

Однією зі священних книг, що зібрали мудрість тисячоліть, є Біблія.

Це книга іудеїв та християн, релігійна та історико-літературна пам'ятка світової культури. Свою назву Біблія отримала від грецького слова «біблос», що означає «книги». Слово це з'явилося ще в II тис. до н. е., коли в місті Біблос фінікійці створили склад папірусу і, зшивши, окремі листки, винайшли прообраз сучасної книги. Книги в той час коштували дуже дорого. Писалися вони на пергаменті – спеціально вичиненій шкурі ягнят, телят, козенят. За 50 аркушів пергаменту потрібно було заплатити стільки, як за двох коней. Папір з'явився лише у другій половині XIVст.

Біблія має свою неповторну історію створення. Віруючі люди вважають, що автор Святого Письма — Бог, а люди, які записали натхненне Богом, лише виконували його волю. Створювалася Книга Книг протягом тривалого часу: з XII ст. до н. е. до II ст. н. е., впродовж 1600 років: Мойсей жив приблизно 1500 років до народження Ісуса Христа.

(Старий Завіт був повністю зібраний за 40 років до народження Ісуса Христа), через 100 років після народження Христа були написані всі книги Нового Завіту.

Біблію писали сорок авторів — представники понад шістдесяті поколінь, серед яких були царі і хлібороби, філософи і рибалки — люди різного стану й різних професій.

Дійсно, Мойсей виховувався в сім'ї фараона, Петро був рибалкою, Лука — лікарем, Соломон — царем, Матвій — митником, Даниїл — міністром.

Дія Біблії розгортається на трьох континентах (в Азії, в Африці, у Європі), і відповідно писалася вона трьома мовами: Старий Завіт, зібраний за 40 років до народження Ісуса Христа, створений давньоєврейською, тільки невеликі частини деяких книг — арамейською, після Ісуса Христа листи і книги Нового Завіту були написані грецькою мовою, оскільки це була найрозповсюдженіша і найуживаніша мова того часу.

Перші тексти Біблії записувалися на папірусі, листки якого склеювалися і намотувалися на стрижні — у сувої. Біблія, записана на пергаменті, з'явилася набагато пізніше.

2.1. Зв'язок Книги Книг з історією.

У Біблії викладено історію людства, що починається створенням нашого світу. Занепад людської моралі, потоп, історія укладання угоди Бога з Авраамом — це історія Старого Завіту.

Новий Завіт — це історія приходу довгоочікуваного Месії, в якого народ, окрім учнів Христа, не повірив і розіп'яв, це історія воскресіння і вознесіння Ісуса, заснування християнської церкви.

3. Виступ «літературознавців»

Святе Письмо — джерело тем, мотивів і жанрів світового мистецтва.

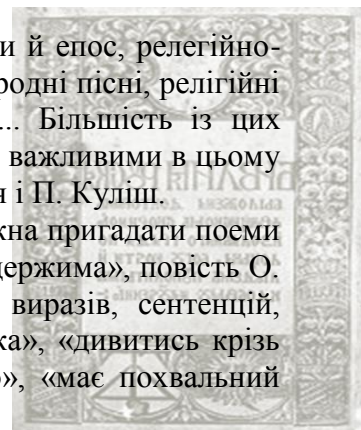
Книга Книг — маленький літературний всесвіт: в ній є міфи, легенди й епос, релігійно-ритуальні та юридичні кодекси, хроніки, притчі, перекази, оповіді, народні пісні, релігійні гімни, любовна лірика, афоризми, повчання, проповіді, пророцтва... Більшість із цих жанрів приваблювала письменників, надихала на творчість. Особливо важливими в цьому відношенні є псалми: починаючи від Шевченка, до Псалтиря звертався і П. Куліш.

Зверталися письменники і до інших книг Святого Письма. Можна пригадати поеми І. Франка «Мойсей» і Т. Шевченка «Марія», драму Лесі Українки «Одержима», повість О. Кобилянської «Земля» та ін. Біблія є також джерелом крилатих виразів, сентенцій, фразеологізмів: «змокнув від ніг до голови», «спить сном праведника», «дивитись крізь пальці», «не має докорів сумління», «робить із себе посміховисько», «має похвальний звичай», «міряти тією самою мірою», «аж волосся стає дибки».

Біблія — книга, що була перекладена першою. У III–II ст. до н. е. внаслідок війн за Палестину, населену євреями, відбувся занепад освіти, моралі і релігійності. У цей же період особливого поширення набула грецька мова, навіть серед інших народів. Саме ці дві причини визначили необхідність перекладу Біблії. За легендою, для перекладу із Єрусалиму на острів Форос прибули 72 перекладачі — по 6 із 12 колін ізраїльських. Упродовж 72 днів кожен з них перекладав П'ятикнижжя, перебуваючи у повній ізоляції від інших. В результаті сталося диво: всі 72 переклади збіглися слово в слово. Цей переклад має назву «переклад сімдесятьох» (Септуарінта) і розпочався він біля 210 року, завершено — доповнено його близько 130 року до н. е. текстами інших книг, написаних у різні часи та різними священиками-агіографами.

Кінцем IV ст. н. е. датується інший переказ Біблії — латинською мовою: його зробив Ієронім Блаженний, і називається він Вульгата (з латини — усім доступний). Саме цей переклад є офіційним для католиків.

Українці познайомились зі Святим Письмом у перекладі на церковнослов'янську, здійсненому Кирилом і Мефодієм у IX ст. Давньоукраїнською Євангеліє було перекладено архимандритом Пересопницького монастиря Григорієм у 1561 році (саме на цьому Євангелії складають присягу президенти України). І тільки в 1903 році з'явився перший переклад Біблії власне українською мовою. Це величезна і важлива

праця була виконана трьома видатними діячами української літератури і науки: П. Кулішем, І. Нечуєм-Левицьким та І. Пулюєм.

Святе Письмо перекладене більш ніж 1800 мовами й досі залишається книгою, що виходить найбільшими накладками у світі, отже, має величезну кількість читачів. Бо ця Книга Книг прославляє мудрість людини: «Блаженна людина, що мудрість знайшла, і людина, що розум одержала, бо ліпше надбання її від надбання срібла, і від щирого золота ліпший прибуток її, дорожча за перли вона, і всіляке жадання твоє не зрівняється з нею» (Пр. 3:13-14)

4. Слово учителя

Літературознавчий коментар

Мотиви й образи Біблії у світовій літературі.

Образи Старого і Нового Заповіту оживають на сторінках багатьох творів письменників і поетів різних країн.

Поширеним у світовій літературі є образ Мойсея. Розмірковуючи над долею і призначенням свого народу, український поет Іван Франко звернувся до цього образу. У центрі однойменної поеми — конфлікт між Богом і людиною, котра втратила духовні орієнтири, блукаючи в темряві надмірних страждань.

У вірші «Я пришла к поэтув гости...» російська поетеса *Анна Ахматова* уподібнює митця до пророка Мойсея. На думку автора, справжнє поетичне слово — це слово живого духу, небесне об'явлення, яке митець повинен нести до людей, немов Божий пророк.

Тарас Шевченко у своїх «*Давидових псалмах*», немовби тільки переклав українською мовою деякі з них, але при цьому створив власний оригінальний художній увір. Це сталося, перш за все, завдяки особливій добірці псалмів. Шевченко обрав ті, що передають переживання ліричного героя з приводу соціального та національного гноблення народу, бо вони здалися поетові своєрідним відгуком на реальне становище людей у рідній йому Україні.

Особливе місце у світовій літературі належить біблійним мотивам, образів Ісуса Христа та Божої Матері.

Це знаходимо у творчості *Дж. Байрона*, *Лесі Українки*, *Івана Франка*, *Олександра Купріна*, *Федора Достоєвського*, *Льва Толстого*, *Анни Ахматової*, *Бориса Пастернака*.

Із зерен Святого Письма проросла поетична книга українського філософа *Григорія Сковороди* «Сад божественних пісень». У ній проповідуються мотиви свободи, щастя, віри у вищість духовних цінностей над марнотами життя.

Роздуми про доцільність безсмертя людини, взаємне кохання як критерій щастя, неможливість його досягнення підсилюються біблійними мотивами та образами, зверненням до жанру притчі в поезії *Івана Франка* «*Легенда про вічне життя*».

У творчості австрійського поета ХХ століття *Райнера Марії Рільке* скрізь відчувається присутність Бога, особливо у збірках «*Книга годин*» (1899—1901), «*Книга картин*» (1902—1903) і «*Нові поезії*» (1907—1908).

Свою художню версію євангельської колізії та образу «положитально-прекрасночеловека» Христа зробив *Михайло Булгаков* у романі «*Майстер і Маргарита*». Ця версія входить у нього на правах «роману в романі», на тлі високих ідей та високих почуттів якого розгортається буденне московське життя 20—30-х років ХХ століття.

5. Виступ «мистецтвознавців»

Презентація «Біблійні герої у творах видатних художників та скульпторів».

Протягом двох тисячоліть Біблія є предметом вивчення й невичерпним джерелом натхнення для майстрів мистецтва всього світу. Ілюстрації подій Старого та Нового Заповітів зайняли почесне місце у творчості таких видатних митців, як С. Боттічеллі, Леонардо да Вінчі, А. Дюрера, Рафаеля, Рубенса, Рембрандта, Мікеланджело, Караваджо, Е. Делакруа, І. Репіна, О. Іванова, Крамського, В. Васнецова, М. Періха та ін.

До образу Мойсея звертався і видатний скульптор, живописець та архітектор епохи Відродження *Мікеланджело Буонаротті* (1475—1564). Протягом 1515-1516 років майстер працював над створенням величної скульптури Мойсея висотою 2,35 м.

До образу царя Давида Мікеланджело звернувся й під час розпису плафонів Сікстинської капели. Один із фрагментів має назву «Давид і Голіаф». На ньому зображений вродливий юнак у зеленому плащі, що високо заніс меч над головою поваленого Голіафа.

Видатного фламандського живописця *Пауля-Пітера Рубенса* (1577—1640) зацікавили подвиги Самсона. На своєму полотні «Полонення Самсона» художник зобразив цей трагічний момент долі героя.

Декілька епізодів із життя царя Соломона намалював на плафонах Ватиканського палацу в Римі *Рафаель Санті* (1483—1520): «Зустріч Соломона з царицею Савською» та «Суд Соломона». На них зображений сивобородий мудрець, що вміє і зустрічати красуню-царицю, і розв'язувати складні питання. Для творчої манери Рафаеля характерним є вільне розташування фігур, їхня врівноваженість. Його витвори сприймаються в комплексі зображальних засобів: колір, лінія, об'ємність неначе «оживляють» спокійні, осяяні внутрішнім світлом обличчя героїв та їхні розмірковані жести.

6. Робота з репродукцією картини Рембранта «Мойсей та Десять заповідей»?

- Який момент відобразив Рембрант на своїй картині «Мойсей та Десять заповідей»?

- Усі заповіді перед вами. Які з них є актуальними сьогодні? (Сьогодні ці заповіді вважаються етичним кодексом для кожної людини і ведуть до праведності)

7. Проблемне запитання

- Як ви вважаєте, чому така старовинна та поважна книга, дуже далека від розважальної літератури, має найбільшу кількість прихильників у світі?

Відповіді учнів

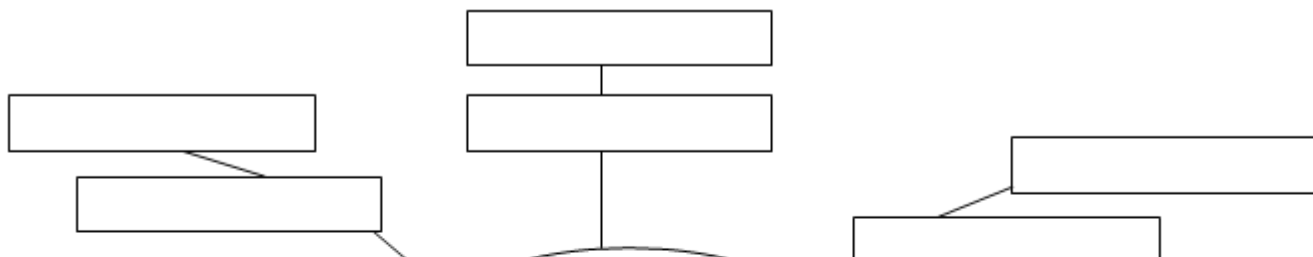
(Відповісти можна словами М. Письменного: «Чи потрібно читати Біблію? Безглузде запитання. За глибиною задуму, охопленням матеріалу та силою впливу нічого подібного не було написано у людей. Біблійні сюжети та образи увійшли в плоть і кров художньої творчості світу останніх двох тисяч років, наклали відбиток на мислення людини, а головне — висунули ідеали, згідно з якими людина вимірює свою людяність. Не вбивати, не красти, любити ближнього свого, як самого себе,— усього цього і багато чого іншого навчило і продовжує вчити Святе Письмо».)

8. Слово учителя.

Упродовж багатьох тисяч років Біблію писали різні автори. Імена деяких дійшли до нас, про інших можна тільки здогадуватися. У давнину на Сході поняття авторства було зовсім іншим, ніж тепер. Тоді автором вважався той, чийі думки були відображені в книзі, чийі ідеї й переживання мали місце на її сторінках.

Біблія (від грецької *biblia* — книга) — це збірка священних книг, що складається з двох частин — Старого Завіту і Нового Завіту, у яких викладено основи християнської віри, філософії та моралі; літературно-художня пам'ятка народів Близького Сходу, де відтворено погляди на походження світу та основи світогляду, моралі, права, літературна пам'ятка надзвичайно високого художнього рівня та багатства й довершеності образної мови, що збагатила людство вічними ідеалами, мотивами, сюжетами.

Скласти гроно до Біблії

Чимало сторінок Старого Заповіту присвячено ізраїльському царю Соломону. Чим же уславився цар Соломон?

9. Виступ учня – «історика»

Соломон — син Давида, цар ізраїльського народу, який жив і правив у X ст. до н. е. Справедливо вважається одним із наймудріших царів у світовій історії. З мудрістю царя Соломона можна було порівняти лише його багатство. Соломону було всього 18 років, коли він по смерті свого батька сів на престол. У юнака ще не було достатньо життєвого досвіду та мудрості, щоб правити цілою країною.

« І сказав Соломон до Бога: «Ти зробив велику милість з батьком моїм Давидом і поставив царем мене замість нього... Дай тепер мені мудрість та знання, щоб умів я виходити і входити перед цим народом, бо хто зможе судити цей великий твій народ?» І сказав Бог до Соломона: «За те, що оце було на серці твоїм, і ти не жадав багатства, маєтків та слави, ані душі ворогів твоїх, а також довгих днів не жадав ти, а жадав для себе мудрості та знання, щоб судити народ Мій, над яким Я настановив тебе царем, то дасться тобі мудрості і знання, а багатство, і маєтки, і славу дам тобі такі, яких не було між царями перед тобою, і по тобі не буде таких!» (Др. Кн. Хр., 1 : 7—12)

Так і сталося. Соломон успішно і довго правив своєю країною. Люди в ній жили багато: навіть срібло в той час не вважалося дорогоцінним металом. Соломона любили його піддані, слава про його мудрість ширилася по усьому світу.

Тому і в наш час мудрі рішення називають соломонівими. Соломон вважається автором ліричної Пісні Пісень, що присвячена темі кохання, та книги притч, у яких зібрані мудрі вислови-повчання.

11. Повторення літературознавчих термінів

Притча — невеликий твір, що містить повчання в алегоричній формі. Алегорія — зображення абстрактного поняття або явища через конкретний образ.

12. Робота з текстом

Цар Соломон промовив близько 3000 притч, які увійшли у 31 розділ Книги притч Соломонових.

Навіщо Соломон складав свої притчі? У Біблії є така відповідь: «Притчі Соломона, сина Давидового, царя Ізраїлевого,— щоб пізнати премудрість і карність, щоб зрозуміти розсудні слова, щоб прийняти напоумлення мудрості, праведності, і права, і простоти, щоб мудрості дати простодушність, юнакові — пізнання й розважність. Хай послухає мудрий — і примножить науку, а розумний здобуде хай мудрих думок, щоб пізнати ту притчу і загадку мову, слова мудреців і загадки їх».

Іншими словами, притчі Соломона — це настанови молодій людині, як треба жити на світі.

Бережи своє серце

Мій сину, прислухайся до моїх слів, до речей моїх ухо своє нахили!

Нехай не відійдуть вони від очей твоїх, бережи їх усередині серця свого!
Бо життя вони тим, хто їх знайде, а для тіла усього його лікування.
Над усе, що лише стережеться, серце своє стережи, бо з нього походить життя.
Відкинь ти від себе лукавство уст, віддали від себе кругість губ.
Нехай дивляться очі твої уперед, а повіки твої нехай перед тобою простують.
Стежку ніг своїх вирівняй, і стануть міцні всі дороги твої: не вступайся ні вправо, ні вліво,— усунь свою ногу від зла!

13. Бесіда за змістом

- Чому Соломон закликає: «Над усе... серце своє стережи, бо з нього походить життя»? (Людина повинна зберігати свою душу чистою, а серце добрим. Це, на думку Соломона, найважливіше.)
- Що означають слова: «Стежку ніг своїх вирівняй; не вступайся ні вправо, ні вліво,— усунь свою ногу від зла!» (Соломон образно змальовує поведінку людини в житті як шлях стежкою, яку треба ретельно обирати й не звертати зі шляху істини, щоб не занести свою долю.)

Читання притчі

Лінощі ведуть до злиднів

Іди до мурашки, ліноху, поглянь на дороги її і по мудрішай: нема в неї володаря, ані урядника, ані правителя; вона заготовляє літом свій хліб, збирає в жнива свою їжу. Аж доки, ліноху, ти будеш вилежуватись, коли ти зі сну свого встанеш? Ще трохи поспати, подрімати ще трохи, руки зложити, щоб полежати,— і прийде немов волоцюга, твоя неможливість, і злидні твої, як озброєний муж!..

14. Бесіда

- У чому відмінність першої притчі від притчі про ледаря? (Перша притча містить у собі пряме повчання, одразу зрозуміле адресату, притча ж про ледаря не має конкретного повчання (потрібно бути працелюбним), а на нього є лише натяк. Притча про ледаря багата на алегоричні образи: мурашка — працелюбна людина, антипод ледаря, волоцюга — неможливість, озброєний муж — злидні.)
- Які твори, що вивчалися раніше на уроках зарубіжної літератури, ви пригадали, читаючи притчу про ледаря? (Байки Езопа «Мурашка і Цикада», І. А. Крилова «Стрекоза и Муравей»)

Висновок

- Звідки Соломону відомо, як потрібно жити праведній людині? (Із заповідей Божих)

VI. Підсумок уроку

1. Скласти сенкан за темою «Біблія».

Біблія.

Святе письмо.

Повчає і лікує світ.

Збагачує розум, душу, серце.

Книга Мудрості.

2. Слово учителя.

Значення Біблії в житті людини важко переоцінити. Це дійсно вічна книга, джерело мудрості. Вважається, що в ній можна знайти відповідь на будь-яке питання. Необхідно тільки знати, де саме шукати цю таємничу пораду.

Біблія несе нам мудрість і культуру, навчає розуміти навколишній світ, інших людей і навіть самих себе. Урок хочеться закінчити словами Олени Ніколенко «Смисл Різдва»

Бувають дні як одкровення Боже -

Благословення зоряних небес,-

Коло на себе справжніх ми похажі

І в нас Христос воістину воскрес.

Коли світліють скривлені обличчя,

Збагнувши суть духовного буття,

І хочеться подумати про вічність,
А не про тлін короткого життя.
Коли усе прозоро на світанні.
Як перші дні творіння на землі,
А ми, як діти Єви і Адама,
Шукаєм Бога в ранішній імлі.

VII. Оголошення результатів навчальної діяльності

На картках виставте самооцінку за урок:

- ✓ Якщо ви вважаєте, що працювали на високому рівні і реалізували себе, обведіть 1-й кружечок.
- ✓ Якщо ви реалізувались неповністю на уроці, обведіть 2-й кружечок.
- ✓ Якщо ви незадоволені своєю роботою на уроці, обведіть 3-й кружечок.

Дата

Прізвище, ім'я

☺☹☹

VIII. Домашнє завдання

Опрацювати ідейно-художній зміст легенди про Каїна та Авеля, біблійної історії «Створення світу».

Урок 4

Тема: Ключові ідеї та образи Старого і Нового Заповітів. Морально – філософський зміст біблійних сюжетів та образів

Мета: поглибити знання учнів про біблійні образи, сюжети, розвивати вміння самостійно опрацьовувати інформацію, узагальнювати її та аргументувати свою думку; виховувати толерантність до релігійних поглядів різних народів, загальнолюдські цінності.

Тип уроку: урок сприйняття та засвоєння нового матеріалу.

Обладнання: Біблія, репродукції картини Якоба Йорданса «Чотири євангелісти», друковані заповіді Божі, мультимедійна презентація, книжкова виставка «Джерело духовності».

Епіграф: «Той, хто не знає головних сюжетів Біблії, ніколи не зустрічався з розповідями про праведників і пророків, схожий на людину, позбавлену зору. Одна справа чути про сонце, зовсім інша — бачити сонячні промені».

Микола Письменний

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Перевірка домашнього завдання

Робота на картках

Картка № 1

1. Як на вашу думку, через що Біблію вважають джерелом, за допомогою якого можна дослідити і вивчити власний духовний світ людини.
2. Висловіть власний погляд стосовно того, яке виховне значення має Книга Книг для кожної сучасної людини. Наведіть приклади з життя, творів художньої літератури.
3. Хто «викрадає те, що було посіяне в серці» («Притча про сіяча»)?
а) Пророк; б) праведник; в) лукавий; г) паломник.

Картка № 2

1. Доведіть, що Біблія — історична книга. Відповідь узагальніть.
2. Про що, на ваш погляд, свідчать тривалий час написання Біблії та велика кількість її авторів різних професій і станів.
3. Перші тексти Біблії записувалися на:
а) папірусі; б) пергаменті; в) корі дерева; г) шкірі мамонтів.

II. Актуалізація знань.

«Мозкова атака»

Біблія — це... (Зібрання книг історико-літературного та релігійного змісту)

Мова Святого письма... (Давньоєврейська, арамейська, грецька)

Континенти створення Біблії... (Азія, Африка, Європа)

Кількість авторів, що брали участь у створенні світового шедевра... (40 авторів із шістдесяти поколінь)

Тривалість написання Біблії... (1600 років)

III. Мотивація навчальної діяльності.

Розповідь учителя.

У п'ятницю ранком група римських солдатів привела молодого Чоловіка на пагорб поблизу Єрусалима. Євреї називали цей пагорб Голгофа, тому що своєю формою він нагадує череп (сьогодні ми б його назвали Лобне місце). Це було місце страти — там виконували смертні вироки. Цього Чоловіка привели, щоб розпнути. Йому було трохи більше тридцяти років. Його та воїнів супроводжував розлючений натовп — люди з перекошеними від ненависті обличчями. Вони вигукували, глузували й проклинали. Поза всяким сумнівом, вони жадали крові — Його крові.

- Ким був цей Чоловік, і що привело Його до такого фатального кінця?
- Де ви можете прочитати цю історію? (В Євангелії)
- Скільки написано Євангелій? (Чотири)
- За що і де Його розп'яли ? (За те, що Він любив. Любив друзів і рідних, далеких і близьких, любив навіть цю розлючену юрбу. На Голгофі)

«...Христос полюбив вас, і видав за нас Самого Себе, як дар і жертву Богові...» (Еф. 5:2).

Християнство — єдине вчення, яке ставить у центр любов Вищої Істоти. «Бог є любов» (1 Ів. 4:8).

- Чого ви хочете навчитися і про що хочете дізнатися на сьогоднішньому уроці. Свої цілі запишіть у зошити (Учні записують цілі, за бажанням озвучують).

II. Оголошення теми, мети та завдань уроку.

- Як ви розумієте слова Миколи Письменного, які ми обрали епіграфом до сьогоднішнього уроку?

«Той, хто не знає головних сюжетів Біблії, ніколи не зустрічався з розповідями про праведників і пророків, схожий на людину, позбавлену зору. Одна справа чути про сонце, зовсім інша — бачити сонячні промені».

III. Сприйняття й засвоєння навчального матеріалу.

Слово вчителя.

1. Слово вчителя

Напевно, ви замислювалися над такими питаннями: Чому ми приходимо у цей світ? Чому існує так багато зла: голод, війни, злочини? Чому люди хворіють і вмирають? Якщо про походження Всесвіту існує кілька наукових теорій, то однозначної відповіді про сенс людського буття не існує. Кожний знаходить її через власний досвід і роздуми. Деякі люди захотіли зберегти знайдену істину.

2. Виразне читання вчителем поезії.

З першого послання Св. Павла до коринтян. Розділ 13 (уривки)

Якщо я не маю Любові,
То ангельські й людські слова
Вибренькують міддю у мові,
І звук їх безслідно спливає.
Хай віра така в моєму слові.
Що й гори здвига. Ну і що?
Коли я не маю Любові,
Я все-таки тільки ніщо.

...

Любов над усе терпелива,

Любов лагідніша за все,
Не заздра Любов, не спесива,
І пихи вона не несе.

В. Письменний

3. Бесіда з учнями.

- 1) Про що йдеться у цій поезії?
- 2) Які почуття передає митець?
- 3) Визначте головну думку вірша.

Отже, ключове слово - любов

4. Учитель. У нас на дошці є серце і напис в ньому - Любов.

А який антонім є до цього слова?

Учні. Ненависть.

Учитель. У нас на дошці є серце, розбите ненавистю.

Скажіть мені, будь ласка, що таке синоніми?

Учні. Це слова, що близькі за значенням.

Учитель. У кожного з вас є стрічка на якій напишете слово-синонім до цих слів. Ви по черзі будете підходити до дошки й прикріплювати своє слово до одного з понять.

5. «Словесне малювання». Спробуймо з'ясувати значення слова любов і якою є справжня любов:

- до батьків,
- до друзів,
- рідної землі і своєї Батьківщини,
- кохання.

Любити потрібно не на словах, справжня любов вища багатьох слів. Любов — це вірність, відданість, увага, це бажання віддати себе іншим людям. Читаючи Біблію, ми не можемо не помітити, що любов Бога до людей виявилася саме в жертві й у служінні. Святе Письмо відкриває нам Бога, Який Сам є джерелом любові.

Подумайте, чи хочемо ми, щоб нас любили?

Що потрібно для цього робити?

Проявляти

Любов

Терпіння

Милосердя

Прощення

Щедрість

Чесність

Не проявляти

Ненависть

Жадібність

Грубість

Пихатість

Роздратування

Злорадство

Важлива думка християнського вчення — любов до людини. («Нагірна проповідь» Христа.)

Літературознавчий словник (запис у зошити)

Проповідь — жанр церковної ораторської прози — повчальний твір, у якому викладаються світоглядні моральні принципи релігійного, зокрема християнського, вчення. Проповідь відзначається різноманітністю художніх засобів (алегорії, порівняння, символічні образи), урочистим емоційним забарвленням.

Про природу любові не одне століття сперечаються мислителі та митці. В одному вони дійшли згоди: здатність любити — виняткова властивість людини, завдяки якій ми цінуємо життя.

Любов є вільним, таємничим, невимушеним і непередбачуваним почуттям.

Утім, кожен точно знає, що ті, кого ми любимо, або те, що ми любимо, є для нас найважливішим у житті.

Мабуть, немає людини, яка б не прагнула, щоб її любили рідні, кохані, друзі... Бо коли ми відчуваємо любов до себе, то розуміємо, що нас цінують, що ми потрібні іншим. Відтак життя набуває сенсу.

Григорій Сковорода радив: «Любов виникає з любові; коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю». Поспостерігаймо за собою впродовж дня. Чи завжди ми чинимо згідно з цією порадою?

Здатність відчувати любов, сприймати її та дарувати іншим визначають як ознаку духовної зрілості людини. Адже це почуття спонукає нас зазирати всередину своєї душі, міркувати над своїми вчинками. Любов спонукає нас до самовдосконалення.

Так, любов — найвище почуття, на яке здатна людина, але чому часто поруч з любов'ю йдуть біль, гіркота, розчарування? Чи є у світі досконала любов?

Уявіть собі світ, де всі люди один одного люблять. Добре жити в такому світі? Тож, живімо, люблячи Бога та ближніх.

3. Опрацювання ідейно-художнього змісту програмових притч з Біблії

3.2. «Притча про сіяча».

3.2.1. Виразне читання твору.

3.2.2. Тема: розповідь Ісуса про значимість для людини місця, куди вона посіє зерно.

3.2.3. Ідея: возвеличення людської чуйності, доброти, прагнення безкорисливо надати допомогу тому, хто її потребує; ролі слова — зерна, яке потрапляє у різне середовище.

3.2.4. Основна думка: зерно, яке впало на кам'янистий ґрунт,— це про людину, що чує Слово і відразу ж з радістю приймає його, але оскільки в цього зерна нема глибоких коренів, воно довго не проживе; зерна, що впало в тернину,— це про людину, яка чує Слово, та турботи цього віку та омана багатства заглушають його, і зерно не приносить плоду; зерно ж, яке впало на добрий ґрунт,— це про людину, яка чує Слово і розуміє його, така людина приносить врожай в сто, в шістдесят або в тридцять раз більше посіяного.

3.2.5. Композиція.

Експозиція: зустріч Ісуса з великою кількістю людей.

Зав'язка: розповідь Бога про значимість ґрунту, куди потрапить зерно, кинуте землеробом.

Кульмінація: «Коли хто-небудь чує вістку про Царство і не розуміє її, то приходить лукавий та викрадає те, що було посіяне в серці».

Розв'язка: зерно — слово, яке повинно потрапити на добрий ґрунт, принесе багатий врожай.

3.2.6. Робота над змістом притчі. Бесіда за питаннями:

- Від чого залежить урожай?
- Яким повинен бути ґрунт для зерна, щоб отримати гарний результат?
- Як ви розумієте фразу Ісуса: «Зерно — Слово»?
- Хто у творі є сіячем? Якими якостями він наділений?
- Про що свідчить прагнення людей поспілкуватися з Ісусом?
- Чому зерна, які потрапили в добрий ґрунт, принесли «плід одні в стократ, другі в шістдесят, інші ж в тридцять»?
- Що мав на увазі Ісус, висловлюючись: «В кого є, тому буде дано ще. У кого ж нема, в того відніметься й те, що є»? Відповідь обґрунтуйте.
- За що Бог нарікає народів? («Бо затверділо серце народу цього, й вони вухами туго чують, і очі свої заплющили, щоб не бачити очима, і не почути вухами, і не зрозуміти серцем...»)
- Яке символічне значення має образ зерна?
- Чому люди по-різному сприймають слово Ісуса?
- Через що, на думку Бога, «затверділо серце народу... й вони вухами туго чують, і очі свої заплющили, щоб не бачити очима, і не чути вухами, і не зрозуміти серцем...»?
- Чиї очі Ісус вважає щасливими?
- У чому полягає алегоричний зміст притчі?
- Чого навчає вас цей твір?

4. Словникова робота.

Євангелія (лат. «радісна, блага вість»).

Псалми – жанр релігійної лірики, богохвалебні пісні, пісне співи, які виконують у супроводі музичного інструмента.

150 стародавніх псалмів об'єднує одна з книг Старого Завіту – Псалтир (від «псалтеріону» - струнного інструмента, схожого на гуслі).

Пророк – людина, яка має здатність від Бога передбачати майбутні події і сповіщати про них іншим людям.

5. Робота з текстами Старого Заповіту.

Переказ учнями біблійної історії «Створення світу». (Слайд 5)

Бесіда за питаннями:

- Чому Бог розпочав свою діяльність з розподілу неба і землі?
- Для чого Господу потрібно було світило? Що воно символізувало?
- Яким чином світло розподілялося на «День» і «Ніч»?
- З якого часу на землі розпочалося життя?
- Як ви вважаєте, на що сподівався Господь, створюючи світ?
- Чому спочатку на землі з'явилися вода, рослини і тваринний світ, а потім люди?
- Чи все, на ваш погляд, було вдалим у діях Бога?

Проблемне запитання:

Бог створив світ ідеальним, досконалим, гармонійним. Але світ, в якому живемо ми, далекий від досконалості. Як ви думаєте, чому? (Відповіді учнів).

Давайте підтвердимо свої відповіді уривками з Біблії! Зверніть увагу, що Біблія поділена на розділи, які позначені великими цифрами, а розділи складаються з віршів, які також пронумеровані. Якщо ви зустріли скорочення 1 М. 1. 26, це означає, що вам треба прочитати у першій книзі Мойсеєвій розділ 1, вірш 26: «І сказав Бог: «Створімо людину за образом Нашим...».

6. Пояснення афористичних висловів із Біблії, які зустрічаються в українській мові.

«Кость від кості», «плоть від плоті» - кровна або духовна близькість.

«У поті чола» - здобувати щось тяжкою працею, з великими труднощами.

«Втрачений рай» - безповоротна втрата чогось дорогого для людини.

Каїнова печать – тавро злочину.

«Брат піднявся на брата» - сімейна або соціальна ворожнеча. (Слайд 7)

«Після нас хоч потоп...» - байдуже ставлення до майбутнього.

7. Гра «Заборонений плід». На яблуках учні пишуть слово, яке на їхню думку втілює гріх (зрада, брехня, неповага до старших тощо). Ці яблука складають у кошик або ємкість, на якій наклеєне намальоване яскраве яблуко.

Слово вчителя. Гріх, як намальоване яблуко: такий же красивий, апетитний, звабливий. Зверніть увагу на його начиння: брехня, братовбивство, непослух ... Чи варто із-за миттєвої насолоди і забаганки втрачати власну гідність і довіру до себе?

- За якими заповідями живе особисто ви?

9. Робота з уривками Нового Заповіту.

Слово вчителя.

- Робота з репродукцією картини Якоба Йорданса.

Перед вами репродукція картини Якоба Йорданса «Чотири євангелісти». Що ви можете сказати про людей, зображених на картині

10. Виставка книг «Джерело духовності».

На виставці представлені книги, з якими ви можете ознайомитися особисто, оскільки вони наявні в шкільній бібліотеці. Я пропоную вам переглянути Біблію українською та російською мовами, Старий Заповіт старослов'янською мовою та англійською, Закон Божій, «Життя Ісуса Христа» О. Ренуара.

V. Підбиття підсумків уроку.

Рефлексія досягнення визначених цілей.

Наш урок добігає кінця. Поверніться до цілей, які ви ставили на початку уроку. Чи вдалося їх досягти, над якими треба ще попрацювати?

- Закінчіть речення: «Сьогодні я зрозумів...відкрив для себе...осягнув смисл... усвідомив...»

VI. Виставлення та мотивація оцінок за урок.

Поставте собі оцінку за роботу на уроці

Хто, на вашу думку, був найактивнішим?

На закінчення уроку прослухайте вірш Олега Блощука.

Над усе, що лише стережеться,

Своє серце найбільш стережи,

Адже з нього життя наше лється,

В Ньому справжність твоєї душі.

Стежку ніг порівняй ти на Бога,

Не бажай ти чужих манівців,

І зміцнить Він життєву дорогу

Та врятує від зла і від бід.

Ти на Бога надійся всім серцем,

А на розум надій не клади,

Бо із серця в уста наші рветься,

Чим насправді наповнений ти.

Тож живімо з любов'ю у серці. Я хочу, щоб і ви сьогодні, повернувшись до домівок, принесли частинку нашої любові до ближніх. А на згадку про цей день кожному з присутніх хочу подарувати частинку нашого спільного серця (плакат із сердечок у вигляді великого серця). Урок закінчено. До побачення!

VII. Домашнє завдання.

Підібрати матеріал на тему: «Біблійні образи в європейському мистецтві», скласти сенкан до слова «любов».

Урок 5.

Тема. Структура Біблії, її складники.

Мета: розвивати усне мовлення, логічне мислення, вміння узагальнювати й робити висновки, осмислено сприймати навчальний матеріал; виховувати почуття поваги до Святого Письма, риси чесності, доброти, порядності, скромності, любові до ближнього.

Тип уроку: засвоєння знань і формування вмінь.

Обладнання: Біблія, дидактичний матеріал (тестові завдання, картки), мультимедійна презентація.

Епіграф: Є книга, в якій сказано все, все вирішено, після якої ні в чому немає сумніву, книга безсмертна, свята, книга вічної істини, вічного життя – Біблія.

В. Г. Белінський

Хід уроку

I. Актуалізація знань.

1. Гра «Розшифруй слово»

2	12	2	16	12	33

2. Слово учителя

Микола Письменний, автор переказів, що вийшли під назвою «Біблійні історії», писав: «Той, хто не знає головних сюжетів Біблії, ніколи не зустрічався з розповідями про праведників і пророків, схожий на людину, позбавлену зору. Одна справа чути про сонце, зовсім інша — бачити сонячні промені».

Впевнена, що промінчики біблійних істин вже торкалися ваших очей, тому сьогодні ми продовжимо знайомство зі знаменитою, стародавньою, шанованою Книгою Книг, або Святим Письмом.

Сьогодні на уроці ми звернемо увагу на структуру цієї книги, її складники, окремі біблійні образи, які знайшли художню інтерпретацію у творах письменників та поетів світового мистецтва

II. Опрацювання навчального матеріалу.

1. Розповідь учителя

Структура і зміст Старого та Нового Заповітів.

Найвидатніша книга в історії людства, яка увібрала народну мудрість, втілила моральні основи життя. Біблія складається з двох частин: 39 книг Старого Завіту та 27 книг Нового Завіту.

Необхідно зазначити, що з давньогрецької «завіт» перекладається як угода. Співзвучність слова «завіт» із «заповітом» ввела в оману багатьох дослідників, призвела до спотворення розуміння суті Старого і Нового Завітів: це угода, укладена Богом з людьми, а не заповіт, даний Богом своїм дітям.

Старий Завіт починається П'ятикнижжям Мойсеєвим, відомим ще як Тора: Буття (першопочаток людства), Вихід (вихід євреїв з єгипетського рабства), Числа, Левит, Повторення закону (побут, звичаї, закони народу Ізраїлю).

Подальша історія єврейського народу подана в наступних книгах: Книга Ісуса Навина, Книга Суддів, Книга Рут, по дві Книги Самуїлові, Книги хроніки, а також Книги Ездри, Нимії, Естер.

Третій розділ складається з книг навчально-поетичних: Книг Йови, Книги Псалмів, Книги Приповістей Соломонових, Книги Екклезіястової (або Проповідника) та Пісні над піснями. Останній, четвертий, розділ Старого Завіту — це Книги великих (Ісаїя, Еремія, Єзекїїль) та малих (Даниїл, Осія, Йоїл, Амос, Овдій, Йона, Михей, Наум, Авакум, Софоній, Огій, Захарій, Малахій) пророків. Саме в цих творах є пророцтва про появу Спасителя, настання епохи Святого Духа.

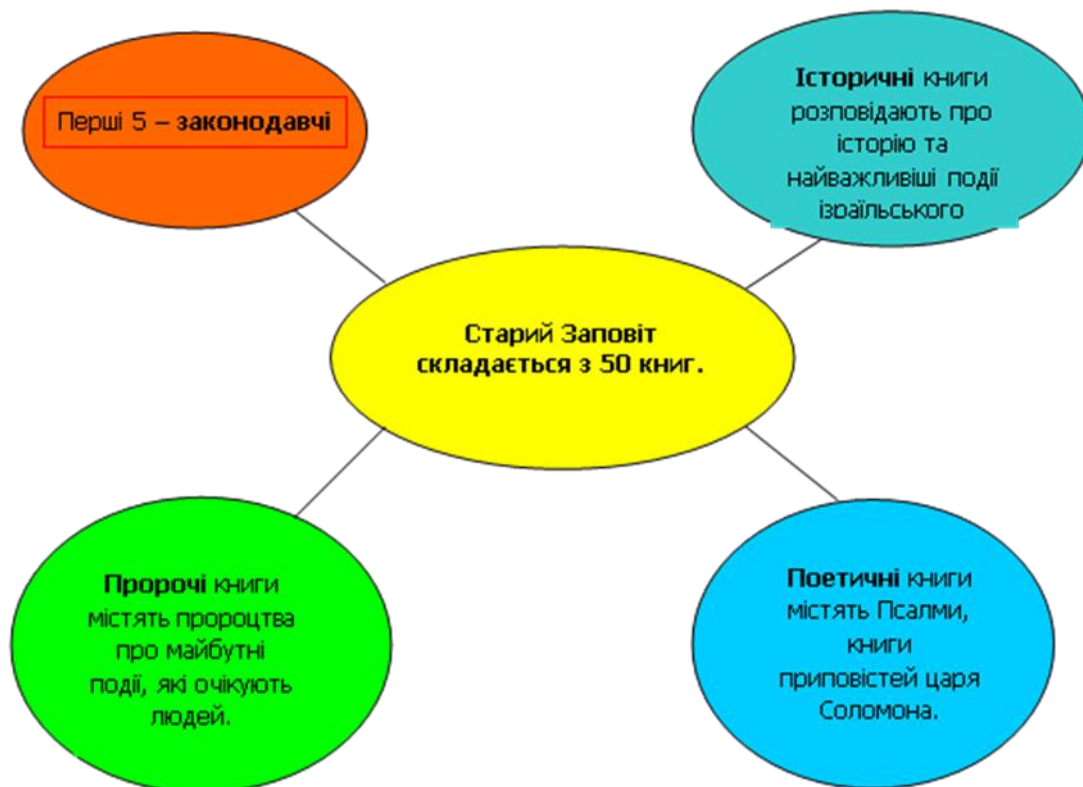
Новий Завіт відкривається трагічною історією життя і діяльності Ісуса Христа, викладеного в чотирьох Євангеліях — від Матвія, Марка, Луки, Іоанна (Івана). «Благі звістки» (саме так перекладається з грецької Євангеліє) — це історія приходу до обраного народу правдивого Спасителя, такого довгоочікуваного й розп'ятого своїм народом. Кожен з євангелістів по-своєму відображає історію зародження і становлення вчення Ісуса Христа: Матвій найяскравіше змальовує образ Месії; Марко найбільше уваги приділяє чудесам, створеним Ісусом; Лука подає докладну історію Ісуса — Сина Людського, а Іоанн — Сина Божого.

До історичних книг відносяться Дії святих апостолів та Послання апостолів, більшу частину яких становлять послання св. апостола Павла. Завершує Новий Завіт Книга пророцька — Об'явлення св. Іоанна Богослова, або Апокаліпсис — розповідь про дні Божого Суду над людьми.

Біблія — історія людства від самого народження, створювана багатьма людьми протягом багатьох століть, твір на диво цілісний щодо ідейного спрямування, викладу і стилю.

Мета Біблії — не засудження того чи іншого вчинку або схвалення моральності, а показ того, що людина вільна у своєму житті, кожен може обрати власний шлях, водночас кожен з нас має нести і моральну відповідальність за свій вибір.

2. Скласти гроно

Слово учителя.

Древні іудеї створили базову систему морально-правових приписів, що стала згодом вихідною нормативно-ціннісною платформою для правових систем багатьох держав. Творцям Старого Завіту вдалося включити вимоги «Мойсеєва права» у чудовий за своєю культурно-історичною значимістю контекст і підкорити одній домінуючій ідеї. Говорячи про вічне, загальнолюдське — добро і зло, життя і смерть, подвиги і злочини, право і безправ'я, — Старий Завіт виявив здатність служити в наступному столітті невичерпним джерелом природно-правових ідей.

3. Прокоментувати слова Дон Кіхота з однойменного роману Сервантеса: «Візьми до уваги, Санчо,— сказав Дон Кіхот,— що є два роди краси: краса духовна і краса тілесна. Духовна краса позначається і проявляється в ясному розумі, в цнотливості, в чесному поведженні, у доброті, в добрій вихованості, і всі ці властивості можуть сполучатися та співіснувати в людині некрасивій, і коли увага повертається саме до цієї краси. а не до тілесної, то тут якраз і виникає любов палка і най сильніша».

4. Накресліть у зошитах таблицю та заповніть її. Які твори, де автор використовує біблійні мотиви ви знаєте?

№	Письменник/поет	Твір	Наявні у творі Біблійні образи чи мотиви

III. Закріплення знань

Пригадати крилаті біблійні вислови, які означають певну формулу, символ.

- 1) Що є істина?! (Формула скептицизму.)
- 2) Око за око, зуб за зуб. (Формула помсти.)
- 3) Маслинова гілка. (Символ миру.)
- 4) Тридцять срібників. (Символ зради.)
- 5) Хто не зі мною, той проти мене. (Формула єднання.)

IV. Підсумок уроку

Рефлексія

- Ви щасливі?

- Чого бракує вам для повного щастя?

Відповіді учнів.

В основі добрих взаємин лежить розуміння. Усі люди різні — немає двох людей, абсолютно схожих між собою (різний спосіб мислення, ставлення до життя, походження, статура, зовнішність). І оскільки нам доводиться жити у світі, населеному різними людьми, варто намагатися зрозуміти навколишніх. Біблія складається із багатьох книг, різних за жанрами, створених у різні часи різними людьми, але за суттю своєю вона є єдиною книгою, великою, вічною супутницею життя багатьох людей усього світу більше, ніж 2-х тисяч років. Вона вчить нас, як жити, що можна робити, а чого ні; якими треба бути, а що є негативним у наших характерах. Читаючи Біблію ми засвоюємо духовні істини, розуміємо красу, шукаємо відповіді на одвічні питання і водночас опору у цьому житті. Біблія для українського народу була і є не лише джерелом духовних істин, а й високохудожньою книгою.

V. Домашнє завдання

Підготувати розповідь «Моя улюблена легенда з Біблії», вміти тлумачити твори «Про Вавилонську вежу», «Про Мойсея». Записати відомі крилаті вислови, в яких називається ім'я, пояснити їх.

Урок 6.

Тема. Коран - головна книга ісламу. Побудова Корану, охоплення в ньому різних сфер людського життя

Мета : відкрити для учнів історію створення Корану, особливості його побудови, засвоїти поняття « сура», « аїят» , прочитати окремі уривки з Корану

Виховна мета : розвивати в учнів бажання пізнавати все нове, виховувати повагу і терпимість до інших релігій і культур

Обладнання : ілюстрації до Корану, тексти уривків з Корану

Хід уроку

...что книгой является Коран

Я, мусульманин, истиной считаю...

Й. В. Гете (із « Західно-східного дивану»)

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми та мети уроку

III. Вивчення нового матеріалу

1. Слово вчителя

Коран- (у перекладі « читання»)- це священна

книга мусульман. Вони вважають, що все записане в Корані – слово Аллаха, передане через пророка його Мухаммада(517-632 р.р.) Він проголошував проповіді, молитви, повчальні оповіді у Мекці і Медіні . Потім ці тексти були впорядковані у 651 році у рукописну книгу. З тих пір вона і вважається першим виданням Корану.

У Корані немає єдиного зв'язного тексту; книга складається з сур (у пер.- «ряд цеглин»), які у свою чергу діляться на вірші – аїяти. Більшість текстів мають форму римованої прози.

Сури поділяються на мекканські (ранні) і медінські (пізні). Всього їх 144.

Перша сура Корану найбільш популярна у мусульман, вона часто повторюється як молитва, що частково нагадує « Отче наш».

2. Скарбничка ерудита . Рекорди Корану

Найбільший у світі стародавній рукописний Коран зберігається в Ірані. Особливістю цього шедевра є зображення світла в центрі сторінки, яке відтіняє кожне слово.

Найбільший у світі сучасний рукописний Коран скоро з'явиться у Сирії.

Нині священну книгу пишуть 40 спеціалістів з каліграфії із Сирії, Ірану, Туреччини. Текст Корану займатиме 120 сторінок розміром 200 на 120 см.

Найбільший у світі друкований Коран (2 на 1 м) створено в наш час також у Сирії.

Найбільший у світі Коран , вирізьблений із дерева , створюють в Ірані. Книгу буде виготовлено з кількох сортів деревини, її розміри - 120 на 240 см. Кожна сторінка (зі 110 запланованих) буде завтовшки 4, 5 см.

Найбільший і найважчий у світі Коран виготовлено у Пакистані. Загальна маса 202-сторінкової Книги з нержавіючої сталі - близько 9 тонн. Кожна сторінка важить 70 кг.

Найважчий і найкоштовніший у світі Коран – 8-тонна книга з 32 мідних сторінок розміром 1,4 на 1 м у палітурці, оздобленій золотом і дорогоцінним камінням, зберігається в скарбниці шейха в ОАЕ.

Найменший у світі Коран (згідно з Книгою рекордів Гіннеса) виготовлено у 1875 році в Каїрі. У книзі 571 сторінка. Її довжина 1, 7 см , ширина 0,28 см, товщина - 0, 72 см.

3. Засвоєння літературознавчих термінів

Айят- ритмічна або смислова частина сури, вірш.

Сура- сукупність кількох ай ятів, об'єднаних певними спільними ознаками.

4. Читання окремих сур Корану

1) Сура , що відкриває книгу

1. В ім'я все милостливого, все милосердного Бога.

2. Слава Богу, Господу всього сущого.

3. Все милостливому, все милосердному.

4. Володареві судного дня.

5. Тобі поклоняємося і в тебе благаємо допомоги.

6. Веди нас праведним шляхом.

7. Шляхом тих, кого ти облагодіяв, а не тих, що прогнівили Тебе, і не тих, що заблукали.

5. Завдання . Прочитайте молитву « Отче наш », порівняйте її з прочитаною сурою.

6. Продовження читання текстів сур.

2) Сура 51- « ті, що розвівають»

В ім'я все милостливого , все милосердного Бога.

1. Клянуся вітрами , які віють на всі сторони світу,

2. І хмарами , які набрякли дощем,

3. І кораблями , які долають водні простори;

4. І ангелами , які виконують боже веління.

5. Адже те , що вам обіцяно , - справдиться.

6. І страшний суд справді настане!

7. Клянуся небом, де пролягають зоряні дороги.

8. Воістину , ви марнуєте час на суперечки та суєслів'я.

9. Люди відвертаються від того , хто сам від них відвертається.

10. Нехай згинуть брехуни і обманщики.

11. І ті, яких закрутив вир легковажності.

12. Вони питають : « Коли настане день страшного Суду? »

13. Настане він тоді , коли вони опиняться в пекельному вогні.

14. Карайтеся вашою карою! Ось чого ви прагнули!

15. Воістину, богобоязливі розкошуватимуть у райських кущах біля прохолодних джерел.

16. Прийнявши те , що дарував їм Господь їх. Але ж , воістину , вони прожили благочестиве життя .

17. Не досипали вони ночей своїх та молилися

18. І зрання благали у Бога прощення,

19. І завжди у них щось знаходилося для жебрака та убогого.

20. І на землі є віщі знаки для тих , які знають істину.

21. І в душах ваших також вони є. Невже ви їх не бачили ?

22. І на небі вас чекає благодать і все те , що вам було обіцяно.

23. А тому , клянуся Господом неба і землі , що це правда , як і те , що говорите ви .

24. Ч и знаєш ти розповідь про поштивих гостей Ібрагіма?

25. Зайшли вони в його дім і мовили : « Мир тобі! ». Він одрік : « Мир вам, чужинці! »

26. Потім він вийшов до челяді і приніс вгодоване теля,
27. І поставив перед ними , сказавши : « Може , хочете їсти ?».
28. І він відчув страх перед ними , а вони сказали : « Не бійся ! « - і втішили його благою звісткою про те , що у нього народиться мудрий син.
29. Тут прийшла його жона з лементом , б'ючи себе по обличчю й кажучи : « Я ж стара і безплідна! «
30. А вони сказали : « Так прорік твій Господь , а він розумний , високомудрий! «
31. Тоді він запитав : « Чого ви завітали сюди , о посланці? «
32. Одрекли вони : « воістину , ми послані до грішного народу,
33. Щоб наслати на них зливу каміння,
34. Вже помічено в твого Господа для невірних! «
35. І ми вивели звітлія тих віруючих , хто був у ньому,
36. Але ми знайшли в місті один будинок людей , які ввірили себе Богові.
37. У ньому ми поставили віщій знак, щоб урятувати їх від нещадної Божої карі.
38. Саме цей знак був у Муси , коли ми послали його до фараона з явним доказом.
39. А фараон із своїм військом відвернувся і мовив : « Він великий маг або божевільний! «
40. І взяли ми його та його воїнство й кинули в море , бо він заслужив карі.
41. І в адян також був цей знак , коли ми наслали на них смертоносний вітер.
42. Який спустошує все на своєму шляху і залишає тільки зотлілі кості,
43. Та в самудян , коли сказано було їм : « Недовго ви будете веселитися! «
44. Але вони знехтували попередженням свого Господа , і вразила їх блискавка просто в очі.
45. І не могли вони звестися на ноги , і не було в них рятівників.
46. А ще раніше було попереджено люд Нуха , то були грішні і нечестивці.
47. А Ми воздвигнули небо власними руками і Ми , воістину, всемогутні.
48. І Ми ж розпростерли землю. Які ж Ми чудові творці!
49. І з усього живого Ми сотворили пару людей. Тож , може, ви схаменетись.
50. Поспішайте ж до Бога! Воістину, я посланий вам Його провозвісник!
51. І не сотворюйте собі інше божество , крім Бога !
52. Так само і тим людям , що жили раніше . Кожному посланцеві Бога , що приходив до них , вони казали : « Ти великий маг , або божевільний ! «
53. Чи заповідали вони це одні одним ? Ні, бо вони є люд, що вийшов з Божої покори.
54. Одвернися від них, і тебе омине Божий суд.
55. Нагадуй про це іншим, бо , воістину , нагадування допоможе тим, які вірять в істинного Бога.
56. Я сотворив джинів і людей лише для того, щоб вони поклонялися Мені.
57. Я не жадаю від них життєвих благі не хочу , щоб вони Мене годували.
58. Воістину , бог є податель благ, міцний, могутній .
59. І , воістину , тих , які чинили кривду, спіткає така ж доля , як і їхніх спільників, тож нехай вони краще не гнівають мене !
60. Тож горе тим, які не увірували в той день , який їм було обіцяно !

7. Робота із текстом

- 1) Які біблійні історії виникають в пам'яті під час читання 51-ї сури ?
(Історія Авраама , згадка про Моїсея та Ноя).
- 2) Що спільного у моральних настановах Біблії та Корану за прочитаним уривком.
(Заклик до праведного життя в очікуванні Судного дня , коли кожному буде дано по заслугах його).
3. Які художні засоби використані у текстах ?
- 4 . Чи переконливим є слово Корана для мусульман ?
6. Чому так багато відомих особистостей звертали свою увагу до Корана?

8. Літературні паралелі

Коли О. С. Пушкін прочитав переклад Корану французькою , урочиста сила вірша, багата східна фантазія та екзотика мусульманських звичаїв викликала в нього захоплення, тому що нагадувала біблійний. Саме ці ознаки знайшли відображення у його циклі « Наслідування Корану»

С Тобою древле , о Всесильный ,
Могучий состязаться мнил

Безумной гордостью обильный ;

Но ты , Господь , его смирил.

Ты рек : - Я миру жизнь дарую,

Я смертью землю наказую,

На все пдыята длань Моя.

-Я также , - рек он , - жизнь дарую.

И также смертью наказую :

С тобою , Боже, рамен я.

Но смолкла похвальба порока

От слова гнева Твоего:

- Подъемлю сонце Я с востока ;

С заката подыми его !

1824

- Коли О. Пушкін прочитав французький переклад Корану, давня пам'ятка викликала в нього захоплення від урочистої сили вірша, що нагадує біблійний.

IV. Підведення підсумків уроку

- Скласти гроно на тему « Коран»

V. Домашнє завдання

Підготовка до контрольної роботи

Пенюшкевич Т. Р. ,
вчитель зарубіжної літератури
Дунаєвецької ЗОШ І-ІІІ ст.. №2

Урок 7

Тема уроку . Контрольна робота

Мета : здійснити контроль знань за темою « Найдавніші пам'ятки людства»

Хід уроку

I варіант

I. Тестове завдання (2 бали)

1) Слово « Веди» означає :

- а) читання ;
- б) духовне читання ;
- в) одкровення.

2)Скільки Євангелій у Біблії ?

- а) 40;
- б) 4 ;
- в) 15.

3)Що просив цар Соломон у бога?

- а) багатства ;
- б) мудрості ;
- в) слави.

4)Слово « Євангеліє» означає :

- а) нова радість ;
- б) блага звістка ;

в) прихід бога.

II. Теорія літератури (2 бали)

Дайте визначення притчі, алегорії.

III. Аналізування творів (3 бали)

Порівняйте притчу Соломона про ледаря та відому байку І. Крилова (« Бабка і Мурашка»).

IV. Творча робота (5 балів).

Написати невелике повідомлення на тему :

« Біблійні сюжети у світовій культурі»

II варіант

I. Тестове завдання

1) Слово « Коран» означає :

- а) радісна звістка ;
- б) читання ;
- в) слово Аллаха.

2)Біблія складається із :

- а) трьох книг ;
- б) сімдесяти семи ;
- в) ста книг.

3)Навіщо Соломон промовляв свої притчі?

- А) щоб навчати людей ;
- Б) щоб розважитися ;
- В) щоб налякати людей.

4) Хто першим використав термін « всесвітня література» ?

- а) Й. В. Гете ;
- б) М. В. Гоголь ;
- в) В. Шекспір.

II. Теорія літератури (2 бали).

Дайте визначення айяту, сури.

III. Аналізування творів (з бали)

Які морально- духовні цінності закладенні у божих заповіддях ?

IV. Творча робота (5 балів)

Написати невелике повідомлення на тему :

« Чого навчають євангельські притчі» ?

III варіант

I. Тестове завдання (2 бали)

1) Веди складаються із :

- а) двох книг ;
- б) трьох книг ;
- в) чотирьох книг.

2) Вислів « манна небесна» , взятий із Біблії , означає :

- а) манна каша ;
- б) їстівний лишайник ;
- в) несподівані життєві блага.

3) Тексти Євангелій писали :

- а) вчені- теологи;
- б) учні Христа;
- в) апостоли.

4)Слово «Коран» переважно вживають з епітетами:

- а) преславний, премудрий, прешляхетний ;
- б) преславний, преподобний, прекрасний ;
- в) преславний, премудрий, пресвятій ший.

II. Теорія літератури (2 бали).

Дайте визначення пуран, заповітів.

III. Аналізування творів (3 бали).

Дати розгорнуту відповідь про улюблену притчу із Біблії

IV. Творча робота (5 балів)

Написати розгорнуту відповідь на тему :

« Протистояння добра і зла у давньоіндійській поезії « Рамаєана».

Ротко Т.М. , Ніжанківська
вчителі зарубіжної літератури
Дунайвецького НВК,
ЗОШ-III ст., гімназія

УРОК № 8

Тема. Антична (давньогрецька і давньоримська) література — вихідна основа європейських літератур.

Мета: ознайомити учнів з літературою античної доби, з особливостями античної культури; розвивати навички конспектування, логічного мислення, усного та писемного мовлення; сприяти розширенню світогляду, читацьких смаків та уподобань школярів.

Обладнання: географічна карта, репродукції фотографій, ілюстрацій із зображенням античних скульптур, малюнків (за вибором учителя). (Можна запропонувати репродукції палацу Міноса в Кноссі (о. Крит), «Кольорові фрески в апартаментах цариці у Кносському палаці», «Проведення цензу».)

ХІД УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Слово вчителя.

Все, що існує на світі, завжди має витoki. Європейська література бере свій початок з дивовижної і неповторної культури античного періоду розвитку людства. Слово «античність» походить від латинського слова « antiquus», що означає «стародавній». У більш вузькому розумінні поняття «антична література» є загальною назвою літератур Давньої Греції і Риму, що охоплює період з II тисячоліття до н. е. до кінця V століття н. е. Відомо, що давньогрецька література була грецькомовною, а давньоримська — латиномовною.

II. ОГолошення теми та мети уроку

III. СПрийняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Повідомлення учнів-«географів» «Географічний коментар. Давня Греція».

Стародавня Греція займала територію південної частини Балканського півострова, всі острови Егейського моря та західне узбережжя Малої Азії (до протоки Гелеспонт (сучасні Дарданелли)).

Греція — гориста країна з важкооброблюваними і малородючими землями, поганим зрошенням. Греки займалися вирощуванням оливкових і фігових дерев, виноградарством, розводили дрібну худобу — кіз та овець.

У країні було багато копалень, в яких видобували золото, срібло, мармур, залізо тощо. Технічна сировина й продукти сільського господарства сприяли розвитку торгівлі.

Найхарактернішою географічною особливістю цієї країни є надзвичайно звивиста берегова лінія, багата, особливо у східній частині, на бухти і затоки. Це сприяло розвитку мореплавства.

Греки були напрочуд допитливими людьми, можливо, саме ця риса штовхала їх

до подорожей, під час яких вони не тільки пізнавали нове, а й розширювали ринки торгівлі та колонізації.

Вже з початку II тисячоліття до н. е. греки розселяються на всіх островах Егейсьс-кого та Іонічного морів, на західному узбережжі Малої Азії, де виникають такі великі міста, як Фокея, Ефес, Мілет, Галікарнас, Кнід тощо. У VIII столітті до н. е. греки захоплюють і колонізують острів Сицилія, частину Південної Італії.

Із VI століття до н. е. назва середньої Греції — Еллада — стала назвою всієї країни.

2. Повідомлення учнів-«культурологів» «Давня Греція. Культурологічний коментар».

Відомо, що греки прийшли на Балканський півострів з півночі. На думку істориків, першими ці землі заселили ахейські племена, які відзначалися високим рівнем культури.

Слід зазначити, що значних успіхів у розвитку культурних і матеріальних цінностей досягли й інші племена. Зокрема, це стосується критян. У першій половині II тисячоліття до н. е. острів Крит перетворився на могутню монархію, у якій вже було розвинуто рабовласництво. Острів став центром цивілізації, що ввійшла в історію під назвою «критська культура». Значний пам'ятник цієї епохи — легендарний царський палац у м. Кноссі, відомий з міфів під назвою «Лабіринт». Цю пам'ятку архітектури у першій третині XX століття розкопав англійський учений Артур Еванс. (Оповідач демонструє репродукції.)

Майже водночас із Критом піднеслося місто в Пелопоннесі — Мікена, що породило «мікенську культуру» (XV—XIV ст. до н. е.) (Демонструються кольорові фрески апартаментів цариці у Кносському палаці острова Крит.)

На жаль, у XIII—XII ст. до н. е. критська і мікенська культури загинули. Це відбулося під впливом переселення грецьких племен, що перебували на значно нижчому рівні розвитку.

Племена дорійців, іонійців, еолійців, які прийшли на півострів, відрізнялися своєрідними діалектами грецької мови і пізніше плідно сприяли розвитку грецької літератури.

Слід зазначити, що всі грецькі племена брали участь у створенні єдиної для всіх релігії й еллінської культури.

3. Повідомлення учнів-«географів» «Географічний коментар. Давній Рим».

Давньоримська держава виникла й сформувалася на території Апеннінського півострова. Саме греки, що прибули сюди в пошуках нових колоній, назвали південну частину півострова, де були буйні пасовиська, «Італією». Слово «vitulus» означає «теля, бичок», тому назва цієї держави перекладається як «країна телят».

З давніх-давен Італія була заселена племенами, які мали різне етнічне походження: лігури, кельти (що їх римляни називали галлами), етруски, умбри, марси, сабіни, латини, герніки та ін. Усі ці племена перебували на різних щаблях економічного та культурного розвитку.

Грецькі колоністи заснували на території півострова свої міста (Куми, Тарент, Кротон, Гераклея (в Італії), а також Сіракузи, Мессану, Гімеру, Гелу (на о. Сицилія)). Колоністи навчили місцевих жителів вирощувати оливкові дерева, виноград, кипариси, познайомили з металургійним та керамічним виробництвом, торгівлею. Вони принесли з собою рабовласницький лад з його ідеологією. Окрім того, культура Давньої Греції мала вплив на духовний розвиток усіх італійських племен.

4. Повідомлення учнів-«істориків» «Державний устрій Риму. Коментар».

На основі археологічних розкопок вчені довели, що Рим дійсно заснували латини й сабіни в 754 році до н. е. Навколо нього і відбулося об'єднання всіх італійських племен в єдину державу.

Відомо, що римське суспільство спочатку було племінно-родовим і складалося з трьох триб (племен). Кожна триба мала 10 куріїв, а курії — 10 родів. Саме ці триста

родів трьох триб й утворили аристократичну верхівку римського народу — патриціат. Слід зазначити, що лише патриції становили основну частину повноправних римських громадян. Народ, який складався з вільних селян, ремісників, торговців, у родові об'єднання аристократів не входив. Другий стан називали плебсом (plebs — простий народ), а представників народу — плебеями. З появою рабовласництва з'явився ще один стан — раби, котрі не мали ніяких прав.

Державою керували сенат, що складався з 300 родових старійшин, обраний ним цар, і Народні збори, до яких входили чоловіки-воїни. (Демонструється репродукція «Проведення цензу».)

Але в 510 році до н. е. царську владу в Римі було ліквідовано й управління державою перейшло до патриціїв. Вони і встановили новий державний устрій, назвавши його республікою (лат. res publica — загальна, всенародна справа). Римська республіка, що проіснувала майже 500 років, мала бути схожою на афінську демократію. Однак всі важливі справи в Римі вирішувалися аристократами, тому і Римська республіка була аристократичною. Це означало, що демократичних свобод, властивих Афінам, у Римі не існувало.

5. Лекція вчителя «Вплив античної літератури на культуру Західної Європи».

Антична культура мала значний вплив на розвиток сучасної культури Західної Європи. Так, алфавіт англійської, німецької, французької, італійської, іспанської та інших європейських мов заснований на латинській абетці стародавніх римлян. Алфавіти російської, української, білоруської мов — на грецькій абетці.

У багатьох європейських мовах, у тому числі й українській, є чимало слів грецького та латинського походження (школа, клас, політика, геометрія, фізика, стадіон тощо). Давні греки залишили світові високорозвинену науку, представлену іменами видатних учених, серед яких можна назвати Архімеда, Піфагора, Аристотеля, Платона, Сократа тощо.

Багато слов'янських та католицьких імен мають грецьке та латинське походження (Василь, Петро, Павло, Олена, Наталія, Олександр, Сергій та ін.).

На території сучасної Західної Європи донині збереглися руїни античних міст, римські водогони. Зокрема, в Україні, в Північному Причорномор'ї є руїни давньогрецьких і давньоримських міст: Ольвія (неподалік від Одеси), Херсонес (поблизу Севастополя), Пантикапей (біля Керчі). До наших днів збереглася грецька назва Дніпра — Борисфен. Під впливом Візантії Київська Русь прийняла християнську релігію. У скіфських курганах, що розкидані серед безмежних південноукраїнських степів, археологи знаходять дорогоцінні вироби, виготовлені грецькими майстрами.

Багато відомих європейських письменників часто зверталися до античної спадщини, яка стала невичерпним джерелом сюжетів, тем, образів. Серед них Дж. Байрон, П. Шеллі, В. Гюго, Г. Флобер, Г. Гейне, В. Жуковський, О. Пушкін, М. Лермонтов, А. Фет, Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко та ін.

У сучасних європейських літературах існують майже всі жанри й поетичні розміри, породжені античністю: епос, лірика, драма, трагедія, комедія, епітафія, ямб, хорей, дактиль.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Підсумкова бесіда.

- Як ви розумієте поняття «антична література»?
- Назвіть хронологічні межі цього періоду?
- Що стало причиною розвитку мореплавства у давніх греків?
- Що нового ви дізналися про грецьку культуру?
- Яку роль в історії Давнього Риму відіграли греки-колоністи?
- Чим Римська республіка відрізняється від грецької демократії?
- У чому полягає вплив античної культури на розвиток європейської літератури?

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити конспект. Повторити поняття про міф. Почитати по одному міфу з різних циклів (на вибір учителя). (Можна запропонувати учням такі міфи: «Паріс повер-тається до Трої», «Паріс викрадає Єлену», «Менелай готується до війни проти Трої», «Аргонавти звертаються за допомогою до Медеї», «Медея допомагає Ясону викрасти золоте руно», «Ясон і Медея в Коринфі», міфи про царя Едіпа.) Намалювати ілюстрації до міфів (творче завдання).

УРОК № 9

ТЕМА. Давньогрецький театр, його характерні особливості, роль в античному суспільстві. Основні жанри давньогрецької драми – трагедія і комедія.

МЕТА: ознайомити учнів з особливостями виникнення, облаштування та функціонування давньогрецького театру; сприяти усвідомленню того, що давньогрецький театр був важливим засобом виховання найширших мас народу; сприяти вихованню поваги до театрального мистецтва та античної культури, високих моральних рис.

ОБЛАДНАННЯ: мультимедійний матеріал ; тексти трагедії Есхіла

«Прометей закутий»; карта Стародавньої Греції; драматичні маски

*Що ж таке театр, де ця могутня драма
огортається з голови до ніг у нову
могутність, де вона вступає у спілку
з усіма мистецтвами..., щоб вирвати
вас із тісного світу суєт і кинути в
безмежний світ високого і прекрасного?
Що ж таке, запитую вас, цей театр?..
О, це справжній храм мистецтва...
В.Белінський*

ХІД УРОКУ

I. Організація навчальної діяльності.

Відеопригук про сенс життя

II. Етап орієнтації

1. Слово вчителя

- Запитання до учнів.
 - Що ви знаєте про театр?
 - Чи любите ви театр?
 - Хто з вас був в театрі? В якому? Де?
(Перегляд відео «Монолог артистки Т. Дороніної «Чи любите ви театр?»)
 - Які ви знаєте види театру?
(відповіді учнів; схема)

Асоціації

- Які асоціації виникають у вас, коли говоримо про театр? Яким ви бачите театр?(гронування)

(Звучить грецька народна музика. Учні висловлюють свої думки.)

Словникова робота.

Те́атр (від [грец.](#) *θέατρον* — місце видовища) — вид сценічного [мистецтва](#), що відображає життя в сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами, а також установа, що здійснює сценічні вистави певним колективом артистів і приміщення, будинок, у якому відбуваються вистави. Театр як мистецтво називають також **театральним мистецтвом**, а науку, що вивчає теорію та практику Театрального мистецтва вивчає [театрознавство](#).

III. Етап визначення мети

Стародавня Греція — це батьківщина європейського театру. Давньогрецький театр зароджується, набуває розквіту й занепадає в досить короткий проміжок часу, упродовж

життя трьох поколінь і трьох великих трагіків античності — Есхіла, Софокла, Евріпіда. Це був яскравий період в історії грецьких міст-полісів, жителі яких не лише відчували себе повноправними громадянами, а й збагнули свою відповідальність за долю країни. Це була «золота доба»...

Сьогодні ми з вами здійснимо віртуальну екскурсію, за словами В.Белінського, «...в справжній храм мистецтва» - театр. Але наша екскурсія незвичайна. Адже наша думка і уява віднесе нас до витоків театрального мистецтва – античного театру

(запис теми, епіграфу уроку)

IV. Етап організації та виконання плану діяльності.

1. Слово вчителя

Перед вами карта античної Греції.

Німецький філософ Ф.Шлегель радив:«Вивчення греків і римлян – це школа великого, шляхетного, доброго і прекрасного...Внутрішньо засвой її собі». Тож кожен, хто поважає себе, повинен мати елементарні знання про країну, в яку пролягає його шлях. Пригадаємо, що ми знаємо про античність.

2. Дидактична гра «Сходінки до Олімпу»

1. Кого греки вважали верховним богом?
2. Богиня мудрості.
3. Кому зі смертних вдалося хоча б раз повернутися з Аїду?
4. Чому зображення Гермеса іноді розміщують на поштових відділеннях?
5. Дружина Зевса.
6. Богиня, яку зображували із зав'язаними очима.
7. Хто з богів був кульгавим?
8. Богиня кохання.
9. Чому Ареса не любили ні боги, ні люди?
10. Богині долі. Вони розпоряджаються долями смертних.
11. Богиня, яка любила чаклувати.
12. Скільки олімпійців збиралося за столом богів?

(**Відповіді.** 1.Зевса. 2.Афіна. 3.Гераклу. 4.Гермес був вісником богів. 5.Гера. 6.Феміда. 7.Гефест 8.Афродіта. 9.Арес був богом війни. 10.Мойри. 11.Геката. 12.Дванадцять.)

3. Заочна подорож.

Наш шлях до витоків театрального мистецтва тривалий, доведеться робити зупинки.

Перша зупинка «Міфологічна».

(Розповідь учня - «екскурсовода» про зародження святкових театралізованих процесій на честь бога Діоніса.)

«Театр» у перекладі з давньогрецького – видовище. Датою народження світового театру вважається 534 рік до н.е. (дата першої постановки трагедії, проте тексти не дійшли до нашого часу). Зародився він під час святкових театралізованих процесій на честь бога Діоніса, сина Зевса та ліванської царівни Семели, покровителя землеробства та виноградарства, бога виноробства, а згодом – поезії й театру.

Образ Діоніса й справді є одним з найтрагічніших у грецькій міфології. Його батьками були верховний бог Зевс та смертна жінка Семела. Громовержець Зевс приходив на побачення до своєї коханої у вигляді смертного чоловіка. Гера, ревнива дружина Зевса, вирішила помститись суперниці. Вона підмовила вагітну Діонісом жінку попросити Зевса, щоб він явив їй усю свою велич і блиск. Зевс виконав бажання Семели і жахнувся — він забув, що його кохана — проста смертна, і спопелив її своїми блискавками. Але громовержець встиг врятувати недоношене дитя і, зашивши його у своє стегно, виносив до потрібного терміну. Гера переслідувала Діоніса й тоді, коли він став дорослим, наславши на нього безумство та змусивши поневіритися на чужині. Діоніса вшановували на приурочених йому святах — Діонісіях, які нагадували карнавал або вертеп.

Театральні видовища відбувалися спочатку раз на рік під час всенародних державних свят Великих Діонісій – свято початку весни

(березень-квітень), пізніше – на Ленеях (січень-лютий), Малих Діонісіях (грудень-січень). Святково одягнені, прикрашені вінками, всі вільні громадяни полісу протягом трьох днів з ранку до вечора дивилися вистави, враженнями від яких жили увесь рік.

Друга зупинка «Акторська».

(Розповідь учня –«екскурсовода» про влаштування вистав в давньогрецькому театрі.)

Головна дійова особа давньогрецької трагедії – хор. Хореги, заможні громадяни на власні кошти організовували хор для драматичних змагань. Виконання обов'язків хорега і участь у драматичному хорі було справою почесною. Очоловав хор заспівувач – корифей. В трагедії хор – колективний герой, виразник громадської думки. З хору виділяли одного актора, відповідача. Спочатку актор був один. Він звертався до хору із запитаннями, відповідаючи на його запитання, зображав різних персонажів. І хоча спочатку головну роль в трагедіях грав хор, згодом саме актор став носієм дії. Слово «актор» - латинського походження, що означає діючий. У театральній культурі воно з'явилося пізніше.

Третя зупинка «Пошукова».

Головними жанрами театру стає трагедія і комедія. На думку філософа Арістотеля, започаткували трагедію декламатори-заспівувачі дифірамбів, «величних пісень на честь Діоніса», комедію – заспівувачі пісень, які славили родючі сили природи. За легендою, супутниками Діоніса були цапоногі сатири, які прославляли подвиги та страждання бога.

Трагедія

(з грецької трагос оде) перекладається як «пісня цапів». Слово «комедія»

(комос оде) тлумачиться як пісні процесії гульвіс, веселого Діонісового почту, які одягали маски і цапині шкіри.

Четверта зупинка «Композиційна»

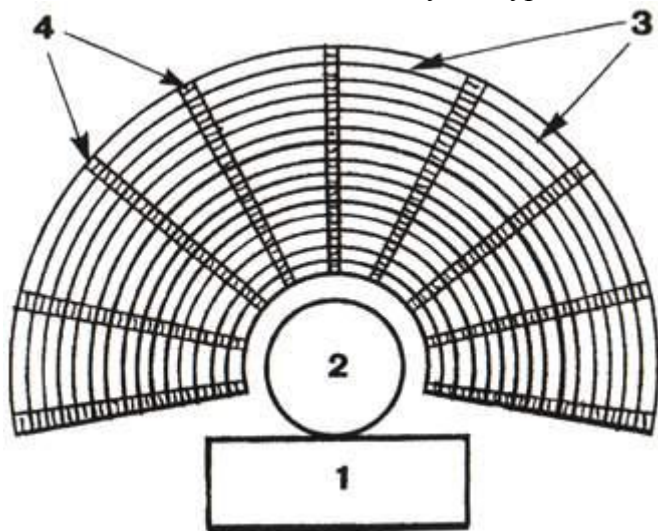
(Розповідь учителя про будову давньогрецьких п'єс.)

Головною дійовою особою давньогрецької трагедії – хором - драматурга забезпечував архонт (вища посадова особа). Хореги - заможні громадяни, на власні кошти організовували хор для драматичних змагань. Виконання обов'язків хорега і участь у трагічному хорі, які мав 12 (пізніше 15) учасників (хоревтів), було справою почесною. Очоловав хор заспівувач - корифей. В трагедії хор - колективний герой, виразник громадської думки.

Судили на змаганнях особливі виборні особи. Для драматургів-переможців існувало три нагороди: I-II-III місце. Драматург отримував від держави гонорар та вінок з плюща.

Хореги, які підготували хор для драматургів-переможців, мали І право ставити пам'ятник на честь творчої перемоги, на якому писали час вистави, ім'я драматурга, назву п'єси, ім'я хорега. Результати змагань вносилися ще в дидакалії - протоколи, які зберігалися у державному архіві Афін.

Публіка була надзвичайно вимогливою і імпульсивною. Задоволена видовищем, вона висловлювала свої емоції і почуття бурхливими оплесками, а якщо п'єса не

подобалася, мала право припинити гру і вимагати виконання нової п'єси. Оцінка глядачів набувала великого значення для успіху вистави.

П'єси мали чітко визначену структуру. Кожна вистава починалася з прологу - зав'язки дії (дія - вчинки героїв, важливі події їхнього життя). Парад - пісня, яку виконував хор, вступаючи на оркестру в супроводі флейтиста. Далі чергувалися епосодії (діалогічні частини, які виконували актори) і стасими (пісні хору). Заклучна частина трагедії називалася гексодом - піснею, виконуючи яку, хор залишав оркестру.

Феспід виділяв з хору одного актора, гіпокрита - відповідача. Він звертався до хору із запитаннями, відповідаючи на його запитання, зображав різних персонажів. І хоча спочатку головну роль в трагедіях грав хор, згодом саме актор став носієм дії.

(Слово "актор" латинського походження, що означає діючий. У театральній культурі воно з'явилося пізніше).

П'ята зупинка «Театральна».

(Розповідь учня –«екскурсовода» про давньогрецькі театри під відкритим небом)

У часи Давньої Греції постійної театральної будівлі не було. Вистави відбувалися просто неба. В Афінах для вистав використовувалася центральна площа. Театр вмщував десятки тисяч глядачів. Наприклад, афінський театр Діонісія, розташований на схилі Акрополя, --- до 17 тисяч осіб. Глядачі розташовувалися на кам'яних лавах, вирубаних на схилі пагорба. Класичний театр складався з трьох частин: театрону, оркестри і сцене.

Глядацька зала мала назву – театрон.

Театрон – (від слова «теаомай» - дивлюсь) – місця для глядачів, розташовані на схилі пагорба. Розміщені концентрично, вони вирубувалися прямо в скелі.

Театральної сцени в сучасному розумінні не існувало. Вистава відбувалася на оркестрі – колоподібному майданчику, у центрі якого розміщувався вівтар Діоніса. Розміри театру зумовлювалися діаметром оркестри – від 11 до 30 метрів.

Орхестра (або каністра) – друга частина театру, круглий або підковоподібний утрамбований майданчик, що доходив до першого ряду місць глядачів і відділявся від них невисокою мармуровою балюстрадаю. Посередині оркестри знаходився жертвник Діоніса, на якому перед виставами приносили жертву.

Скене – (намет для переодягання акторів, сучасна сцена) – спочатку справді була наметом, а пізніше дерев'яною, потім кам'яною або мармуровою будівлею, що містилася за заднім, зрізаним боком оркестри. Вона являла собою єдину в театрі закриту частину, мала вигляд палацу, повернутого дасадом до глядачів, оздобленого колонами, скульптурами та іншими прикрасами. Скене мала троє дверей, через які актори виходили під час дії, поверталися до скене, щоб змінити маски. У ній також зберігався акторський реквізит.

У 1954 році в Херсонесі, що поблизу Севастополя, був віднайдений античний театр, побудований близько 2,5 тисяч років тому. В античні часи Херсонеський театр був місцем театральних змагань у поезії, у знанні «Іліади» та «Одіссеї». Проіснував він до IV ст. до н.е., а потім був зруйнований ранніми християнами. У VI столітті на місці античного театру був збудований великий храм, названий археологами «Храм з ковчегом».

Шоста зупинка «Декораційна».

(Розповідь учня –«екскурсовода» про костюми акторів трагедії)

Усі ролі (жіночі також) виконували чоловіки. Актори одягали маски, вираз котрих розкривав характер, душевний стан персонажа. Кожна вистава мала свої костюми, невеликі декорації. Актори, зайняті у виставі, надягали котурни – спеціальне взуття на високих дерев'яних підшвах, яке збільшувало їхній зріст.

Були маски, вираз котрих розкривав характер (добрий, лихий), душевний стан (відчай, радість (жрець, бог), стать (чоловік, жінка) персонажа. Маска, яка прийшла в театральні вистави з культових обрядів на честь бога Діоніса, мала узагальнений образ. Масштаби давньогрецькою театру не давали змоги глядачам з останніх рядів бачити обличчя акторів, якби вони не використовували виразні й великі маски. Мову жестів, як зазначав Г.Е. Лессінг, греки довели до такої досконалості, про яку ми й гадки не маємо. Гра у масках обмежувала міміку одним порухом

У виставах використовували технічні театральні механізми. За допомогою одного з них -- механе (машина), підіймника --- герої піднімалися на Олімп. Проте театральна техніка

відігравала допоміжну роль. Уся увага глядачів зосереджувалася на характерах, долях, подіях.

З глядачів на утримання театральної споруди брали невеличку платню.

Для незаможної публіки держава виділяла спеціальні "видовищні гроші"- теорікон. Театр був трибуною, з якої зверталися до демосу, суспільним інститутом, що формував погляди і переконання вільних громадян Еллади. Під час Великих Діонісій навіть в'язнів випускали з тюрем, щоб вони мали можливість взяти участь у всенародному святі. Отже, театр у житті стародавніх греків посідав особливе місце. Він був державною справою, кращою школою виховання не лише естетичного, а й патріотичного, громадянського, морального, релігійного спрямування.

Сьома зупинка «Хай переможе найкращий!»

Театральні вистави мали змагальний характер. До змагань допускали три трагічні поети і три комічні, кожен трагік мусив представити три трагедії й одну драму. Ці чотири п'єси називалися тетралогією. Комедіограф представляв одну комедію. Журі, обране з громадян, визначало переможця.

Публіка була надзвичайно вимогливою. Задоволена видовищем, вона висловлювала свої емоції й почуття бурхливими оплесками, а якщо п'єса не подобалася, мала право припинити гру і вимагати виконання нової п'єси

4. «Чи знаєте ви, що...»

ØПротягом трьох днів жителі міст з ранку до вечора дивилися вистави, враженнями від яких жили весь рік.

ØТеатральні вистави мали змагальний характер. До змагань допускалися три трагічні поети і три комічні. Кожен трагік мусив представити три трагедії і одну драму. Ці чотири п'єси називалися тетралогією.

ØАфінський театр Діонісія вмщував до 17 тисяч осіб.

ØАктори посідали почесне становище у суспільстві, їх обирали на найвищі державні посади, їх звільняли навіть від податків і гарантували недоторканість.

ØДля незаможної публіки держава виділяла «видовищні» гроші – теорікон.

ØПід час Великих Діонісій навіть в'язнів випускали з тюрем, щоб вони мали можливість взяти участь у всенародному святі.

ØДля драматургів-переможців існувало три нагороди: I-II-III місце. Драматург отримував від держави гонорар та вінок з плюща.

5. Творче завдання. «Порівняй сучасний і античний театри»

(Ліва колонка заповнена.Праву учні заповнюють самостійно).

Сучасний театр	Античний театр
У спектаклі діє чимало акторів.	Грає лише один актор.
Хор не обов'язковий.	Хор є обов'язковий і замінює інших акторів.
На сцені є декорації.	Декорації відсутні.
Актори використовують власну міміку та жести.	Актори грають у масках, що зображають емоції та переживання.

6. Словникова робота.

Драма (від грец. – дія) - один із трьох літературних родів (поряд з епосом і лірикою), який змальовує світ у формі дії, здебільшого призначений для сценічного втілення.

Трагедія (від грец. – козлиня пісня) – драматичний твір, що ґрунтується на гострому, непримиренному конфлікті особистості з середовищем, у якому вона живе. Конфлікт трагедії має глибокий філософський зміст, є надзвичайно актуальним у політичному, соціальному, духовному планах, відзначається високою напруженою психологічних переживань героя і майже завжди закінчується його загибеллю.

7. Слово учителя.

Розквіт давньогрецької трагедії пов'язаний з іменами трьох афінських великих поетів-драматургів – Есхіла, Софокла та Евріпіда, які жили за класичного періоду (V –IV ст до н.е.) еллінської культури.

До цього періоду належить початок творчості Есхіла (525/524 — 456 рр. до н.е.), якого вважають «батьком трагедії»

Трагедії Есхіла відображають основні тенденції його доби - грандіозні соціально-економічні та культурні зміни, пов'язані зі становленням афінської рабовласницької демократії, становленням нації.

Евріпід, молодший сучасник Есхіла та Софокла, "найтрагічніший з усіх поетів".

Дійшовши у своїх творах висновку, що неперехідна цінність лише в самій людині, він виявляв ті смертельно небезпечні сили, які завжди готові знищити людський дух. Мабуть, це і визначило його погляд на трагедію як безпристрасне аналітичне спостереження людської натури.

Есхіл, Софокл, Евріпід вважали, що драматург має бути наділений даром співчуття. Цей дар був притаманний кожному з них.

Для розвитку світового театру новації Есхіла мали найважливіше значення. Саме Есхіл увів другого актора (за деякими версіями— і третього), що сприяло зростанню ролі діалогу, посилювало напруженість дії - основи театрального мистецтва, поглиблювало трагічний конфлікт. Він формалізував роль хору, перетворивши трагедію з мімічної хорової лірики на драму в сучасному розумінні.

Після смерті Есхіла, як свідчать мистецтвознавці, постановки його п'єс принесли численні перемоги у драматичних змаганнях. Традиції, закладені Есхілом, наслідували його сучасники —Софокл, Евріпід, а згодом і всі драматурги Західної Європи. Він був і залишився "першим великим трагічним поетом" Еллади.

8. Інтерактивний метод «Продовжте речення»

- Сьогодні на уроці ми...
- продовжили роботу над...
- дізналися про...
- ознайомилися з ...
- вчилися працювати з ...

V. Домашнє завдання

Вивчити конспект, склавши кросворд за даною темою.

Індивідуальне завдання. Підготувати повідомлення про життя та творчість Есхіла.

УРОК № 10

Тема. Найдавніші цикли давньогрецьких міфів: троянський, фіванський, про аргонавтів.

Мета: поглибити знання учнями поняття «міф»; ознайомити зі змістом основних циклів давньогрецьких міфів; розвивати навички переказу, аналізу тексту, виразного читання,

логічного мислення, інсценізації; сприяти вихованню зацікавленості літературою.

Обладнання: тексти міфів за книгою М. Куна «Легенди і Міфи Стародавньої Греції» виставка ілюстрацій до міфів та учнівських малюнків.

(Можна використати репродукції «Зевс і Гера. Антична ваза», «Зевс Олімпійський», «Народження Афіни з голови Зевса. Антична ваза» та ін.)

ХІД УРОКУ

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Вступне слово вчителя.

Дві з половиною тисячі років відділяють нас від світлого і прекрасного буття ко-лиски людської культури — Давньої Греції. Дивовижна Еллада залишила лю-дству чу-дове мистецтво, що надихає митців і сьогодні, величні архітектурні споруди, які ди-вують сучасних зодчих, дивовижні перекази, котрі мають назву «міфи».

II. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Бесіда на повторення вивченого в 6-му класі.

- Пригадайте, що називається міфом.
- Які міфи ви читали у 6-му класі?
- Назвіть найвідоміших міфічних героїв.
- Про які події оповідають міфи?
- Чому виникли міфи?
- Чи відомі нам автори міфів?

2. Словникова робота.

Міф (гр. *mythos* — слово, переказ, промова, оповідання) — вид усної народної творчості; розповідь про богів, духів, героїв, надприродні сили, що брали участь у створенні світу.

Міфологія — сукупність міфів якогось народу; наука, що вивчає особливості міфів.

IV. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ.

1. Літературознавчий коментар.

(Розповідає вчитель або підготовлений учень.)

Міфи — витвір наївної віри, який складає філософсько-естетичний комплекс давньої епохи. У давні часи міфи давали уявлення про світ, впливаючи на процес пізнання, були основою для інтерпретації природних та суспільних явищ, ритуальних обрядів. Міф існував переважно у віршовій або прозовій формі, зумовлював створення національного фольклору та літератури.

2. Слово вчителя.

До нашого часу дійшло багато давньогрецьких міфів, які мають різну тематику і проблематику. Вчені виділяють такі цикли міфів Давньої Греції:

- міфи про виникнення світу;
- про героїв;
- про подорож аргонAUTІВ до Колхіди;
- про Троянську війну;
- про Одиссея;
- про місто Фіви.

Як ви вже знаєте, у давніх греків немає міфів про загибель світу. В цьому виражається їхній життєстверджуючий світогляд.

Найдавнішими циклами давньогрецьких міфів є троянський, фіванський, про аргонAUTІВ. Троянський цикл присвячений подіям Троянської війни, фіванський оповідає про царя Едіпа та його сім'ю, міфи про аргонAUTІВ — це розповідь про захоплюючу подорож греків за золотим руном.

3. Коментоване читання міфів троянського циклу «Єлена, дочка Зевса і Леди», «Пелей і Фетіда», «Суд Паріса».

4. Бесіда за прочитаним.

- Хто така Єлена? (Найпрекрасніша жінка світу, дочка Зевса і Леди.)
- Розкажіть, як Пелей переміг богиню Фетіду. (Гефест повідомив Пелею волю богів і той пішов у грот, в якому часто відпочивала Фетіда. Обхопив Пелей богиню своїми могутніми руками, намагалася вирватися Фетіда, оберталася на левицю, змію, перетворювалася на воду, але Пелей зумів її втримати. Переможена Фетіда тепер мала стати дружиною Пелея.)
- Чому була ображена богиня розбрату Еріда? (Тільки її не покликали на весілля Фетіди та Пелея.)
- Як назвали яблуко, що вона підкинула його на весіллі? Що означає цей вислів? («Яблуко розбрату», тому що воно спричинило суперечки між гостями. Тобто це те, що породжує свару.)
- Розкажіть, що вам відомо про Паріса.

— Чому Зевс саме Паріса обрав суддею розгніваних богинь? (Бо Паріс чинив завжди справедливо.)

— Розкажіть, як відбувся суд Паріса. Якими були його наслідки?

5. Переказ тексту міфів «Паріс повертається до Трої», «Паріс викрадає Єлену», «Ме-нелай готується до війни проти Трої».

6. Бесіда за питаннями.

— Згадайте, що провіщувала Кассандра. (Кассандра провіщувала спалення Ілію-ну (Трої) і загибель багатьох його синів.)

— Чому ніхто не повірив віщунці? (Бог Аполлон прирік Кассандру на сумну долю: ніхто не вірив їй, хоча все, що вона провіщала, здійснювалося.)

— Хто спонукав Паріса їхати до Спарти? (Афродіта.)

— Подумайте, що порушив Паріс, викравши Єлену? (Закон гостинності, також насміявся над великою святинею — шлюбом.)

— Що порадив Менелаю його брат Агамемнон? (Зібрати всіх героїв і піти війною на Трою.)

— Чому Менелаю з Агамемноном хотілося, щоб у поході взяв участь Одиссей? (Одиссей, цар Ітаки, славився розумом і кмітливістю, за що і був прозваний хитро - мудрим.)

7. Слово вчителя.

Серед давньогрецьких міфів є дивний переказ про мореплавців, які мандрували до далекої Колхіди (територія сучасної Західної Грузії) у пошуках золотого руна. Очолив цей похід славнозвісний Ясон, син іolkського царя Есона, котрого виховав наймудріший кентавр Хірон. Корабель, на якому вони пливли, збудував великий майстер Арг, тому й судно дістало назву «Арго». Героїв, які взяли участь у поході, назвали аргонантами. Прекрасний був цей десятивесловий корабель, легкий і бистрий, мов чайка, нісся він по хвилях моря. Богині Афіна і Гера охороняли аргонавтів. Подорож була дуже небезпечною, добути золоте руно — було надзвичайно важкою справою, адже висіло воно у священному гаї Ареса, на священному дереві під охороноюстрашного дракона. З метою полегшити Ясонові виконання завдання, Афіна і Гера попросили богиню кохання Афродіту закохати в героя доньку царя Еста прекрасну Медею, яка могла в усьому допомогти аргоннтам. Так у міф входить романтична тема кохання.

8. Інсценізація уривка міфа «Аргонанти звертаються за допомогою до Медеї». «Розмова Ясона і Медеї».

Я с о н. Прекрасна діво, чому опустила ти додолу очі? Чого боїшся ти мене? Не-вже гадаєш ти, що ховаю лихий намір? Ні, не з лихими намірами я прийшов сюди. Я прийшов благодіти про допомогу. Тільки молю тебе, скажи мені правду; пам'ятай, що неправди не потерпить у святилищі своїм Геката, не потерпить її і Зевс, охоронець усіх, що благають про допомогу. Скажи, чи допоможеш ти мені? Якщо допоможеш, то прославлять ім'я твоє по всій Греції великі герої, що прийшли зі мною сюди, в Колхіду. Згадай, яка велика слава Міносової дочки Аріадни, що допомогла великому Тесеєві. Медея (Мовчить і дивиться на Ясона. А потім дістає приготовлену чарівну мазь). Слухай, Ясоне, ось у чому буде моя допомога: вночі обмийся ти в річці, убравшись у чорний одяг, викопай глибоку яму на березі і над нею принеси Гекаті в жертву чорну вівцю, обливши її медом. Потім іди на корабель свій, та дивись — не оглядайся. Почуєш ти голоси і люте гавкання псів, але йди прямо й не бійся. Коли ж наста-не ранок, намаж собі тіло, спис, щит і меч цією маззю. Нездоланну силу дасть тобі ця мазь, і виконаєш ти доручення Еста. Візьми ж мазь, з її допомогою здобудеш ти руно. Вези тоді руно куди хочеш. (Замовкла Медея. А потім, схиливши голову й тяжко зітхнувши, сумно додала) Ти поїдеш, Ясоне, до себе в рідний край, але не забувай мене, хоч зрідка згадувай Медею — адже я врятувала тебе.

Я с о н. О, коли б погодився Ест укласти зі мною союз дружби! О, якби відпустив він тебе зі мною на мою батьківщину!

М е д е я. Ні, цього не буде (Важко зітхнула). Суворий і невблаганний мій батько. Вертайся на свою батьківщину, та не забувай мене. О, яка б я була рада, коли б буйний вітер відніс мене на крилах своїх до Іолка, щоб могла я нагадати тобі про себе. Коли забудеш ти мене, коли забудеш, що я тебе врятувала, прощай навек! (Заплакала)

9. Літературна гра «Що ти знаєш про богів та героїв, які згадуються у діалозі Медеї і Ясона?»

— Назвіть імена богів, про яких йдеться в уривку.

— Які ще міфологічні персонажі згадуються в діалозі?

— Що ви про них знаєте?

(В уривкові згадуються Геката, Зевс, Мінос, Аріадна, Тесей.)

Зевс — верховний бог у грецькій міфології, володар світу. З верховини Олімпу владарює над богами й людьми, але сам мусить коритися долі. Батько численних богів та героїв.

Геката — богиня чародійства, чаклунства, володарка страховищ і привидів. На-силала на людей жах і тяжкі сни.

Мінос — критський володар, син Зевса і фінікійської царівни Європи, батько Аріадни. Після смерті став суддею в Аїді.

Аріадна — дочка критського володаря Міноса. Покохавши афінського героя Тесея, допомогла йому вбити Мінотавра і вийти з Лабіринту, давши йому клубок ниток. Тесей залишив Аріадну на острові Нікос, де вона стала дружиною бога Діоніса.

Тесей — син афінського царя Егея, Гераклів родич. Уславився багатьма героїчними вчинками. Ставши після батькової смерті володарем Афін, об'єднав навколо них інші міста Аттики. За думкою Плутарха, Тесей — постать історична.)

10. Бесіда з учнями за змістом міфів «Аргонавти звертаються за допомогою до Медеї» та «Медея допомагає Ясону викрасти золоте руно».

— Чому аргонавти звернулися за допомогою саме до Медеї? (Тому що вона була великою чарівницею.)

— Чому Медея так швидко згодилася допомогти Ясонові? (Бо вона його покохала. Любов цю зародила Афродіта на прохання богинь Гери та Афін, які покровительствували аргонавтам.)

— Розкажіть, які доручення Еста виконував Ясон.

— Як Медея допомогла Ясонові викрасти золоте руно? (Вона провела його до священного гаю Ареса, приспала страшного дракона.)

— Про яку сумну новину дізнався вранці Ест? (Він дізнався про те, що його донька Медея втекла разом з Ясоном.)

— Яка подальша доля героїв? (Ясон одружився з Медеєю, у них народилося двоє синів. Та не судила доля їм щастя. Ясон зрадив дружині, закохавшись у Главку, доньку царя Коринфа Клеонта, де вони знайшли притулок. Охоплена розпачем, Медея вбила своїх дітей. Главці вона послала дорогоцінне вбрання і золотий вінець, насичені отрутою. В страшних муках померла Главка. А Медея зникла на чудесній колісниці, надісланій богом Геліосом. Ясон через багато років загинув під уламками свого корабля «Арго».)

11. Слово вчителя.

Сумом проникнуті давньогрецькі міфи про Едіпа, що належать до фіванського циклу. У них чудово продемонстровано віру давніх греків у надзвичайну силу фатума і долі.

12. Виразне читання міфа «Едіп. Його дитинство, юність і повернення до Фів».

13. Бесіда за змістом прочитаного.

— Яке пророцтво висіло над Едіпом, сином Лая? (Він мав убити батька, одружитися з власною матір'ю і завести з нею дітей.)

— Що зробив Лай, щоб піти наперекір долі? (Він зв'язав ноги новонародженому синові, проколовши ступні гострим залізом, покликав раба і наказав йому кинути не -

мовля в лісі, щоб його розтерзали дикі звірі. Та раб пожалів дитину і передав хлопчи -ка рабові корінфського царя Поліба.)

14. Переказ тексту.

— Розкажіть, чи справдилося пророцтво.

— Якою була подальша доля Едіпа? (Після того, як Едіп дізнався правду про себе, він став вигнанцем. Сліпий і немічний пішов він на чужину. І лише Антігона, сильна духом його донька, супроводжувала батька всюди. В останні дні свого життя Едіп зустрівся зі своїми дітьми Полініком та Ісменою і відійшов у царство мертвих.)

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з ілюстраціями та захист учнівських малюнків.

2. Підсумкова бесіда.

— Що таке міф?

— Яка роль міфів у формуванні світоглядних позицій давніх греків?

— Назвіть основні цикли міфів Давньої Греції.

— Про що розповідається у міфах Троянського циклу? Назвіть основних героїв.

— Хто такі аргонавти?

— Хто допоміг Ясонові викрасти золоте руно?

— У чому полягає трагізм долі Едіпа?

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготувати повідомлення про Гомера, історичний коментар про Трою. Прочитати «Іліаду»: «Заспів» (пісня 1, вірші 1—10), «Щит Ахілла» (пісня 18, вірші 139—411)

УРОК № 11

Тема. Загадки легендарного співця (Гомер — легендарний основоположник європейської літератури. Поема «Іліада».)

Мета: ознайомити учнів з короткими відомостями про Гомера як найвидатнішого майстра слова Давньої Греції; дати загальне уявлення про сюжет «Іліади»; розвивати навички аналізу окремих пісень поеми, виразного та коментованого читання, переказу, логічного мислення, зв'язного мовлення; сприяти розвиткові інтелекту школярів.

Обладнання: тексти поеми «Іліада» у перекладі Б. Тена (або інший переклад на вибір учителя); репродукція портрета Гомера.

ХІД УРОКУ

Гомер — перший пророк давніх греків.

Г. Сковорода, український філософ XVIII ст.

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Вступне слово вчителя.

Час безжальний... Він віддаляє нас від минулого, яким би прекрасним воно не було. Залишаються лише легенди, що передаються від покоління до покоління. Читаючи їх, мимоволі починаєш вірити у всемогутність Зевса, у надзвичайну красу Афродіти, у мужність Прометея, в могутність Геракла. А ще в те, що на світі були прекрасні співці (рапсоди), які склали дивовижні пісні про старовину. Одним з них є давньогрецький співець Гомер, з творчістю якого ми й ознайомимось на сьогоднішньому уроці.

II. ОГолошення теми, мети та епіграфа уроку

III. СПрийняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Виразне читання вчителем вірша М. Негоди «Гомер».

Безжальний час все зводить нанівець,
І що ви, люди, знаєте про мене?
Хіба лиш те, що я сліпий співець,
Спізнав, як бог, осяяння натхнення.
Де народився я — ніхто не зна,
Сім древніх міст на те претендували,

Та піднялася забуття стіна,
І залягли століття, мов завали.
Моїх річок розлиті береги,
Поховані давно руїни Трої.
Але жили й живуть, немов боги,
Ахілл і Одиссей — мої герої.
Мій епос, як божественний чертог,
Піднісся над минулими віками,
І я живу з античними богами,
Вже й сам напівлегенда, напівбог.

2. Робота з репродукцією портрета Гомера.

— Яким ви бачите легендарного співця?

— Опишіть його зовнішність. (Високе чоло, насунуті на перенісся брови, що свідчать про його глибокі роздуми, великі, широко розкриті очі, що дивляться у безмежну вічність, оскільки, за преказами, поет був сліпим.)

3. Повідомлення про Гомера.

Відомостей про давньогрецького співця дуже мало. Його життя преплетено легендами, оскільки про нього не збереглося жодних історичних свідчень. З давніх-давен грецька традиція поєднувала ім'я Гомера з найдавнішими епічними поемами «Іліада» та «Одіссея», з «Гомерівськими гімнами» та «Гомерівськими епіграмами».

Ніхто не міг сказати про те, коли і де жив Гомер. До наших днів дійшов навіть двовірш, який свідчить, що самі стародавні греки не мали якихось певних свідчень щодо місця його народження:

Сім сперечалися міст і звалися
Гомера вітчизною: Смірна, Родос,
Колофон, Самалін, Ірос, Аргос і
Афіни.

Створено кілька біографій митця, в яких реальність перемишується з вигадкою. Його уявляли мудрим, старим, незрячим рапсодом (тобто співцем, оскільки в ті часи виконання поем супроводжувалося грою на музичних інструментах). Відомо також, що «гомерос» у перекладі з грецької означає «сліпий, заручник, заложник». Проте поеми свідчать, що їх автор, мабуть, не був сліпим від народження, оскільки зумів майстерно передати словом найтонші барви природи.

Раніше вважалося, що Гомер жив між XII і XI ст. до н. е. Завдяки археологічним розкопкам і дослідженням цей період істотно уточнений і зараз учені називають такі дати: кінець IX — початок VIII ст. до н. е.

Відсутність документальних матеріалів стала поштовхом до появи так званого «гомерівського питання», над вирішенням якого працюють учені багатьох країн світу. У наш час завдяки комп'ютерним дослідженням було доведено, що поема «Іліада» — це твір одного автора, а не зібрання легендарних оповідей. Також було доведено, що «Одіссея» написана на 30—40 років пізніше за «Іліаду». Ці дослідження є ще одним доказом існування давньогрецького співця.

Цікавим видається той факт, що ім'я Гомера відоме в Україні ще з часів Київської Русі. Із XVII ст. його твори вивчалися в Києво-Могилянській академії, у Львівській братській школі.

Гомерівські мотиви й образи широко використовували у своїх творах Г. Сковорода, Т. Шевченко, П. Куліш, М. Рильський.

4. Повідомлення підготовлених учнів про Трою.

Історія Троянської війни є однією з центральних подій грецької міфології. Проте тривалий час вважалося, що всі ці події були просто вигадкою. Але наприкінці XIX

століття німецький учений Генріх Шліман вирушив на пошуки легендарного міста. Вченому вдалося визначити місцезнаходження Трої. Розкопки доводили, що в місцині, де Шліман сподівався знайти Трою, люди мешкали й у сиву давнину. Адже у ґрунті було знайдено залишки людських поселень на різній глибині, і розташовувалися вони шарами. Згідно з поемою Гомера, Троя загинула внаслідок пожежі. До кінця свого життя вчений так і не дізнався про свою помилку. Вже у XX столітті інші дослідники точно встановили, що той шар, який Шліман визнав «троянським», зберіг пам'ятки культури на два тисячоліття старшої від Гомерівської Трої. Продовжуючи роботу, розпочату Шліманом, археологи зібрали цікавий матеріал про історію легендарного міста.

Сучасні вчені вважають, що Троя була розташована в Малій Азії, на узбережжі Егейського моря, поблизу протоки Дарданелли, на шляху до Чорного моря, на пагорбі Гисарлик (нині територія Туреччини). Виявляється, що Троя знаходилася неподалік від Колхіди, куди плавали за золотим руном аргонавти, Кавказьких гір, де страждав прикутий за наказом Зевса Прометей. Існувало місто у XV—XIII століттях до н. е. Згідно з легендою, заснував його Іл, нащадок бога Зевса, отже місто інколи називали Іліоном.

Місцезнаходження Трої було обрано дуже вдало. Дарданелли з'єднують Чорне та Егейське моря. Місто-фортеця біля узбережжя цієї протоки мало можливість тримати під контролем кораблі, які завантажувалися в плавання з одного моря до іншого. Тому Троя славилася як багате місто і саме через це неодноразово ставала причиною війн. Учені вважають, що численні війни за Трою, відокремлені одна від одної в часі, злилися в пам'яті народній в одну подію, яка отримала назву — Троянська війна. Окрім того, посилаючись на історичні джерела, вчені з'ясували, що в кінці XIII ст. до н. е. греки напали на місто Трою (Іліон). Війна тривала 10 років (з 1194 по 1184 рр. до н. е.). Греки все-таки здолали опір троянців, взяли місто та знищили його. Причини війни залишилися невідомими, хоча є припущення щодо економічного суперництва міст-полісів, досить звичного для тих часів. Можливо, саме ці події і відобразилися в численних міфах та поемі Гомера.

5. Бесіда на повторення вивченого.

— Згадайте, в яких вивчених вами міфах відобразилися події Троянської війни? («Єлена, дочка Зевса і Леди», «Пелей і Фетіда», «Суд Паріса», «Паріс повертається до Трої», «Менелай готується до війни проти Трої», «Ахілл», «Троя».)

— Як міфи пояснюють причину Троянської війни? (Викраденням Єлени Парісом і помстою її чоловіка Менелая. Тобто війна між греками та тронцями була породжена інтригами богів та людей.)

— Як грекам вдалося перемогти троянців? (Завдяки хитромудрому Одиссеєві, який запропонував змайструвати величезного дерев'яного коня і розмістити в ньому ахейців, місто було взято.)

6. Літературознавчий коментар.

(Розповідає вчитель або підготовлений учень.)

Відомо, що назва поеми являє собою контамінацію (змішання слів) «Іліон» — «місто Бога» і «аде» — «співаю».

Учені поділили поему «Іліада» на 24 пісні (за кількістю букв грецького алфавіту) та на 15 693 рядки. У ній розповідається про останні 50 днів облоги Трої. У центрі уваги твору — епізод, коли Ахілл, обурений зневагою до нього з боку Агамемнона, відмовляється від участі у спільній справі, прирікаючи тим самим ахейців на значні втрати. У поемі багато відступів від основного сюжету, що, з одного боку, уповільнює розвиток дії, а з іншого — доповнює і розширює уявлення читачів про героїв, які беруть участь у подіях, і про характер самих подій. Серед найбільш яскравих відступів поеми можна назвати «перелік кораблів», тобто сил ахейців і троянців, розповіді про подвиги воїна Діомеда, нічну розвідку Діомеда та Одиссея тощо.

7. Виразне читання вчителем тексту поеми «Іліада».

(«Зачин» (пісня 1, вірші 1—10).)

8. Евристична бесіда за змістом прочитаного.

— До кого звертається співець? (Співець звертається до Музи, що було традиційним для давньогрецьких поем. Вона мала надихнути співця на створення поеми. З дев'яти муз богинею епічної поеми вважали Каліопу.)

— Спробуйте, посилаючись на текст, визначити зміст поеми. (Зміст твору можна визначити так: у поемі буде описано гнів Ахілла, що спричинив багато лиха грекам, призвів до смерті багатьох з них.)

— Як поет говорить про роль богів у цій війні? (Боги відігравали значну роль у справах смертних. Афродіта, як відомо, допомагала троянцям, Гера й Афіна — грекам. Афіна й Аполлон навіть з'являлися на полі бою. «Хто ж із безсмертних призвів до лютої сварки?» — запитує співець у поемі. І дає відповідь: «Син то Зевса і Леди». Тобто бог Аполлон, який, за легендами, допомагав Гекторові, сину троянського царя.)

— Подумайте, яка роль зачину в композиції поеми. (Він відіграє важливу роль у композиції поеми. Тут часто вказується на місце дії, час, автор знайомить читача з героями, їхніми взаєминами. В зачині є авторські звертання до читачів або інших осіб (наприклад, до богині Каліопи на початку поеми «Іліада».)

9. Проблемне запитання.

— Подумайте, чому саме гнів Ахілла, а не його подвиги, був обраний темою поеми?

10. Коментар учителя.

Справа в тому, що в поемі відобразилося світосприйняття давніх греків. Головним для них було служіння інтересам свого роду. Особистих інтересів просто не могло бути. Греки вірили, що раз усе запровадили боги, то змінити щось неможливо. Ахілл, образившись на Агамемнона, учинив негідно, тому що порушив усталену гармонію. Але після загибелі свого товариша й побратима Патрокла, охоплений жагою помсти, він забув про свою особисту образу і знову рвався до бою. Тобто герой зумів побороти свій гнів (особисте) і зайняв належне йому місце серед родичів (загальне), отже порушена гармонія відновилася.

11. Коментоване читання пісні 18 «Щит Ахілла» (вірші 478—608).

12. Бесіда з учнями за прочитаним.

— Згадайте, хто викував щит Ахілла. (Щит Ахілла на прохання його матері викував бог ковальства Гефест.)

— Яку форму мав щит? Як ви думаєте, чому саме таку? (Щит мав круглу форму, що є символом світової гармонії.)

13. Творчий переказ.

— Розкажіть близько до тексту, що було зображено на щиту.

14. Коментар учителя.

Щит вражає розкішшю прикрас та різноманітністю зображених на ньому картин. У центрі його — небо із зірками, місяцем і сонцем, що дає уявлення про знання греків щодо будови всесвіту. Навколо — різноманітні моменти із життя давніх греків. Описуючи сцени мирного життя, автор наче милується працею жінок на полях, «де буяє високе колосся», виноградниками, де збирають «наче мед, виногроно солодке», містами, де вирує життя, «пісні скрізь лунають весільні», юнаками, що «у танку молодечім кружляють». Одна зі сцен розповідає, як вершиться суд, коли сталося лихо. Яскраві епізоди суспільних стосунків, побуту, праці дають уявлення про життя, звичаї, інтереси давніх греків. Обрамляє щит «обід золотий» — Океан.

Характерним є те, що зображені на щиті події подані в динаміці, вони начебто оживають: люди на них рухаються, хвилюються, радіють, відтворено настрої, звуки, фарби. Яскраво змальовано драматичну сцену нападу левів на череду биків і намагання пастухів відігнати їх.

15. Продовження бесіди з учнями.

— Як ви думаєте, що символізують сцени, зображені на щиті? (Перед читачем вимальовується картина життя, в якому поруч ідуть радість і горе, смуток і веселощі. Сцени чергуються за принципом протиставлення й мають символізувати, що у світі існує певний закон. А Океан є символом межі людських можливостей, тієї суворой необхідності і неминучості, яку греки називали фатумом.)

— Доведіть, що світобачення давніх греків ґрунтується на красі. (Змалювання щита відзначається яскравістю фарб, звуків, різним настроєм. У читача складається враження, що малюнки наче оживають і, як у калейдоскопі, змінюють одне одного.)

16. Творче завдання. Робота з текстом.

— Знайдіть у текстах прочитаних пісень приклади епітетів.

— Як на вашу думку, чи можна вважати їх постійними? (Приклади епітетів: гнів

— «пагубний», Ахілл — «прудконогий», «богосвітлий», щит — «міцний», «великий»,

обід (на щиті) — «ясноблискучий», дівчата — «юні», смолоскипи — «ясні», співець

— «божественний». Слід зазначити, що ці епітети є постійними для Гомерових поем.)

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з епіграфом.

— Зачитайте виразно слова українського філософа.

— Як ви їх розумієте? Спробуйте підтвердити їх або спростувати. (Заслуга

Гомера полягає у широкомасштабному змалюванні життя давніх греків, їхніх вірувань, уявлень про світ, звичаї. Саме тому поему легендарного співця називають «енциклопедією життя давніх греків».)

2. Підсумкова бесіда.

— У зв'язку з чим у літературознавстві постало «гомерівське питання»?

— Назвіть найвідоміші твори легендарного співця.

— Коли твори Гомера вперше з'явилися в Україні?

— Визначте тему поеми «Іліада». (Зображення Троянської війни.)

— Чому, на вашу думку, цю поему називають «енциклопедією життя давніх греків»?

— Які постійні епітети з вивчених пісень ви запам'ятали?

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати пісню 22 «Двобій Ахілла з Гектором» (вірші 139—411). Дібрати цитати до характеристики образів Ахілла та Гектора.

УРОК № 12

Тема. Велична пісня героїзму й мужності (Образи Ахілла й Гектора як уособлення ідеалу людини, героя, воїна.)

Мета: поглиблювати роботу над аналізом тексту поеми та характеристикою образів головних персонажів твору — Ахілла й Гектора; з'ясувати, яким був античний ідеал воїна-героя; розвивати навички виразного та коментованого читання, переказу, «усного словесного

малювання»; виховувати морально-етичні якості учнів.

Обладнання: тексти поеми Гомера «Іліада» в перекладі Б. Тена (або інший переклад на вибір учителя); ілюстрації до твору: «Двобій Ахілла з Гектором. Ваза», «Ахілл прив'язує тіло Гектора до колісниці. Антична гідрія. VI ст. до н. е.», «Гектор одягає обладунок. Евфідійська

ваза», репродукція картини А. Лосенка «Прощання Гектора з Андромахою».

ХІД УРОКУ

Хто ти еси поміж смертного люду,

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Бесіда на повторення.

— Що вам відомо з міфів про Ахілла? (Ахілл — наймогутніший герой Троянської війни, син фесалійського володаря Пелея і морської богині Фетіди. Мати Ахілла знала, що її синові судилася безсмертна слава, але він мав загинути. Щоб відвернути грізну долю від сина, вона натирала його тіло амброзією і тримала в огні, аби дати йому безсмертя. А ще Фетіда опускала дитя у води Стікса, щоб зробити його невразливим. Але оскільки богиня тримала Ахілла за п'яту, то саме вона і стала єдиним вразливим місцем на його тілі. Звідси походить вислів «ахіллесова п'ята».)

— Чому Менелай наполягав на участі Ахілла в поході? (Тому, що такою була воля богів: греки переможуть, якщо на їх боці виступатиме Ахілл.)

— Що вам відомо з міфів про Гектора? (Гектор був сином троянського царя Пріама і Гекаби. Він очолив троянське військо і прославився на десятому році війни.)

II. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ ТА ЕПІГРАФА УРОКУ

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Слово вчителя.

У поемі Гомера «Іліада» найбільше уваги приділено образам Ахілла й Гектора, що є представниками ворогуючих сторін. Як відомо з тексту твору, між ними стався двобій. Про хід цього поединку й розповідається у 18 пісні поеми.

2. Коментоване читання 18 пісні «Двобій Ахілла й Гектора» (вірші 469—670).

3. Творче завдання. «Усне словесне малювання».

— Спробуйте «усно змалювати», якими ви «бачите» героїв під час двобою.

— Використовуйте постійні епітети, що є в тексті. (Ахілл — «прудконогий», «богоподібний». Гектор — «великий», «богоподібний», «шоломосяйний».)

4. Виразне читання епізода «Розмова Зевса з богами».

5. Бесіда за прочитаним.

— Які наслідки для кожного з героїв мала розмова Зевса з богами? (Небесні боги співчують кожному з героїв, хвилюються за них, розуміючи їхню роль у війні. Але поки що вони схиляються на бік Ахілла, тим самим вирішуючи долю Гектора.)

— Який мотив, характерний для давньогрецької міфології та літератури, проявляється в цьому уривкові? (Мотив неминучості долі, що її обоє героїв сприймають як належне, без жодних нарікань.)

6. Переказ тексту.

— Перекажіть епізод про хід поединку Ахілла й Гектора.

7. Робота з ілюстраціями «Гектор одягає обладунки», «Двобій Ахілла з Гектором».

— Зверніть увагу на одяг воїнів. Опишіть його.

— Який момент двобою відображено на малюнку?

8. Бесіда з учнями.

— Якими під час двобою зображені Ахілл і Гектор? (Обидва герої зображені мужніми і хоробрими воїнами, кожен з них захищає свою батьківщину, дім, сім'ю, родичів.)

— Хто переміг у двобої? (У цьому двобої Ахілл здолав Гектора, помстившись тим самим за вбитого Патрокла, свого найкращого товариша й побратима.)

— Як помирає Гектор? Яким було його останнє прохання? (Гектор помирає як справжній герой. Його останнє прохання — повернути додому тіло, «щоб Трої синове й жони троянські вогнем попаливши, його поховали».)

— Як ви думаєте, чи правий був Гектор, дорікаючи Ахіллові, що в того «у грудях залізне серце»? (Так, це особливо виявилось після перемоги Ахілла. Адже він відмовляється виконати останнє прохання Гектора. Навпаки, Ахілл прив'язує тіло до колісничі й пускає до стін Трої. Такою страшною була помста Ахілла за смерть Патрокла та багатьох інших ахейців.)

— Чи здійснилося пророцтво Гектора стосовно Ахілла? (Так, пророцтво Гектора з приводу смерті Ахілла теж здійснилося.)

9. Робота над характеристикою образу Ахілла.

Можна визначити такі риси характеру Ахілла, як мужність, сміливість, гордість, запальність, готовність захищати свою батьківщину, вірність у дружбі. Гомер, звичайно, симпатизує грекам. Та разом з тим він не приховує і негативних рис героя: нестримний гнів, який часто породжує жорстокість. Автор засуджує і знущання Ахілла над тілом Гектора, вважає це негідним вчинком.

10. Слово вчителя.

Важливим для характеристики образу Гектора є епізод із пісні 6 поеми «Іліада», який має назву «Прощання Гектора й Андромахи».

11. Виразне читання пісні 6 (епізод «Прощання Гектора й Андромахи»).

12. Бесіда з учнями за прочитаним.

— Який загальний настрій уривка? (Епізод прощання Гектора з Андромахою проникнутий надзвичайним ліризмом.)

— Коли відбулася зустріч Гектора й Андромахи? (Гектор зустрівся з Андромахою перед двобоєм з Ахіллом.)

— Якими зображені герої? (Гектор, розуміючи, що йде на смертельний герць, був особливо ніжним і щирим до дружини та сина. Він виражав турботу і ніжність у словах, що сприймаються як заповіт: «Люба! Ти серце собі не в'яли понад міру журбою, Бо мимо долі мене ніхто у Аїд не спровадить». Гектор наказує їй займатися домашніми справами, виховувати сина, оскільки війна — чоловіча справа. Андромаха засмучена розлукою з чоловіком, серце віщує їй зле.)

— Чого Гектор просить у богів для свого маленького сина? (Востаннє пригортаючи до грудей свого маленького сина, Гектор мріє, щоб він виріс ще величнішим за нього. Батько звертається до богів з таким проханням: «Зевсе та інші боже, зробіть, щоб дитя моє любе Стало таким же, як я, у троянському війську найкращим».)

— Які риси характеру Гектора виділяє автор? (У характері Гектора поєднуються риси мужнього воїна та ніжного люблячого чоловіка й батька.)

13. Робота з репродукцією картини А. Лосенка «Прощання Гектора з Андромахою».

— Порівняйте зображене на картині українського художника з текстом поеми Гомера.

14. Культурознавчий коментар.

Слід підкреслити високу майстерність обох митців у зображенні героїв, їхніх почуттів та переживань. Обидва твори проникнуті поєднанням ліризму з нотами мужності, що сплелися в єдине високе почуття.

На передньому плані зображені головні герої — Гектор і Андромаха з немовлям на руках. Обличчя Гектора звернено до неба з молитовним проханням до богів подарувати достойну долю його синові. Озброєні воїни та сльози жінок, що стоять поруч, підкреслюють напруженість моменту.

15. Робота з ілюстрацією «Ахілл прив'язує тіло Гектора до колісниці».

— Як на малюнокві і в поемі зображено цей епізод?

16. Складання порівняльної таблиці «Образи Ахілла й Гектора у поемі Гомера «Іліада».

АХІЛЛ	ГЕКТОР
<i>Спільні риси героїв</i>	
1.Захисник вітчизни	
2.Вірний обов'язку	
3.Сміливий	
4.Мужній	
5.Побожний	
<i>Відмінності між героями</i>	

1.Гордий	1.Люблячий чоловік і батько.
2.Запальний	2.Стриманий, ширий, людяний
3.Вірний у дружбі	3.Мудрий
4.Нестерпний гнів, який часто породжує жорстокість.	4.Далекоглядний
5.Мстивий	5.Іноді вагається, сповнений непевності
6.Здатний сумувати, співчувати, ніжно любити	6.Здатний усвідомити свої помилки

17. Коментар учителя до характеристики образів Ахілла й Гектора.

Зображення героїв у поемі має свої особливості. Традиційно позитивним був захисник вітчизни, негативно ж зображувався ворог. У Гомера й Ахілл, і Гектор є достойними супротивниками, кожного з них можна вважати ідеалом воїна. Гектор зображений навіть більш людяним, щирим, ніж Ахілл, вчинки якого іноді схожі на варварські.

Образи звичайних героїв статичні, позбавлені динаміки внутрішнього розвитку.

Щодо простих воїнів, Гомер говорить про них двома-трьома словами і називає їх іменами (Діомед «запал у данаїв будив», Акамант «будив у троянців відвагу і мужність».)

А образи головних героїв у Гомера більш індивідуалізовані й мають складнішу психологічну характеристику.

Не знаючи, як умотивувати подальшу долю героя, Гомер вдається до постійного в його поемах прийому — втручання богів. Саме порада чи наказ якогось божества зумовлює дії персонажа.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з епіграфом.

— Якою буде ваша відповідь на запитання, поставлене Гомером?

— Хто, на вашу думку, є героєм поеми?

2. Підсумкова бесіда.

— Які риси вдачі головних героїв поеми слід відзначити?

— Яким був ідеал людини, героя-воїна у давніх греків?

— Що нового вніс Гомер у зображення образів головних героїв твору?

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати пісню 24, вірші 469—670 («Пріам у Ахілла»), переказувати прочитане. Скласти план до образу Ахілла або Гектора. Подумати над питанням: «У чому полягає гуманістичний пафос поеми „Іліада”?»

УРОК № 13

Тема. Гомер. Поема «Іліада». «Пріам у Ахілла» (пісня 24, вірші 469—670).

Гуманістичний пафос поеми.

Мета: поглиблювати вміння аналізувати художній текст; засвоїти поняття про епічну поему

та гекзаметр; розвивати навички аналізу образів-персонажів, переказу, логічного мислення, виразного читання, зв'язного мовлення; формувати стійкий інтерес до літератури.

Обладнання: тексти поеми «Іліада» у перекладі Б. Тена (або інший переклад на вибір учителя).

ХІД УРОКУ

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Перевірка домашнього завдання.

Зачитування учнями складених планів до характеристики образів Ахілла та Гектора (3—4 плани). Аналіз планів.

II. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Коментоване читання пісні 24 (вірші 469—670) «Пріам у Ахілла».

2. Бесіда за прочитаним.

— Як Пріам вирішив повернути тіло загиблого сина? (Вночі Пріам пробрався в табір греків, щоб зустрітися з Ахіллом.)

— Як Ахілл прийняв старця? Як ви думаєте, чому саме так? (Ахілл дуже гостинно прийняв батька Гектора. У цьому виявилася повага до старших та закони гостинності, які не можна було порушувати.)

— Як батько Гектора поводить себе перед Ахіллом? (Він не погордував упасти перед Ахіллом на коліна, обцілувати його руки і молити віддати тіло сина для поховання.)

— Як усе це сприйняв Ахілл? (Його вкрай здивувала поведінка «боговидного старця».)

— Як ви гадаєте, що допомогло Пріамові пом'якшити серце Ахілла? (Старий просив Ахілла згадати свого батька.)

— Що ще вплинуло на рішення Ахілла? (Він подумав, що такою була воля богів, яку він не насмілився порушити.)

— Чому Пріам так прагнув забрати тіло свого сина? (Пріам суворо дотримувався всіх звичаїв, керуючись законом і вірою в те, що неоплаканий і непохований згідно з ритуалом небіжчик не знайде собі місця і шкодитиме живим. Ось чому він прийшов у стан Ахілла.)

3. Переказ тексту.

— Розкажіть, посилаючись на текст пісні, про обряд поховання у давніх греків.

(У пісні розповідається про обряд поховання. 11 днів Пріам благав Ахілла віддати небіжчикові всі належні йому почесті. 9 днів мали оплакувати тіло Гектора у домі, на 10-й день — поховати і справити тризну, на 11-й — насипати могильний пагорб, щоб усі знали, що похований тут не простий смертний, а воїн-герой.)

4. Проблемні запитання.

— Подумайте, чому Ахілл погодився виконати прохання Пріама?

— Як характеризує Ахілла прийняте рішення? (Ахілл не міг порушити закон, адже він був установлений богами. На всі дні траура він згодився припинити війну, оскільки того вимагав звичай і пошана до загиблого.)

5. Творче завдання. Робота з текстом.

— Визначте, які художні засоби використовує Гомер у поемі «Іліада».

6. Коментар учителя.

У поемі Гомер використовує цілу систему постійних епітетів, що закріплюються за певним героєм, божеством, річчю. Такий постійний епітет має підкреслити якусь рису характеру героя (Ахілл — прудконогий, богоподібний, могутній, непереборний, богорідний тощо; Гектор — шоломосяйний, осяйливий; Агамемнон, який очолює війсьکو греків, — владущий, широкодержавний, владар мужів тощо.)

Усіх богів автор також характеризує за допомогою постійних епітетів. Найбільше їх у Зевса (олімпієць, громовладний, хмаровладний, батько людей і безсмертних), Гера завжди «волоока», Афіна — «ясноока», Аполлон — «срібнолукий» тощо.

Усі речі, про які йдеться в поемі, викликають у Гомера захоплення. Особливо це стосується зброї (спис — мідногострий, блискучий, міднокутий тощо.)

Досить часто Гомер використовує порівняння. Найдивнішим є те, що всі воєнні події порівнюються з мирним заняттям, з процесом праці.

Дуже часто також трапляється порівняння воїнів з грізним левом. Ахілла Гомер порівнює з конем, який на змаганнях отримує нагороду, Паріса — з погордливим конем, що одержавши волю, мчить на пасовисько.

У порівняннях часом з'являється людина, що поживає їх, надає їм життєвості.

Відчувається, що почуття людей близькі і самому авторові. Так, Гомер радіє разом із

селянами гарному врожаєві оливок, голодує разом з дроворубами, оплакує загиблих на полі бою.

7. Слово вчителя.

У поемі Гомера оспівуються героїчні події, зображаються відважні захисники вітчизни. В характеристиці героїв переважають сила, відвага, вірність обов'язку, почуття власної гідності, усвідомлення своєї ролі, впевненість у правоті. Усі ці риси дозволяють віднести поему Гомера до героїчного епосу. Та якщо порівнювати «Іліаду» з іншими творами цього жанру, можна відзначити й деякі особливості.

Віршова форма, відображення почуттів дають підстави для віднесення твору до роду лірики. Розвинений сюжет з багатьма подіями, наявність оповідача нагадують епос. Органічний зв'язок з міфологією, народним епосом є теж однією з особливостей твору. Всі ці підстави дають можливість віднести твір до жанру епічної поеми.

8. Словникова робота.

Епічна поема (від гр. роііо — творити, роіета — творіння) — великий віршовий твір, в якому розповідається про значні події далекого та близького минулого. Вона виникла на ґрунті народних героїчних сказань та пісень про якісь історичні події і здебільшого мала міфологічне забарвлення.

9. Продовження слова вчителя.

Твір «Іліада» Гомера, на думку літературознавців, належать до жанру героїчної епічної поеми. Деякі вчені називають її військово-героїчною поемою, оскільки в ній переважають сцени, пов'язані з бойовими діями, військовим побутом.

Стиль цього жанру відзначається неквапливою величавою мовою, пластичністю (тобто увагою до зображення предметного, чуттєвого світу), наявністю постійних епітетів, картинних порівнянь, повторів, гіпербол.

10. Словникова робота.

Гекзаметр (від гр. hexametros — шестимірний) — вірш шестистопного дактиля, де в кожній стопі, окрім п'ятої, два коротких склади можуть замінюватись одним довгим, витворюючи спондей. Остання стопа завжди двоскладова (хорей), з цезурою переважно на третій стопі.

В українській літературі розмір використовувався Лесею Українкою, М. Рильським, П. Тичиною, М. Вінграновським.

11. Творче завдання.

— Визначте розмір поеми «Іліада».

— Спробуйте виразно прочитати рядок із поеми.

12. Проблемне запитання.

— У чому, на вашу думку, полягає гуманістичний пафос поеми «Іліада»? (Гомер засуджує війну та її жорстокість, співчуває людському горю, поважає людину, поетизує її героїзм та подвиги.)

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Виразне читання вчителем або підготовленим учнем вірша М. Рильського, присвяченого Гомерові.

Хай обіцяють мудрощі й корону
Богині пастухові з Іліону,
У тебе є для нього кращий дар:
Стрільчастих брів сліпучі блискавиці,
Жага, що під невинністю таїться,
І першого цілунку перший чар.
Ще за часів Гомера й Теоокріта
Була у цвіт поезія повила
Забава наша. У Назона теж
Ти про рибалку спогади знайдеш...

Але сьогодні ближчий нам Гомер...

2. Підсумкова бесіда.

— В останньому рядку свого вірша М. Рильський написав: «Але сьогодні ближчий нам Гомер». Чим, на вашу думку, античний співець може бути цікавим для сучасного читача?

— Що таке епічна поема?

— Назвіть особливості епічного стилю.

— Визначте особливості поеми Гомера «Іліада».

— Що таке гекзаметр?

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Написати твір на одну з тем:

1) «Що нового про античний світ я дізнався (дізналася) з поеми „Іліада” Гомера?»

2) «Хто з героїв поеми „Іліада” мені сподобався найбільше і чому саме?»

Прочитати поему Гомера «Одіссея» (пісня 1, 8).

УРОК № 14

Тема. Довгий шлях додому (Гомер. Поема «Одіссея» «Заспів» (пісня 1, вірші 1—21), «Аед Демодок» (пісня 8, вірші 181—566)).

Мета: ознайомити учнів зі змістом поеми «Одіссея»; розкрити роль міфів про Одіссея у розвиткові сюжета; поглиблювати навички аналізу тексту, виразного читання, переказу, розвитку зв'язного мовлення, логічного мислення; виховувати любов до літератури як мистецтва слова.

Обладнання: тексти поеми у перекладі Б. Тена (або інший переклад на вибір учителя).

ХІД УРОКУ

Кращого-бо за вітчизну нічого нема і за рідних наших,
хоч би довелось і в заможному домі нам жити.
Гомер. «Одіссея»

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Перевірка домашнього завдання.

Зачитування учнями домашніх творів та їх стислий аналіз (3—4 роботи).

II. ОГолошення теми, мети та епіграфу уроку

III. СПрийняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Виразне читання вчителем вірша М. Рильського, присвяченого Одіссеєві.

Плещуть на вогкому березі води, ясні й переливні,
Наче Гомерове море старе, казкове, пурпурове.
Наш Одісей нам тихенько розкажує спомини давні
Про нерухомі полярні краї й про цейлонські діброви.
Чується подих тропічної тьмяної, п'яної ночі,
Голос гарячих звірів і пахощі квітів звіриних,
Шум океану, луною котрого ця річка воркоче,—
Річка, розлита в зелених, веселих і тихих долинах.
Може, де й справді на світі живуть лотофаги щасливі,
Може, існують ще й досі страшні однооки циклопи?
Може, ці звірі, що ясно одбилися в ясному заливі,—
Зевсові очі, що дивляться в очі Європи?

2. Бесіда на повторення.

— Що вам відомо про Одіссея? (У давньогрецьких міфах існує цикл оповідей про

пригоди Одиссея. Відомо, що він був царем Ітаки, славився своїм розумом, недарма за ним закріпився епітет «хитромудрий».)

— Чим прославився герой? (Ахейці умовили Одиссея стати учасником походу на Трою. І вони мали рацію, адже саме вигадка хитромудрого Одиссея про дерев'яного коня принесла грекам перемогу.)

— Які «спомини дивні» міг розповісти герой? («Спомини дивні» — це ті пригоди, що їх довелося пережити Одиссеєві після закінчення Троянської війни під час повернення додому, що тривало цілих 10 років.)

3. Коментар вчителя про композицію поеми.

Як і «Іліада», поема «Одиссея» складається з 24 пісень, що утворюють 12 110 рядків. Зміст поеми зосереджений навколо одного героя (Одиссея) та однієї події (десятий рік блукань Одиссея і повернення його на батьківщину). Як і в попередній поемі Гомера, в «Одиссеї» багато відступів (рада богів на Олімпі, епізод полювання юного героя на дикого кабана тощо).

За своїм змістом поеми Гомера мало схожі. На думку вчених, відрізняються вони і в жанровому плані. В «Одиссеї» переважають численні пригоди, казково-фантастичні зустрічі героя, побутові й сімейні сцени. Батальні сцени у творі взагалі відсутні, крім тих, що розповідає Одиссей чи співець Демодок. Поема сповнена картинами мирного життя, головними героями є ремісники, селяни, торговці, слуги, раби, самі господарі. Тому цей твір називають казково-пригодницькою і родинно-побутовою поемою.

4. Виразне читання пісні 1 (вірші 1—21) поеми «Одиссея» («Заспів»).

5. Бесіда за прочитаним.

— Як починається поема? (Поема «Одиссея» починається традиційним звертанням до Музи, що має надихнути митця.)

— Згадайте, яка роль заспіву в композиції давньогрецької поеми? (Заспів є коротким викладом подій, що мають відбутися в поемі.)

— Подумайте та сформулюйте тему поеми, посилаючись на зміст заспіву. (Головна тема поеми, що випливає із заспіву, — повернення героя-мандрівника додому та пригоди, що йому довелося пережити.)

— Як Гомер характеризує свого героя на початку твору? (Гомер говорить про Одиссея як про «бувалого мужа», що багато бачив, пережив немало горя, на жаль, «не зумів зберегти свого товариства», хоча й прагнув це зробити. Переживши тяжкі втрати, що збагатили його мудрістю, він усе ж таки повертається до рідної домівки.)

6. Слово вчителя.

Відомо, що в поемі «Одиссея» Гомер змалював сліпого співця Демодока, якого наділив автопортретною схожістю. Демодок наділений божественним даром пісні й розповідає у своїх піснях про життя людей та богів.

7. Виразне читання пісні 8 (вірші 181—566), «Аед Демодок».

8. Бесіда за прочитаним.

— До кого потрапив Одиссей під час своїх мандрів? (До царя феаків Алкіноя, який радо зустрів незнайомця, хоча той і приховав своє ім'я.)

— Як цар Алкіноій виявив свою гостинність? (Він влаштував у своєму палаці пишній обід.)

— Знайдіть у тексті й зачитайте опис співця Демодока. (Гості вгамували перший голод та спрагу й поволі замовкли, звернувши погляди на сліпого співця. «Муза любила його, але злом і добром наділила: Світло очей погасила, та спів дарувала солодкий»)

— Про що співав аед (тобто співець) Демодок? (Він співав про те, як починалася Троянська війна, як посварилися найславетніші ахейські герої Ахілл і Одиссей, а цар Агамемнон нишком радів їхній сварці. А ще Демодок співав про завжди прекрасну й легковажну богиню кохання Афродіту (або, як її ще називали, Кипріді, оскільки вона народилася з морського шумовиння біля острова Кипр.)

— Як сприймав ці пісні Одисей? (Одисей слухав і плакав, сховавши ясне обличчя в пурпуровому плащі,— йому було соромно перед феаками за свої сльози.)

— Як Алкіной вирішив розрадити гостя? (Завваживши, як тяжко зітхає його гість, Алкіной відразу по обіді запросив усіх, хто бажає, позмагатися на вільному повітрі в перегонах, стрибках і в борні.)

— Як Одисей показав свою вправність? (Він далі від усіх кинув камінь і виграв змагання.)

— За що Алкіной вирішив подарувати гостю багаті дарунки? (Йому здалося, що той дуже мудра людина і за давнім дідівським звичаєм він вирішив вшанувати його щедрими дарунками. Усі дванадцятьоро феакійських вождів згодилися з цією пропозицією і кожен подарував гостеві гарний хітон, плащ і талан золота.)

— Коли Одисей відкрився гостинним господарям? (Коли Демодок заспівав, як ахеї збудували дерев'яного коня і зуміли взяти Трою, Одисей залився сльозами. Алкіной помітив тяжкий сум гостя, що виривався з його грудей кожного разу, коли згадувалася Троя, і попрохав відкритися. Велемудрий герой спокійно і гідно зізнався в тому, хто він є.)

— Як феакійці відреагували на цю звістку? (Вони з радістю слухали оповіді славнозвісного героя про його пригоди.)

9. Робота з епіграфом.

— Яка риса героя підкреслюється словами епіграфа? (Любов Одисея до вітчизни.)

— Чому він весь час прагне додому? (Бо домівка для нього священне місце, найдорожче для серця.)

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Підсумкова бесіда.

— У чому полягає особливість композиції поеми «Одіссея»?

— Чим поема «Одіссея» відрізняється від «Іліади»?

— Яка головна тема поеми «Одіссея»?

— Яка роль в поемі аеда Демодока? (Змалювавши цей образ, автор підкреслив велику роль мистецтва в житті греків.)

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ.

Прочитати пісню 9 (вірші 181—566) «Одисей і кіклоп Поліфем». Підготувати розповідь про Одисея.

УРОК № 15

Тема: Сапфо (VII- VI ст.). «До Афродіти» (Барвношатна владарко, Афродіти...). Звертання у вірші до Афродіти – богині кохання. Образ ліричної героїні, глибина її почуттів і переживань.

МЕТА: зацікавитиособистістю Сапфо; ознайомити з творчістю поетеси ; вдосконалювати навички роботи з текстом; сприяти розвитку почуття прекрасного; виховувати толерантність.

ОБЛАДНАННЯ: репродукції картин Рафаеля "Парнас", Давід "Сапфо і Фаон", Лоуренса "Сапфо і Алкей",Клімта "Сапфо", малюнокіздавньогрецькоївази, фото скульптуриБурделя "Сапфо", поезіяГ.Державіна "Сафе", віршЛесіУкраїнки "Сафо".

Любов,яксонцесвіту, відкриває
безмежну велич людської краси.

Василь Симоненко

Хід уроку

I.Актуалізаціяопорнихзнань

1. Літературний диктант

1) Шкільнийафінський учитель, щодопомігСпартіперемогтиМесенію,— ... (Тіртеї).

2) Поет — засновникямбічного жанру — ... (Архілох).

- 3) Острів, на якому народився Архілох, — ... (Парос).
- 4) Інструмент, у супроводя якого виконували елегії, — ... (флейта).
- 5) Двоскладова стопа з наголосом на 1-му складі — ... (хорей).
- 6) Повчальний вірш, який містить у собі заклик до важливих та серйозних справ, — ... (елегія).
- 7) Інструмент, у супроводя якого виконували меліку, — ... (ліра).
- 8) Двоскладова стопа з наголосом на 2-му складі — ... (ямб).
- 9) Ліричний жанр, в якому переважали любовні пісні та гімни, — ... (меліка).

II. Мотивація навчальної діяльності.

(Лунає музика. Масне. «Роздуми». Звучить уривок з вірша

В. Висоцького «Балада про кохання».

Когда вода Всемирного потопа
Вернулась вновь в границы берегов,
Из пены уходящего потока
На сушу тихо выбралась Любовь,
И растворилась в воздухе до срока,
А срока было сорок сороков.
И чудачки еще такие есть -
Вдыхают полной грудью эту смесь
И ни наград не ждут, ни наказанья.
И, думая, что дышат просто так,
Они внезапно попадают в такт,
Такого же неровного дыханья ...
Я поля влюбленным постелю -
Пусть поют во сне и наяву!
Я дышу – и, значит, я люблю!
Я люблю - и, значит, я живу!

1. Слово вчителя.

Як вивже розуміли, ми будемо говорити про кохання. Хоча у вас ще невеликий життєвий досвід, але й у будь-якому віці важко відповідати на запитання: «Що таке кохання?» І все ж таки спробуємо визначити розуміння цього поняття.

2. Мікрофон.

- Що таке кохання?

III. Актуалізація опорних знань.

Слово вчителя.

Про кохання написано багато. Адже це таке почуття, коли завмирає серце, тремтить душа, хочеться писати вірші й співати.

Давайте з вами зробимо екскурс у минуле й згадаємо, що говориться в міфах Давньої Греції про кохання.

1. Перевірка випереджальних завдань.

(Переказ міфів.)

Великий кіпрський митець Пігмаліон ненавидів жінок і жив самотньо, уникаючи шлюбу. А одного разу зробив він з блискучої білої кістки статую дівчини незвичайної вроди.

Йому здавалося, що вона дихає, ось-ось зрушить з місця і заговорить.

Годинами милувався скульптор своїм творінням. Він дарував їй намисто, серги, вдягав розкішні вбрання, прикрашав голову вінками, квітами. Так йому хотілося, щоб статуя ожила. І тоді Пігмаліон звернувся до Афродіти дати йому дружину таку ж прекрасну, як він створив.

І ошастя! Повернувся художник додому, а Галатя (морська богиня) ожила: «Б'ється її серце, в очах світиться життя».

А ще одна антична легенда розповідає про те, як грецька богиня кохання й краси Афродіта, кваплячись на побачення до коханого Адоніса, наступила на куш

білих троянд. Божественна кров Афродіти зафарбувала білі троянди, зробивши їх символом закоханих.

IV. Оголошення теми та мети уроку

Слово вчителя.

Як відомо, усяке сильне переживання відображається в слові. І це не дивно, адже саме кохання надає людині силу.

Ми насолоджуємося творами письменників різних часів і бачимо, яким різноманітним буває це почуття. Підтвердженням цього є тема сьогоднішнього уроку.

V. Сприйняття й засвоєння нових знань.

1. Теорія літератури.

- Що таке лірика?
- Назвати різновиди давньогрецької лірики.
- Чим декламаційна лірика відрізняється від пісенної?

Слово вчителя.

Представницею пісенної лірики є Сапфо.

Сапфо – давньогрецька поетеса, яка присвятила свою творчість оспівуванню найпрекраснішого людського почуття – кохання. Яким вона його змалювала, дізнаємося, ознайомившись з її творами.

Отже, хто така Сапфо?

2. Перевірка випереджальних групових завдань.

Учень.

Сапфо – ім'я знаменитої в стародавні часи й уславленої у світовій літературі жінки – поета.

За античними джерелами, поетеса була не дуже стрункою невисокою брюнеткою, але надзвичайно привабливою.

Вона жила в кінці VII – першій половині VI ст. до н. е. Справжнє її ім'я Псапфа.

Народилася вона в сім'ї мітіленського аристократа Скомона.

Одружена з вельможею Керколаєм, від якого народила доньку Клеїду, котру дуже любила. Їй вона присвятила багато поезій.

Уродженка острова Лесбосу.

Але життя склалося так, що на початку VI ст. до н. е. Сапфо змушена залишити острів, бо як аристократка була вигнана, коли встановилась демократія. Тому вона деякий час проживала на острові Сицилія.

Після повернення додому Сапфо організувала своєї рідну школу – літературний гурток молодих жінок, який вона сама назвала «будинком муз». Там поетеса навчала своїх подруг складати й співати пісні, танцювати, розуміти й цінувати прекрасне.

Учень.

Саме в рамках цієї школи й для своїх учениць написала Сапфо більшість пісень - елегій, весільних епіграм, гімнів, які ввійшли в дев'ять книг. Особливою славою користувалися епіграми.

Сапфо говорила про красу подруг, про сердечну прихильність і горе розлуки, напучувала наречену в переддень весілля.

Поетеса вважала, що людині амується прагнути бути красивою: «Боги відвертаються від негарних». Кожен вірш Сапфо пройнятий жагучим любовним почуттям – для неї кохання було і метою, і сенсом, і способом життя. Вона не бачила відмінності між дружбою й любов'ю.

На думку вчених, лірика Сапфо виникла на основі народної любовної пісні, що мала надзвичайну популярність на Лесбосі. Як і у фольклорних творах, любовна тематика поєднується з описами чудової природи.

Сапфо не заглиблюється у внутрішній світ ліричного героя, вона щиро, переконливо, емоційно розповідає про почуття.

Не можна не сказати, що критики різних часів звинувачували поезію Сапфо в брутальності та еротизмі, саме тому в XI ст. у Візантії були спалені всі книжки поетеси. Хоча сучасні дослідники її творчості свідчать, що вона керувалася високою мораллю, цнотливістю, чистотою почуттів, красою, добродієністю.

Учень

Ім'я Сапфо в перекладі означає «ясна», «світла». Тому й випромінювала вона цесвітло все життя. Недарма за античної доби цінували її поезію. На Лесбосі карбували монети із зображенням поетеси. Пісні її співали у всіх грецьких землях. Метрикою, розробленою Сапфо, користувалися поети нових часів.

Платон, відомий філософ, назвав поетесу «десятою музою» :

Дев'ять на світі є муз, як засвідчують люди; не вірте,

Бовже й десята прийшла – Лесбосу донька Сапфо.

Письменник Стробон назвав її чимось дивовижним, говорив, що «даремно буде шукати в усьому ході історії жінку, яка могла витримати, хоча б приблизне, порівняння з Сапфо в поезії».

Відомо, що до нас дійшли тільки фрагменти її творів, за винятком 3 – 5 віршів, що збереглися майже повністю, а також численні свідчення про поетичний талант Сапфо.

Афінський правитель Солон казав, що не хотів би вмерти, не почувши нових пісень поетеси.

Учень

Ім'я Сапфо окутане легендами. За однією з них, кинулася в море зіскелі Левкас, щоб позбутися нещасного кохання. У старості вона покохала молодого мореплавця Фаона, а коли той її покинув, не змогла жити далі.

Правда це, чи ні? Море не повідає нам цієї таємниці. Але українська поетеса Леся Українка, яка знала поезію Сапфо, ще будучи тринадцятирічною дівчиною, під сильним враженням легенди про смерть Сапфо, присвятила їй вірш.

3. Учень читає вірш Лесі Українки.

Сафо

Над хвилями моря, на скелі,
Хорош адівчина стоїть,
В лавровім вінку вона сяє,
Співецьку ліру держить.
До пісні своєї сумної
На лірі вона приграє
І з піснею тою – у серці
Велика їй туга встає:
В тій пісні згадала і славу
Величну свою, красний світ,
Лукавих людей, і кохання,
І зраду, печаль своїх літ,
Надії і розпач... Дівчина
Зірвала лавровий вінець
І в хвилях шумливого моря
Знайшла своїй пісні кінець.

4. Слово вчителя.

Сапфо часто писала про родинне життя. Вона милується своєю маленькою донькою, побивається, що брат закохався в недостойну жінку, але найчастіше поетеса розповідає про

муки і шал кохання. Молитва, з якою Сапфо звертається до Афродіти, - це справжня сповідь жінки, що полюбила без взаємності і згадує, як колись прагнули її прихильності. Всевадна Афродіта мчала над землею, наче вихор, і схиляла в "любовне ярмо" обранця поетеси.

5. Виразне читання поезії

«*БАРВНОШАТНА ВЛАДАРКА, АФРОДИТА*»

6. Бесіда за змістом.

- Кому присвячений цей вірш? (Афродіті)

- Про що просить ліричнагероїня у богині? Підтвердіть текстом.

(О, прилинь ізнов,

од нової туги

Серце урятуй, сповни, що бажаю,

Поспіши мені, вірна помічнице,

На допомогу.)

- Знайдіть епітети та метафору в цій поезії.

(Барвношатна владарка, підступи тайні, міцнокрила згряя, блаженна Афродіта, безсмертне лице, бентежне серце, усміх ясний, вірна помічниця – епітети; ярмо любовне - метафора.)

7. Слово вчителя.

Поетеса перша в світі оспівала красу жінки. В основі лірики Сапфо лежать традиційні фольклорні елементи; тут переважають мотиви любові і розлуки, події відбуваються на фоні світлої і радісної природи, але традиційні форми наповнюються особистими переживаннями

Сапфо створила власну строфу – «сапфічну».

Сапфічна строфа – поєднання з 4 рядків. У метриці Сапфічної строфи переважають трохеї і дактилі. перші три вірші складаються з 11 складів, четвертий вірш з 5 складів.

На дошці таблиця

Сапфічна строфа

- v - - - vv- v - v

- v - - - v v - v - v

- v - - - v v - v - v

- v v - v

Пістрявим тронем слава Афродіта,

Зевса дочка, майстерна у хитрих

ковах!

Молю тебе, не вбивай моєсерце

Горем, благаю!

VI. Рефлексія

1. «МІКРОФОН»

- Наша подорож добігла до кінця. Які ваші враження?

2. Робота в парах.

Завдання: гронування «Про Сапфо»;

гронування «Поезія Сапфо»;

сенкан «Сапфо»;

сенкан «Любов».

3. Представлення робіт

Сенкан «Сапфо»

1. Сапфо

2. Незвичайна, легендарна

3. Пише, насолоджується, навчає

4. Відтворює найтонші почуття людини

5. Поетеса

Сенкан «Любов»

1. Любов

2. Прекрасна, чиста

3. Піднімає, окрилює, дарує

4. Приносить відчуття великого щастя

5. Подарунок

Після кожного представлення робі таплодисменти.

4. Асоціативні малюнки «Любов».

VII. Домашнє завдання. Вивчити вірш Сапфо напам'ять (за бажанням учня)

УРОК № 16

Тема. Есхіл. «Прометей закутий». Значення творчості Есхіла для розвитку європейської драми і театру.

Мета: продовжити знайомство з традиціями давньогрецького театру; ознайомити з відомостями про життя і творчість Есхіла; працювати над текстом уривків із трагедії «Прометей закутий»; розвивати акторські здібності; виховувати інтерес до театру як особливого виду мистецтва.

Обладнання: фотографії скульптури голови Есхіла, репродукції картин із зображеннями Прометея; картки з індивідуальними завданнями, підручник.

Типуроку: урок засвоєння нових знань і формування на їх основі вмінь і навичок.

Хідуроку:

У тому твій небесний гріх,
Що людям зменшив ти страждання,
Що світлом розуму й пізнання
На боротьбу озброїв їх.
Дж. Г. Байрон.

I. Вступне слово вчителя.

Вам стало відомо діти, із попередніх занять, що античність – це узагальнена назва історичної епохи, культури та духовних досягнень двох народів – стародавніх греків та римлян. Численні пам'ятки були знищені війнами, пожежами. Однак ті, що дійшли до нас, свідчать про гуманізм, художню майстерність античних митців. Їхні твори оспівують тираноборців, навчають шанувати розум, прославляють радість життя і незламність у горі. На попередньому уроці ми познайомилися з давньогрецьким театром і дізналися про його основоположника – Есхіла.

Перевірка рівня засвоєння матеріалу домашнього завдання.

Вправа «Лови помилку».

1. Жив Есхіл у Греції за доби створення Афіньської держави.
2. Про перемоги в битвах під Марафоном, біля Саламіна йому розповідали родичі.
3. Дуже важливими для поета були його поетичні заслуги.
4. Народився в родині рабів.
5. Помер у сицилійському місті Гела відомим аристократом.
6. Могили Есхіла не збереглося.

(Індивідуальна робота на картках. Взаємоперевірка)

II. Мотивація навчальної діяльності.

Презентація фотографії скульптури голови Есхіла.

- Пропонуюваші увазі фотографію скульптури голови Есхіла. Ось таким його знали давні греки. (Мармур, I ст. н.е.)

Слововчителя.

На думку російського вченого-літературознавця Володимира Маранцмана, однією із найвидатніших трагедій Давньої Греції став «Прометей закутий» Есхіла. І не лише тому, що Прометей — символ самопожертви, любові до людей, титанічної стійкості. Трагедія Есхіла «прекрасна, як мармурові статуї грецьких богів, витончена, як античні вази. Слово її свіже і яскраве, як стихії вогню, землі і неба».

Повідомлення теми, мети уроку.

- Сьогодні урок буде присвячений трагедії «Прометей закутий» і предметом нашої розмови стане образ Прометея. Цей герой постане перед нами і у згадках, і на папері.

III. Робота над темою уроку.

Актуалізація опорних знань.

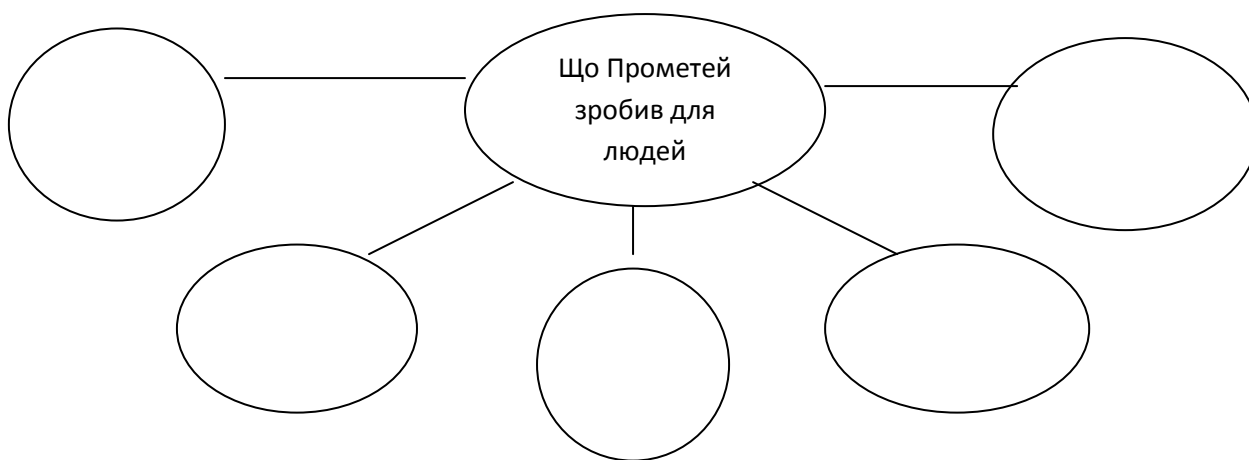
- Що взяв за основу Есхіл для свого твору?
- Що вам відомо про Прометея із уроків зарубіжної літератури в 6 класі?
- Чи відрізняються між собою міфи про Прометея та трагедія «Прометей закутий»?
- Хто і за що наказав так покарати Прометея?
- Хто мав бути катом Прометея і як він ставився до титана?
- А як веде себе наш герой?

Робота над епіграфом до уроку.

- Епіграфом уроку є слова англійського поета Байрона. Зачитайте. Як вони перегукуються з монологом Прометея?

Робота в зошитах. Заповнення схеми за текстом підручника.

Які дари Прометей зробив людям?

- За що покарано Прометея?
- Чому Прометей вірить у позбавлення від мук і в порятунок?
- Чи справедливий вирок Зевса? Чому?
 - Що викликає Ваше співчуття до Прометея?
- Що передбачає далекозорий Прометей і що вимагає від нього Зевс?
- Хто відвідує Прометея і з якою метою?
 - Що уславлює драматург своїм твором? (силу духу людини-борця)

Робота з текстом. (Текст уривку інсценівки лежить у дітей на парті) Знайдіть у тексті епітети

Ефір _____ (божественний).

Вітри _____ (бистропрілі).

Хвиля _____ (незліченна морська).

Пути _____ (безчесні).

Страждання _____ (безбережне).

Сила _____ (нездоланна).

Кайдани _____ (люті).

Подих _____ (незримий).

Бог _____ (безбольний).

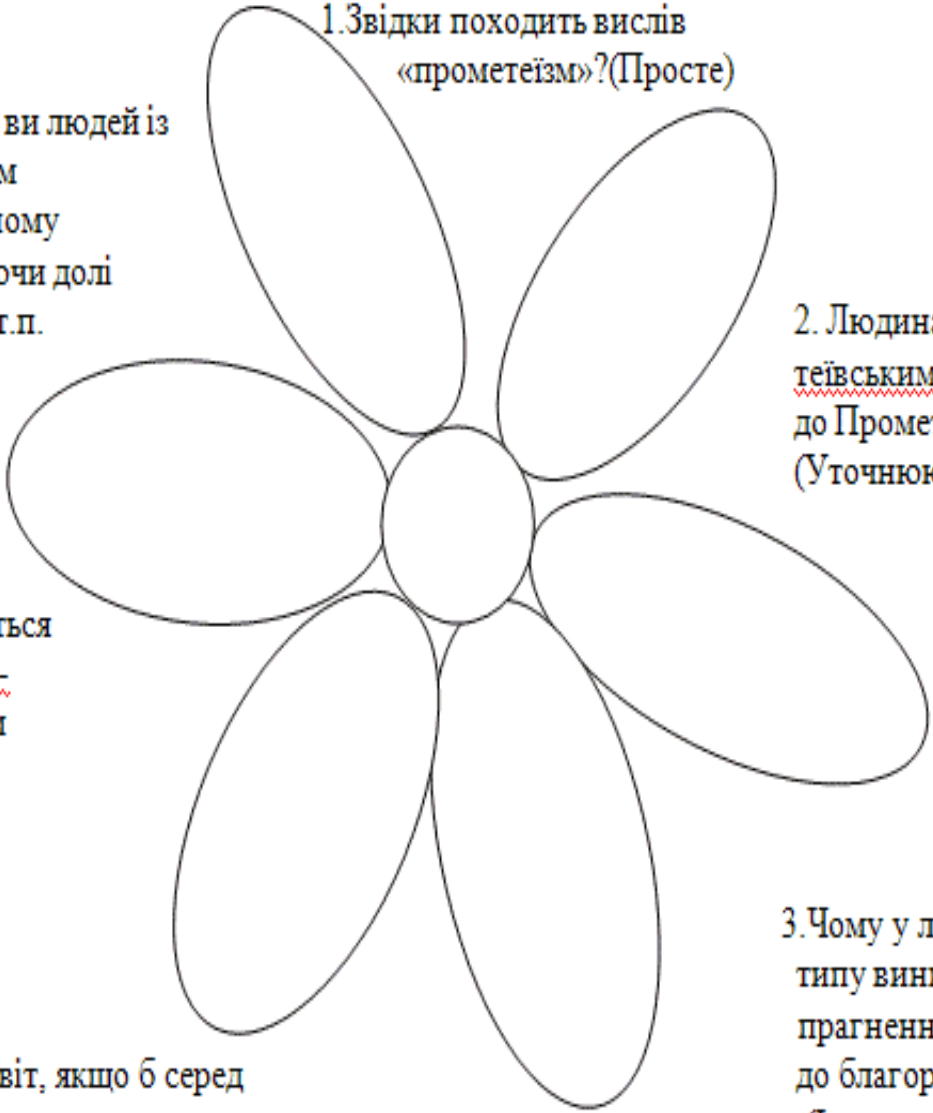
Помахи _____ (легковійні).

Опрацювання елементів теорії літератури.

- Пригадайте, що таке "вічний образ".
- Доведіть, що образ Прометея — вічний образ.

6. Ромашка запитань.

Вчитель. Вчино кмужнього нескореного богоборця Прометея дав життя такому вислову, як «прометеївський дух» або «прометеїзм». Спробуймо визначити, що він означає, якими рисами повинна бути наділена людина, у якій присутній «прометеївський дух» або яка здатна на «прометеїзм». Вияснимо ми це з допомогою ромашки запитань. (*«Ромашка» прикріплена до дошки. Учні по черзі підходять, читають питання і дають відповідь.*)

1. Звідки походить вислів «прометеїзм»? (Просте)

2. Людина з прометеївським духом схожа до Прометея. Чим? (Уточнююче)

3. Чому у людей такого типу виникає прагнення до благородних людей (Інтерпретаційне)

4. Яким був би світ, якщо б серед не було б здатних на «прометеїзм»? (Творче)

5. Чим відрізняється людина з прометеївським духом з-поміж інших? (Оцінююче)

6. Чи зустрічали ви людей із «прометеївським духом» в сучасному житті, чи вивчаючи долі письменників і т.п. (Практичне)

Презентація роботи творчої групи, яка підготувала повідомлення про образ Прометея в українській літературі. (Діти прикріплюють до дошки « сторіночки» повідомлень з висловами та ілюстраціями)

Матеріали для повідомлення.

1 – й учень.

Легенда про мужнього титана живе й житиме віками. Ніколи не загине незламний Прометей, образ якого став символом мужності, непоборимості, символом служіння людям, жертвності в ім'я людей.

Багато письменників різних часів звертаються до образу легендарного героя. Ним надихалися і античні автори, і письменники пізніших часів: Кальдерон, Вольтер, Шеллі, Гете, Байрон, Рилеєв.

Знаходимо ми образ Прометея і в творах української літератури: у

"Соборі" О. Гончара, у Лесі Українки ("В катакомбах"), у А. Малишка, у І. Драча, у І. Муратова та інших.

Особливе місце посідає образ Прометея в поемі Шевченка "Кавказ" (адже за легендою мужній титан був прикований до скелі саме в горах Кавказу). Великий Кобзар в легендарному образі показує незборимість, безсмертя народів, хай поневолених, але нескорених – свого рідного, чи російського, чи народів Кавказу...

2 – й учень.

Дочкою Прометея називають Лесю Українку. У вірші «Гіатнох!» («Хай буде тьма!») вона звертається до своїх однодумців: «Брати мої, нащадки Прометея!». У поезії «Ніобея» оспівується горда жінка, у якої вбили всіх її дітей, та вона не скорилась: «...Я дочка Прометея — і милосердя для себе не буду... благи».

У драматичній поемі «Іфігенія в Тавриді» героїня ясує за рідним краєм, ладна впасти в розпач, але підбадьорюється, пригадуючи образ Прометея:

Ти, Прометею, спадок нам покинув,

Великий, незабутній. Тая іскра,

Що ти здобув для нас від заздрих Олімпійців,

Я чую пал її в своїй душі, —

Він висушив мої дівочі сльози...

Іфігенія відкидає думку про самогубство, проголошуючи:

Коли хто вмів одважно йти на страту,

Той мусить все одважно зустрічати.

3 – й учень. Раб-неофіт у драматичній поемі Лесі Українки «В катакомбах» без вагань відкидає проповідь смирення і покорі: Я честь віддам титану Прометею, що не створив своїх людей рабами, що просвітив не словом, а вогнем, боровся не в покорі, а завзято, і мучився не три дні, а без ліку, та не назвав свого тирана батьком, а деспотом всесвітнім, і прокляв, віщуючи усім богам погибель. У драматичній поемі «Кассандра» Леся Українка протиставляє Прометея жалюгідному Епіметею, який понад усе цінує власний спокій.

4 - й учень.

Вірш М. Рильського „Прометей" невеликий за обсягом (складається з чотирьох катренів), пройнятий оптимістичним пафосом і цікавий прямим авторським зверненням до міфічного героя через віки.

Максим Рильський ще замолоду ставив перед собою на перший погляд недосяжні цілі, але постійна праця давала свої плоди. У кожному творі він розкривав свій багатий внутрішній світ через ліричного героя - Прометея, Титана, який несе світло людям і тримає світ на своїх могутніх плечах.)"Є ланцюги, що їх не можна рвати, немов у тілі вен або артерій".

5 – й учень. Талановитого українського митця Андрія Малишка теж надихнув образ Прометея. Поет створив хвилюючу поему, де розказано про героїчну долю радянського солдата та про самопожертву селян, які намагалися вкрити його від фашистів.

Андрій Малишко старанно підкреслює, що герой його поеми — не тільки хоробрий воїн, а й ніжний син, вірний товариш, людина-гуманіст. Саме таким — простим, лагідним, дещо сором'язливим, сповненим жаги до життя — міг бути полум'яний герой вічного міфу — титан Прометей.

6 – й учень. *Ліна Костенко*

Вітри гули віолончеллю, писали пальми акварель.

Я вчора бачила ту скелю, де був прикутий Прометей.

В країні древньої Колхіди, де н'ється радісне вино.

А я ж вважала, щоце — міфи. А я ж вважала, це — давно!

В країні гордій і гористій ця скеля сива, як Софокл.

її показують туристам, туристидивляться в бінокль.

Тут берег і вамфітеатри, і море міниться од барв.

О Прометею! Варто?! — Варто! —

так він сказав мені з-за хмар.

7 - й учень. Прометееві розум, сила духу, героїчне служіння людям і мужнє страждання заради їхнього щастя завжди хвилюватимуть прийдешні покоління. У художніх творах наступних епох образ Прометея знаходитиме нове вирішення. Він житиме завжди.

8 – учень. На згадку про Прометея люди і сьогодні носять каблучки. *Я хочу подарувати вам свої каблучки, які я зробила із бісеру.*

IV. Підбиття підсумків уроку.

• Підсумкова бесіда.

— У чому сила Прометея?

— Якими рисами характеру наділений Прометей у Есхіла?

— Яку людину ми можемо назвати Прометеем?

— Чи відомі вам історичні особистості, які загинули за ідеї, за пошук істини, за бажання примножити людські пізнання?

Заключне слововчителя. На жаль, шлях благодіяння несе багато страждань. Досить згадати Сократа, давньогрецького філософа, якого стратили в 399 р. до н. е. за те, що він навчав людей мислити самостійно, відмітати догми і забобони. Або італійського вченого Джордано Бруно, якого в 1600 році спалили на вогнищі інквізиції за те, що він стверджував: "Земля обертається навколо Сонця, а Всесвіт нескінченний". Тому і безсмертний образ міфічного Прометея, що став утіленням людського прагнення до прогресу, до істини і боротьби за неї.

Сливко Л.В., Аузяк Л.В.
вчителі зарубіжної літератури
Миньковецької ЗОШ І-ІІІ ст.

УРОК № 17

Тема. Публій Вергілій Марон. Поема «Енеїда». Зв'язок твору з гомерівським епосом, міфологією. Ідея громадського служіння, утвердження величі держави. Образ Енея та його значення в композиції твору.

Мета: ознайомити учнів із творчістю римського поета Вергілія на прикладі його поеми «Енеїда»; розкрити особливості композиції твору, дослідити зв'язок з поемами Гомера;

навчати аналізувати текст, розвивати навички конспектування, вміння знаходити сільне й відмінне в літературних творах різних авторів; формувати уявлення про індивідуальність стилю письменника.

Обладнання: тексти поеми Вергілія «Енеїда» (у перекладах на вибір учителя); репродукція мозаїки «Вергілій в оточенні двох муз».

ХІД УРОКУ

I. ОГолошення теми та мети уроку

II. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Слово вчителя.

Естафету давньогрецької літератури прийняла література Давнього Риму. Заснована в III ст. до н. е. римська література пройшла такі самі етапи розвитку, як і грецька, але значно інтенсивніше. Найбільшого розвитку римська література досягла за часів правління імператора Августа, який підтримував могутність своєї держави не лише силою, а й пропагандою власних ідей. Визначну роль у цьому зіграла література. Даний період увійшов в історію під назвою «золота доба» римської поезії.

Близький до імператора Гай Цільній Меценат згуртував навколо себе талановитих поетів, підтримував їх матеріально, але за це вони мали уславлювати імператора Августа. До цього гуртка належали такі видатні римські поети, як Вергілій, Гораций, Тібулл. Римська література відзначається своїм розмаїттям: розвивається поезія — філософська (поема Тита Лукреція Кара «Про природу речей») та елегійна (твори Альбія Тібулла, Секста Проперція), жанр байки (Федр), створюються поеми, сатири, оди, по слання, історіографічні твори (Юлій Цезарь «Записки про Галльську війну», «Записки про громадянську війну», Тит Лівій «Римська історія»). Високого рівня досягає ораторське мистецтво (промови Цицерона про державу, про межі добра і зла, про дружбу). У зв'язку з ослабленням Римської імперії з II ст. н. е. починається занепад римської літератури. На зміну їй прийшла епоха Середньовіччя.

2. Повідомлення підготовлених учнів про життя і творчість Вергілія.

Публій Вергілій Марон (70 р. — 19 р. до н. е.)

Відомий український поет М. Зеров присвятив знаменитому римлянину вірш «Вергілій».

(Учень виразно читає поезію.)

Мужик із Мантуї, повільний і смаглявий,
З дитинства ніжного колисаний селом,
Звеличив кий, і плуг, і мідний шолом,
І знявся до вершин нечуваної слави.
...Той час минув — і Рим, і цезарів діла
Рука історії до трун поволокла,
Де сплять усіх часів ілюзії й корони.
Та він живе, і дзвін гучних його поем
Донині сниться над риданнями Дідони
Брязчанням панцирів і сплесками трирем.

3. Робота з мозаїчним портретом «Вергілій в оточенні двох муз».

— Що зображено на мозаїці?

— Яким ви бачите Вергілія?

4. Мистецтвознавчий коментар учителя.

Відомо, що цю настінну мозаїку, яка донесла до нас образ видатного поета, знайшли наприкінці минулого століття під час будівельних робіт в одній з колишніх римських провінцій у місті Суса. На ній зображено одягненого в білу тогу чоловіка, що сидить у кріслі. Ліворуч від нього стоїть муза історії Кліо. Праворуч, обпершись ліктем на спинку крісла, з трагічною маскою у лівій руці,—

муза трагедії Мельпомена. Зображення дуже близьке до того образу поета, який описав відомий історик Светоній та його біограф Донат: «Вергілій був високий на зріст, худорлявий, смаглявий, зовні дуже схожий на селянина».

4. Продовження повідомлення підготовленого учня про життя і творчість Вергілія.

Автор всесвітньо відомої героїчної епопеї «Енеїда» Публій Вергілій Марон народився 15 жовтня 70 р. до н. е. в селі Андах, неподалік від міста Мантуї (Північна Італія), в родині дрібного землевласника, що колись був, за одними даними, гончарем, а за іншими —

поденником. У рідному домі в душу хлопчика глибоко запали любов до італійської природи та щира шана до мозолистих рук хліборобів. Ці почуття майбутній поет натхненно висловив у своїй пізнішій творчості. Його дитячі та юнацькі роки припали на буремну й тривожну пору в історії Римської держави. Затяжні громадянські війни та непримиренний антагонізм супротивних партій підірвали основи аристократичної республіки, підготували ґрунт для нової форми правління — військової диктатури Гая Юлія Цезаря і Принципату Октавіана Августа. Початкову освіту Вергілій здобув у сусідній Кремоні, дійшовши повноліття, виїхав до Медіолану (Мілан), а згодом до Риму, щоб продовжити навчання. Він готувався стати адвокатом, але кволе здоров'я, повільне мислення, сором'язливість прешкодили його адвокатській кар'єрі. Після смерті батька Вергілій успадкував садибу, деякий час господарював і займався літературною працею, котрою захоплювався з юних літ. Вергілій писав ліричні вірші і цікавився філософією, інтерес до якої в ньому розбудив його вчитель — епікуреєць Сірон. Однак любов до муз премогла, і Вергілій став поетом. Близько 45 р. до н. е. Марон повертається в рідні Анди з твердим бажанням присвятити себе письменству. За свідченням античних біографів, тодішній намісник Транспаданської Галлії (нині Ломбардія) цезаріанець Гай Асіній Полліон, прекрасний знавець грецької та римської літератури, помітив своєрідний хист Вергілія і спрямував молодого письменника на створення буколістичних віршів. Та спокійні заняття буколіками були перервані конфіскацією селянських земель на користь ветеранів Гая Юлія Цезаря, яким передавалися землі околиць Мантуї та Кремони, отже, і маєток Вергілія. Завдяки заступництву Полліона та Октавіана, землю йому повернули. Втішений поет звеличив свого захисника Октавіана в першій еклозі (поемі) буколічної збірки. Але радість була предчасна: у 41 р. спалахнула нова братовбивча війна між Октавіаном і Луцієм Антонієм, після якої околиці Мантуї знову перейшли до рук ветеранів. Поета прогнали з маєтку. Він ледве врятувався від меча оскаженілого центуріона. Точно невідомо, чи повторне клопотання про повернення землі було успішне чи ні. Тим часом, у 39 р. до н. е. Вергілій опублікував свій твір «Буколіки», який справив велике враження на громадськість. Автором книги зацікавився особистий друг Октавіана Гай Цільній Меценат, великий шанувальник поезії і сам літератор, однак ділетант. Увійшовши до мистецького гуртка Мецената, Вергілій дістав матеріальне забезпечення, а це дало йому змогу цілком віддатися поезії, найдорожчому, за його словами, скарбові світу.

У своїй поемі «Буколіки» він писав:

Музи дорожчі мені від усього на світі. Богині
Що найпильніше служу вам і серцем шаную я щирим.
(Переклад М. Зерова)

Ставши прихильником Октавіана, ідеолога нового державного ладу, Вергілій присвятив йому наступний великий твір «Георгіки», над яким працював сім років (37—30 рр.), живучи майже безвиїзно в Неаполі.

Після цієї поеми Марон узявся за монументальну працю — «Енеїду», якій віддав десять останніх років життя. Спочатку поет склав план і написав епопею прозою, а потім став надавати віршової форми тим частинам, які йому припали до вподоби.

Щоб оглянути власними очима місця, зображені в «Енеїді», Вергілій вирушив у подорож по Греції та Малій Азії. Проте Трою йому побачити не довелося. Тяжко захворівши в Афінах, він припинив подальшу мандрівку. Август, який на цей час прибув до Афін, порадив хворому повернутися разом з ним до Італії. В дорозі стан поета погіршився, а після висадки у порту Брундізій (східне узбережжя Італії) 21 вересня 19 р. до н. е. життя Вергілія обірвалося. Прах великого митця перевезли до Неаполя і там поховали при ПUTEOLANській дорозі. На надгробній плиті викарбувано дистих:

У Мантуї я народився, умер у калабрів. Неаполь
Праг береже. Оспівав пасовища, села, вождів.
Вергілій залишив по собі славу не тільки визначного поета. Античні письменни-
ки зображають його як надзвичайно добру, ніжною вдачі людину. Виняткова
чуйність і доброзичливість приваблювали до нього багатьох дюдей, які ставали його
друзями. Сучасники свідчили, що він був далекий від заздрощів, радів чужим успіхам
і з відданістю допомагав іншим письменникам. Якнайтепліше згадує Вергілія видатн-
ий поет Гораций, називаючи свого друга «світлою душею».
Слід зазначити, що найбільшу славу Вергілієві принесли три головні його тво-
ри: «Буколіки» («Еклоги» — пастуші пісні), «Георгіки» («Хліборобські вірші») та
«Енеїда».

5. Повідомлення учнів про задум поеми «Енеїда».

У вступі до III книги «Георгік» (рядок 46) Вергілій обіцяв написати воєнно-
героїчну поему про подвиги Августа. Але згодом він облишив цей свій задум і взявся
за епопею, яка, зв'язуючи міфічні розповіді з новим політичним ладом —
Принципатом

— прославила б увесь римський народ, його легендарних предків та історію
і водночас підносила б і заслуги імператора та всього роду Юліїв. Ідеальною для
такої мети здавалася історія мандрів і воєн троянського героя Енея, який начебто
заснував на латинській землі царство, що стало основою Римської держави. Так була
взята легенда про родовід римлян від поєднання італійців з нащадками троянців.

6. Літературознавчий коментар «Міфологічна основа поеми „Енеїда”».

Цікаво, що легенда про мандри Енея не була плодом римської народної
творчості, а являла собою книжний пам'ятник, до того ж іноземного походження.
Відомо, що грецькі письменники —

поет Стесіхор та історики Гелланік, Тімей і Діонісій Галікарнаський — пов'язали
особу Енея з Італією і зробили його засновником Риму. Цей переказ ще до Вергілія
знайшов визнання в Римі. Чимало пихатих римських родів усілякими засобами
намагалися довести

своєпоходження від самого Енея. Зокрема, на це претендував рід Юліїв, до якого
належав славнозвісний римський політичний діяч, полководець і письменник Гай Ю-
лій Цезар і всиновлений ним Октавіан. За легендами, син Енея Асканій мав ще й друге
ім'я — Іул чи Юл, а довести, що Юл є прабатьком юлійського роду, не становило
жодних проблем. Якщо так, то Юлій Цезар і Октавіан Август — нащадки Енея і через те
мають божественне походження, оскільки їх міфічний предок був сином Анхіса і богині
Венери. Така псевдонаукова версія мала обґрунтувати особливе соціальнополітичне
становище їх у римському суспільстві та узаконити узурповану владу. Сучасники
стверджували, що Гай Юлій Цезар збирався навіть відбудувати Трою й зробити її
столицею

Римської імперії. А Октавіан Август, прикрашаючи римський форум статуями славн-
их діячів стародавнього Риму, на чільному місці поставив скульптуру Енея. Отже,
обравши за сюжет легенду, Вергілій використав її для прославлення Августа й освячення
його режиму як «золотої доби» в історії римського народу, тобто надав поемі
актуального політичного забарвлення.

7. Слово вчителя «Композиція поеми Вергілія „Енеїда”».

Задумана як римська паралель до гомерівських «Іліади» та «Одіссеї» разом
узятих, Вергілієва поема чітко поділяється на дві частини, з яких кожна складається із
шести книг. Перші шість містять розповідь про блукання Енея, нагадуючи
«Одіссею», а друга половина (книги VII—XII) — опис богів в Італії, це нібито римська
«Іліада».

8. Коментоване виразне читання «Заспіву» до поеми Вергілія «Енеїда».

Книга I, вірші 1—33, переклад М. Зерова.

9. Бесіда за прочитаним.

— З чого починається поема? (З прославлення Енея, засновника майбутньої могутньої держави.)

— Чи є в поемі традиційне звертання до Музи? (Так, звичайно. У традиційному звертанні до Музи наголошується, що причиною лиха, якого зазнав Еней, був гнів богині Юнони.)

— Який шлях мав пройти Еней? (Із Трої до берегів Італії.)

— Які боги та міфічні герої згадуються в зачині? (Юнона, Паріс, Ганімед (цей красень був викрадений Юпітером і став його виночерпієм на Олімпі), Ахілл, пенати (боги охоронці домашнього вогнища, покровителі цілої держави, а також окремої людини та її праці).)

— Які міфологічні міста названі в пісні? (Альбалонга (древнє італійське місто, засновником якого був син Енея Асканій), Карфаген, Троя.)

— Як у поему входить мотив долі, традиційний для античної літератури? (У кінці заспіву з'являється мотив долі (фатума): «Пасерби Долі, вони усіма блукали морями. Стільки страждання лягло на підвалини Римського роду!» Так підкреслюється, що мандрівка Енея сталася з волі богів і змінити щось було неможливо.)

— Визначте віршовий розмір поеми. (Гекзаметр.)

III. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Запитання для контролю.

— Назвіть хронологічні межі існування римської літератури.

— Чому період правління Августа називають «золотою добою» літератури?

— Назвіть найголовніші твори Вергілія.

— У чому полягає особливість композиції поеми?

— Яка міфологічна основа твору?

— У чому виявилось творче наслідування Вергілієм поем Гомера? (Побудова поеми, заспів, розмір, сюжет (воєнні подвиги і подорож героя), роль долі в житті та вчинках героїв.)

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити конспект. Прочитати уривки з книги 6 («Пророцтво Анхіза в Аїді про майбутню славу Риму») та 8 («Щит Енея»). Підготувати повідомлення «Значення "Енеїди" у розвитку римської літератури» та «Поема Вергілія „Енеїда" й Україна».

УРОК № 18

Тема. Квінт Гораций Флакк. Оди «До Мельпомени». Тема мистецтва і призначення митця у творі. Пам'ятник як символ вічності поезії. Розуміння автором значення свого доробку.

Мета: ознайомити учнів із творчістю видатного римського поета Горация на прикладі його од; з'ясувати особливості тематики та основні мотиви поезій; розвивати навички виразного читання, аналізу поетичного тексту, порівняльного аналізу різних творів, зв'язного мовлення; сприяти виникненню цікавості до давньої літератури.

Обладнання: портрет Горация; тексти поезій (у перекладах на вибір учителя), вірші «Пам'ятник» Г. Державіна та О. Пушкіна.

ХІД УРОКУ

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Перевірка домашнього завдання.

II. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Слово вчителя.

Серед поетів «золотої доби» давньоримської літератури значне місце належить таким видатним майстрам слова, як Вергілій, Горацій, Овідій. Сьогодні на уроці ми розглянемо творчість Квінта Горація Флакка.

2. 1. Повідомлення підготовлених учнів про золоту добу

2.2. Повідомлення підготовлених учнів про життя і творчість Горація.

Квінт Горацій Флакк (65—8 рр. до н. е.) народився в містечку Венузія (сучасна Веноза, Південна Італія). Його батько був рабом, але отримав волю, римське громадянство та ім'я свого господаря — Горацій. Мати хлопчика померла, коли він був дуже малим. Батько намагався дати синові найкращу освіту. Саме тому він привіз хлопця до Рима, де той почав відвідувати одну з кращих шкіл, у якій викладав відомий педагог Орбілій, суворий і вимогливий. Він славився тим, що не тільки давав своїм учням міцні

знання, а й прищеплював їм любов до Риму і національного мистецтва. Після закінчення школи 20річний Горацій був відправлений батьком до Афін, оскільки це місто

залишалося центром витонченої освіти. Володіючи грецькою мовою, Горацій мав змогу слухати лекції з грецької літератури, риторики, ознайомитися з епікурейською

філософією, відвідувати лекції знаменитих філософів з Академії самого Платона. Саме в Афінах Горацій захопився давніми грецькими поетами Гомером, Архілохом, Алкеєм, Сапфо, любов до

яких проніс через усе життя. У своєму останньому творі «Послання до Пісонів» Горацій напише такі рядки:

...На грецьких поетів рівняйтесь,

Їх перечитуйте вдень і вночі, не склепляючи ока!

Проте навчання Горація було перервано громадянською війною, що спалахнула в Афінах після вбивства Цезаря. До міста прибув Брут, якого із захопленням вітала римська молодь. Горацій близько зійшовся з ним, навіть добровільно вступив у його армію, де одержав звання трибуна й командував легіоном. Та у 42 р. до н. е. в битві під македонським містечком Філіппами армія нового тріумвірату на чолі з

Октавіаном, Антонієм і Лепідом розгромила війська Брута й Кассія, які наклали на себе руки. Горацій врятувався тим, що втік з поля бою. Але в результаті був позбавлений бать-

ківського майна, земель, що їх відібрали на користь ветеранів армії. Він не скористався амністією і понад рік мандрував грецькими островами і містами Малої Азії, зазнавши нестатків і справжніх злиднів. Незважаючи на те, що громадянська війна тривала ще довго, Горацій більше не брав у ній ніякої участі.

У 40 р. до н. е. майбутній поет повертається до Рима, де дізнається про смерть батька. Горацій влаштовується на посаду переписувача фінансових документів, а все своє дозвілля присвячує літературній творчості. Його ім'я поступово стає відомим. Разючі зміни сталися в долі Горація після того, як він був представлений Меценату й увійшов до його гуртка. Пізніше його представили й Октавіану. Осипаний щедротами Мецената, Горацій одержав від нього невеликий маєток поблизу Рима, у мальовничій місцевості Сабінських гір.

У зв'язку з погіршенням стану здоров'я поет більшість часу проводив у маєтку і лише наїздами з'являвся в Римі, чим викликав незадоволення імператора і навіть Мецената, з яким їх єднала щира дружба. Відомо, що у своєму заповіті Меценат писав Августові, щоб той «пам'ятав про Горація Флакка не менше, ніж про мене самого». Вони й померли майже одночасно. Горацій покинув цей світ через два місяці після смерті Мецената і був похований поруч з його могилою на Есквілінському пагорбі. Горацій увійшов у літературу як автор «Еподів» (насмішкуватих двовіршів, у яких довгий рядок

чергується з коротким), «Сатир» (бесіди на філософсько-моральні теми або теми, в яких поставали проблеми мистецтва), од. Слід зазначити, що свої оди ми-тець називав піснями і лише античні поети іншої епохи нарекли їх одами, під такою назвою вони дійшли й до нас. Оди Горація — це не урочисто піднесені пісні, як у давньогрецькій літературі, це ліричні вірші-пісні, далекі від «високого» стилю.

Тематика од надзвичайно широка. Серед них є і гімни богам, і морально-філософські й політичні роздуми, і любовно-еротичні вірші, і дружні поради, бесіди, і викривально-іронічні пісні.

Самежиття підказувало поетові нові сюжети. У піснях він оспівував звичайні людські почуття: радість, кохання, дружбу, ворожнечу, смуток. Кожна ода містить звернення до божества, певної особи чи групи осіб, навіть предмета і побудована у вигляді монологу чи діалогу.

Звернення часто-густо являють собою просто шанобливе посвячення тій чи іншій особі, містять пораду, настанову. Цей римський поет залишив по собі не тільки чудові зразки поезії, а й силу-силенну крилатих слів, висловів, прислів'їв, афоризмів. Наведемо деякі з них.

Щасливий той, хто турбот не знає.

Уводить в оману уявна довершеність.

Труднощі долаю терпінням.

Тільки рот розтули — й не повернеш летючого слова.

Лягти за край свій — любо і почесно.

Правий до мети йде твердо.

Обирай завдання по силах.

Скільки голів, стільки й розумів.

У таланта божий дух.

Сила, позбавлена розуму, гине.

Золота середина.

Все має певну міру.

Смерті весь не скорюєш.

Своїм духом керуй.

Суворі необхідність.

Звів я пам'ятник свій.

Звичай — тиран.

Горація перекладали більше, ніж будь-якого іншого античного поета. В Україні його популярність почала зростати з XVII ст. Першим вільні переклади кількох його творів зробив Г. Сковорода, «перелицьовував» Горація П. Гулак-Артемівський («Гараськові оди»). Першу серйозну спробу перекладу здійснив І. Франко, який у 1894 році переклав збірку поезій Горація, слідом за ним —

В. Щурат (1901 р.). Пізніше вірші римського поета перекладали М. Зеров, Б. Тен. Усі відомі твори Горація переклав А. Содомора.

3. Виразне читання оди Горація «До Манлія Торквата» у перекладі М. Зерова.

4. Бесіда за прочитаним.

— Яка тема оди? (Філософські роздуми про швидкоплинність життя.)

— Що навіває поетові такі думки? (Споглядання природи.)

— Опишіть, якою зображена природа.

— У чому полягає відмінність між природою і життям людини? Зачитайте відповідні рядки. (У природі все відновлюється, а в людському житті ніщо не може

повторитися. «Місяця круг защербиться і знову пливе, повновидий», але «смертним віднови нема».)

— Яку філософську думку висловлює поет у своєму вірші? («Все на землі

перемінне».)

— Як автор говорить про приреченість людей? («А як умер ти... Вже не воскреснеш, Торквате! Безсила побожність і рід твій, І красномовство твоє!»; «Навіть могутній Тесей не подужав зірвать з Піріфоя Вічних Аїдових пут.»)

5. Виразне читання оди Горація «До Мельпомени» у перекладі М. Зерова.

6. Бесіда за прочитаним.

—

До кого звернена ода Горація? (Поет в оді звертається до Мельпомени, музи трагедії або взагалі поезії.)

— Яка тема твору? (Тема поета і поезії. Можна сказати, що Горацій започаткував цю тему в літературі.)

— У чому поет вбачає головну свою заслугу? («Я перший положив на італійську міру Еллади давній спів».)

— Знайдіть рядки, у яких поет говорить про те, що його пам'ятатимуть люди. («Я не умру цілком; ества мого частина Переживе мене, і від людських сердець Прийматиму хвалу, поки понтифік-жрець Ще сходить з дівою в високий Капітолій»)

— Як має бути увінчана пам'ять про поета? (У його творчому доробку.)

7. Слово вчителя.

Ода Горація «До Мельпомени», що стала відомою під назвою «Пам'ятник», є для поета програмним віршем. Вона поклала початок традиції підбиття митцем підсумків свого творчого шляху. Саме з цим твором у поезію входить мотив увічнення пам'яті поета в його творчому доробку, який буде потрібен майбутнім поколінням.

Широко відома за часів Горація, вона не була забута і в наступних поколіннях. Зокрема, ода «До Мельпомени» послужила зразком для однойменних поезій російських поетів Г. Державіна та О. Пушкіна.

8. Виразне читання віршів Г. Державіна та О. Пушкіна «Пам'ятник».

9. Творче завдання.

— Порівняйте оду Горація з віршами Г. Державіна та О. Пушкіна.

10. Коментар учителя.

У досліджуваних творах багато спільного. Одна тема: підсумок поетом свого творчого шляху. Фраза «Я не умру цілком» з оди Горація стала лейтмотивом творів обох російських поетів. Усі поети звертаються до Музи. Є навіть однакові рядки:

1) Горацій: Мій пам'ятник стоїть триваліший від міді.

Державін: Я памятник себе воздвиг чудесный, вечный,

Металлов твёрже он и выше пирамид.

Пушкін: Я памятник воздвиг себе нерукотворный.

2) Горацій: Піднісся він чолом над царські піраміди.

Державін: Металлов твёрже он и выше пирамид.

Пушкін: Вознёсся выше он главою непокорной Александрийского столпа.

3) Горацій: Я не умру цілком: ества мого частина

Переживе мене...

Державін: Так! — весь я не умру; но часть меня большая,

От тлена убежав, по смерти станет жить...

Пушкін: Нет, весь я не умру — душа в заветной лире

Мой прах переживёт и тленья убежит...

Звичайно, у кожному з творів є свої національні особливості. Наведемо деякі приклади. Горацій згадує «високий Капітолій», шум Авфід (річка на півдні Італії), казкового Давна, міфічного володаря Апулії, давню Елладу, лавр, дельфійський гай. Державін називає російські ріки (Волга, Дон, Нева, Рифей), які надають змогу підкреслити велич слави поета, що відомий в усій країні; згадує імператрицю Катерину II (у вірші вона виступає під іменем Феліци); визначає власні заслуги перед своїм народом

(«Что первым я дерзнул в забавном русском слоге О добродетелях Фелицы возгласить, В сердечной простоте беседовать о божестве И истину царям с улыбкой говорить»).

Пушкін називає національності, що населяють Російську імперію (« гордый внук славян, и финн, и ныне дикой тунгус, и друг степей калмык»), знаменитий Александрійський стовп, що знаходиться перед Зимовим палацом у Петербурзі, «ми лость к падшим» (маються на увазі декабристи). Слід зазначити, що загальний тон усіх поезій величний, розмірений, усі вони на-сичені філософськими роздумами про роль митця в суспільстві, містять відверту, кри-тичну оцінку свого внеску в скарбницю національної культури.

При наявності спільних мотивів зміст творів істотно відрізняється. Це пояснюється положенням кожного з поетів у суспільстві. Так, наприклад, пам'ятник Горація « піднісся... чолом над царські піраміди», тобто вище єгипетських фараонів, але не римських цезарів. Тут відіграє роль залежність Горація від меценатства та імператора.

У Пушкіна пам'ятник поетові вище «Александрійського столпа», тобто вище пам'ятника російському царю. В цьому відчувається певна сміливість поета, що він не втік під впливом поширених у ті часи декабристських настроїв. У вірші Державіна є оспівування імператриці, бо так було заведено в ті часи. Отже, при спільності мотивів велику роль відіграють світоглядні позиції поетів, їхні власні переконання, потреби часу.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Підсумкова бесіда.

— Назвіть найбільш відомі твори Горація.

— Яка тематика його віршів?

— Яку роль відіграв у житті Горація Меценат? Яким є сучасне розуміння цього слова? (Той, хто займається благодійністю для розвитку наук і мистецтва.)

— У чому поет вбачає свої заслуги перед майбутніми поколіннями?

— Чи можна вважати оди Горація цікавими для сучасного читача?

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити окремі афоризми та вислови Горація (на вибір). Підготувати повідомлення про життя і творчість Овідія. Прочитати «Метаморфози» Овідія («Чотири покоління людей»), «Сумні елегії» («Зима на чужині»).

УРОК 19

ТЕМА: Публій Овідій Назон. Життя та творчість поета. Міфологічний і філософський зміст поеми «Метаморфози» (огляд: Конфлікт митця з владою, трагедія вигнання і сум за батьківщиною у «Сумних елегіях»).

Мета: ознайомити з біографією та творчістю Овідія; з'ясувати функцію перетворення в поемі «Метаморфози», проаналізувати збірку «Сумні елегії», розкрити конфлікт митця з владою, трагедію вигнання і сум за батьківщиною, образ відторгненого поета; вдосконалювати навички аналізу тексту, творче мислення; виховувати любов до Батьківщини, здатність до співчуття.

Обладнання: портрет Овідія, тексти творів Овідія.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Читання поезії М.Зерова «Безсмертність»

Безсмертність.

Вінець Овідія во віки не зов'яне;

Безсмертний «Плач» його, гіркий і незрівнянний,

Душні елегії, мов цвіт весняних лоз,

І чари сонячні його «Метаморфоз»,
І мудрі тонкощі ученого кохання.
Хай Цезар злобствує, і хай літа вигнання
Зігнуть високий стан і сивину вплетуть.
І хай гуде Сармат і Гети смерть несуть,
А гнівний Понт реве і горами вергає,--
Народи і віки не раз іще згадають
Дзвінких його пісень легкий свавольний лад
Стогнанням ніжних альб і дзвоном серенад.
--Як ви гадаєте, чому вірш має таку назву?
Ознайомившись з життям видатного римського поета, ми зрозуміємо, чому «злобствує Цезар», та дізнаємось чимало іншого про життя Овідія.

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Повідомлення теми, мети, завдань уроку
2. Два підготовлені учні розповідають біографію поета.
3. Складання грона на тему «Овідій»

ОВІДІЙ

«Метаморфози»
Немилість Цезаря
«Сумні елегії»
«вершник»
«золота молодь»
Заслання на південь

4. Слово вчителя.

Перу О. належить поема «Метаморфози» («Перетворення»)

---Що таке метаморфоза?

Тема перетворення посідає значне місце в міфології всіх народів. Були такі міфи, звичайно, і у греків. Достатньо пригадати прекрасного юнака, що перетворився на квітку нарцис, або Давну, яка, рятуючись від Аполлона, стала лавровим деревом. Мотив перетворення дуже часто зустрічається в народних та літературних казках; гарбуз перетворюється на карету, а миші – на лакеїв («Попелюшка»), бездара та нахаба сприймається оточуючими як талановита та високоморальна людина («Крихітка Цахес»). Саме Овідій використав для написання своєї поеми міфологічні сюжети. У 15 книг увійшло близько 250 епізодів, написаних гекзаметром. Сюжети про перетворення розповідають про виникнення зірок, тварин, рослин, рік, джерел, скель, людей. Поєднавши багато метаморфоз, Овідій написав поему, що пояснює походження усього світу.

5. Читання вчителем уривка «Чотири покоління людські».

6. Бесіда:

- Чому Овідій класифікує чотири покоління людей, вживаючи назви різних металів?
- Яким, на думку Овідія, був «перший вік»?
- Що змінилося у світі з появою срібного покоління людей?
- Які гарні і які погані риси мало мідне поріддя?
- Чому поет вважає залізне найгіршим з людських поколінь?
- Як на вашу думку, в яку добу живемо ми з вами? Чому?
- Що може врятувати світ? Поясніть свою думку.

7. Слово вчителя.

У 8 р. н. е. Август засилає Овідія на далеку окраїну імперії, на берег Чорномор'я, в місто Томи (зараз це місто Констанує в Румунії). Причини заслання залишаються невідомими. У відчаї поет спалив рукописи поеми «Метаморфози» (вона збереглася лише завдяки копіям,

які залишалися у його друзів. 10 років провів Овідій далеко від рідної Вітчизни. Змістом його поезій стали скарги на долю та моління про повернення до Рима. Драма поета відбилася у його «Сумних елегіях». У чотирьох книгах віршів простежується трагічні мотиви: розлука із сім'єю, туга за Батьківщиною, ненависть до чужини, прохання про милосердя, прославлення поезії як єдиної опори в житті.

8. Повторення термінів із теорії літератури.

Елегія – жанр лірики журливого змісту.

У римській поезії в елегії починають переважати особисті переживання самотності, розчарування, страждання.

9. Читання поезії («Пісня 10» «Скорботних елегій»)

Бесіда

---Доведіть, що поезія написана у формі послання

---Чому ж Овідій не подобається жити на чужині?

---Які кольори переважають в описі?

---За допомогою яких прикладів Овідій протиставляє дикість землі, в якій опинився, культурному Римові?

---Які міфологічні образи використовує поет? Що вони символізують?

---Визначте ідею поезії.

Узагальнення та систематизація вивченого

IV. «Мікрофон»

---У чому полягає трагізм долі Овідія?

---Які почуття викликає у вас елегія?

---Що таке метаморфози?

---Чому «Чотири покоління людей» -- це приклад метаморфози?

V. Домашнє завдання.

Написати твір на тему «Золота доба» римської поезії».

Кубата Л.О.,
вчитель зарубіжної літератури
Лисенької ЗОШ І-ІІІ ст.

УРОК № 20

Тема: Середньовіччя як доба, її хронологічні межі й специфічні ознаки в історії європейських і східних літератур. Вплив релігії, філософії на літературу і культуру в добу Середньовіччя. Основні жанри середньовічної літератури на Заході й Сході.

Мета: ознайомити учнів з основними теоретико – літературними засадами епохи Середньовіччя, навчити виділяти основну думку, працювати з довідковою літературою; формувати уявлення про історичну добу, конкретно – історичні та загальнолюдські цінності, навички пошукової роботи, систематизувати зібрану інформацію, готувати виступ, логічно викладати думки та аргументувати їх; розвивати мовленнєві навички, мислення, увагу, пам'ять, виховувати естетичні смаки, любов до творів мистецтва.

Обладнання: мультимедійна техніка, музичний супровід.

*«...Цивілізація середніх віків так відмінна від нашої,
так своєрідна і по – своєму суцільна...»*

Іван Франко

Хід уроку

I. Організація класу.

II. Повідомлення теми та мети уроку.

2.1 Вступне слово вчителя

Сьогодні у нас з вами не просто ще один урок в системі уроків по вивченню творів, що ввійшли до скарбниці світової літератури, а ми матимемо гарну нагоду відкрити ще

одну, дуже особливу сторінку в Книзі історії світової літератури, яка присвячена епосі Середньовіччя.

(Учні записують тему уроку)

2.2 Мотивація навчально – пізнавальної діяльності

Занурившись у різні галузі науки, літератури та мистецтва нам необхідно дослідити, якою вона була – людина епохи Середньовіччя, що відрізняло її від представників інших епох.

Знання, здобуті на сьогоднішньому уроці, стануть необхідними для розуміння тематики творів авторів даної епохи, для пояснення багатьох вчинків ліричних героїв.

На нашому уроці кожен із вас буде не просто учнем, а моїм помічником, тобто його співавтором. Крім того, кожен із вас працюватиме у одній із 3 груп:

- релігієзнавці;
- історики;
- літературознавці.

А побудуємо ми нашу з вами роботу на уроці за чітким планом, який допоможе нам бути послідовними у дослідженні теми уроку.

(Учні записують план до зошитів)

1. Своєрідність культури середніх віків;
2. Середньовіччя – епоха зміцнення релігії;
3. Культурні зони Середньовіччя;
4. Героїчний епос і латинська книжка;
5. Рицарська та міська літератури;

2.3 Робота з епіграфом

- Запишіть до зошитів слова відомого українського поета, які я пропоную як епіграф до сьогоднішнього уроку.

Слово вчителя

Отже, у нас із вами буде чудова нагода познайомитися з культурою епохи Середньовіччя та її найяскравішими представниками.

Середньовіччя (V-XV століття) – тисячолітній період в історії європейської культури, проміжний між античністю та Відродженням.

Вважається, що після вторгнення варварів і падіння Римської імперії (476 р.) настав період культурного занепаду. Довгий час Середньовіччя називали *«темними віками»*. Варвари оселялись на землях Римської імперії, змішувалися з її населенням, створюючи нову спільноту Західної Європи. На території колишньої Римської імперії виникали нові держави, утворювані варварами. Вожді племен проголошували себе королями, герцогами, графами, воюючи один з одним і підкорюючи собі слабких сусідів. Характерною рисою життя раннього Середньовіччя були постійні війни, пограбування і набіги, які уповільнювали культурний розвиток. Суспільство раннього Середньовіччя було малограмотним. Воно спиралось не на друковане слово (книг було мало і коштували вони дуже дорого), а на усні проповіді й повчання. У той же час Середньовіччя витворило культуру молитов, казок, міфів і чарівних заклять. Активно розвивається усна поезія, особливо героїчний епос, що було характерним насамперед для Англії, германських племен та країн Скандинавії.

Повідомлення «релігієзнавців»

Учень. Середньовіччя – епоха зміцнення релігії. Саме в середні віки остаточно утверджуються релігії: християнство – в Західній і Східній Європі; іслам – на Близькому й Середньому Сході; буддизм – у країнах Південної Азії й Далекого Сходу.

Релігія – основа середньовічної цивілізації. Головною спорудою будь – якого європейського і східного міста був собор, мечеть чи пагода, завжди розташовані на центральному майдані.

Слово вчителя

У середні віки провідне місце у свідомості людства посідає Абсолют – єдине божество, вище за людину і світ в цілому (на відміну від античності чи Відродження, коли центром Всесвіту була людина).

Культура Середньовіччя не поступається стародавній культурі. У середні віки виникли п'ять нових культурних зон – близько – східна, індійська, східно – азіатська, візантійська, західно – європейська.

У середні віки деякі народи пережили «золотий вік» своєї літератури. Це *арабська, японська, китайська література, література Провансу і Київської Русі*.

Повідомлення «істориків»

Учень 1. Великий вплив на середньовічну культуру Європи здійснила мусульманська – арабська і перська цивілізації. На початку VIII століття арабський халіфат захопив більшу частину Іспанії. Народи Західної Європи поступово ознайомились з арабською культурою та літературою. З перекладів арабських книг іспанською мовою європейські письменники дізналися про *обрамлену* повість – особливий спосіб розповіді, коли в основний сюжет вплітаються різноманітні історії (наприклад, казки «1001 ночі»). Поезія прованських трубадурів, яка вперше в Європі запровадила *риму*, увібрала в себе досягнення арабської поезики.

Слово вчителя. (Запис у зошити) Хронологічно розпізнають три періоди середньовічної епохи:

- *раннє Середньовіччя (V-XI століття);*
- *зріле (класичне) Середньовіччя (XII – XIII століття);*
- *пізнє Середньовіччя (XIV – XV століття).*

Особливістю західноєвропейської літератури раннього Середньовіччя є *відсутність єдності в літературному процесі*.

У добу зрілого феодалізму середньовічна література Європи позначена розквітом героїчного епосу – французького «Пісня про Роланда», іспанського «Пісня про мого Сіда», німецького «Пісня про Нібелунгів», літератури латинською мовою лицарської та міської літератур.

Повідомлення «літературознавців»

Учень 1. Довгий час єдиною літературою середньовічного Заходу була латиномовна *клерикальна* (церковна) література. Це були твори монастирської келії і монастирської майстерні, де переписувалися середньовічні рукописи. Крім текстів для богослужіння (гімнів, молитов), до клерикальної літератури належать життя святих, повчання, драматичні твори з релігійними сюжетами.

Учень 2. Світська література латинською мовою певною мірою продовжувала традиції класичного античного періоду.

Повідомлення «істориків»

Учень 2. За наказом короля Карла Великого у спеціальних майстернях франкської держави переписувались античні рукописи, вивезені з Італії. Наслідуючи традиції античних авторів, середньовічні історики створюють латинські хроніки, часто насичені легендами й усними поетичними переказами.

Повідомлення «літературознавців»

Учень 2. У добу зрілого Середньовіччя, коли зміцніли літератури народними мовами, латинська література втрачає провідну роль. Латина залишається мовою церкви, держави, науки, школи. Разом із тим це жива розмовна мова освіченої частини феодального суспільства і мова поетичної творчості *вагантів* – мандрівних священників та монахів – утікачів. Особливістю творчості вагантів (з'явилися у Франції в XII – XIII століттях) була постійна критика католицької церкви і духовенства за їхню скупість, лицемірство і невігластво.

Слово вчителя

В XI – XIII століттях починає формуватись лицарська література, яка відтворює ідеали і спосіб життя лицарства як особливої касты, що склалася в Європі за часів

хрестових походів. До рицарської літератури належить *куртуазна поезія* (від французької *cour* – двір, *courtois* – чемний, галантний) з культом служіння Чарівній Дамі та своєму королю, а також *рицарський роман*, у якому описувались пригоди і кохання лицарів «Трістан та Ізольда».

Повідомлення «літературознавців»

Учень 3. Разом із розвитком торгівлі та піднесенням міст виникла міська література, що відповідала смаками ремісників і купців. На противагу рицарській, міська література охоплювала побутову тематику, мала приземлений характер, пропагувала здоровий глузд, грубуватий гумор і була написана народною мовою.

Слово вчителя

Автори багатьох середньовічних творів невідомі. Середньовічний письменник лише створює власну версію того, що вже існувало до нього і було «нічим». Проте в деяких жанрах зрілого Середньовіччя, наприклад у рицарській ліриці, роль автора стає вагомішою. Імена більшості прованських поетів – трубадурів (від французького *troubar* – складати вірші) дійшли до нас через століття. Їхня творчість викликала безліч наслідувань.

Середньовічні автори – і літератори, й живописці – твори в рамках мистецького *канону* (від грецького *kanon* – палиця, переносно: норма, правило). Вони використовувалися набором тих самих образів, тем, мотивів, сюжетів, жанрів.

В епоху Середньовіччя було закладено фундамент майбутнього Відродження. В період пізнього Середньовіччя (так зване Передвідродження) в Італії вже торжествує Ренесанс, а в інших країнах Європи культура й література починають утверджуватись у неповторному національному вигляді.

Середні віки відзначаються також і значним культурним розвитком народів Сходу, що отримав назву «золотого віку» арабської та іранотаджицької літератур. Література «золотого віку» писалася двома мовами — арабською і фарсі. В ній часто пропагувалася любов до людини, жінки, оспівування життя.

Запис у зошиті

Головні ознаки доби Середньовіччя:

- ✓ особлива роль релігії і церкви;
- ✓ нерівномірність літературного розвитку на карті світу («золотий вік» одних літератур і занепад інших);
- ✓ наявність латино мовної літератури;
- ✓ розквіт фольклору європейських народностей – епоси, едди, саги;
- ✓ розвиток рицарської і міської літератур;
- ✓ анонімність і канонічність середньовічної літератури

Характеристика середньовічного світогляду

- Центр Всесвіту – Бог
- Людина – слабка істота, життям якої керує Бог;
- Творче начало притаманне лише Богові;
- Людина вмістилище гріха;
- Людина може любити лише Бога;
- Земне життя людини - короткий місток для підготовки до вічного потойбічного життя її душі;
- Земний шлях людини сповнений страждань і аскетизму;

III. Підсумок уроку

Бесіда з учнями

1. Чому Середньовіччя називали «темними віками»? Чи правильно це? Наведіть приклади.
2. Що було духовним центром, фундаментом середньовічної цивілізації?
3. Літератури яких народів пережили в цей період розквіт?
4. Назвіть хронологічні періоди середньовічної епохи. Стисло схарактеризуйте їх.
5. Дайте визначення термінам:

- клерикальна;
 - світська;
 - рицарська;
 - міська літератури.
6. Хто такі ваганти, трубадури?
 7. Чому пізні Середньовіччя називають Передвідродженням?

Робота в групах

Порівняйте особливості світогляду античності і Середньовіччя та місце людини в світі у кожній з цих епох.

Підсумкова бесіда

1. Чому Середньовіччя не можна вважати «темними віками»?
2. Як ви розумієте слова Івана Франка, взяті за епіграф до уроку?

IV. Домашнє завдання

Розповідь про добу середніх віків. Підготувати повідомлення про китайського поета Лі Бо.

УРОК № 21

Тема: Особливості розвитку китайської епохи Тан. Лі Бо (701 - 762). «Печаль на яшмовому ганку», «Призахідне сонце навіює думки про гори», «Сосна біля південної галереї» (1 – 2 за вибором учителя). Основні теми і мотиви лірики митця. Вплив даосизму на його світогляд. Своєрідність пейзажів Лі Бо, утілення в них краси природи і духовного життя.

Мета: визначити характерні ознаки середньовічної китайської поезії; збагачувати словниковий запас поняттями конфуціанство, даосизм; навчати працювати з текстом критичної статті; аналізувати поетичний твір; розвивати образне мислення, вміння працювати самостійно; виховувати інтерес до східних культур, толерантність.

Обладнання: художній текст, паперовий лотос, на пелюстках якого записані питання, мультимедійна презентація із зображенням природи, архітектури, пам'яток мистецтва Китаю, портрета Лі Бо, китайських ієрогліфів.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань

Форма уроку: урок-подорож

*Змах пензля —
і буревій та зливи тремтять.
А напише вірша —
і викличе сльози у привидів, добрих і злих.
Ду Фу*

ХІД УРОКУ

I. Актуалізація опорних знань

- Розповідь про добу середніх віків за гроном (див. попередній урок).

II. Мотивація навчальної діяльності

На дошці записаний вислів, в якому два слова не відомі. Розгадайте анаграми і прочитайте поетичні рядки китайського поета Ду Фу.

1. ЕЗНЛЯП
2. ШВРА

Про кого міг сказати такі слова митець? (Про справжнього поета, мистецтво якого має неабияку силу, вплив на навколишній світ.)

Ду Фу присвятив ці слова своєму другу, поетові Лі Бо.

III. Вивчення нового матеріалу

Слово вчителя

Подібно до того, як класична культура Греції лягла в основу сучасних європейських літератур, *китайська література* започаткувала японську, корейську та в'єтнамську літератури.

Сьогодні мова йтиме не про сучасний Китай, ми перенесемося в епоху Середньовіччя, в VII-Xст., у високорозвинену цивілізацію правління династії Тан, що тривало майже 300 років (618-907 рр.). Pozнайомимося з визначними поетами цієї доби та їх віршами.

Періодизація китайської класичної літератури пов'язується з правлінням тих чи інших династій.

Китайське Середньовіччя починається вже у III столітті й пов'язане з ім'ям поета Цао Чжі. Мотив самотності стомленого подорожнього, що пройшов *«тисячі лі»*, сонце в густому тумані, вітер суму і *«сподівання, що відкриються чиїсь двері»*, супроводжують твори китайських поетів різних епох.

Повідомлення «географів».

Китай – велика країна, розташована на Південному Сході Азії. Високі гори Тибету, величезна пустеля Гобі й води Тихого океану неначе приховують цю Країну від усього світу

Площа - 9,6 млн км,2. Населення - 1,2 млрд чоловік. Столиця - Пекін.

З Китаєм межують 14 країн, а його узбережжя омивають 4 моря, так як країна займає велику площу, то клімат різоче варіюється від субарктичного на півночі до тропічного на півдні.

3.1 Асоціативний ряд «Китай», за технологією «Грунування» (супроводжується мультимедійною презентацією)

✓ Китайська писемність (кит. 中文; пін'їнь: zhōngwén, «китайське письмо») — стародавній і загальноживаний спосіб запису китайської мови. Китайські ієрогліфи – знаки-малюнки, що означають слова і поняття. Китайське письмо має зорову природу, тому мистецтво каліграфії надзвичайно цінується.

✓ Знаки китайської писемності, відомі як китайські ієрогліфи (кит. 漢字 / 汉字; пін'їнь: hànzi, ханьци, «букви Хань»). Вони широко використовуються не лише в Китаї, але також в японській і корейській писемності, а до 1945 року вживалися на письмі у В'єтнамі.

✓ Кількість китайських ієрогліфів, згідно з китайським класичним словником Кансі, складає 47 035 знаків. Більше половини з них є архаїзмами і у сучасній китайській мові не вживається. Зазвичай, освічений китаець повинен знати 4 — 5 тисяч ієрогліфів. Окрім ієрогліфів існує також спеціальна латиниця для фонетичної передачі китайської мови.

✓ Велика Китайська Стіна – споруда, що захищала Китай з півночі від нападу кочівників. Велика Китайська Стіна відома також як «Стіна десяти тисяч лі (китайська міра довжини приблизно 590 ярдів). Загальна довжина стіни близько 1500 миль або 2 400 км.

✓ Бойове мистецтво Кунг-Фу було винайдено ченцями Шаоліня, щоб захистити себе від грабіжників на пустельних гірських дорогах. - Зовсім не це було причиною! Шаолінь – буддистський монастир. А одна з практик в буддизмі - медитація. Після довгого сидіння на одному місці м'язи атрофувалися, і, щоб підтримувати тіло в тонусі, була розроблена система Ушу (Кун-фу). Спочатку вона не включала бойові прийоми, і була схожа на набір фізичних вправ, перемішаних гімнастикою цигун.

✓ Дракон-найпопулярніша міфічна істота.

✓ Лотос – найулюбленіша квітка китайців.

✓ Рис – традиційна китайська їжа.

✓ Чай. У Китаї люди п'ють чай більше 1800 років. Китайський білий чай - це вершина смаку стародавніх китайських знахарів. – Насправді сортів китайського чаю безліч, і білий чай далеко не самий смачний!

✓ Китай – батьківщина шовку. «Великий шовковий шлях» - це шлях, який поєднував Китай із Центральною та Південною Азією та йшов аж до Риму.

✓ Компас, фарфор, папір, друкарська машинка, порох – винаходи, що були зроблені у Китаї.

✓ Для архітектури Китаю характерним є стиль, ознакою якого були дахи із загнутими вгору краями; став своєрідною візитною карткою Китаю.

✓ Олімпіада 2008

Повідомлення «істориків»

Часи правління династії Тан – важливий період в історії Китаю. Цей період характеризується економічним розквітом, соціальною стабільністю і блискучою культурою. Китайська класична поезія перебувала у своєму розквіті.

Поетична творчість навіть стала одним з головних елементів життя всього суспільства, а також одним з предметів під час державних екзаменів (для отримання права поступити на державну службу).

У цей час вірші писали всі – від імператора й чиновників до бідних селян. До повної збірки поезії династії Тан увійшло близько 50 тис. віршів, які написали більше 2300 поетів.

Танську поезію історично можна поділити на 4 етапи:

- поезія початку правління династії Тан;
- поезія розквіту династії Тан;
- поезія схилу династії Тан;
- поезія занепаду династії Тан.

Китайські поети створили систему чергування рим та ритму вірша, із того часу поезія пройшла значний шлях розвитку. Це дозволило поезії танської доби проявити свій стиль.

У період розквіту династії Тан (712-762) танська поезія пережила апогей свого розквіту. Цей період відомий великими досягненнями у поетичній творчості. В той час з'явилися вірші, в яких увага авторів була сконцентрована на різних сюжетах. Деякі поети захоплювались описом чудових природних пейзажів Батьківщини; деякі намагались описати неприступність прикордонних фортець; деякі полюбляли славити героїзм; а деякі поети у своїх віршах описували потреби звичайних людей, відображали їх важке життя, повне страждань. Завдяки появі цих поетів і їх творів, у часи династії Тан в країні утворилась сприятлива атмосфера для розвитку літературної творчості.

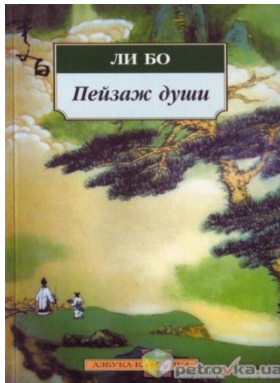
Найвідомішими танськими поетами вважаються «Небожитель поезії»- Лі Бо, і «Священномудрий піит» - Ду Фу, вірші яких мали великий вплив на поетичну творчість літераторів наступної доби.

У період схилу династії Тан найбільш відомими поетами були: Бо Цзюйі, Юань Шень, Лі Хе і інші. Серед них, Бо Цзюй чудово володів жанром пародії. У його віршах міститься іронія з приводу здирання з населення непоборних податків і протест військовій агресії. Крім того, Бо Цзюйі писав свої вірші простою і живою мовою, тому його твори були популярними серед читачів.

Слово вчителя

Твори традиційної східної літератури містять у собі світ, незнайомий нам і далекий, такий, що живе по власних, частенько не дуже ясних для нас законах.

Перекладачеві завжди важко знайти близькі оригінальні слова, які передали б думку і відчуття автора неушкодженими, але ще важче уявити світ ліричного героя у всій його повноті – адже багато що в мистецтві не говориться, а лише мається на увазі. Через те, напевно, і доречно тут скупі сторінки передмови, які повинні доповнити вірш, сказати хоч би небагато про незвичайне для нас світосприймання старих китайських поетів.

Те, що ми називаємо «пейзажною лірикою», в старому Китаї було відомо як «поезія гір і води» або «поезія садів і полів».

Поняття лірики там ще не існувало, та в ньому і не було сенсу: поетична епіка практично була відсутня. Поезія завжди повинна була звучати як голос серця; китаєць просто не міг собі уявити відчужене поетичне оповідання, яке було б для нього синонімом «не поезії». В той же час «голос серця» не зводився до звичного для нас поетичного «я», творчій індивідуальності поета – поет мислився китаєцьві як би медіумом, свою могутність і натхнення він черпав ззовні, з сокровенних безодень всесвіту, куди були відкриті брами його духу.

3.2 Лі Бо

Повідомлення «істориків»

Учень. Китайський поет Лі Бо (що означає «біла слива») був не тільки найзнаменитішим поетом епохи Тан, а ще й «найдивнішим із дивних» свого часу. Народився поет 701 року в провінції Сичуань у сім'ї купця, здобув добру освіту. За легендами, вже в 5 років міг вивести будь-якого ієрогліфа, а у 10 — написав свого першого вірша. Майбутня доля була прогнозована: юнак повинен був стати чиновником. Але Лі Бо не з тих, хто підкоряється правилам: він залишає суєтне життя та разом з учителем-даосом живе на горі Міншань, присвячуючи свій час вивченню даосизму.

(**Даосізм** — [китайське](#) традиційне вчення, в якому присутні елементи [релігії](#), [містики](#), [гадань](#), [шаманізму](#), медитацій, а також традиційної філософії й

науки. Послідовників даосизму називають даосами. Вважають, що цю течію заснував Імператор Жовті Штанці (подейкують що цю кличку він отримав на полі бою коли осоромився перед своїми самураями. Ідеал даоса – злиття з Всесвітом, природою, у якій присутня істина, вічність).

Багато мандрує країною, пише вірші. У 724 році створює літературний гурток під назвою «Шестеро “ледарів” із бамбукового гаю».

Слово вчить

Вірші Лі Бо дивували учених сучасників поета: вони є надто простими, невігядливими. Але поета їхня думка хвилювала мало, він писав так, як вважав за потрібне.

Повідомлення «істориків»

Учень 2. У 724 році Лі Бо опинився у столиці та був представлений імператорові Сюань-цзуну. На імператора справили враження знання мов та філософії Лі Бо, і він запропонував поетові звання академіка та місце при дворі. Поет оспівував красу дружини імператора — Ян, яка власноруч розтирала фарбу для того, щоб Лі Бо міг своїм чарівним пензлем накреслити ще один геніально простий вірш.

Але довго при дворі імператора поет не втримався. Друзі говорили, що у нього в спині є «кістка гордості», яка не дозволяє йому схилитися ні перед ким.

Помер Лі Бо у будинку свого родича Лі Ян-біна, якому залишилося у спадок близько 900 віршів поета. Смерть його оповита легендами. Одні кажуть, що поет потонув, намагаючись пройти по місячній доріжці на озеро, інші вважали, що він загинув, прагнучи спіймати відображення місяця в воді, а треті стверджували, що бачили, як, прийшовши до нього, місячною доріжкою на озеро спустився одноріг.

Особливості лірики Лі Бо

Запис у зошити

- ✓ Поезію Лі Бо називають «поезією гір та річок».
- ✓ Неприховане захоплення природою поєднується з філософськими роздумами митця.
- ✓ Споглядальність і самозаглибленість: зміни у природі та зміни у власному внутрішньому світі цікавлять його однаково. «Він сам собі цікавий». (Гао Ші)
- ✓ Ліричний герой Лі Бо — відлюдник, мандрівник, але він переймається переживаннями і тривогами людей.

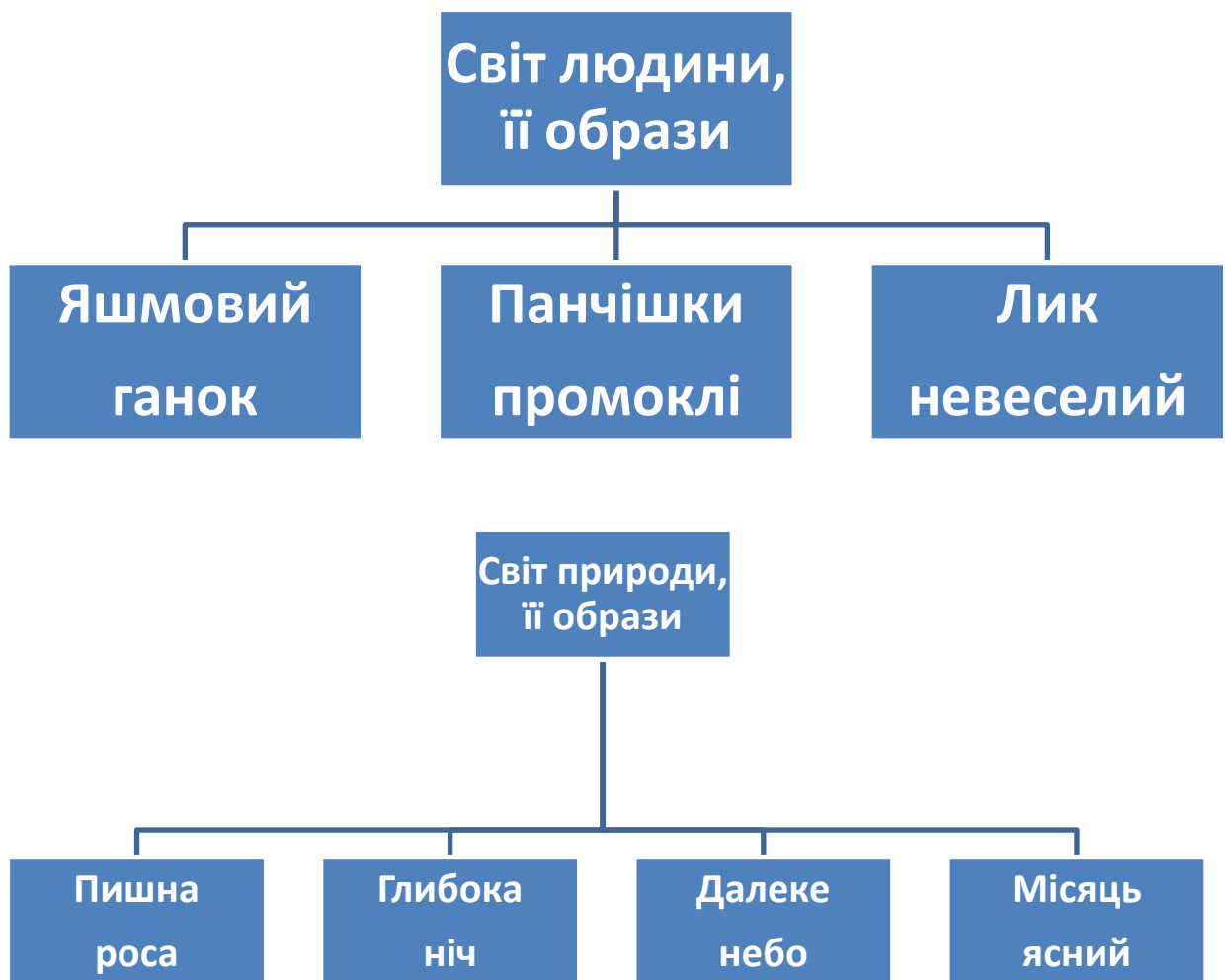
Зараз я подивлюся наскільки ви були уважними, тому на основі почутого складіть гроно до життєвого і творчого шляху поета.

3.3 Виразне читання вірша «Печаль на яшмовому ганку».

Бесіда за запитаннями.

1. Чи знаєте ви значення слова яшма?
2. Словникова робота: яшма – (араб.) – кремениста осадова гірська порода, яка складається з дрібних зерен кварцу червоного, сірого, зеленого, білого і чорного кольорів. Використовується як декоративний камінь для виготовлення художніх виробів.
3. Яким настроєм проникнутий вірш? (Смутком, печаллю)
4. Які художні образи знайшли відображення у вірші?
5. Пропоную скласти гроно до образів світу природи та світу людини

А знаєте ви, що таке елегія? Якщо – ні, то звернімося до літературознавчого словника.

IV. Робота з підручником.

- (Елегія – ліричний вірш, у якому виражені настрої журби, смутку, меланхолії, що породжені соціальною несправедливістю, особистим горем)
- Подивіться, будь ласка, на гроно «Світу природи», «Світу людини» і скажіть, що є спільного для кожного із них? (Смуток, печаль, журба).
- Для вірша «Печаль на яшмовому ганку» характерна наявність елегійних мотивів

V. Використовуючи прийом «Мікрофон», проводжу бесіду з висловлювання учнями думок щодо творчості Лі Бо

1. Поясніть, чому творчість Лі Бо вважається вершиною світової лірики?
2. В чому проявляється своєрідність поезії Лі Бо?
3. Як ви розумієте слова Ду Фу, взяті за епіграф до уроку?

VI. Підсумок уроку

Використання прийому «Незакінчене речення»

1. На уроці для мене найважливішим відкриттям було...
2. У поезії Лі Бо мені відкрився світ... який...?
3. Ознайомившись з поезією Лі Бо,
- я відчув...

- я уявив...

VII. Домашнє завдання

1. Опрацювати матеріал підручника про життя і творчість Ду Фу
2. За бажанням скласти усний твір «Світ поезії Лі Бо. Який він?»

Ягольник Н.С.,
вчитель зарубіжної літератури
Голозубинецької ЗОШ І-ІІІ ст.

УРОК № 22

Тема уроку: Лірика китайського поета Ду Фу (712 -770)

Мета уроку: ознайомитись з життєвим та творчим світом Ду Фу, навчати аналізувати поетичний текст, підвести дітей до усвідомлення особливостей лірики поета; розвивати навички виразного читання, зв'язного мовлення, уяву; сприяти розвиткові емоційних почуттів, образного сприйняття тексту, уміння зіставляти, порівнювати; визначити провідні теми й мотиви лірики Ду Фу; вміння використовувати «фонові знання»; виховувати повагу до культурних цінностей інших народів, активну життєву позицію, толерантність, патріотизм, співчуття, доброту.

Обладнання: портрети Ду Фу, ілюстрації до віршів, підручники, таблиці.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Вірші Лі Бо й Ду Фу живуть, і сяйво
їх поширюється на далекі відстані
Хань Юй

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання.

III. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми і мети уроку

1. Робота з епіграфом.

- Яке ставлення танського поета Хань Юй до своїх поетів висловлюється у цитаті?
- Який художній засіб покладений в основу образу висловлювання? (Метафора)

2. Вікторина «Що ти знаєш про Китай?»

- 1) Найулюбленіша квітка китайців. (Лотос.)
- 2) Назва шляху, який поєднував Китай із Центральною та Південною Азією і простягався аж до Риму. Чому він так називався? (Великий шовковий шлях. Китай — батьківщина шовку.)
- 3) Назва споруди, що захищала Китай від нападу кочовиків. (Велика Китайська стіна.)
- 6) З якою метою в Китаї у II тис. до н. е. використовували писемність? (Із культовою метою, зокрема для ворожіння.)
- 7) Які особливості китайського письма? (Китайці пишуть згори донизу.)
- 8) З якого матеріалу китайці робили папір? (Із кори шовковиці.)
- 9) Які комахи «підказали» китайцям секрет виготовлення паперу? (Оси та шершні.)

Сьогодні ми познайомимось зі своєрідним і неповторним поетом Ду Фу, творчість якого стала символом і духовною пам'яткою епохи розквіту класичної китайської культури Середньовіччя.

IV. Сприйняття та засвоєння нового навчального матеріалу

1. Слово вчителя. Із рубрики «Це цікаво знати...».

1. Однією з основних рис традиційної китайської культури були державні іспити. Вони сприяли вихованню освіченої еліти, оскільки кандидат не залежно від соціального походження, який досконало знав класичні тексти, був спроможний зайняти ранг чиновника. Останні мали високий соціально-економічний статус. Люди гуманітарних занять — письменники, філософи, вчені — були людьми «першого сорту» у Китаї.

Держава їх усіляко підтримувала. Одним із головних предметів на іспитах, які давали право посісти державну посаду, була поезія.

Сьогодні ми з вами намагатимемось проникнути в особливий світ поезії китайського мислителя Ду Фу. Поет досконало володів магічним даром перетворювати на поезію все, що бачить. Мова його поезії багато в чому наблизилася до розмовної : він сміливо використовує просторіччя, вводить у свої твори мову селян, воїнів, міського люду.

2. *«Знайомі незнайомці».*

- Що вам відомо про Ду Фу? (Китайський поет, сучасник і друг Лі Бо, шанується китайським народом...)

3. *Забезпечення «ефекту присутності автора».*

Емоційне сприйняття, ситуативне завдання. Зіставлення портретів одного поета.

- Чим манера виконання портрета відрізняється від європейської?

- Який портрет Ду Фу вам особисто сподобався? Чому?

- Наскільки складний, гармонійний, цілісний і своєрідний внутрішній світ людини, яка зображена на портреті ?

4. *Випереджувальне індивідуальне завдання: підготувати розповідь про поета від першої особи.*

«Зустріч з поетом» (я - актор).

За походженням я - нащадок старовинного роду. Серед моїх пращурів були видатні військові, вчені, поети, державні діячі. Але на той час, коли я народився, від минулої слави збереглися лише легенди, і ріс я у бідній сім'ї провінційного чиновника. У 7 років я вже вмів складати вірші.

Я мріяв стати дзвоном, що пробуджує в людях добро і любов. І щоб досягти цієї мети наполегливо вчився, мандрував по світу і багато розмірковував. Усе життя моє — це мандри та поневіряння. Чиновником стати мені вдалося не одразу, тож навіть у столиці Чаньані я не знайшов служби собі до душі і жив випадковими заробітками.

У тридцять років я приїхав у столицю, але іспитів не склав. Тоді написав для імператора оду, присвячену стародавнім обрядам, і мені поталанило привернути до себе увагу. Проте від посади у кримінальному відомстві я відмовився, тому що її замінили на ще дрібніший чин при дворі спадкоємця, і цей чин - лише подоба служби, яка не давала ні засобів до існування, ні доступу до політики. Доля дарувала мені добрих та щирих друзів . Саме таким став для мене поет Лі Бо. Ми пройшли пліч-о-пліч тисячі кілометрів, мандруючи шляхами Китаю. Під впливом старшого друга захопився даосизмом, але все ж до кінця життя залишався конфуціанцем.

У 755 р. я опинився у полоні у повстанців але мені пощастило втекти. Отримавши досить високе призначення, повернувся разом із імператорським двором у столицю. Проте незабаром потрапив у немилість, мене відправили у провінцію, а згодом я покинув службу і перебрався у Ченду (провінція Сичуань), де прожив до самої смерті. Це були, мабуть, найсвітліші роки в моєму житті, це був період інтенсивної творчості.

Я почав розуміти, що в житті є не лише зло та страждання, а й добро і радість, що сама людина є передусім носієм доброго та світлого.

В 768р. я вирушаю в свою останню подорож, сподіваючись дістатися столиці. Але Чаньань й усі навколишні місця були тоді ареною зіткнень військ та нападів кочовиків. Я так і не зміг здійснити свій намір, ще два роки я провів у поневіряннях на джонці (невеликому човні) , яка заміняла мені дім. Усе життя я мріяв про затишну ,теплу домівку, якої так і не дочекався. Але хвилювався я не тільки за себе,а і за інших таких же бідаків.

Я залишив понад півтори тисячі поезій, у яких описую людське страждання, щоденні турботи, красу природи, викриваю несправедливість, гноблення, свавілля.

Учитель. Що вас найбільше вразило у постаті Ду Фу?

5. *Скарбничка ерудита. Повідомлення вчителя про меморіальний музей «Дуфуцаотан »*

У китайському місті Ченду є меморіальний музей «Дуфуцаотан»- дім -музей поета Ду Фу.

У 759 році Ду Фу оселився в Ченду, де прожив 3 роки. Відомо,

що поет написав тут 240 віршів. Головні споруди музею: приміщення реконструйованої солом'яної хатини Ду Фу, павільйон історії китайської поезії, паркові скульптурні комплекси тощо. Кожен із пам'ятників неповторний. У садку чимало альтанок та ставків, на берегах яких росте бамбук.

6. *Інтерактивна вправа «Криголам»* (обирають двох учнів: «Знавця», який відповідатиме «Так» та «Опонента», який відповідатиме «Ні». Учителю зачитує твердження, що містять правильну чи неправильну інформацію стосовно біографії поета)

- Ду Фу походив зі старовинного роду (так).
- До 35 років він не подорожував (ні).
- Ду Фу чекав посади державного службовця 10 років (ні).
- Ду Фу протягом життя довелося обіймати високу посаду при дворі китайського імператора (ні).
- У творчості переважають соціальні мотиви? (так).
- Герої лірики Ду Фу прості люди? (так).
- Смерть спіткала поета 770 року, коли він на човні спускався річкою (так).

Учитель: Китайська поезія відзначається особливою музикальністю і витонченим ліризмом. Китайські читачі скоріше «співають» вірші, аніж читають їх. Мелодія вірша трохи нагадує шум дощу - вона монотонна і одночасно уривчаста, як музичне стакато (в китайській мові слова, як правило, короткі, межі між складами і словами чітко артикують, і рядки складаються з невеликої кількості слів)

7. *Робота з текстом. Виразне читання та аналіз поезії «Пісня про хліб і шовк».*

Читання поезії учителем

ПІСНЯ ПРО ХЛІБ І ШОВК

У Піднебесній, по Китаю всьому,
Є тисяч десять міст, мабуть;
Але чи є хоча б одне, в якому
Не славилася б воїнів можуть?
А що, якби серпи, мотики й рала
Повикувати нам з блискучих лат,
Аби вони покійно оборали
Цунь поля запустілого улад?
Гіркі ридання вже не поливали б
Ту землю, де гула страшна війна.
Чоловіки б із піснею орали,
Жінки б наткали з шовку полотна.

8. *Бесіда*

- Про що йдеться у вірші «Пісня про хліб і шовк»? Яка тема цього твору? (Це тема війни і миру та долі людей)
- Чому в Піднебесній «славиться воїнів можуть»? (Заколоти, бунти, військові дії стали нормою життя для китайців.)
- Чому поезія має таку назву? (Хліб і шовк — те, що було основою, символом нормального життя в Китаї. Поет оспівує мирне життя своєї батьківщини, прагне повернути до нього своїх співвітчизників.)
- Як називається запитання, висловлене у 2-й строфі? (Риторичне — таке, що не потребує відповіді.)
- Що є предметом уславлення у Піднебесній? («воїнів можуть»)
- Які художні засоби використовує Ду Фу для зображення війни і миру?
- Що, на вашу думку, хвилює ліричного героя, сама війна чи її наслідки?
- З'ясуйте, чиї точки зору втілені в уславленні воїнів та праці хлібороба і ткалі? Виразом чийх думок є ліричний герой Ду Фу? (Уславлена «воїнів можуть» з точки зору правлячих кіл. Це державницька позиція, яка осмислює все з погляду історичних процесів. Точка зору мирного населення, простого народу збігається з позицією ліричного героя, який

закликає «повиливати з блискучих лат» «серпи, мотики і рала», знаряддя мирної праці хлібороба)

- Чому Ду Фу оспівує саме хліб і шовк, а не, наприклад, хліб і сіль? (Ду Фу прагне не лише миру для задоволення життєво необхідних потреб - хліба, а й потребує його для творчості – шовк сприймається не лише як результат мирної праці, а й краси, продукт творчості, натхнення, яке навряд чи приходить, коли буде страшна війна)

- Доведіть, що позиція ліричного героя Ду Фу у цьому вірші це позиція гуманіста.

- Доведіть, що настрої вірша радше оптимістичній ніж сумний.

9. Самостійна робота

Визначте провідні мотиви лірики Ду Фу. Запишіть їх самостійно в зошит в ліву колонку.

Визначте характерні для поезії Ду Фу художні прийоми та засоби зображувально-виражального ряду та запишіть їх у праву колонку. Варіант запису може бути таким.

Провідні мотиви поезії Ду Фу	Особливості поезії Ду Фу
Творчий спадок Ду Фу – понад 1400 віршів і більше 20 прозових творів	
Біль за просту людину, біль за долю країни і молитви самотності, печалі, страждань у вигнанні, суворі критика несправедливості у світі й у державі, конфуціанські мотиви – головна цінність яких – людина, оспівування реальних людей в реальному житті	Співвідношення «свого» і «чужого», художнє протиставлення : багатства – бідності, війни – миру, чужини – батьківщини; образи, символи; поєднання літературної і розмовної (просторічної) мови у поезії; гострий соціальний зміст творів; лаконізм і простота

Учитель: Дослідники китайської поезії відносять Ду Фу до когорти так званих поетів - печальників, поетів - заступників, поетів - викривачів. Доведіть справедливість такої оцінки творчого внеску Ду Фу.

- У чому полягають відмінності в зображенні дійсності Лі Бо та Ду Фу?

V Закріплення набутих знань, умінь та навичок

10. Колективна робота . Заповнення таблиці

Особливості поезії Лі Бо	Особливості поезії Ду Фу
Образи природи Пейзаж Деталі Злиття людини з природою	Образи природи Пейзажі Викриття несправедливості Гноблення Свавілля Контрасти Страждання людей вище за власні

Символ твору.

Користуючись кольоровими олівцями, зробіть слідуєче:

- намалюйте предмет, який би символізував поезію Ду Фу, обґрунтуйте свій вибір.

VI. Підбиття підсумків уроку.

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

На уроці я:

-Дізнався...

-Навчився...

-Найбільший мій успіх це -

-Мої найбільші труднощі це -

VII. Різноманітне домашнє завдання.

1.Опрацювати матеріал підручника

2. Підготувати повідомлення про Омара Хайяма; намалювати ілюстрації до поезії Ду Фу або підібрати асоціативні ілюстрації, користуючись інтернетом.

УРОК № 23

Тема уроку: Омар Хайям - корифей персько-таджицької поезії

Мета: познайомити учнів з особистістю поета - мудреця;
увести в світ його поезій; вчити аналізувати поетичний твір;
розвивати увагу до художнього слова; образне мислення;
виховувати інтерес до філософської лірики О.Хайяма, толерантне ставлення до думки однокласників.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Поезія - це завжди неповторність,
Якийсь безсмертний дотик до душі.
Л. Костенко

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання.

III. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми і мети уроку

1. Прийом «Незакінчене речення».

Робота над створенням асоціативного ланцюжка.

- Для мене поезія - це ...

- Які асоціації виникли у вас при слові Схід?

Слово вчителя. Епіграфом нашого уроку я обрала поетичні рядки, що належать перу відомої української поетеси Ліни Костенко. Як цей вислів, взятий за епіграф, стосується життя самого поета, ми з'ясуємо сьогодні на уроці. Що ж це за поезія, яка переживши віки, продовжує хвилювати сучасників, захоплює невичерпною мудрістю і життєдайною силою? Мабуть, це справжня поезія, яка завжди може перетворити красу на добро, а ми завжди будемо в її полоні.

2. Пригадайте:

1. Які особливості персько-таджицької поезії?
2. Які жанри поезії вам відомі?
3. У чому різниця між бейтами і рубаї?
4. Дайте визначення літературним поетичним жанрам.

3. Дайте відповідь:

- 1 Поезія, що оспівувала просту за походженням людину? (Лірична)
- 2 Знищення іранської літератури - «віки...»? (Мовчання)
- 3 Хто був у центрі уваги персько-таджицької літератури? (Людина)
- 4 Період X-XV ст. історії розвитку східної культури? (Розквіт новоперської літератури)
- 5 Засновник персько-таджицької літератури? (Рудакі)
- 6 Мова, якою створювалася персько-таджицька поезія? (Фарсі)
- 7 Віра, що була нав'язана арабами? (Іслам)

4. Слово вчителя

Сьогодні ми поговоримо про мудреця, філософа, математика, вченого Омара Хайяма.

Сучасник Хайяма пише: «Одного разу в місті Балсі, у палаті еміра за розмовою наш учитель Омар Хайям сказав: «Мене поховують у такому місці, де завжди навесні свіжий вітер буде осипати квіти плодкових дерев». Через 24 роки я побував у Нішапурі, де була похована ця велика людина і попросив показати мені його могилу. Мене привели на кладовище Хайри, і я побачив могилу біля підніжжя садової стіни, затінену грушовими та абрикосовими деревами та засипану пелюстками квітів так, що вона була майже повністю

схована під ними. Я пригадав слова, почуті в Балсі, і заплакав. Ніде в усьому світі не бувало людини, подібної до нього».

Так розповідають легенди про Омара Хайяма, про його мудрість, прозорливість, наближену до ясновидіння. Він передбачав погоду, сонячні та місячні затемнення, він перевів стрілку світового годинника на дні весняного рівнодення.

IV. Сприйняття та засвоєння нового навчального матеріалу

5. Повідомлення учнів про життя Омара Хайяма.

Про життя Омара Хайяма відомо небагато, але завдяки численним легендам, свідченням сучасників та повідомленням істориків ми можемо уявити основні етапи його біографії.

Зберігся гороскоп поета, саме за ним індійський дослідник Свами Говінда Тіртха визначив, що Хайям народився 18 травня 1048 року.

Омар Хайям народився у Хорасані, у давньому місті Нішапурі, в сім'ї ремісника, можливо, старійшини цеха ткачів, що виготовляли тканини для шатрів та палаток. Звідси і прізвище поета — Хайям, що походить від слова хайма — шатро, палатка.

Здобувши початкову освіту у рідному місті, Хайям переїжджає навчатися у Балх. Пізніше оселяється у Самарканді — науковому центрі того часу.

З усіх наук молодого Хайяма найбільше захоплювала математика. У 25 років він пише перший алгебраїчний трактат — «Трактат доведень проблем алгебри», яким уславив себе як вчений.

За часів правління султана Малік-шаха Хайям отримує запрошення стати наближеним султана і переселяється до Ісфахану. За одною з легенд, йому було запропоновано управляти містом Нішапуром. Але Хайям відповів: «Не хочу управляти людьми, наказувати й забороняти, а хочу весь свій розум присвятити науці на користь людям».

На цей час Хайям відомий як видатний астроном свого століття. Йому було доручено будівництво найбільшої у світі обсерваторії. У результаті багаторічних спостережень за зірковим небом він здійснив реформу календаря за 500 років до реформи Папи Григорія XIII. До речі, цей календар є навіть точнішим від сучасного, за яким живе увесь світ.

Хайяму належить чимало наукових робіт. До нас дійшли 8 учених праць — із математики, астрономії, філософії та медицини.

Вісімнадцятирічний період життя Хайяма у Ісфахані був найщасливішим і найбільш плідним у його житті під захистом могутніх покровителів.

Все змінилося зі смертю Малік-шаха. Імперія почала ділитися на окремі держави. Кошти на обсерваторію перестали надходити. Хайям переїжджає до Нішапура, здійснює паломництво до Мекки. Останні роки життя він провів на батьківщині, у Хорасані, оточений повагою кращих людей свого часу.

6. Повторення літературознавчих термінів

Рубаї Омара Хайяма — класика середньовічної східної поезії, яка і в наш час приваблює усіх поціновувачів мудрого слова.

Хто уперше використав жанр рубаї? (Рудакі)

Що таке рубаї?

7. Читання та обговорення рубаї

Робота у групах

Завдання для кожної групи:

1. Прочитати рубаї, зрозуміти зміст.
2. Визначити теми та ідеї віршів.
3. Назвати художні засоби.
4. Зробити висновок, якою темою об'єднані ці рубаї.

Група № 1

Не хмурь бровей из-за ударов рока,
Упавший духом гибнет раньше срока.
Ни ты, ни я не властны над судьбой.

Мудрей смириться с нею. Больше проку!

Этот мир — эти горы, долины, моря —
Как волшебный фонарь. Словно лампа — заря.
Жизнь твоя — на стекле нанесенный рисунок,
Неподвижно застывший внутри фонаря.

Коментар учителя

—Обидва вірші присвячені роздумам про здатність людини впливати на своє життя, свою долю. Автор доходить висновку, що людина не має влади над власною долею, і радить змиритися з цим та мужньо, гідно сприймати усі негаразди, що готує сьогодення. Якщо у першому чотиривірші поет говорить про це прямо, то у другому — завуальовано, за допомогою яскравих образів та порівнянь. Весь світ порівнюється із ліхтарем, що підсвічується лампою-зорею, а життя людини — це лише малюнок, що вже нанесено на скло ліхтаря. Хто тримає у руках цей дивний ліхтар? Хто розмальовує його скло? Очевидно, Бог, який і вирішує, яким буде життя людини, скільки радості та горя буде відміряно на її вік.

Висновок. Тема рубаї — роздуми над впливом людини на свою долю.

Група № 2

Изначальней всего остального — любовь,
В песне юности первое слово — любовь.
О, несведущий в мире любви горемыка,
Знай, что всей нашей жизни основа — любовь!
Не сраженных тобой наповал в мире нет.
Кто бы разум при том не терял, в мире нет.
И хоть ты ни к кому не питаешь пристрастья.
Кто любви бы твоей не желал, в мире нет.

Коментар учителя

Тема обох віршів — велике значення кохання у житті людини. Поет повторює у трьох рядках слово любов, немов для «несведущего в мире любви горемыки», який теж повинен нарешті зрозуміти, що основа людського життя — це кохання.

У другому рубаї поет звертається до образу коханої, яка настільки прекрасна, що весь світ втрачає розум від пристрасті до неї. Дівчина ж, мабуть, забула про основу людського життя, і нікому не відповідає взаємністю.

Сповнений пристрасті ліричний герой використовує гіперболу, щоб довести всю силу свого кохання.

Висновок. Тема рубаї — значення кохання в житті людини.

Група № 3

Я познание сделал своим ремеслом,
Я знаком с высшей правдой и низким злом.
Все тугие узлы я распутал на свете,
Кроме смерти, завязанной мертвым узлом.
Конечно, цель всего творенья — мы,
Источник знания и прозренья — мы.
Круг мироздания подобен перстню,
Алмаз в том перстне, без сомненья, мы.

Коментар учителя

Ці рубаї сповнені гордістю за людину, її здібності та можливості. Поет використовує антитези (высшая правда — низменное зло), метафори (смерть, зав'язана мертвим вузлом), порівняння (круг мироздания подобен перстню). Автор упевнений, що людині під силу підкоряти будь-які вершини у світі, що мета творення — це людина, яка виблискує, мов діамант, у персні світобудови. Але є таємниці, які людина розкрити не може — наприклад, таємницю смерті.

Висновок. Тема рубаї — віра у силу людини, її здібності та можливості.

Група № 4

От безбожжя до Бога — мгновеньє одно.

От нуля до итога — мгновеньє одно.

Береги драгоценное это мгновеньє:

Жизнь — ни мало ни много — мгновеньє одно.

Известно: в мире все лишь суета сует:

Будь весел, не горюй, стой на этом свет.

Что было, то прошло, что будет — неизвестно,—

Так не тужи о том, чего сегодня нет.

Коментар учителя

У запропонованих рубаї автор підкреслює швидкоплинність життя: «Жизнь —ни мало ни много — мгновеньє одно!» Використовуючи гіперболу, поет хоче звернути увагу читача до своєї думки: «Життя мине швидко, треба цінувати кожную його мить, не засмучуватися, а радіти тому, що живеш на цьому світі».

Висновок. Тема рубаї — роздуми про швидкоплинність людського життя.

8. Учні визначають провідні теми лірики О.Хайям (запис до зошитів):

- людські чесноти і вади;
- дружба, кохання, вино;
- роздуми над Кораном;
- осмислення місця людини у світі;
- тема життєрадісного сприймання світу.

V Закріплення набутих знань, умінь та навичок

9. Слово вчителя. Діти, ми вже багато цікавого знаємо про Омара Хайяма, а з чим у вас асоціюється ця людина?

« Створіть гроно». Продовжить асоціативний ряд:

«Омар Хайям - це поет...»

(Відповіді учнів: філософ, гуманіст, вчений, майстер рубаї, фізик, мудрець, енциклопедист свого часу, знавець людських душ, математик, астроном, класик таджико-персидської поезії)

VI. Підсумки уроку.

10. Дати відповіді на питання:

- Які епізоди життя та творчості Хайяма вам запам'ятались і чому?
- Що в житті людини найцінніше?
- Чи змінилися загальнолюдські цінності?
- Чи знайшли ми відповідь на запитання, яке поставили на початку уроку?
- Сучасники присвоїли Омару Хайяму почесний титул “Доказ істини”.

11. Мікрофон.

- Які істини ви особисто відкрили для себе на сьогоднішньому уроці?

(На шляху людини багато спокус, але ніколи не можна зрадити друга, образити слабшого, залишити в біді безпорадного. Потрібно не тільки брати від життя все, але й самому бути щедрим до інших. Людина повинна вміти протистояти суворій долі, стримувати свій гнів, бути м'якою до оточуючих).

- Чим східна поезія приваблює сучасних читачів?(Заворожлива, багатогранна та багатоліка східна поезія епохи середньовіччя приваблює сучасних читачів своїм глибоким філософським змістом, любов'ю до життя, яке сприймається митцями того часу в усій його повноті та утвердженням права людини на особисте щастя. Бо в людях найбільшою цінністю є чесність, гідність, доброта, справедливість, незалежність та вірність у дружбі. І люди це розуміли у всі часи, розуміють вони це й сьогодні).

Учитель. Омар Хайям прожив непросте життя: були в ньому злети і падіння, кохання і ненависть, хвилини щастя і смутку. Проте і на троні поряд з султаном і у гнітючій

бідності він ніколи не втрачав людської гідності, завжди залишався щирою, доброю і мудрою людиною.

Сучасники називали Хайяма “Царем філософів Сходу і Заходу”. Як ви гадаєте, чому?(Можливо, тому що в рубаї він висловлює свої думки щодо того, як потрібно жити на землі, як треба ставитися до життя, які якості виховувати в собі тощо).

Заключне слово вчителя.

Мені здається, що поезія викликала у вас, як і у мене, захоплення. Я впевнена, що літературна спадщина цього поета належить сучасності і майбутньому, сьогодні вона довела нам, що життя - складне, його прожити, не поле перейти. Своїм життям Хайям довів, що людина може і має формувати себе, виховувати в себе найкращі людські якості. Сенс життя - в самому житті. Треба жити всупереч обставинам і негараздам. Життя дається нам один раз, тому маємо витратити його на добрі справи заради полегшення життя інших людей. Українська поетеса Ліна Костенко влучно сказала про те, що жити треба всупереч обставинам.

VII. Різномірне домашнє завдання.

1. Написати лист другуві “Відкрий для себе Омара Хайяма!”
2. Вивчити напам’ять рубаї О.Хайяма.

Дзідзінська Г.П.,
вчитель зарубіжної літератури

УРОК № 24

Тема уроку: «Пісня про Роланда». Історична правда та вигадка в поемі.

Мета: закріпити поняття про середньовічний героїчний епос, його основні риси; спрямувати роботу учнів на розуміння героїчного пафосу поеми; виховувати чесність, вміння дотримувати слово.

Обладнання: карта середньовічної Європи, підручник, схеми, ілюстрації.

Хід уроку

I. Повідомлення теми та мети уроку. Мотивації навчальної діяльності.

Словникова робота

Феодал – у середні віки володар успадкованого земельного володіння, за яке потрібно було нести військову службу.

Сеньйор – володар землі.

Лицар – особа, що належить до певної військово-феодальної групи.

II. Актуалізація опорних знань.

1. Запитання до учнів.
 - Що вам відомо про героїчний епос?
 - Що вам відомо про Карла Великого, королівство франків, про Францію середніх віків?
2. Робота з картою.
3. Виступи учнів з індивідуальними завданнями.
 - 1) «Історичні події у Франції VIII – XII ст.»
 - 2) «Лицарські турніри, озброєння лицарів».

В якому значенні ще вживається слово «лицар»? (відважна, шляхетна людина)

III. Сприйняття навчального матеріалу.

1. Поняття про середньовічний героїчний епос.

Епоха середньовіччя в Європі охоплює період від V до XV ст. Це часи становлення та зміцнення держав, утвердження християнської віри. У героїчному епосі відображаються історичні події минулого та оспівуються подвиги героїв-богатирів, проте, на відміну від давнього героїчного епосу, меншою мірою використовуються казково-міфологічні мотиви.

Для епосу характерне:

- розширення історичної тематики;

- посилення патріотичних мотивів, зумовлене боротьбою із завойовниками;
 - тісний зв'язок з народним епосом;
- Головний герой залишається носієм героїчних рис захисника народу.
2. Робота з підручником.
«Пісня про Роланда» – це найкраща поема французького епосу, яка складалася від VIII до XII ст. Відомо дев'ять списків. Найвідоміший датований 1170 роком, було знайдено в Оксфордській бібліотеці в Англії, тому його називають Оксфордським.
3. Робота в групах.
- Які події покладено в основу «Пісні про Роланда»?
4. Проблемне завдання.
- Побут, звичаї та обставини якої епохи зображено в «Пісні про Роланда» (I – XXXVI)? З якою метою? (Групи істориків, етнографів, психологів)
- IV. Первинне закріплення систематизація матеріалу.**

Творча робота.

- Які риси притаманні ідеальному лицареві середньовічної доби?
- Які якості ви вважаєте важливими? Пронумеруйте від найбільш важливих для вас до менш важливих.
- Уявіть, що ви лицар. Який герб і девіз ви собі оберете? Чому?

V. Підбиття підсумків уроку.

Ідеал лицаря середньовічної доби – відданий королю, чесний і мужній воїн, який не здатен на зраду, захищає знедолених, виконує свій обов'язок до останнього подиху.

VI. Домашнє завдання.

I рівень. Прочитати строфи XXXVII – CCVII «Пісні про Роланда».

II. рівень. Підготувати переказ «Битва і загибель Роланда».

III. рівень. Які теми висвітлює сюжет поеми?

IV. рівень. Які риси лицарства оспівуються у творі? Чи ідеалізується образ Роланда в поемі?

УРОК № 25

Тема : «Пісня про Роланда» Оспівування звитяги мужності, відваги, лицарського служіння інтересам короля.

Мета: Розвивати зв'язномовлення, охарактеризувати персонажів героїчного епосу; виховувати в учнів гідність, лицарські якості, вірність слову.

Тип уроку: Поглиблення знань, формування вмінь і навичок .

Обладнання: Кадр із фільму «Пісня про Роланда», ілюстрації, підручник.

Хід уроку

I. Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань.

Перевірка домашнього завдання.

- Яким був ідеал лицаря феодальної доби?
- Які теми висвітлює сюжет «Пісні про Роланда»?

Тема боротьби з сарацинами

Тема зрадництва

III. Узагальнення й систематизація набутих знань.

1. Читання й переказ епізодів «Битва в Ронсевальській ущелині»; загибель Роланда».

2. Дослідницько-наукова робота в групах.

Дізнавшись, як виявляє себе Роланд-воїн і лицар, подумаємо: якими були мотиви його вчинків, як він ставився до родини і друзів?

перша група	друга група	третя група
Роланд і Карл	Роланд і Олівер	Роланд і Ганелон

IV. Оцінювання і самооцінювання.

Виступи груп з результатами досліджень.

V. Робота в зошиті.

- Сформулюйте за прочитаними діалогами риси характеру героїв.

Роланд Олівер Карл Ганелон

VI. Рефлексія

Формування текстоінтерпретувальної компетенції.

- Складіть монолог Роланда, даючи відповіді на питання:

«Чому в останню мить у Роланда не було особистих бажань і почуттів?»;

«Чому Роланд не покликав на допомогу?»

VII. Літературне лото Героїв, про яких ми сьогодні говорили, мають схожі та відмінні риси. Якими ж рисами наділений кожен з героїв? За асоціативними враженнями порівняйте героїв з тваринами, доберіть епітети до кожного з героїв, які їх характеризують найвлучніше.

Сова	Герой-патріот	Сміливий вірний благородний шляхетний товариський зухвалий запальний розважливий вірний доблесний мужній справедливий ідеальний сміливий пихатий злий лицемірний егоїстичний	Роланд
Лис	Мудрець-володар		Карл
Лев	Лицар-патріот		Олівер
Сокіл	Зрадник-васал		Ганелон

VIII. Домашнє завдання.

Підготуватись до уроку розвитку зв'язного мовлення за темами:

1. «Оце був граф! Як витязь умирав»
2. «Понад усе ти лицар був єдиний»
3. «Роланд-ідеальний лицар?»

Урок №26

Тема уроку: Роланд – головний герой епосу.

Мета уроку: схарактеризувати образ Роланда; спрямувати роботу учнів на розуміння образу Роланда як вірного васала короля, чесного, відважного, але самолюбивого лицаря, виховувати шляхетність, вірність слову.

Тип уроку: урок аналізу художнього твору(урок-пошук)

Обладнання: ілюстрації, опера «Роланд»

Хід уроку

Людству потрібні герої, які б вели за собою,
Показуючи приклад мужності та шляхетності.
Ф. Шіллер

1. Зачин уроку

1. Вступне слово-звернення вчителя до учнів.

У дуже давні славні дні
 Складалися дзвінки пісні
 Про мудрих добрих королів,
 Про їх підступних ворогів,
 Про лицарів, що рвуться в бій,
 Аби звершити подвиг свій,
 І про принцес, яких любов
 Хвилює серце й юну кров.

2. Інтелектуальна розминка «Віднови речення». Сформулюйте розгорнуту відповідь на тему: «Особливості та основні ідеї французького епосу», використовуючи лексику та користуючись підказкою.

« Особливістю французького епосу є вихваляння... (апологія) лицарства, перебільшення можливостей героїв у поєдинках... (гіперболізація). Поєдинки та битви описуються з метою зображення... (доблесті та патріотизму). В епосі відсутні мотиви... (кохання, бо на війні немає місця для приватного життя). Основними ідеями є прославлення... (національного героя, його доблесті, сили), прикладом якого є Роланд.

2. Актуалізація опорних знань

1. Бліц-диктант

- 1). В якій країні відбуваються події? (Франція, Іспанія)
- 2). Які дві сторони беруть участь у військовому конфлікті? (маври і франки)
- 3). Назвіть імена очільників двох армій. (Карл та Марсилій)
- 4). Кого обрали послом франків? (Ганслона)
- 5). Хто залишився в ар'єргарді? (Роланд, Олів'єр та 20 тисяч воїнів)
- 6). Як називався меч Роланда? (Дюрендаль)
- 7). Хто зрадив Карла? (Ганелон)
- 8). Хто просить Роланда покликати на допомогу? (Олів'єр)
- 9). Що таке Оліфант? (Ріг Роланда)
- 10). Хто з друзів – Роланд чи Олів'єр- гине першим? (Першим гине Олів'єр, другим – Роланд)
- 11). Хто покарав Марсилія за смерть ар'єргарду франків? (Карл з воїнами, які залишилися з ним)
- 12). Як уславили франки смерть Роланда та Олів'єра?

3. Робота над темою уроку

1. Робота над текстом. Аналіз образів Роланда та Олів'єра.
 - Чому поема названа іменем Роланда?
2. Читацьке завдання. Визначте чоловічі риси характеру Роланда, слухаючи читання в особах уривків:
 « Діалог Роланда – Ганелона». (Від слів «Сеньйора! – Карл промовив- до слів «Піти- піду, та на загибель вірну.)
 « Роланд - Олів'єр» (від слів «Тут Олів'єр додав: «Тьма – тьмуца маврів- до слів « То краще вмерти, ніж ганьбу стерпіти)

3. Робота в зошиті.

Учитель: А тепер доведіть цитатами із тексту , що ці риси справді притаманні Роланду. Таким чином ми додамо ваші цитатні характеристики Роланда та узагальнимо наші знахідки.

- Як характеризують героя інші персонажі? Заповніть таблицю.

	Карл	Ганелон	Олів'єр

Роланд			

- Визначте суперечливі риси Роланда.

Самовпевненість	Вірність дружбі
Любов до Франції	Зарозумілість
Відданість королю	Запальний характер
Мужність	Нерожважливість
Щирість	
Самовідданість	

4. Рефлексія

Комунікативно – мовленнєві вправи.

- Як характеризують героя інші персонажі? В роботі використовуйте схему- підказку, розширюючи її цитатами, які ми виокремили.

5. Домашнє завдання.

1. Скласти цитатну характеристику Карла, Ганелона.
2. Скласти порівняльну характеристику Роланда та Ганелона, Карла та Марсилія.

Гільовська Л.В.,
вчитель зарубіжної літератури
Гутояцьковецька ЗОШ

УРОК № 27

Тема: Аліг'єрі Данте (1265–1321). Сонет 11 («В своїх очах вона несе кохання...»).

Мета: ознайомити учнів із життям і творчістю Данте; поглибити їхні знання про особливості доби пізнього Середньовіччя; акцентувати увагу учнів на моральній красі жіночих образів; вчити учнів висловлювати свої думки, почуття;

Розвивати навички виразного читання;

Сприяти моральному вихованню учнів, виховувати любов до жінки, матері, сестри, коханої.

Обладнання: портрети Данте Аліг'єрі та Беатріче Портінарі, репродукції картин художників різних часів, збірки творів про жінку, кохання, презентація біографії Данте, музичне оформлення.

Тип уроку: комбінований.

Епіграф:

«В своїх очах вона несе кохання, -
На кого гляне, всі блаженні вмиє;
Як десь іде, за нею всяк спішить,
Тріпоче серце від її вітання.»

Данте Аліг'єрі

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань.

1. Бесіда.

- Яка епоха прийшла на зміну античності?
- Чим відрізняється середньовічна культура?
- Назвати основні жанри середньовічної літератури?
- Яких митців періоду середньовіччя ви знаєте?

2. Подорож по місцях, пов'язаних з Данте Аліг'єрі, супроводжується презентацією.

1-й учень. Починаючи з V ст., коли Римська імперія була зруйнована варварами, Італію не переставали терзати різні завойовники. У різний час середньовічна Італія належала готам, візантійцям, норманам, іспанцям, німцям та іншим завойовникам. Понад тисячу років територія Італії була поділена на невеликі самостійні держави. Тільки наприкінці XIX ст. вдалося об'єднати Італію в єдину державу.

2-й учень. Данте Аліг'єрі народився в 1265 р. у сім'ї флорентійського дворянина. Його назвали Дуранто, скорочено Данте. Батько Данте володів будинками, земельними маєтками, мав середній прибуток. Мати померла рано, Данте і не пам'ятав її. Коли йому виповнилось 9 років, він зустрів на вулиці свою ровесницю, доньку сусіди Партінарі на ім'я Беатріче. Ця зустріч дуже зворушила душу хлопчика і створила в його уяві нетлінний образ кохання, що згодом увійшов у його творчість. Про дівчину в яскраво – червоному вбранні як про втілення Вічно жіночого поет розповів у своїй першій книзі «Нове життя» (1295)

3-й учень. У Болонському університеті Данте здобув ґрунтовну освіту. Вивчав античну літературу, філософію, астрономію, теологію, латинську мову. Після смерті Беатріче Данте одружується з Джеммою Донаті.

Данте – активний політик. Він займає почесну посаду пріора, виконує дипломатичні доручення, веде переговори в Римі з папою Боніфацієм VIII, бере участь у військових походах, боротьбі партій, міському самоврядуванні. У партії гвельфів, до якої належав Данте, відбувся розкол: вона розділилася на «чорних» - прихильників папи, та «білих» - противників політики Боніфація VIII. Данте належав до других. У 1302 році владу Флоренції захопили «чорні». Лідерів «білих» повинні були спалити на вогнищі. Данте уникнув такої участі тільки тому, що перебував у цей час за межами міста.

4 учень. Данте останні 6 років свого життя прожив у Равенні, де помер у 1321 році. Жителі Флоренції просили равенців повернути поета в рідну землю, але жителі Равенни відмовились, так як Флоренція не прийняла колись живого поета. Данте навіки обезсмертив Флоренцію й приніс славу Італії, його твори й зараз бентежать і хвилюють читачів усього світу.

II. Оголошення теми, мети уроку. Обговорення епіграфу до уроку.

Звучить вальс Свиридова «Заметіль»

I. Вступне слово вчителя.

Жінка... Скільки про неї сказано і написано. В усі віки їй поклонялись художники, поети, музиканти. Вона була мрією, усмішкою, сумом, вселенською радістю і безмежною тугою. Її звали Лаура, Беатріче, Єлена, Венера, Нефертіті, Марія, Ксенія, Ганна...

Багато з цих імен стали символами: відданості і вірності – Пенелопа; краси і жіночості – Єлена; натхнення і поваги – Лаура і Беатріче; мудрості і державного розуму – Ольга і Роксолана; непокірності ворогові – Євпраксія; святої любові до людей – Марія.

- Як ви думаєте, які почуття переповнюють душу Данте до жінки?
- Якою виглядає жінка за словами Данте?
-

Вчитель.

Сьогодні ми перегорнемо сторінки «Книги поезії», і будемо говорити про жінку, її красу, розум, її світлий образ у світовому мистецтві.

Короткі повідомлення про шедеври мистецтва роблять заздалегідь підготовлені учні – асистенти.

Вчитель.

Двадцять п'ять століть віддаляє нас від античного суспільства, від античної культури. Змінювалися часи, епохи, а значить змінювалося суспільство, люди.

Звичайно змінювалася і жінка.

Звучить балада про кохання Джо Дассена.

Учениця. Середньовіччя... При дворах знатних сеньйорів, у замках за високими зубчатими стінами народжується поезія, яка оспівує прекрасну даму, «даму серця».

Трубадури визнають себе васалами дам, возвеличують їх красу і шляхетність. Подвиги. Лицарські турніри, навіть, хрестові походи присвячуються жінкам.

Вчитель.

- Якою була поезія епохи Середньовіччя?
- Як зображено в ній жінку?

Учень. Поети цієї епохи сприймають любов як найвище благо, а здатність кохати – обов'язковий показник душевної досконалості.

У лицарському колі престижною вважається «висока» любов, яка пробуджує в душі «високі» поривання.

Учениця. Лицар переконує даму в щирості своїх почуттів подвигами, а дама не поспішає відповідати взаємністю. Вона випробовує його, адже справжнє кохання не можна завоювати одразу. Найяскравішим представником цієї доби є Данте Аліг'єрі. Свої сонети Данте присвячує Беатріче.

Вчитель.

- Що ви знаєте про сонет?

- Яка тема була головною у сонетах Данте?

В епоху Відродження тема любові розцвіла в обстановці загального гострого інтересу до всього земного й людському, що звільнились з-під контролю церкви. Поняття "любов" повернуло собі статус життєвої філософської категорії, яким було наділено в античності і який у середні століття був замінений на статус релігійно-християнський. Але релігійний відтінок любовного почуття не зник зовсім. Однак, у центрі світогляду коштують уже не божественні сюжети, а людина, що гармонійно пов'язаний з миром, де небесне не протистоїть земному, але пронизує його з височини й шляхетності.

Учениця. Леся Українка так писала про вірність Данте своїй коханій:

Ні на землі, ні в пеклі. Ні в раю
Він не забув своєї Беатріче.
Вона одна в піснях його панує...
Він завітчав її вінцем такої слави,
Якою ні одна з жінок ще не пишалась.

- Як би ви прокоментували ці слова поетеси?

Підсумок : В епоху Середньовіччя у великій кількості віршованих поем, у піснях, баладах сонетах розповідається про любов до «дами серця», співчуття Богоматері – Мадонни до простих людей.

Вперше з'являється образ жінки – матері, оспівується її любов до своєї дитини:

Ніжна мати миле немовля
Піднімає із колиски сонне.
І нема дивнішої краси
І нема святішої святині.

2. Ігровий момент.

До класу звертається учень (заздалегідь підготовлений), який одягнений за молодіжною «модою».

Хлопець. Ну, що, віршики зібралися читати. Кому це потрібно? Далася вам ця поезія!!! Зараз час інший, крутий! Ці сонети тільки диваки можуть читати...

Учитель.

- Хто згоден з нашим сьогоднішнім опонентом? Обґрунтуйте свою думку у будь – якому випадку.

(Учні висловлюють свої думки).

Вчитель. Так, я згодна з вами. Вірші цих поетів не тільки дійшли до нас, вони продовжують своє існування, так буде завжди.

Данте, Франческо Петрарка, В.Шекспір. А.Міцкевич... Головна тема їхніх сонетів – кохання до жінки.

На Картинах Леонардо да Вінчі, Рафаеля панує настрій гармонії духовного і фізичного начал. Чистота, свіжість, цнотливість, лагідність душі надають особливості приналежності жінкам доби Відродження.

- Якою змальовують жінку поети – гуманісти?

Учениця. Жінка - земна, реальна, проста і весела. Всім своїм образом не віддільна від природи. Світ, в якому вона живе – реальний

3. Читання сонета 11

В своїх очах вона несе Кохання,-
На кого гляне, ошчасливить вмить;
Як десь іде, за нею всяк спішить,
Тріпоче серце від її вітання.

Він блідне, никне, множачи зітхання,
Спокутуючи гріх свій самохіть.
Гординя й гнів од неї геть біжить.
О донни, як їй скласти прославляння?

Хто чув її,- смиренність дум свята
Проймає в того серце добротливо.
Хто стрів її, той втішений сповна.

Коли ж іще й всміхається вона,
Марніє розум і мовчать уста.
Таке-бо це нове й прекрасне диво.

.....

Хто така Беатріче в житті Данте?
(Сусідська дівчинка, в яку він закохався)
Який алегоричний зміст вклав в цей образ Данте?
(Ідеал краси, ніжності, любові)

Якою ви уявляєте Беатріче?

Підсумок. Ідеалом поетів епохи Відродження була жінка високої духовної культури.

Учитель. На зламі двох століть XVII і XIX, овіяні волелюбним подихом епохи, дивлячись у майбутнє, жили і писали поети, шукаючи ідеали на височинах людського духу та в глибинах людського почуття.

- Кого з поетів цього періоду ви можете назвати?

Так, Шиллер, Байрон, Гейне, Гете, Міцкевич, Пушкін, Лермонтов. Це – поети романтики.

Учениця. Поети бачили жінку натхненною, ніжною, красивою, але поряд з красою вони захоплювалися її талантом, її здібностями. Вони схиляли голови перед жінкою, яка вміла кохати, прощати, терпіти.

Учитель. Жінка! Вона завжди була ідеалом свого часу. Вона, як губка, всмоктувала в себе щастя буття і пекучий біль зневаги, вона завжди вболівала за свою землю і за долю Всесвіту.

А кому належать ці слова?

Читає учениця в українському вбранні.

Стояла я і слухала весну,
Весна мені багато говорила,
Співала пісню дзвінку, голосну,
То знов таємно – тихо шепотіла.
Вона мені співала про любов.
Про молодощі, радощі, надії,
Вона мені переспівала знов
Те, що давно мені співали мрії.

Так, Лесі Українці. Вона знала 9 іноземних мов і перекладала поезію Байрона, Гете, Гейне, Міцкевича.

Вчитель. Уявіть, що ви поет XXI століття. Ви отримали завдання написати вірші, присвячені сучасній жінці?

Яка вона сучасна жінка?

Учні складають словесний портрет жінки XXI століття.

IV. Підсумок.

Слово вчителя.

А по природі: жінка ж –

Тільки жінка.

Смаглява золота віолончель...

Хто ж натягнув такі скажені струни

На цю, таку струнку віолончель?

Л.Костенко.

Сучасна жінка може все. Вона і мати, вона і жінка, вона і кохана.

Сучасна жінка – вчитель, лікар, водій, футболіст, начальник, бізнес – леді. Але в душі кожна жінка чекає тепла, ніжності. Любові, поваги, уваги, щирості, доброго слова, в кінці кінцем, якою б емансипованою вона не була –

А ти тільки вдумайся:

Перед тобою

Неповторною радістю

І журбою

Пройнята кожна сторінка

Жінка.

(Т.Коломієць)

2. Літературний диктант

1. У якому місті народився Данте? (Флоренція)
2. Як звали дівчину, в яку закохався Данте? (Беатріче)
3. Скільки разів він бачив її? (тричі)
4. Що означає ім'я Данте? (той, хто дарує)
5. Яку політичну партію підтримував поет? (гвельфи)
6. Де навчався Данте? (Болонському університеті)
7. В якому місті знайшов свій спочинок поет? (Равенна)
8. Хто з українських поетів переклав твори Данте українською мовою? (М. Вороний, І.Франко, Л.Українка, М. Рильський, В.Самійленко, П.Карманський, Є.Дроб'язко)

Павлова Олена Володимирівна,
вчитель зарубіжної літератури
Іванковецької ЗОШ I-III ступенів

УРОК № 28

Тема: Епоха Відродження (Ренесансу) в Європі. Гуманізм. Культ античності.

Характерні риси ренесансної культури і літератури.

Мета: розкрити особливості епохи Відродження та її значення для європейської і світової культури; підготувати учнів до сприйняття творів представників цієї епохи; розвивати навички логічного мислення, усного і писемного зв'язного мовлення; сприяти формуванню зацікавленості спадщиною Ренесансу.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу

Обладнання: портрети представників епохи Відродження, репродукції картин, презентації, схеми

Епіграф:

«...Зникає все – лише нетлінні
Поети, простір і зірки!»

Осип Мандельштам

«Хай нащадки одержать від нас
дещо подібне до того,
що нам самим
лишилося від наших предків»

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань

1. Бесіда на повторення:

- Які періоди в історії світової культури вам відомі?
- Назвіть хронологічні межі доби Античності, основні ознаки її культури та її представників.

- Назвіть хронологічні межі доби Середньовіччя, основні ознаки її культури та її представників.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Сьогодні, діти, я пропоную вам поринути у цікаву подорож епохою, яка була чи не найбільш значущим періодом в історії мистецтва та подарувала світові цілу плеяду геніїв. В цю пору тон усім країнам Європи задавала Італія, в мистецтві провідними були вірність класичним ідеалам та реалізм зображення. А назва цієї епохи – Відродження.

III. Підготовка до сприйняття навчального матеріалу

1. Поетична хвилинка

Посвята

Історії людства сторінки гортаю
І постаті, ніби перлини, стрічаю.
Античність, Середні віки, Ренесанс...
У кожній епосі в людини є шанс
Ім'я залишити на згадку в віках,
Хоч вітер століть і розвіє вже прах.
Доба Ренесансу титанів зростила,
На жаль, цінувати не всіх вона вміла:
В вогні інквізиції Бруно згорів,
Не встиг і Рабле все зробити, що вмів –
Помер він у злиднях, бо чесно прожив,
Й багатим ніколи в житті не служив.
П'ять місяців допит суворий тривав,
Мудрець Галілео «каяття» прийняв,
На коліна в одязі грішника став,
«Вона обертається!» - все ж заволав.
Леонардо да Вінчі чужина ховала,
Про смерть батьківщина не чула й не знала.
Ніхто не зумів руху часу спинити,
Могутніх титанів не сила зломити.
Вони нас навчають життя цінувати,
Любити Вітчизну і палко кохати,
В житті головне – сміливими бути,
Та гідність і честь свою не забути..

- Як, на вашу думку, слід розуміти ці слова ?

IV. Оголошення теми і завдань уроку

Сьогодні ми перегорнемо ще одну сторінку історії світової культури і поведемо мову про добу Відродження.

- Познайомимося з основними ознаками цієї доби;
- розглянемо питання, у чому полягає особливість світогляду людини даної епохи;
- здійснимо подорож у художню галерею епохи;
- працюватимемо над складанням опорного конспекту.

V. Сприйняття навчального матеріалу

1. Виступ учнів – літературознавців

Відродження - епоха великих змін у поглядах на людину й світ. Назву їй дав у 1550 році видатний італійський митець ДжорджіоВазарі. У цей період заново відкриті античні літературні ідеї сміливості думки, різноманітності поглядів на життя, гармонії людини збігалися з настроями тогочасної людини. На зміну аскетизму, схоластиці приходило гасло «Я — людина, ніщо людське не вважаю чужим для себе». Серед діячів культури зростало захоплення культурою стародавніх греків і римлян, їхнім шанобливим ставленням до людини (на відміну від церкви, яка трактувала людину гріховною істотою, а працю

— божою карою). Таких людей називали *гуманістами* (від латин.— «людський»). Із їхньою допомогою антична культура змогла відновитися та стати основою для нової культури — Відродження, або Ренесансу.

2. Особливості доби Високого Відродження.

Робота з поняттями.

2.1. Лекція вчителя

Ключові слова:

Відродження
Ренесанс
Гуманізм
Гуманісти

Гуманізм — прогресивна течія в західноєвропейській культурі, спрямована на утвердження поваги до гідності й розуму людини, її права на земне щастя, вільний вияв природних людських почуттів і здібностей.

Відродження — період в історії Європи, коли в людей відродився інтерес до античної культури.

Ренесанс — епоха в розвитку культури в низці країн Європи, що настала після Середньовіччя. Характеризується піднесенням суспільно-політичного й культурного рухів.

Основні ідеї гуманістів

- *Людина — богоподібна й розумна істота, тому заслуговує на любов і повагу;*
- *людина має право насолоджуватися природою, коханням, славою;*
- *людина зобов'язана: бути справедливою, порядною, працьовитою, жертвувати особистою вигодою задля громадських інтересів;*
- *людина має прагнути знань, оскільки лише творча праця та освіченість відрізняють людину від тварини;*
- *у людському суспільстві не має бути війн, розбоїв, тиранії, а повинні процвітати політичні свободи;*
- *надмірний потяг до багатства є шкідливим, оскільки псує людину;*
- *людина має бути щедрою та великодушною.*

Отже, ці гуманістичні ідеї лягли в основу культури епохи Відродження. Не випадково батьківщиною Відродження стала Італія — одна з країн класичної античної культури. Представникам італійського Відродження здавалося, що вони відновлюють мистецтво Давніх Греції та Риму, хоча насправді це був фактично новий підхід до відображення реального світу людини та природи на основах гуманізму. У їхніх мистецьких творах домінує образ прекрасної, гармонійно розвиненої, сильної духом і тілом людини — героя, який зміг піднятися над буденністю.

В історії літератури прийнято таку періодизацію літератури Відродження:

3. Виступ учнів – істориків

3.1. Періодизація епохи Відродження.

Слово «відродження» сигналізує про те, що йдеться не про появу на світ (народження), а про відновлення чогось, що існувало раніше. Слово «відродження» - італійське, як термін почало вживатись в 1550 році. На Заході цю епоху стали називати Ренесансом (що французькою означає розквіт).

Виділяють кілька етапів розвитку епохи Відродження (запис в зошит).

I. Проторенесанс – друга половина XIII – перша половина XIV ст..

II. Раннє Відродження – друга половина XIV – XV ст..

III. Високе Відродження – кінець XV – початок XVI ст..

IV. Пізнє Відродження – XVI ст..

3.2.»Титани доби Відродження»

Із Відродження почалася епоха становлення сучасної науки, з нею пов'язані важливі наукові відкриття. Великі географічні відкриття розширили земний простір, змінили уявлення про земний світ. Гуманісти доби Відродження були наділені багатьма талантами, таких творців ми називаємо універсальними творцями. Особливе місце займають художники та письменники доби Відродження.

Визначних діячів доби Відродження в історії людства називають титанами.

- Мореплавці: Христофор Колумб, Васко де Гама, Фернандо Магеллан.
- Вчені: Нікола Коперник, Галілео Галілей, Джордано Бруно.
- Художники: Рафаель Санті, Тіціан, Боттічеллі, Джордоне.
- Універсальні творці: Леонардо да Вінчі, Мікеланджело.
- Письменники: Франческо Петрарка, Мігель Сервантес, Вільям Шекспір

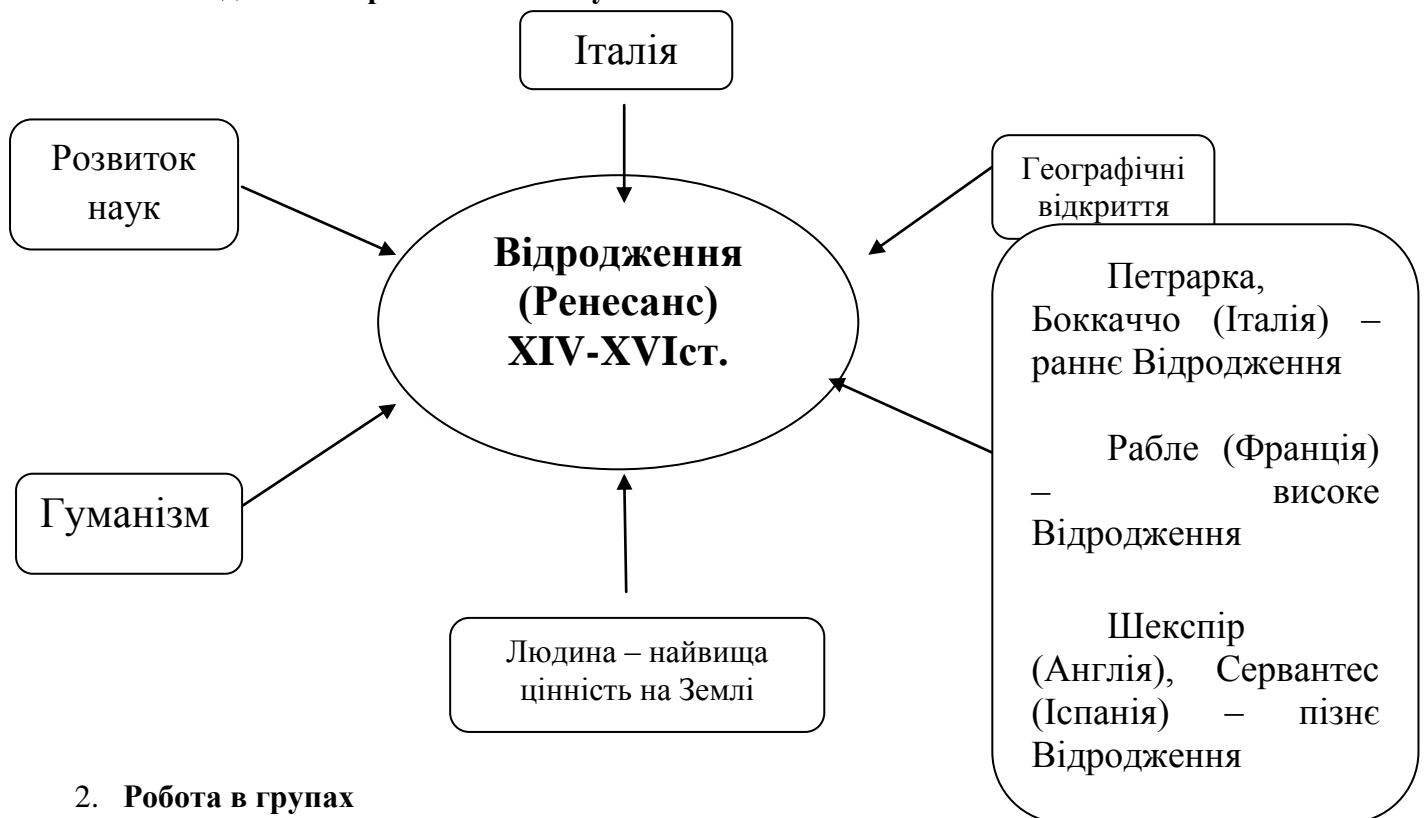
4.Релакспауза(слуханнямузикидоби Відродження. «Середньовічна пісня»).

5. Виступ учнів – мистецтвознавців

Перегляд репродукції картин Леонардо да Вінчі «Джоконда» та «Дама з горностаєм», Рафаеля «Сікстинська Мадонна», Сандро Боттічеллі «Мадонна дельМагніфікат»; скульптури «Давид» і «Мойсей» Мікеланджело (коментар картин).

VI.Узагальнення та систематизація знань

1.Складання опорного конспекту

2. Робота в групах

Група № 1

Дайте розгорнуту відповідь на запитання «Чому Відродження – переломна доба в історії європейської культури?»

Група № 2

Поясніть, чому Данте Аліг'єрі називають поетом Передвідродження (останній поет Середньовіччя і перший поет Нового часу)?

Група № 3

Порівняйте образи Мадонни, створені Сандро Боттічеллі, Леонардо да Вінчі та Рафаелем Санті.

VII.Підбиттяпідсумків уроку

1. «Продовжте речення»

- Відродження – це...
- Ренесанс виявився найяскравіше в таких галузях культури – ...
- Гуманізм – це...
- Відродження називають новим відкриттям світу та людини, оскільки...
- Я дізнався...
- Я відчув...
- Я замислився...

2.Слово вчителя.

Минають століття. Через простір і час витвори мистецтва епохи Відродження досягають душі нащадків.

Переднашими очима промайнули прекрасні зразки мистецтва доби Відродження, які заворожують сучасників своєю красою , неповторністю , глибиною. У спадок від цієї доби ми отримали прекрасні шедеври мистецтва художників Рафаеля Санті, Сандро Боттічеллі, Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Козімо Росселлі, Тиціана, літераторів Рабле, Шекспіра, Петрарки, Сервантеса, Боккаччо та багатьох інших. Бережімо ці безсмертні скарби.

Хоч пройшли вже століття суворі,
 І змінилися люди й земля,
 Та Джоконди уста чудові,
 Не поглине людей забуття.
 Не забудем Петрарки Лауру,
 Беатрічезгадаєм сумну,
 Данте постать завжди похмуру,
 Що мандрує кудись в далину...
 І Ромео, що любить Джульєтту,
 Так, що ладен для неї на все,
 І Шекспіра чудові сонети,
 Де кохання прекрасне й святе.
 Й Дон Кіхот вирушає в дорогу,
 Й СанчоПанса з собою бере,
 Хтось чекає його допомогу,
 І надію у серці несе.
 Ми шануєм мистецтво Відродження,
 І не стримуємо свого захоплення.

VIII. Домашнє завдання

1. Опрацювати конспект уроку.
2. Створити презентацію «Епоха Відродження (*презентація може містити як окремі шедеври живопису та архітектури епохи Відродження, так і відеоряд про видатних митців, короткий відеосюжет тощо*).
3. Випереджувальне завдання «Повідомлення про Франческо Петрарку»

УРОК № 29

Тема. Втілення гуманістичних ідеалів у поезіях Франческо Петрарки.

Мета: поглибити знання учнів про інтимну лірику, визначити аспекти художньої і психологічної своєрідності лірики Петрарки, втілення гуманістичних ідеалів у поезіях, проаналізувати сонети з «Книги пісень»; працювати над виразним читанням поезій, напам'ять; пояснювати вибір сонета; розвивати навички публічного виступу, вміння аргументувати свою думку; виховувати розуміння краси людських почуттів.

Обладнання: портрети Петрарки і Лаури, мультимедійна презентація, тексти сонетів, дидактичний матеріал

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент.****II. Актуалізація опорних знань.****1. Письмове опитування (тестове завдання)**

- 1.Ренесанс – це:
 - а) Античність; б) Відродження; в) Середньовіччя.
- 2.Що означає слово «гуманізм»?
 - а) людський; б) диявольський ; в) релігійний.
3. Франческо Петрарка народився у:
 - А) Римі; б) Ареццо; в) Флоренції; г) Венеції.
4. Петрарка жив і творив у:
 - А) 10 ст; б) 4 ст; в) 14 ст; г) 15 ст.
5. Де Петрарка зустрівся з Лаурою?
 - А) у монастирській бібліотеці Риму; б) під час перебування в Парижі; в) у церкві в Авіньйоні.
6. Який ліричний жанр переважає в " Книзі пісень "?
 - А) мадригал б) канцона; в) сонет.
7. Яка строфічна побудова сонета?:
 - А) 4+4+2+2; б) 4+4+4+3; в) 4+4+3+3.
8. Що означає ім'я Лаура?
 - А) дерево краси; б) дерево мудрості; в) дерево життя.
9. " Книга пісень " перекладається як:
 - А) сонети; б) вірші; в) поеми; г) пісні.
10. Ф.Петрарку вважають засновником новочасного гуманізму, який проголосив найвищою цінністю:
 - А) Бога; б) людину; в) античне мистецтво.
- 11.У якому місті було короновано Ф.Петрарку лавровим вінком?
 - а) Рим; б) Париж в) Падуя.
- 12.Назвіть видатних письменників доби Відродження:
 - а)Х.Колумб, Васко де Гама, Ф.Магеллан;
 - б)Рафаель Санті, Тиціан, Джордоне;
 - в)В.Шекспір, Ф. Петрарка, М.Сервантес.

2. Виразне читання напам'ять сонетів Петрарки.**3. Вправа «Що я знаю про Петрарку?»**

(Вчитель по черзі передає дітям лавровий вінок і вони говорять коротку фразу про поета.)

Видатний італійський письменник, батько європейської лірики, засновник гуманістичної культури Відродження, мрійник-романтик, співець кохання, однолюб, красномовець, вчений латиніст, знавець стародавнього світу, філософ, творець «Книги пісень», щаслива людина, заручник кохання.

III. Узагальнення та систематизація вивченого матеріалу.**1. Слово вчителя.**

Вічна загадка любові життя люблячого серця, різні відтінки людських стосунків завжди були в центрі уваги поетів і поезії . Чому? Мабуть тому, що поети відчувають світ набагато тонше, набагато гостріше, ніж будь-хто інший. Кохання - це та тайна, що давала їм, поетам, поштовх до творчості, силу і живлющу наснагу творити справжні шедеври.

2.Встановіть відповідність(з'єднайте розрізнені пари закоханих героїв, вкажіть літературний твір, що в ньому їх зустрічаємо, назвіть автора твору).

Кай	Лаура (Ф. Петрарка, « Книга пісень»)
Руслан	Герда (Г. К. Андерсен, « Снігова Королева»)

УРОК № 30

Тема . Франческо Петрарка – видатний італійський поет-гуманіст. Історія кохання в сонетах Ф. Петрарки. Образ ліричного героя та героїні.

Мета: ознайомити учнів із творчістю Ф. Петрарки; допомогти краще усвідомити красу поетичного слова, його глибинний зміст; ознайомити з особливостями засвоєння поняття «сонет»; розвивати навички аналізу ліричних творів; розвивати монологічне мовлення, виразне читання, творчі уявлення учнів; виховувати естетичні смаки, повагу до світлих почуттів людини.

Обладнання: портрет Ф. Петрарки; збірка «Канцоньєре», учнівські презентації, дидактичний матеріал

Тип уроку: вивчення нового навчального матеріалу

Обладнання: портрет Петрарки і Лаури, ілюстрації, малюнки, збірка сонетів Петрарки «Канцоньєре»

Епіграф:

Любов чи ні — не знаю...
Тінь, смуток, тишина,
Ніде життя немає,
На світі ти — одна.
Максим Рильський
Ангели називають це небесною утіхою,
чорти – пекельною мукою, люди – коханням.
Генріх Гейне

Хід уроку.

I. Актуалізація опорних знань .

1.Інтерактивна вправа «Ти мені - я тобі»

Учні дають один одному запитання про культуру і мистецтво доби Відродження

2. Перегляд учнівських презентацій «Епоха Відродження»

II. Мотивація навчальної діяльності

Оголошення теми, мети та завдань уроку.

1.Слово вчителя.

«У рік тисяча триста двадцять сьомий, у квітні, о першій годині шостого дня, увійшов я в лабіринт, звідки виходу немає». Так написав за п'ять років до смерті перший поет доби Відродження Франческо Петрарка. Останній запис був таким: « Уже ні про що не думаю, окрім неї»

- Про який лабіринт писав поет?

Кохання... Ніхто і ніколи не в змозі буде до кінця зрозуміти , що ж це таке. Це велика загадка життя, яку прагнув розгадати не один мудрець, не один поет оспівав його, проникаючи в його глибини. Через любов починались війни, завойовувались землі, стрілялись на дуелях, через неї постригались в монахи, здійснювали подвиги, прощались із життям, присвячували свої поезії. І не завжди розумієш, чи прийшло справжнє почуття. І кожен шукає відповідь у власному серці.

Що знають люди про любов,

І як про неї говорити?

Немає слів, немає мов,

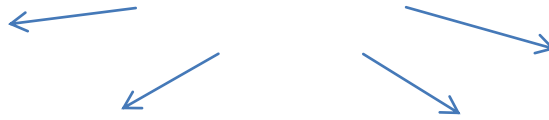
Щоб почуття це зрозуміти.

- А які асоціації у вас викликає слово любов?

2. Складання асоціативного куща на тему «Любов»

Любов

Якщо кохання справжнє, не корисливе, воно і справді дає наснагу, крила, рятує від сірої буденності. Проте люди часто не знаходять це справжнє почуття, а фальшиві закоханості приносять тільки великі розчарування. Я бажаю вам у своєму житті зазнати тільки справжнього почуття, яке відчував і возносив до небес Петрарка.

А як звали кохану Петрарки, яка змогла запалити кохання в душі поета, дізнаєтеся, коли прочитаєте акровірш .

Любов нелегко зустріти єдину,

Але шукайте свою половину.

У вирі життя, у безоднях чекання

Радійте всім серцем, зустрівши кохання.

А зустрівши, умійте з ним жити завжди.

Через шість століть поетичне слово донесло до нас творчість великого поета, літературна спадщина якого і досі хвилює душу кожної людини, бо поет, як ніхто інший, за допомогою звичайного слова зумів передати найкраще людське почуття. Адже коли кохаєш, то таке багатство відчуваєш у собі, стільки ніжності, привітності. А адресовані ці почуття коханій Лаурі.

І ось сьогодні хотілось би хоч трохи відсунути таємничу завісу над тими чудесними почуттями, які живили уяву і творчість, які наповнювали життя відомого поета доби Відродження Франческо Петрарки.

III. Робота над темою уроку.

У нашому класі є діти, що мріють стати журналістами. До нас завітав Ф.Петрарка. У кожного з вас є унікальна можливість взяти у нього інтерв'ю.

1. Інтерв'ю з Ф.Петраркою.

Журналіст

- Добрий день, вельмишановний Франческо! Я прошу вас дати інтерв'ю для шкільної газети «За знання», журналістом якої є я. Франческо, поділіться, будь ласка, своїми спогадами щодо власного дитинства.

Петрарка

- Народився я 20 липня 1304 року у невеликому італійському місті Ареццо, у сім'ї вигнаного з Флоренції нотаріуса. Мій батько Петрарко не мав прізвища, оскільки не був шляхетного походження. В одному з документів його назвали Петраркою, звідси й пішло прізвище. Спочатку мій батько був успішною людиною. Справийого процвітали, він дружив з Данте Аліг'єрі. Але невідомо за яку провину суд Флоренції засудив батька до великого штрафу, відрубання руки і вигнання з міста.

Дитинство я провів в домі мого прадіда, який був глибоко релігійною і високоосвіченою людиною. Мою маму звали монна Елетта. Вона була найкращою з матерів, і тому їй я присвятив свої перші вірші.

Журналіст

- А яку освіту ви отримали?

Петрарка

- Моїм першим вчителем був учитель латині. Батько хотів, щоб я здобув юридичну освіту, тому з 12 років я навчався в університетах Монпельє та Болон'ї. Навчався добре, але не хотів бути юристом, бо полюбив поезію. Тому у 1326 році, коли померли мої батьки, я залишив навчання та прийняв духовний сан в Авіньйоні – столиці папського

престолу, що був перенесений з Риму. Але я любив поезію, зміст якої був далеким від релігії. Моя поезія мала успіх.

Журналіст

-Наші сучасники стверджують, що протягом всього життя ви кохали одну єдину жінку. Розкажіть про своє кохання.

Петрарка

-6 квітня 1327 року в церкві святої Клари в Авіньоні я побачив молоду жінку і закохався в неї на все життя. 21 рік освідчувався я в коханні своїй донні, 21 рік надихала вона мене на творчість. У 1348 році моєї Лаури не стало. Вона померла від чуми. Але вона продовжувала жити в моїй душі, я продовжував обожнювати її.

Журналіст

-Розкажіть про церемонію нагородження вас лавровим вінком.

Петрарка

-1 вересня 1340 року мене запросили на церемонію увінчання лавровим вінком у Париж та Рим. До речі, мій юний друже, чи знаєш ти, чому саме лавровим вінком увінчували митця?

Журналіст

-Так. Традиція увінчання вінком пов'язана з образом давньогрецького бога Аполлона. Існував міф, у якому розповідалося про нерозділене кохання Аполлона до німфи Дафни.

Якось Аполлон намагався наздогнати свою кохану. Зрозумівши, що не може втекти від переслідувача, німфа попросила допомоги у свого батька, річкового бога. Щоб врятувати доньку, річковий бог перетворив її у лаврове дерево. З того часу Аполлон почав носити на голові лавровий вінок і наказав увінчувати цим вінком поетів і музикантів, які оспівували кохання.

Петрарка

-Мені приємно, що і у 21 столітті цей міф знають люди. Але я продовжую. Для коронації я обрав Рим. 8 квітня 1341 року в парадній залі давньоримського сенату мене було нагороджено лавровим вінком, надано римське громадянство, привілеї, пов'язані з ним, та право увінчувати інших.

Журналіст

-Чи шкодувала Флоренція, що колись так жорстоко повелася з вашою родиною?

Петрарка

-У 1351 році уряд Флоренції прислав до мене Джованні Боккаччо з листом, у якому мені пропонували університетську кафедру, повернення конфіскованого майна. Але я відмовився.

Журналіст

-Дякую за інтерв'ю. Дозвольте учням нашого класу листуватися з вами.

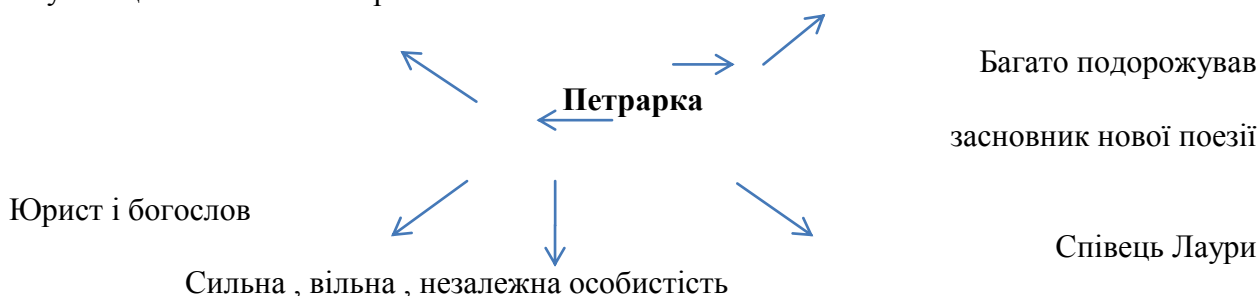
Петрарка

-Я чекатиму ваших листів.

2. Колективне складання грона на тему «Петрарка»

Науковець

Лавровий вінок

- Якимбачив себе Петрарка і щонайбільшецінувалимитцієїдоби? (Петрарка бачив себе вільним. Цінувалась незалежність і свобода.)

Вчитель . Головною рушійною силою в житті людини відзначають почуття , яке одним приносить безмежне щастя , крила , а іншим – страждання. Якою же була доля Франческо Петрарки у коханні?

3.Історія кохання Петрарки. Виступ підготовлених учнів (випереджувальне завдання)

Учень.Сім століть відділяють нас від історії великого кохання великого поета середньовіччя Франческо Петрарки до прекрасної Лаури. Сім століть літературознавці, історики та мистецтвознавці сперечаються, чи існувала Лаура в дійсності, і якщо існувала, то хто вона? Давайте і ми спробуємо зрозуміти, чому імена Петрарки і Лаури стали загальними.

Він вперше побачив Лауру вранці 6 квітня 1327 року під час пасхального богослужіння в церкві Святої Клари в Авіньйоні. Їй було двадцять років, йому - двадцять три.

Історичні джерела не дають однозначної відповіді, чи спілкувалися вони особисто, і чи відповідала Лаура взаємністю поетові, який через все своє життя пронесе світле почуття, пробуджене весняним днем золотоволосої красуні. Він висловлював свою любов в сонетах, які і по теперішній час вважаються вершиною в розвитку італійської поезії, а знаменита, присвячена Лаурі, поетична збірка «Книга пісень», є вершиною творчості Франческо Петрарки.

Учень. Три роки з моменту їх першої зустрічі Петрарка провів в Авіньйоні, оспівуючи в сонетах платонічну любов до Лаури і намагаючись зловити хоча б один її швидкоплинний погляд в церкві і інших місцях, які вона відвідувала. Лаура була вірною дружиною і матір'ю великого сімейства - у неї було одинадцятьоро дітей. Але все це Петрарка абсолютно не помічав, вона була для нього ангелом.

Серед тисяч жінок лише одна була,

Мені серце вразила незримо.

Лише з виглядом благої серафима

Вона зрівнятися красою могла.

Літературознавці стверджують, що останній раз Петрарка бачив Лауру 27 вересня 1347 року за півроку до її трагічної смерті в квітні 1348 року, причину якої достовірно назвати не візьметься ніхто. Може бути, це була чума, що лютувала тоді в Авіньйоні, а може бути, туберкульоз і виснаження. Петрарка відмовлявся змиритися зі смертю коханої, і в сонетах, написаних уже після смерті Лаури, він звертається до неї, як до живої.

4. Засвоєння літературознавчих термінів

Сонет – ліричний вірш, що складається з 14 рядків п'ятистопного або шестистопного ямба, двох чотиривіршів та двох тривіршів.

Як жанр сонет з'явився у вісімнадцятому столітті в Італії та був розроблений Данте і Петраркою.

5. Історія створення та структура збірки «Книга пісень».

До кінця своїх днів Петрарка залишився вірним пам'яті Лаури. На схилі віку Петрарка сказав, що кохання до Лаури було для нього провідною зорею. Думки про неї надихали поета на найкращі творчі звершення. Саме Лаурі присвятив Петрарка збірку «Книга пісень», або «Канцоньєре».

Роботу над цією книгою Петрарка розпочав, коли закохався в Лауру, і продовжував усе життя. Поет присвячував їй вірші й тоді, коли Лаури не стало.

«Канцоньєре» (Книга пісень)- збірка віршів італійською мовою, справа всього творчого життя поета. Працювати над нею він розпочав ще в 30-ті роки, а закінчив незадовго до смерті. Налічується дев'ять редакцій збірки, здійснених у різні роки. Перша редакція (1336-1338) містила всього 25 віршів, дев'ята - остаточна й найповніша (1373-1374) відкривається вступним сонетом і містить 365 віршів (скільки днів у році) різних ліричних жанрів: 317 сонетів, 29 канцон, а також секстини, балади, мадригали. Збірка «Канцоньєре» складається з 2-х частин.

Збірка «Канцоньєре»

«На життя донни Лаури »

« На смерть донни Лаури »

6. Це цікаво!

Ла́ура (лат. Laura) — жіноче ім'я, від жіночої форми латинського слова лавр – символа слави. В буквальному перекладі – «увінчана лавром». В сонетах Петрарка називає не тільки Лаура, а ще і Лауреа, «золота», відомо, що вона мала золоті локони.

7. Читання аналіз сонетів Петрарки №61, 132

Виразне читання сонета № 61 (" Благословенні будьте, день, і рік... ")

Бесіда за прочитаним.

- Яким є настрої вірша?
- Чи з цього вірша зрозуміло, які саме риси Лаури полонили поета? (*Як Беатріче для Данте, так і Лаура в очах закоханого Петрарки — ідеал жіночої краси.*)
- Яке слово декілька разів повторюється у вірші? (*«Благословен». З цього слова починається кожна строфа твору.*)
- Як ви вважаєте, чому поет використовує це слово? (*Поет сприймає любов як благо.*)
- Доведіть, що твір «Благословенні будьте, день і рік...» є сонетом
 - Яким змальовано ліричного героя?

Слово вчителя. Німецький поет ХІХ ст. Генріх Гейне писав: «Ангели називають це небесною утіхою, чорти – пекельною мукою, люди – коханням». А відомий італійський поет епохи Відродження Ф. Петрарка запитує: «Як не любов, то що це бути може?» Прослухайте сонет і визначіть погляди автора на кохання.

Виразне читання сонета №132 (" Як не любов, то що це бути може... ").

Бесіда за прочитаним.

- Які питання хвилюють ліричного героя?
 - З ким сперечається поет?
 - Які проблеми його хвилюють?
- Яким постає внутрішній світ героя? (*Ліричний герой постає перед читачем замріяним, заглибленим у себе, він любить життя. Навколишній світ він бачить реальним, сповненим краси. Він обожнює його, адже у ньому живе кохана Лаура. А тому кохання відкриває душу героя назустріч красі*)
- Якою зображена Лаура? (*Лауру ми бачимо очима закоханого поета. Вона реальна й нереальна водночас. Це прекрасний ідеал*)
 - Якою є любов у сонеті? (*Любов у сонеті не є гріховною, це благо, що посилається людині. Вона очищує душу, облагороджує її, допомагає відчутти красу реального світу.*)

8. Творче завдання.

Випишіть художні засоби, що описують зовнішність ліричної героїні.

- Рисами якої жінки наділяє Петрарка Лауру?

9. Робота з портретами жінок майстрів різних епох.

- Котра з жінок на портретах, на вашу думку, більше схожа на Лауру?
 - Опишіть жінок, що на портретах, використовуючи рядки сонетів Ф. Петрарки.

IV. Підведення підсумків уроку.

1. Робота з епіграфами.

2. Бесіда.

- Дайте визначення поняття " сонет ".
- Чому Петрарка звернувся до написання своїх поезій у формі сонета?
- Яким постає перед нами ліричний герой збірки " Книга пісень " ?
- Які мотиви звучать у " Книзі пісень " ?
- Якою постає Лаура в сонетах Петрарки?

3. Слово вчителя.

Ви почули сьогодні з живих уст, як гаряче б'ється людське серце у поезії, який біль, яке страждання, яку ніжність, яке щастя може передати поетичне слово. Що ще додати? Мабуть такі рядки:

... Читайте вірші про любов.
Хоч кажуть, все придумали поети,
І почуття, в яких нуртує кров,
І ніжності, і вірності тенета.
Не вірте! Є любов така в житті,
Що може навіть душу спопелити!
Знайдіть для себе ці слова святі,
Що змусять вас і плакати, і радіти.
Знайдіть найкращі на землі слова
І подаруйте їх своїм коханим.
Читайте вірші - в них любов жива!
Тож хай вона у вас в душі не в'яне!

Домашнє завдання

1. Аналізувати сонети
2. Вивчити напам'ять сонет (на вибір)
3. Написати листа Ф. Петрарці

Гонца Аліна Вікторівна,
вчитель зарубіжної літератури
Залісецької ЗОШ І-ІІ ст.

УРОК № 31

Тема: Вільям Шекспір (564-1616). Виняткова роль В.Шекспіра в розвитку англійської національної літератури і світового мистецтва

Мета: ознайомити з особливостями театру шекспірівської доби ; фактами біографії В. Шекспіра, творчим спадком драматурга; поглибити знання школярів про сонет як жанр; розвивати вміння складати опорні конспекти, логічне мислення, виховувати допитливість, навички працювати в парах.

Обладнання: портрети В. Шекспіра, виставка різних видань драматурга.

...По имени названь
Меня в стихах любое может слово...
В. Шекспір, сонет №76

ХІД УРОКУ

I. Оголошення теми і мети уроку

1. Вступне слово вчителя

Життя людини... Філософи і письменники сотні років намагаються зрозуміти його, вловити ту дивовижну мить, коли можна сказати, що воно прекрасне, і дати, нарешті відповідь: у чому ж полягає сенс людського існування, для чого воно дається людині. Одні порівнюють його з тихою спокійною річкою, що тече у Вічність. Інші – з бурхливим морем, що виходить з берегів, вириваючись із чіткого окресленого кола. В житті так тісно переплітається високе й низьке, красиве й бридке, добре й зле, що часом неможливо провести чітку межу між цими поняттями. Зобразити буття в усій його багатогранності й

мінливості під силу лише справжньому майстрові, яким і був англійський драматург Вільям Шекспір, витвори думки й серця котрого хвилюють людей понад чотири століття.

На сьогоднішньому уроці ми ознайомимося з особливостями театру шекспірівської доби, з фактами біографії В. Шекспіра, творчим спадком драматурга та поета, з'ясуємо суть шекспірівського питання.

II. Вивчення нового матеріалу

1. Розповідь учня-історика про театр шекспірівської доби

У 70-х роках XVI ст. у Лондоні з'явилася велика група акторів, що називали себе слугами графа Лестера. Вони починали грати на порогах готелів, як робили це за часів своїх мандрівок.

У 1576 р. столяр Джеймс Бербедж, батько знаменитого драматурга Річарда Бербеджа, побудував у передмісті Лондона стаціонарний театр. Протягом недовгого часу з'явився другий. А до кінця століття у Лондоні налічувалося вже 9 театральних споруд. Найбільшим із них був «Глобус», який побудував у 1599 році той же Бербедж. У жодному європейському місті не було такої кількості театрів.

«Глобус» за своєю архітектурою нагадував поріг готелю: великий овальний простір був огорожений високою дерев'яною стіною. Під час вистави двір заповнювався бідняками — платили за вхід усього одне пенні. Вздовж внутрішньої стіни були влаштовані галереї для багатих жителів міста. Дехто міг сидіти прямо на сцені.

Передня частина сцени була розташована просто неба, задня частина — прикрита навісом. Декорацій у сучасному розумінні цього слова не було. За часів Шекспіра іноді навіть писали на папері: «Ліс» або «Площа»; вивішували надписи, щоб глядачі зрозуміли, де відбувається дія п'єси. Однак дуже багатими були костюми акторів: їх шили з шовку та атласу, прикрашали справжніми перлинами.

Як і за часів давньогрецьких театрів, в англійському театрі усі ролі виконувалися чоловіками. Якщо вистава затримувалася, глядачі жартували: «Королева голиться».

Дуже поважали в театрі «зберігача книг», у якого зберігались рукописи п'єс, і який вів вистави, а також був відповідальним за роботу суфлерів, тому що на підготовку вистави відводилося небагато часу і актори не завжди могли запам'ятати свої слова.

2. Виступ учня-літературознавця

«Шекспірівське питання»

Вам уже знайоме так зване гомерівське питання: чи існував Гомер насправді, чи він був автором безсмертних давньогрецьких поем «Іліада» та «Одіссея»? Таке ж запитання щодо великого Шекспіра ставлять собі протягом чотирьох століть науковці та звичайні читачі. Справа в тому, що збереглося не так багато відомостей про життя самого Шекспіра і ще менше — про його авторство щодо всесвітньо-відомих п'єс.

Що ж викликає сумніви у науковців? Шекспір був не дуже освіченою людиною, а у своїх творах він виявляє різнобічну обізнаність у багатьох галузях знань: про медицину він писав, як лікар, про закони — як юрист, про рослини — як ботанік, про філософські проблеми — як філософ.

Вражає й словниковий запас письменника: 30 тисяч слів, до того ж знання іноземних мов: французької, італійської, грецької, іспанської, латини.

Автор шекспірівських п'єс добре знав греко-римську міфологію, літературу, історію, був знайомий із справжньою Італією: Венецією, Вероною, Міланом, Мантуєю. А Шекспір, як відомо, ніколи не виїжджав за межі своєї Батьківщини.

З'явилася версія, що під ім'ям Шекспіра приховувалася ціла група письменників та вчених, які запропонували авторові за винагороду називати ці твори своїми. Однак ці припущення не отримали підтвердження, оскільки для цього немає достатніх доказів.

«Ретлендбеконсаутгемптоншекспір» — це фантастичне ім'я вигадав англійський письменник Джеймс Джойс. У своєму романі «Улісс» весь 9-й розділ він присвятив проблемі «Загадка Шекспіра».

Як же розшифрувати фантастичне ім'я? Дуже просто: потрібно виділити імена тих людей, яких вважають авторами геніальних п'єс: Ретленд, Бекон, Саутгемптон, Шекспір.

3. Повідомлення учнів про життя і творчість В. Шекспіра.

Вільям Шекспір, англійський драматург і поет – одна з найвидатніших постатей доби Відродження. Народився Вільям Шекспір 23 квітня 1564 року у місті Стретфорд-на-Ейвоні у сім'ї забезпеченого ремісника та комерсанта. Батько Шекспіра навіть був якийсь час міським головою.

Вільям навчався у так званій граматичній школі. У 18 років одружується із Енн Хетевей, яка була старшою від чоловіка на 8 років. У сім'ї народжується 3 дітей.

Причину переїзду Шекспіра до Лондона достеменно невідомі. Але 1587 року він залишає сімю, рідне місто і влаштовується на роботу у театр. Спочатку Вільям наглядав під час вистав за екіпажами, на яких приїжджали до театру лондонці, потім працював суфлером. Згодом шекспірові дали невеличку роль, але актором він так і не став. Вільям почав переробляти п'єси для театру, а згодом став створювати власні п'єси. Слава швидко знаходить драматурга. Не зменшує чекати і матеріальний доробок: Шекспір стає співвласником театру «Глобус», купує будинок. А з часом отримує для себе та батька спадкове дворянство. На гербі його зображений білий сокіл, що тримає у пазурах золотого списа із срібним вістрям, адже прізвище «Шекспір» у перекладі означає «той, хто потрясає списом».

У 1612 році Шекспір залишає театр і повертається до рідного міста. Помер драматург від тяжкої хвороби у віці 52 років у день свого народження 23 квітня.

Творчість Шекспіра поділяють на 3 періоди:

- 1) 1590 – 1600 рр. – «оптимістичний». Були написані історичні хронічки та комедії, основною темою яких була віра в життя та красу душі людини: «Приборкання норовливої», «Сон літньої ночі», «Багато галасу даремно», «Дванадцята ніч» та ін..
- 2) 1600 – 1608 рр. – «трагічний». Створені шедеври в жанрі трагедії: «Гамлет», «Король Лір», «Макбет».
- 3) 1609 – 1612 рр. – «романтичний». Трагікомедії зі щасливим фіналом: «Зимова казка», «Буря». Усього написано 37 п'єс, 2 поеми та 154 сонети.

4. Слово вчителя

Справжніми шедеврами зарубіжної літератури є сонети Шекспіра. Збірка сонетів була створена приблизно 1593-1600 років. 1609 року вийшло єдине видання, що побачило світ за життя поета. Умовно сонети Шекспіра поділяють на 3 частини:

- 1) Сонети 1-126 – присвячені юному другові;
 - 2) Сонети 127-152- присвячені смаглявій коханій;
 - 3) Сонети 153-154 – заключні, їх тема – радість життя.
- Таке тематичне розподілення поезій доводить, що Шекспір вніс нові теми у жанр сонета. Адже до нього сонети присвячувалися лише коханням, а не дружбі.

5. Повторення літературознавчих термінів

Сонет – ліричний вірш, що складається з 14 рядків п'ятистопного або шестистопного ямба, власне двох чотиривіршів (катренів) з перехресним римуванням та двох тривіршів (терцетів). Схема: abab abab ccd eed

6. Робота з епіграфом

- Виразно прочитайте епіграф.

- Як, на вашу думку, його слід тлумачити? (*Автор підкреслює свою індивідуальну манеру, що відрізняє його від інших поетів*)

III. Узагальнення та систематизація вивченого

Робота в парах

Завдання: складіть опорний конспект прослуханого матеріалу для кращого запам'ятовування та відтворення

I ряд – « Театр шекспірівської доби»;

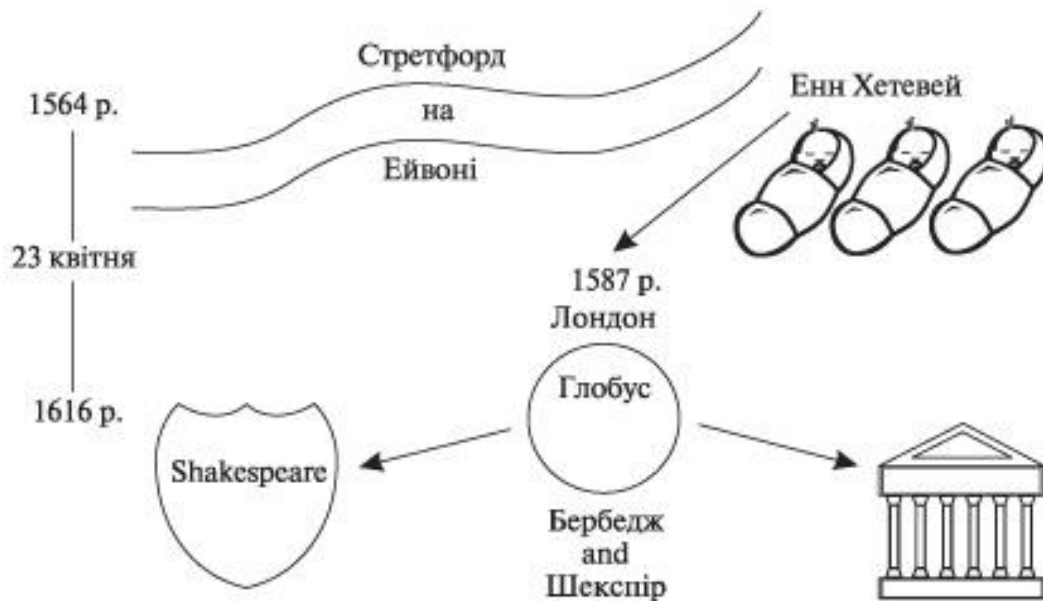
II ряд – « Життя і творчість Шекспіра»;

III ряд – «Шекспірівське питання».

OK № 1. «Театр шекспірівської доби»

OK № 2. «Віхи життя В. Шекспіра»

ОК № 3. «Творчий спадок В. Шекспіра»

37 п'єс, 2 поеми, 154 сонети

3 періоди:

- I. «Оптимістичний»
1590–1600 рр.
• Історичні хроніки
• Комедії
«Приборкання норвільвої»
«Сон літньої ночі»
«Багато галасу даремно»
«Дванадцята ніч»

- II. «Трагічний»
• Трагедії
«Гамлет»
«Отелло»
«Король Лір»
«Макбет»

- III. «Романтичний»
1609–1612 рр.
• Трагікомедії
«Зимова казка»
«Буря»

ОК № 4. «Шекспірівське питання» (Гомерівське питання)

30 тисяч слів!

IV. Підбиття підсумків уроку

V. Домашнє завдання

Прочитати сонети № 66, № 116, №130. Проаналізувати один із сонетів В.Шекспіра (на вибір), уміти відтворити ОК та розповідати за ним.

Сільвестрова І.К,
вчитель зарубіжної літератури
Залісецької ЗОШ І-ІІІ ст.

УРОК № 32

Тема: «Вистраждане кожне слово». Сонети Шекспіра

Мета:-навчальна: поглиблювати знання учнів про творчість англійського драматурга і поета В. Шекспіра; допомогти школярам зазирнути в поетичний світ митця; поглибити знання школярів про сонет як жанр;

-розвивальні:розвивати навички аналізу сонета, вміння, визначати його поетичні особливості виразного читання, логічного мислення, зв'язного мовлення;

-виховні:виховувати високі моральні якості, естетичний смак; сприяти формуванню краси почуттів.

Тип уроку: урок - літературний салон.

Обладнання: портрет В. Шекспіра; тексти сонетів письменника (у перекладі на вибір учителя), фонозапис сонета № 90 у виконанні А. Пугачової
Теорія літератури: доба Відродження, сонет, гуманізм.

*Суровий Дант не презирал сонета,
В нём жанр любви Петрарка мзливал,
Игру его любил творец Макбета,
Им скорбну мысль Камоэнс облакал.
О.С.Пушкин*

Хід уроку

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань

1. Бліц-опитування за біографією Шекспіра.

Вдома ви опрацювали біографію Шекспіра. А зараз ми перевіримо ваші знання у формі бліц-опитування.

Запишіть у картки, які лежать перед вами, замість пропусків відповіді.

- Вільям Шекспір народився 23 квітня 15...року у місті.....У цьому самому місті у цей самий день.....року він помер. (У 1564 році у Стретфорд-на-Ейвоні)

Закінчив Стретфордську(граматичну школу).

-1599 рік. Почалася історія славетного театру «.....», яким опікувався Шекспір. («Глобус»).

- Творчість Шекспіра традиційно поділяють наперіоди.(3)

- За оцінкою багатьох критиків, найглибший твір Шекспіра - це трагедія «.....», створена близько.....року. («Гамлет», 1600 року).

-1609 рік. Виходить видання творів Шекспіра, яке уславлює його ім'я в жанрі...(трагедія).

Після виконання завдання на дошці демонструються слайди з правильними відповідями та здійснюється взаємоперевірка

2. Складання асоціативного куща.

На минулому уроці ви ознайомилися з основною характеристикою епохи Відродження. Складіть асоціативний куш до слова «Відродження».

III. Мотивація навчальної діяльності

1. Слово вчителя

— Життя людини... Філософи й письменники сотні років намагаються зрозуміти його, вловити ту дивовижну мить, коли можна сказати, що воно прекрасне і дати, нарешті, відповідь: у чому ж полягає сенс людського існування, для чого воно дається людині. Одні порівнюють його з тихою спокійною річкою, що тече у Вічність. Інші — з бурхливим морем, що виходить з берегів, вириваючись із чітко окресленого кола. В житті так тісно переплітається високе й низьке, красиве й бридке, добре й зле, що часом неможливо провести чітку межу між цими поняттями. Зобразити буття в усій його багатогранності й мінливості під силу лиш справжньому майстрові, яким і був англійський драматург Вільям Шекспір, витвори думки й серця котрого хвилюють людей понад чотири століття.

Здається, що великий драматург і поет знав про людство все. Англійці впевнені, що шекспірівський канон, так само, як і Біблія, вбирає в себе всі проблеми людського життя.

IV. Оголошення теми, мети, епіграфа та завдань уроку

1. Слово вчителя

— Епіграфом уроку слугують слова відомого російського поета О.С.Пушкіна, присвячені сонету.

— Яких відомих поетів, що зробили значний внесок у розвиток жанру сонета, називає О.Пушкін? (Данте, який заснував цей жанр, Петрарку, який його розвинув, Шекспіра — автора «Макбета», та Камоенса, португальського поета).

V. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Слово вчителя

Мистецтво Шекспіра як поета передовсім пов'язане із сонетом, старовинною за походженням формою вірша з 14-ти рядків. Виник сонет у XIII столітті в Італії. Розквіт його — це творчі доробки Данте й Петрарки. В добу Відродження сонет поступово здобуває визнання в інших країнах Європи: Франції, де уславився П'єр Ронсар, котрий залишив по собі майже 700 сонетів; Іспанії, Португалії, Англії, Польщі. Слід зазначити, що в туманному Альбіоні сонет переміг у XVII столітті. Всесвітню славу здобули сонети Данте, Петрарки, Камоенса, Ронсара, Міцкевича.

У багатій творчій спадщині митця особливе місце займають сонети. Якщо драматичні твори писали для різноманітної публіки, то сонети лише для певних осіб з оточення майстра. Коріння лірики Шекспіра має давні традиції й сягає римської та середньовічної поезії. Серед них його улюбленцем був Овідій.

В.Шекспір вніс до жанру сонета чимало нового. Він справедливо вважається автором найкращих поетичних творів, створених у цьому жанрі.

Сонети Шекспіра є світовим шедевром і, безумовно, найвищим досягненням англійської лірики доби Відродження.

2. Словникова робота

Поясніть терміни: *сонет, гуманізм*

Сонет — старовинна канонічна форма вірша (італ. sonetto - звучати, від suono - звук), будується з чотирнадцятьох рядків п'ятистопного ямба, хоча буває шестистопний і чотиристопний ямб. Композиційно сонет поділяється на дві частини, в першу входить вісім рядків (зав'язка), в другу - шість рядків (розв'язка). Перша частина має два чотиривірші, друга - два тривірші.

Людська цивілізація винайшла не тільки письмо, але й ряд жанрів мистецтва, зокрема, букет поетичних форм, серед яких найчільніше місце займає сонет.

Сонет появився в Італії в XIII ст.

Сонет називають царем поезії, оскільки він, на думку дослідників, має унікальну природу тексту, поєднує гармонійно форму і зміст, чітко передає думки про світ і людину, має філософський дух в осмисленні предметів, явищ навколишньої дійсності.

Гуманізм — визнання людини найвищою цінністю в світі, повага до гідності та розуму людини; течія в західноєвропейській культурі епохи Відродження, спрямована на утвердження поваги до гідності й розуму людини, її права на щастя в житті, і вільний вияв природних почуттів і здібностей.

3. Літературознавчий коментар учителя.

(Учні складають короткий конспект.)

Англійський сонет має трохи іншу форму, яку називають шекспірівською. Ось схема англійського сонету: ababcdcdefefgg.

Як і в класичному італійському сонеті, кожні два рядки присвячені одній темі.

Здебільшого, Шекспіриде за такою схемою розвитку думки: перші чотири рядки визначають тему твору, другі — містять її розвиток, треті — ведуть до розв'язки, а останні два рядки в афористичній лаконічній формі підбивають підсумок. Іноді це висновок з усього сказаного в сонеті, а іноді навпаки — різке протиставлення до всього, про що говорилося раніше.

4. Повідомлення учнів та декламація сонетів.

Учень 1.

Шекспір писав сонети протягом семи років (1592 — 1598). Літературознавці вважають, що поштовхом до задуму циклу з 154 віршів було знайомство Шекспіра із збіркою сонетів Сідні «Астрофель і Стелла», котра була опублікована в 1591 році по смерті автора. Писав свої сонети Шекспір для елітарного кола знайомих, серед яких були титуловані особи. Тому вони не друкувались. Але шанувальники поезії поступово дізнавались про них, бо поширювались їхні так звані «рукописні» видання. Нарешті — в 1609 році вони з'явилися друком і з того часу стали надбанням світової літератури.

Українською мовою сонети перекладали М. Славинський, П. Грабовський, І. Франко, М. Рильський, Д. Павличко. Перше повне видання «Сонетів» українською мовою в перекладі Дмитра Паламарчука було опубліковано в 1966 році.

Учень 2.

Збірка сонетів Шекспіра мала посвяту: «Містеру Н.» Ще досі навколо питання, хто ховається за цими ініціалами, точаться змагання між дослідниками. Більшість схиляються до версії, що це ініціали або графа Генрі РізліСаутгемптона, або графа Вільяма ГербертаПемброка. Дехто вважає, що це ініціали оксфордського студента Генрі Віллоубі, котрий в 1594 році випустив у світ поему про нещасливе кохання. Але всі версії занадто хисткі, бо у Шекспіра було чимало друзів, імена яких поглинули століття історії. Або ці ініціали могли належати якомусь спритному й злодійкуватому містеру, котрий роздобув рукопис сонетів і без дозволу Шекспіра передав видавцю Томасу Торпу, котрий у свою чергу порушив авторське право: видав сонети, навіть не повідомивши про це їх творця. Тоді літературне піратство набуло нечуваних розмірів.

Учень 3.

Отже, кількість сонетів у збірці була Шекспіром особисто не визначена. Скільки всього він їх написав, допоки невідомо. А в надрукованій збірці їх було 154. Більшість з них — 126 (1 — 126) присвячені юнаку. Слід зазначити, що серед цих сонетів вирізняється 66, котрий міг би бути своєрідним епіграфом до трагедій Шекспіра. Цей вірш «випадає» з «юначої» низки. Сонети 127 — 154 (кількістю 28) присвячені загадковій «смаглявій леді». Ці групи віршів зв'язані між собою певним сюжетом: прекрасний юнак, безумовно, друг поета, звабив поетову кохану жінку — «смагляву леді», а до того ж віддав свою прихильність іншому поету. Отже, і дружба, і кохання зазнали втрат. Але поет (ліричний герой) проходить через усі випробування життя, жорстокі й безжалні, нескореним духовно. Власні біди, страждання допомагають йому зрозуміти душевні муки інших, побачити суспільні пороки. Ідеали ліричного героя розбиті. Він у розпачі. Але знаходить у собі сили продовжити життя в ім'я зрадливого друга, щоб не полишити його сам на сам зі світом, де панує зло. Отже, дружні стосунки для ліричного героя — над усе.

Російський шекспірознавець О. Анікст, пропонує таку структуру тематичних груп, на які «розпадаються» «Сонети»:

1. Сонети, присвячені другові: 1-126.
2. Сонети, присвячені «смаглявій леді»: 127-152.
3. Закінчення – радість і краса кохання: 153-154 .

5. Виразне читання учнем сонета

Учень-декламатор читає виразно *сонет № 66* в перекладі Л.Паламарчука

№ 66

Стомившись, вже смерті я благаю.
Бо скрізь нікчемність в розкоші сама,
І в злиднях честь доходить до відчаю,
І чистій вірності шляхів нема.

І силу неміч забива в кайдани,
І честь дівоча втоптана у бруд,
І почесні не тим, хто гідний шани,
І досконалості — ганебний суд.

І злу — добро поставлено в служниці,
І владою уярмлені митці,
І істину вважають за дрібницю,
І гине хист в недоума в руці;

Стомившись тим, спокою прагну я,

Та вмерти не дає любов твоя.

6.Бесіда з учнями за прочитаним сонетом

(Усі переклади досить точно передають переживання, страждання і навіть глибокий відчай героя, викликаний пануванням зла і несправедливості у світі. Перекладачі використовують прийом анафори: в оригіналі 10 разів (and)).

— Яка тема прочитаного сонета? *(Філософські роздуми про життя.)*

— Яким ліричний герой бачить світ? *(На думку ліричного героя, у світі панує багато зла, яке йому здається нездоланим.)*

— У чому виявляється це зло? *(В усьому: у приниженні честот, у фальші, у глум-лінні над дівочою честю, у зраді, у тому, що мистецтво підвладне владі, у відсутності порядності.)*

— За допомогою якого прийому досягається надзвичайна емоційність сонета? *(За допомогою анафори: 10 рядків починається з «і...».)*

— Який стан героя? *(Пригнічений, навіть депресивний. Герой невимовно страждає. Звідси й з'являються думки про смерть.)*

— Що тримає ліричного героя на цьому світі? *(Любов.)*

7.Слово вчителя

У 66-му сонеті окреслений нерозв'язаний конфлікт між ліричним героєм і суспільством, у якому панують жорстокість і несправедливість, що є наслідком бездуховності, культу золота, безбожності. Відчуваючи безвихідь, розпач, ліричний герой, стомлений переживаннями, благає смерті. Але водночас жадана смерть загрожує йому втратою того, що є найсвятішого в його серці, — почуття любові. І ліричний герой заради цього почуття продовжує жити, прирікаючи тим самим себе на нові страждання. Він не в змозі розірвати замкнений ланцюг на відміну від героя трагедії «Гамлет, принц Данський», з яким інколи порівнюють його. Паралель між № 66 сонетом і монологом Гамлета «Бути чи не бути ...» очевидна. Не випадково український перекладач Д. Паламарчук використовує в перекладі сонета й перекладі монологу подекуди близьку лексику, а також — слова одного синонімічного ряду.

8.Музична пауза. Сонет № 90 у виконанні А.Пугачової.

9.Бесіда з учнями за прослуханим сонетом

Слово вчителя

Пісня, яку ви прослухали, створена в 20 столітті. Але автором слів є Вільям Шекспір, це слова його сонета покладені на музику.

— Чи сподобалась вам пісня?

— Про які почуття йдеться в ній?

— Який настрій цього сонета?

— Як ліричний герой сприймає втрату?

— Який прийом використовує автор для побудови цього сонета?

— Що дає використання цього прийому?

10.Постановка проблемного питання

Учитель.

— Які елементи новаторства помітні в сонетах Шекспіра, якщо порівнювати їх з італійською традицією (від сонетів Франческо Петрарки), котра мала прихильників серед англійських поетів-сучасників «лебедя Ейвона»?

11.Складання сенкана до слова Шекспір

Шекспір

відомий, геніальний

пише, грає, страждає

В.Шекспір — знавець людської психології

геній

12.Узагальнення відповідей учнів учителем

В основі культури Відродження лежить принцип гуманізму, утвердження гідності і краси людини, її розуму і волі, її творчих сил. На відміну від культури середньовіччя гуманістична життєствердна культура Відродження носила світський характер. В цей же час жив і творив свої сонети В. Шекспір.

Сонети Шекспіра мелодійні. Недарма він заслужив у сучасників прізвиська "солодощавого". Шекспірівський вірш співучий, паузи і наголоси мають велике значення, також вони важливі й у музичній партитурі вірша. Звучання — унікальне. Для сонетів характерна ритмічність, тому вони покладені на музику, зокрема сонет № 90.

VI. Закріплення вивченого матеріалу

1. Підсумкова бесіда.

— Які основні теми сонетів В. Шекспіра? (*Кохання, дружба, питання соціального характеру, морально-етичного, філософського.*)

— Як назва уроку розкриває основну направленість сонетів англійського поета? (*Предметом мистецтва мають стати звичайні людські почуття.*)

— Що нового вніс Шекспір у жанр сонета? (*Розширив його тематику, змінив схему. Англійський сонет складається з трьох катренів і двох рядків.*)

— Що, на вашу думку, є головним для Шекспіра? (*Любов.*)

— Який з проаналізованих сонетів вам сподобався найбільше? Чому саме?

— До якої тематичної групи належить сонет № 66 ?

VII. Підбиття підсумків уроку

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

(*Учням пропонується закінчити одне з речень*)

Для мене було новим ...

Особливо цікавим для мене було...

VIII. Домашнє завдання

Опрацювати конспект. Вивчити напам'ять один із сонетів В.Шекспіра (на вибір), вміти їх аналізувати.

УРОК № 33

Тема: Вільям Шекспір. Сонети. Ліричні герої з високим уявленням

Про дружбу, любов і мистецтво

Мета: -**навчальна:** продовжити роботу над сонетами Шекспіра; працювати над виразним читанням поетичних творів; здійснювати міжпредметні зв'язки; вдосконалити знання з теорії літератури;

-**розвивальні:** розвивати навички аналізу сонета, вміння, визначати його поетичні особливості виразного читання, логічного мислення, зв'язного мовлення;

-**виховні:** виховувати високі моральні якості, естетичний смак; сприяти формуванню краси почуттів, шанобливе ставлення до почуттів інших людей.

Тип уроку: урок - літературний салон.

Обладнання: портрет В. Шекспіра; тексти сонетів письменника (у перекладі на вибір учителя).

Теорія літератури: доба Відродження, сонет, гуманізм.

*Сонети — це ключ, яким
Шекспір відмикає своє серце.
В. Вордсворт*

Хід уроку

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань

1. Вправа «Гра з числами»

На дошці розташовані аркуші паперу з написаними числами. Необхідно обрати число й пояснити, як воно стосується сонетів Шекспіра.

1593 - 1600

1 - 126

152 - 154

$14 = 4 + 4 + 3 + 3$

$14 = 4 + 4 + 4 + 2$

127 - 152

2. Читання сонетів Шекспіра напам'ять

3. Бесіда

- Пригадайте, що таке сонет?
- Кого вважають основоположником цього жанру?
- Хто із поетів звертався до жанру сонета?
- Чому літературознавці виділяють поняття «шекспірівський сонет»?
- Які особливості англійського сонета?
- За прослуханими напам'ять сонетами визначте їх тематику.

III. Мотивація навчальної діяльності

4. Слово вчителя.

В.Шекспір увійшов у літературу в той період, коли митці зосередилися на показові внутрішнього світу людини. Саме тому Шекспір прагнув пізнати таїну людського серця, поринути в глибини людської душі. Для чого? Можливо, щоб краще пізнати себе самого та себе і світ, в якому він жив. Про це найкраще говорять його сонети, тематика яких досить різноманітна.

...Хто є Шекспір?

Чи був він?

Білі руки підводять учені – їм бракує слів.

Чи був він – той актор,

Чиї перуки

Вкривали наймудрішу із голів?

Хто є Шекспір?

А що таке безсмертя?

А як сонети збудують світи?

Митцеві часом необхідно вмерти,

Аби своє безсмертя віднайти.

Високі думи час собою значать.

Стають вони, мов пасма вічних гір.

Був Гамлет,

Був народ англійський.

Значить,

Напевне був Шекспір.

Досліджуючи сонетну творчість Шекспіра, намагатимемося по-новому глянути на його безцінні шедеври, проаналізувати тексти, цитуючи їх в міру потреби за вивіреном принципом тематичних груп, визначених літературознавцями, додати власні спостереження, міркування, висновки. Адже без осягнення високого світового мистецтва неможливий рух вперед, неможливе утвердження культури духу.

IV. Оголошення теми, мети, епіграфа та завдань уроку

1. Слово вчителя

Давайте подивимось на наступний слайд на моніторі. Перед вами титульний лист першого видання сонетів. Познайомтесь із загальною характеристикою сонетів Шекспіра, прочитавши написаний текст.

Текст.

Сонети Шекспіра – одна з найпрекрасніших сторінок інтимної лірики світової літератури. Це своєрідний ліричний щоденник автора.

Знавець людської психології, поет оспівує почуття кохання і дружби, захоплюється людиною і красою її почуттів.

V. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Слово вчителя

Прийшли мені на горе і на страх

Любові дві в супутники щоденні.

Юнак блакитноокий – добрий геній,

І жінка – демон з мороком в очах

І досі вчені сперечаються, хто ж був прототипом героїв Шекспіра, кого він змалював в своїх сонетах? Серед можливих кандидатур на роль друга називають графа Саутгемптона, а на роль Смаглявої дами – придворну даму королеви Єлизавети Мері Фіттон. Їх портрети ви бачите на слайді, а в другому ряду показано, як різні художники уявляли цих героїв.

Кохання і дружба – це ті два почуття, якими живе поет. Вони є джерелом творчого натхнення поета, незалежно від того, чи приносять йому радість і блаженство, чизмушують переживати муки ревнощів, печаль. Любов – вірна опора, провідна зоря в бурхливому морі життєвих незгод.

Сонети англійського митця вирізняються своєю майстерністю, душевною чутливістю, блискучим і глибоким розумом. Митець узяв за основу модель графа Саррі. Англійську форму сонета традиційно називають шекспірівською, бо в його сонетах (154) розкрилися по-справжньому її можливості: ababcdcdefefgg.

Основний зміст сонетів Шекспіра – це розповідь поета про глибоке почуття дружби до юнака і повне пристрасті кохання до «смаглявої леді». Сонети Шекспіра утворюють сюжетний цикл, однак, кожний сонет – це завершений вірш. Разом вони утворюють сюжет, що будується на розвитку відносин між поетом, другом і «смаглявою леді».

2. Виразне читання вчителем сонета № 116 В. Шекспіра.

Мешать соединенью двух сердец

Я не намерен. Может ли измена

Любви безмерной положити конец?

Любовь не знает были и тлена.

Любовь — над бурей поднятый маяк,

Не меркнущий в мраке и тумане.

Любовь — звезда, которою моряк

Определяет путь свой в океане.

Любовь — не кукла жалкая в руках

У времени, стирающего розы

На пламенных устах и на щеках,

И не страшные времени угрозы.

А если я не прав и лжет мой стих,—

То нет любви и нет стихов моих!

3. Бесіда з учнями.

— Яка головна тема сонета? (Головна тема — оспівування кохання.)

— В яких рядках вона звучить найсильніше? («Любовь — над бурей поднятый

маяк...».)

— Яку роль відіграє порівняння кохання із зіркою? (*Кохання — це щось високе і прекрасне, небесне, божественне.*)

— Як автор говорить про вічність справжнього почуття? (*«Любовь не знаетубыли и тлена». Вона не підвладна часові.*)

— Як ви розумієте останні рядки сонета? (*Ліричний герой не постає в сонеті категоричним. Він, як завжди, сумнівається. Але ми відчуваємо його надзвичайне бажання думати саме так.*)

4. Коментар учителя

Єдність циклу Сонетів не стільки сюжетне, скільки ідейно-емоційне. Воно визначається особистістю їхнього ліричного героя — того, від чийого імені написані всі ці вірші.

У драмі, що розгортається перед нами в "Сонетах", три персонажі: Друг, Смаглява дама і Поет. Перших двох ми бачимо очима поета. Його відношення до них перетерплює зміни, і з описів почуттів поета стосовно цим двом обличчям перед нами виникає великий і складний образ головного ліричного героя "Сонетів".

Не можна прямо ототожнювати ліричного героя "Сонетів" із самим Шекспіром. Звичайно, в образ ліричного героя ввійшло чимало особистого. Але це не автопортрет, а художній образ людини, такий же життєво правдивий і реальний, як образи героїв шекспірівських драм.

"Сонети" Шекспіра - натхненний гімн дружбі. Якщо вже говорити про те, як проявився гуманізм у цих віршах, то він складається саме в безмежно високому розумінні дружби. Однак і краса друга завжди хвилює поета, що витончується в пошуках образів для її опису.

Прославляння друга, таким чином, являє собою перенесення Шекспіром у поезію мотивів, що вже зустрічалися в гуманістичній літературі.

Вірші, присвячені другу, мають декілька тем. Перші 19 сонетів на всі лади тлумачать про одне й те саме: друг повинен женитися для того, щоб його краса ожила в нащадках. Через усю групу сонетів проходить протиставлення тлінності Краси і невблаганності Часу. Час утілює той закон природи, відповідно до якого все що народжується розцвітає, а потім приречено на зів'янення і смерть. Тут перед нами виявляється оптимістичний погляд на життєвий процес. Час може знищити одну істоту, але життя буде продовжуватися. Поет волає до друга перемогти Час, залишивши після себе сина, що успадкує його красу.

Є ще один засіб боротьби з Часом. Його дає мистецтво. Воно також забезпечує людині безсмертя. Свою задачу поет і бачить у тому, щоб у віршах залишити потомству вигляд тієї людської досконалості, яке виявляв його прекрасний друг.

5. Виразне читання сонета № 130 В. Шекспіра у перекладі Д. Паламарчука.

Її очей до сонця не рівняли,
Корал ніжніший за її уста,
Ні білосніжні пліч її овали,
Мов з дроту чорного коса густа.

Троянд багато зустрічав я всюди,
Та на її обличчі не стрічав,
І дише так вона, як дишать люди,
А не конвалії між диких трав.

І голосу її рівнять не треба
До музики, милішої мені,
Не знаю про ходу богинь із неба,
А кроки милої — цілком земні.

І все ж вона — найкраща поміж тими,

Що славлені похвалами пустими.

6. Бесіда за прочитаним.

— Якою постає кохана в сонеті В. Шекспіра? (*Звичайною земною жінкою. В ній немає нічого божественного.*)

— Що кидається у вічі в портреті коханої? («*Мов з дроту чорного коса густа*», «*білосніжні пліч її овали*».)

— Які художні засоби використовує автор? (*Порівняння: мов з дроту чорного коса густа, корал ніжніший за її уста, дише так вона, як дишать люди; антитеза: не знаю про ходу богинь із неба, а кроки милої — цілком земні; анафора: і дише так вона..., і голосу її рівнять не треба..., і все ж вона — найкраща поміж тими...; епітети: білосніжні пліч овали, з дроту чорного, диких трав.*)

— Які слова і вирази використовує поет для зображення коханої?

— Які думки і почуття виражає в цьому сонеті автор?

— Чи схожа кохана, змальована в сонеті, на героїнь Петрарки?

— Зверніть увагу на форму сонета. Порівняйте із сонетами Петрарки. В чому різниця між ними?

— Зробіть висновок, що нового вніс Шекспір у традиційний сонет.

(*Форма сонета, тема дружби, кохана — цілком реальна жінка*)

— Як ви, молоде покоління, ставитесь до сонетів Шекспіра?

7. Коментар учителя

Сонет № 130 присвячений смаглявій коханій ліричного героя. Весь вірш побудований на порівнянні коханої з тим ідеалом, який раніше описувався у сонетах: очі як зорі, уста як корали; шкіра біла, мов сніг; щоки як троянда; тіло пахне, мов фіалка. Автор упевнено і навіть з викликом описує усю невідповідність коханої загальноприйнятим канонам краси і робить висновок про те, що він щирий у своєму вірші та ставленні до жінки, на відміну від тих поетів, які перебільшували принади своїх дам.

Учитель.

У сонеті створено майстерно портрет «смаглявої леді». Він відрізняється від традиційних «портретів» героїнь сонетів, які писали тогочасні англійські поети, послідовники (так вони себе називали) італійця Франческо Петрарки. Як правило, вони змальовували янгелоподібну красуню із ледве не золотим волоссям, з білосніжним обличчям, гордовиту, неприступну. Вона була штучною. Шекспір би не був Шекспіром, якби не створив образ живої жінки. Краса її була земна, але саме це й зачаровувало поета. Вона була смаглява, брюнетка, із звичайною походою, із звичайним голосом. Але поет покохав її, і вона стала найпрекраснішою жінкою на землі.

По імені вона не названа. У ті часи автори сонетів давали дамам, яких вони оспівували, піднесені поетичні імена. У Сідні - це Стелла, у Деньєла - Делія, у Драйтона - Ідея і т.д. Шекспір не подбав навіть дати своїй улюбленій умовне поетичне ім'я. З "Сонетів" ми довідалися тільки, що вона смаглява, чорноволоса і не відрізняється вірністю в любові. За нею затвердилося ім'я "Смаглявої леді Сонетів".

Сонетів, присвячених другу, набагато більше, ніж віршів про кохану. Уже це відрізняє цикл Шекспіра від всіх інших сонетних циклів не тільки в англійської, але і у всій європейській поезії епохи Відродження.

Не важко уявити, скільки праці було витрачено цікавими дослідниками на те, щоб установити особистість Смаглявої леді. Зрештою найбільша кількість прихильників вважає її Елізабет Вірною й особливо Мері Фіттон, а також жвава трактирниця міссісДавенант з Оксфорда.

Очевидний контраст між почуттями до друга і до коханої. У почуттях до друга навіть біль і гіркота світлі, почуття до коханої стають нестерпними і любов перетворюється в суцільні муки.

8. Постановка проблемного питання

1. Чи співчуваєте ви ліричному герою шекспірівських сонетів, розуміючи його приреченість, його становище заручника власних пристрастей? Чи засуджуєте за втрату амбіцій, почуття гідності?
2. Чи має сенс шекспірознавцям продовжувати пошуки прототипів прекрасного юнака і «смаглявої леді»?

9.Складання сенкана до слова сонет

Сонет

мелодійний,пристрасний

оспіває, возвеличує, зачаровує,

«Сонет — це ключ, який відкриває серця»

поезія

10.Узагальнення відповідей учнів учителем

Сонети до друга і сонети до коханої — це як би два окремих цикли, між якими є зв'язок.

Але в цілому "Сонети" не виглядають як заздалегідь задуманий і планомірно здійснений цикл ліричних віршів.

« Сонети — це ключ, яким відкрив своє серце Шекспір». Сонети Шекспіра були є і будуть залишатися великою таємницею поета — його серця, його кохання, його життя. Таємниця ця не тільки в тому, кому були присвячені безсмертні поетичні рядки, хто ця «смаглява леді» і «блакитноокий юнак». Можливо, і знайдуть учені справжніх прототипів — бо чим далі від епохи, тим легше це встановити.

VI. Закріплення вивченого матеріалу

1. Підсумкова бесіда.

1. Робота з епіграфом.

— Прочитайте виразно слова епіграфа.

— Як ви їх розумієте?

— Як вони перегукуються з темами проаналізованих сонетів? *(Вони сприймаються як настанова до дії. Слід жити, але з любов'ю в серці.)*

2.Технології «Незакінчене речення»

Сьогодні на уроці ми ознайомились із ...

Ми довідались, що Шекспір – це ...

Він писав ... Крім цього, він написав ще ...

Сонети присвячені темі ...

Геніальність Шекспіра в тому, що він, як ніхто інший, зумів...

VII. Підбиття підсумків уроку

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

(Учням пропонується закінчити одне з речень)

Для мене було новим ...

Особливо цікавим для мене було...

VIII. Домашнє завдання

Складання таблиці «Періоди творчості Шекспіра».

Прочитати трагедію В. Шекспіра «Ромео та Джульєтта».

Чайковська Р.І.,
вчитель зарубіжної літератури,
Дунаєвецької ЗОШ І-ІІст. №3

УРОК № 34

ТЕМА: «Трагедія «Ромео і Джульєтта» В. Шекспіра. Історія створення»

Мета:

- 1) познайомити учнів з епохою Відродження; ввести у світ В. Шекспіра;

- допомогти зрозуміти сенс трагедії «Ромео і Джульєтта»;
- 2) розвивати навичку виразного читання; учити зіставляти твори різних видів мистецтва; удосконалювати навички аналізу драматичного твору;
- 3) розширювати кругозір учнів; розвивати естетичну сприйнятливність; формувати інтерес до творчості Шекспіра.

ТИП УРОКУ : засвоєння нових знань

МЕТОДИ: словесний, практичний, пізнавальний

УСТАТКУВАННЯ: портрет Шекспіра, ілюстрації до трагедії «Ромео і Джульєтта»,

ХІД УРОКУ :

*Любов завжди прекрасна і бажана
Особливо, коли вона неждана.*

У. Шекспір

I. Організаційний момент

II. Вивчення нового матеріалу

1) Вступне слово учителя

Сьогодні перенесемося в іншу країну - в Англію, де жив талановитий і загадковий Шекспір.

Перенесемося в епоху відродження. Блаженні часи, і блаженне те століття, коли бачили у світлі славні подвиги, гідні бути висіченими на мармурі і зображеними на полотні для науки нащадкам. Це були часи мандруючих лицарів, що шукають пригод, чарівних жінок, нових способів викрадень зачарованих. Відправимося ж і ми в дорогу.

2) Розповідь підготовленого учня про епоху Відродження

і перегляд слайдів, створених на комп'ютері в програмі Power Point

Відродження (Ренесанс) - період в культурному розвитку країн Західної і Центральної Європи (у Італії XIV -XVI століття, в інших країнах кінець XV - начало XVII століття), перехідний від Середньовіччя до культури Нового часу.

До кінця XV - початку XVI століття більшість країн Західної Європи вступають на шлях капіталістичного розвитку. Початковий період цього процесу характеризується яскравим розквітом нової культури. Цей період називають епохою Відродження. У XV - XVI століттях інтерес до життя античної спадщини бурхливо зростає, посилено вивчається, на витвори античного мистецтва і науки дивляться, як на зразки. Міцніє новий напрям в ідейному житті - гуманізм (від латинського слова *humanus* - людський). Головним змістом мистецтва стає людина, її земне життя, його боротьба за щастя. Гуманістична література епохи Відродження цілком присвячена темі людини і боротьбі проти усього, що заважає її вільному розвитку і щастю. Любов, як прекрасне людське почуття, стає однією з великих тем літератури. Мистецтво Відродження вражає масштабністю образів. Проявляється радість відкриття: світ широкий і дивовижний, як і сама людина. «Яке чудо природи людина!» - вигукнув шекспірівський Гамлет. «Гордий образ» людини - одне з найбільших завоювань реалізму Відродження. Цей реалізм називають ідеалістичним і прекрасним. Прагнення до ідеалізації образу помітно і в мадоннах Рафаеля, і в комедіях Шекспіра, і в поезії Петрарки. Культура Відродження зародилася в Італії. У Англії цей час був важким і кривавим. У середині країни йшла важка боротьба з тими, хто не хотів, щоб вона звільнилася від впливу Ватикану. Ідеї Відродження затверджувалися у боротьбі. Англія воювала з Іспанією, що оберігала в усій Європі владу католицизму. Найсильніше ідеї Відродження в Англії утілювалися на сценах театрів. Такої сили і влади над усім існуючим людина не відчувала ні в античності, ні в середні віки.

Учитель: Ми говоримо сьогодні про п'єсу, і я сподіваюся, вам вдалося відшукати матеріал про розвиток театру в епоху відродження?

3) **Повідомлення про театр епохи Відродження**

Однією з улюблених розваг того часу був театр, що був достовірно народним мистецтвом. У самому Лондоні театрів не було. Усі місцеві справи вирішувалися муніципалітетом, а в нім переважали буржуа, що дотримувалися строгої пуританської моралі, що забороняла всякого роду розваги. Музику і театр пуритани зневажали, вважаючи їх гріховною справою, відволікаючою від «святого» завдання накопичення багатств.

Гуманісти захищали театр від пуритан як корисну розвагу.

Оскільки пуритани забороняли спектаклі в межах Сіті, то перші лондонські театри виникли за межею міста. Вони будувалися в передмістях, часом поряд із загородами для цькування ведмедів або аренами півнячих боїв, недалеко від таверн і публічних будинків.

Втім, грали не лише там. Комедіантів часто запрошували виступати у будинках вельмож і навіть в палаці королеви. На початок діяльності Шекспіра в Лондоні налічувалися чотири будівлі, спеціально призначені для вистав.

Трупи були невеликі, зазвичай ядро складала шість-вісім акторів. Актрис за часів Шекспіра ще не було, але хлопчики-актори проходили таке тренування, яке перетворювало їх на зразкових виконавців жіночих ролей.

Професія актора була порівняно новою. Як самостійна професія акторство виникає в XVI столітті. Міські корпорації не хотіли приймати акторів у своє середовище, вважаючи їх заняття гріховним і, в усякому разі, несерйозним.

4) **Знайомство з особою У. Шекспіра**

(Робота з карткою-інформатором)

Учитель: Прийшов час дізнатися і про самого Шекспіра. Перед вами картка-інформатор, де записана коротка біографія письменника. Уважно прочитайте і розкажіть про Шекспіра.

КАРТКА-ІНФОРМАТОР ПО БІОГРАФІЇ У. ШЕКСПІРА

23 квітня 1564 року - народився Вільям Шекспір в Англії в Стратфорд-он-Ейвон в сім'ї торговця і поважного городянина

Близько 1580 року - кидає школу, щоб допомагати батьку

Листопад 1582 року - вимушено одружується на Енн Хетевей

Травень 1583 року - народження дочки Сьюзен

Лютий 1585 року - народження двійнят : сина Гамлета і дочки Джудіт

Друга половина 1580-х років - від'їзд Шекспіра із Стратфорда

Рубіж 1590-х років - приїзд в Лондон; створення першої п'єси - хроніки «Генріх

VI»

1592-1594 роки - епідемія чуми в Лондоні; театри закриті; створення п'єс : хроніка «Річард III», «Комедія помилок», «Приборкання норовливої», перша трагедія «Тит Андроник»; випуск у світ уперше під своїм ім'ям поем «Венера і адоніс» і «Лукреція»

1595-1596 роки - трагедія «Ромео і Джульєтта»; потім комедія «Венеціанський купець»

Осінь 1599 року - стає співвласником, актором трупи і основним драматургом театру «Глобус»; створення трагедії «Юлій Цезарь» і комедії «Як вам це сподобається»

1600 рік - трагедія «Гамлет»

1601-1606 роки - період «великих трагедій» : «Троїв і Крессида» - 1601-1602, «Усе добре, що добре кінчається» - 1603, «Отелло» - 1604, «Король Лір»

1605, «Макбет»

1606 рік - початок останнього періоду шекспірівської творчості

1613 рік - від'їзд Шекспіра на батьківщину; створення трагедій на античні сюжети («Антоній і Клеопатра», «Кориолан», «Тимон Афінський» - 1607-1608 року)

1610-1612 роки - пізні «романтичні п'єси», наприклад, «Зимова казка» і «Буря»
Березень 1616 року - складання і підписання заповіту через хворобу
23 квітня 1616 року - смерть Шекспіра
25 квітня 1616 року - поховання Шекспіра у вівтарі церкви Святої Трійці на околиці Стратфорда

5) Представлення підготовленим учнем герба будинку Шекспіра, намальованого ним самим

Герб Шекспірів має форму щита, що перетинається по діагоналі списом; поверх щита на вінку стоїть сокіл, що тримає однією піднятою лапкою спис.

Символіка щита відповідає смислового значенню імені Шекспіра - «приголомшливий списом». Знавці геральдики особливо відмічають ту обставину, що на малюнку герба зображений сокіл. Це нібито було символом близькості до королівської сім'ї.

Хоча батько Шекспіра був одружений на дворянці, звання дружини не переходило ні до чоловіка, ні до сина. Шекспір наполегливо домагався герба - не для батька і не для сина (Гамлет помер одинадцятирічним) - для зміцнення власного соціального статусу і права іменуватися джентльменом.

Учитель: Є у світі літератури імена героїв, які знайомі усім, навіть якщо людина не читала самого твору. Ці імена стали символами якихось вічних цінностей : честі, благородства, відданості, любові. Над ними не владні ні люди, ні смерть.

У кінці XVI століття, точніше - в 1596 році Уільям Шекспір створив п'єсу, яка стала безсмертною, дала життя балету Сергія Прокофєва, опері Шарля Гуно, безлічі малюнків. Сюжет її був переосмислений чеським письменником Карелом Чапеком, вірш про героїв трагедії створила російська поетеса XX століття Маргарита Алігер, існує ряд екранізацій трагедії, одна з найбарвистіших належить італійському режисерові Франка Дзефиреллі.

Найцікавіше полягає в тому, що Шекспір не сам придумав сюжет цієї п'єси, а запозичував його у давньоримського поета Овідія, який у збірці «Метаморфози» (перетворення) розповів історію Пірама і Фісби. Мало хто пам'ятає Овідія і його героїв, а ось імена Ромео і Джульєтти ми вживаємо як символи відданості і беззавітної любові.

У чому ж секрет шекспірівського таланту? Сьогодні ми спробуємо відповісти на це питання.

б) Бесіда з класом по трагедії Шекспіра «Ромео і Джульєтта»

- З чого розпочинається п'єса? Який персонаж з'являється на сцені? Чи не здалося вам це дивовижним?

(У пролозі на сцену виходить хор і коротко повідомляє сюжет усієї п'єси.)

- Давайте прочитаємо пролог.

а) Читання вголос прологу

Учитель: В давнину в античних трагедіях був такий персонаж - хор, що складався з групи акторів. Він висловлював думку автора, висловлював відношення до того, що відбувається, коментував події. Шекспір використав цей прийом древніх авторів, щоб відразу настроїти глядачів на трагедію.

- Визначте тему трагедії.

(Твір про жорстокість світу, про силу любові, про дорослішання юних героїв.)

- Де відбувається дія?

(У Італії, у Вероні і Мантує.)

- Що ми дізнаємося про життя Верони на самому початку твору?

(Тут багатьох років триває ворожнеча двох сімейств, причина її давно забута, правителєві Верони і жителям ця ворожнеча вже давно набридла, оскільки вона приносить багато бід і як і раніше

лле кров.)

- Давайте послухаємо фрагмент з балету Сергія Прокоф'єва «Ромео і Джульєтта» який називається «Монтеккі і Капулетті».

б) Прослуховування в грамзаписі фрагмента з балету С. Прокоф'єва «Ромео і Джульєтта»

- Який настрій втілений в цій музиці?

(Ворожій)

- У чому незвичність ситуації, яка з'являється перед нами в п'єсі?

(Показано, як закохуються один в одного члени ворогуючи сімейств, самі юні представники прізвищ Монтеккі і Капулетті.)

- Згадайте, що таке сюжет, назвіть його елементи.

(Сюжет - це система подій в творі. Елементи сюжету: експозиція, зав'язка, кульмінація, розв'язка.)

- Виділіть елементи сюжету в трагедії Шекспіра.

(Експозиція - зіткнення Монтеккі і Капулетті, бесіда Бенволіо і Ромео, підготовка до балу у будинку Капулетті; зав'язка - зустріч Ромео і Джульєтти на балу у Капулетті і зародження любові; кульмінація - сцена в склепі, коли кожен герой, вважаючи свого коханого померлим, приймає рішення піти з життя; розв'язка - розповідь брата Лоренцо і примирення сімей.)

- Що є способом характеристики героїв в драматичному творі?

(Їх монологи і діалоги, вчинки, відгуки про них інших героїв і авторські ремарки)

- Давайте простежимо, як створюються образи головних героїв, які змінюються під впливом своєї любові. Що говорить Ромео про любов на початку трагедії, до знайомства з Джульєттою?

(акт 1, сцена 1 - три уривки)

- Чому герой так відзивається про любов? У чому справа?

(Ромео признається, що закоханий в деяку Розаліну, яка не відповідає на його почуття, і це примушує його страждати.)

- Коли ми уперше зустрічаємо Джульєтту? Про що йде мова?

(При розмові Джульєтти з матір'ю, яка повідомляє дівчині про увагу до неї графа Париса. Мати просить дочку звернути увагу на молодого жениха, на що Джульєтта відповідає: «Ще не знаю. Потрібно зробити пробу. Але це лише єдино для вас». - акт 1, сцена. Юна героїня ще не думала про любов, про брак, вона спокійна.)

- Згадайте, скільки років Джульєтті?

(Ще немає 14-ти років; про це говорить її годувальниця.)

- Давайте послухаємо уривок з балету С. Прокоф'єва, який називається «Джульєтта, - дівчинка».

в) Прослуховування фрагмента «Джульєтта-дівчинка» з балету С. Прокоф'єва

- Чому автор робить героїнею таку молоду дівчину?

(Автор хоче підкреслити, що любов може прийти в будь-якому віці.)

- Як і де спалахує почуття юних героїв?

(Виникає несподівано під час випадкової зустрічі Ромео і Джульєтти на балу у Капулетті, куди герой явився в надії зустрітися з Розаліною.)

г) Перегляд відеофрагменту з фільму Ф. Дзефиреллі «Ромео і Джульєтта» - зустріч)

- Зачитайте уривки з тексту, в яких герої говорять про свої враження друг від друга.

(акт 2, сцена 5)

- Що заважає їх любові?

(Ворожнеча їх сімейств.)

- Як поведуться Ромео і Джульєтта до і після знайомства?

(Ромео до зустрічі з Джульєттою говорить дуже багато і красиво про свою любов до Розаліни. Коли він зустрічає дочку Капулетті, він починає діяти. З мрійливого юнака він перетворюється на сміливого, мужнього чоловіка, здатного приймати рішення і відповідати за свої вчинки. Джульєтта міняється ще сильніше: спочатку вона була покірною дочкою, тепер повстає і бореться за свою любов.)

- Як юні герої відносяться до ворожнечі своїх сімейств? Яка подія зіграла рокову роль в долі героїв?

(Вони не розуміють цієї ворожнечі. Из-за грубості і кровожерливості кузена героїні Тібальта, що убив друга Ромео - Меркуціо, герой виявляється вигнаним з Верони.)

- Чи хотів Ромео загибелі Тібальта? Чому?

(Ні, оскільки в Тібальті він бачить родича своїм другом і не бажає йому зла.)

- У чому бачать герої сенс життя?

(У любові. Вони не можуть залишитися один без одного, тому вибирають смерть. Джульєтта, приймаючи зілля, дане їй ченцем Лоренцо, вигукує: «І за твоє здоров'я п'ю, Ромео!» Ромео перед смертю,

випиваючи отруту, говорить: «П'ю за тебе, любов»!)

- Чому гинуть герої?

(Світ, в якому вони живуть, ще не готовий до гармонії примиренню, доброти і любові.)

- Давайте звернемося до тексту: прочитайте розв'язку трагедії.

д) Виразне читання розв'язки трагедії

(з розповіді ченця Лоренцо)

- Чи є сенс в загибелі героїв?

(Так, оскільки після смерті героїв ворогуючі сім'ї примиряються.)

е) Аналіз епіграфа до уроку

- Давайте звернемося до епіграфа. Чи відповідає він змісту нашого уроку?

(Юні герої трагедії радісно зустріли свою любов, яка увійшла до їх життя несподівано. Вони не змогли жити один без одного, віддавши перевагу смерті, але їх загибель розплющила очі їх батькам; Шекспір показав, що любов сильніша за смерть.)

III. Підсумок уроку

1) Завершальне слово учителя

Трагедія - цей драматичний твір, в якому зображається зіткнення героя зі світом, його загибель і крах ідеалу. Але в п'єсі Шекспіра немає трагедії любові, почуття героїв торжествує, хоча самі вони гинуть, залишаючи свій ідеал.

Історія юних героїв живе у віках, не залишаючи байдужими нікого, а імена Ромео і Джульєтти викликають у нас найзахопленіші почуття, повагу до їх стійкості і вірності.

IV. Домашнє завдання

Написати відгук про трагедію У. Шекспіра «Ромео і Джульєтта».

УРОК 35

ТЕМА: «Конфлікт справжнього почуття і забобонів. Оспівування чистого пристрасного кохання Ромео і Джульєтти, вплив кохання на людську особистість (зміни в характерах головних героїв, їхня еволюція). Проблема життя і смерті. Тракткування фіналу. Гуманістична цінність трагедії В. Шекспіра, її популярність серед різних поколінь»

Мета: розкрити пафос п'єси, що прославляє вірність в любові, непереможність щирого почуття, високу гуманність.

Завдання уроку :

навчальні: познайомити з трагедією «Ромео і Джульєтти», проаналізувати ключові сцени твору, розкрити основний конфлікт трагедії Шекспіра.

розвивальні: удосконалювати навички виразного читання монологів і діалогів, інсценувати ключові сцени трагедії

виховні: прищеплювати любов до зарубіжної літератури, виховувати високі духовно-моральні цінності через поняття істинного призначення слів : вірність, любов, гуманність.

Тип уроку : урок засвоєння нових знань.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Слово учителя : оголошення теми уроку. Запис в зошиті. Постановка цілей і завдань.

- Ми, говоримо сьогодні про Шекспіра, і ми маємо на це право. Для нас Шекспір не одне тільки гучне, ясне ім'я, якому прихилиються лише зрідка і здалека: він зробився нашим надбанням, він увійшов до нашого життя. Нам знайомі і дорогі створені ним образи, зрозумілі і близькі мудрі і правдиві слова, витікаючі з усеосяжної його душі!

II. Повідомлення про Шекспіра. (Робить задалегідь підготовлений учень)

III. Бесіда:

- Чому трагедія Шекспіра?

(Трагедія - драматичний твір, що зображує напружену боротьбу, особисту або громадську катастрофу, що зазвичай закінчується загибеллю героя)

IV. Читання прологу.

-Що таке пролог?

(Пролог- вступна частина літературного твору)

- Чому трагедія Шекспіра розпочинається з прологу?

- Що ми дізнаємося з прологу?

- Яке враження справила на вас трагедія «Ромео і Джульєтта? Про що змусила замислитися?

V. Лексична робота: конфлікт, ненависть, любов, ворожнеча. (Робота із словником)

VI. Слово учителя :

- Безсмертна трагедія - «Ромео і Джульєтта». Тема любові - вічна, майже завжди трагічна тема в зарубіжній літературі. У Древній Греції з усією силою генія її зафіксував Еврипід («Федра»). Ту ж силу пристрастей показав Данте.

Шекспір зіштовхнув чисту, природну і безмежну любов «мудре безумство» з невлаштованістю світу :

Хто порушує цей світ?

Хто оскверняє меч свій кров'ю ближніх?

Не слухають! Ей, ей, ви, люди!

Звіри! Ви гасите вогонь злочинної злості

Потоком пурпурним з жил своїх.

Вічна ворожнеча пристрастей, амбіцій, і, як наслідок, смерть, потоки крові. Постараємося розібратися, чому гинуть Ромео і Джульєтта?

VII. Перевірка домашнього завдання.

Загибель обумовлена двома причинами. Перша об'єктивна - це старовинна ворожнеча сімей Монтеккі і Капулеті. Цей розбрат засуджують жителі Верони, ніхто навіть не пам'ятає через що почався розбрат, але обов'язково знаходяться злі люди, яким приносить задоволення роздути сварки. Друга причина пов'язана з характером самих закоханих. Вони занадто молоді і темпераментні: обоє поривчасті, нетерплячі, гарячі, схильні до поспішних рішень і вчинків, особливо це стосується Ромео.

Дія тому розвивається швидко: буквально за п'ять діб юні герої знайомляться потайки від своїх батьків, таємно одружуються. Ромео тут же вимушений бігти з Верони, оскільки убив в сутичці Тибальда, родича Джульетти, убив, мстивши за загибель свого друга Меркуціо. Чернець Лоренцо, що допомагає закоханим, занурює Джульетту в тимчасове заціпеніння, зовні схоже на смерть, щоб позбавити її від ненависного шлюбу з дворянином Парисом. Ромео, не знаючи істини, вбиває себе, а услід за ним кінчає собою і Джульетта, що опритомніла в склепі. Над могилами закоханих Монтеккі і Капулетті примиряються.

Такий короткий сюжет трагедії.

Але ми повинні мати на увазі, що перед нами не реальна історія двох молодих людей, а цілком умовні поетичні образи героїв, тобто, як у будь-якому художньому творі, є художня вигадка. Але автор так майстерно створив твір, що ми їх сприймаємо як живих реальних людей

Отже, давайте звернемося до сторінок безсмертної трагедії «Ромео і Джульетта».

VIII. Робота над трагедією.

1. Звучить музика П. І. Чайковського з увертюри-фантазії «Ромео і Джульетта».

2. Інсценування. 2 акт, 2-а сцена.

3. Бесіда:

- Чому неможливе щастя закоханих?

(Із-за ворожнечі двох сімейств Монтеккі і Капулетті)

- Чи тільки це є причиною неможливості щастя Ромео і Джульетти?

(Тема року в трагедії)

- Як ви думаєте чи є почуття Ромео і Джульетти щирими? Що говорить про це?

(Інтоніяція, емоції, з якими герої вимовляють слова)

- Ромео і Джульетта люблять один одного і вирішують повінчатися таємно. Чому? (2-й акт, 6-а сцена - брат Лоренцо вінчає Ромео і Джульетту)

Перед вінчанням Джульетта вимовляє слова, які свідчать про силу любові і відданості обранцеві.

4. Читання монологу

5. Акт третій.

- Чому 3-й акт розпочинається із зіткнення Тибальда і Ромео.

(Цей початок усіх бід. За смертю Меркуціо, друга Ромео, станеться смерть Тибальда).

- Хто винен в їх смерті? Чому герцог вирішив вигнати Ромео з Верони?

(Кінець 1-ої сцени).

- Що думає Джульетта про вбивство брата?

6. Читання монологу Джульетти. (2-а сцена).

Отже, Джульетта страждає: убитий її брат, і його вбивця - Ромео. Але вона не сміє засуджувати Ромео, свого чоловіка. Джульетта розуміє, що вигнання Ромео - це смерть і для неї самої.

А в цей час Джульетту хочуть видати заміж за багача Париса, Вона відмовляється і просить ради у духівника.

- Який вихід знайшов священник? (Розіграти уявну смерть Джульетти)

- чи був у Джульетти інший вихід?

7. Акт 4-й.

-Який епітет найчастіше зустрічається в цій сцені? Чому? («Нешасний день», «проклятий день», страшний, ненависний)

8. Акт 5-й.

- Що є причиною смерті Париса? (3-а сцена)

Звучить музика.

-Як розкриваються характери закоханих?

9. Читання монологів Ромео і Джульєтти.

- Ромео і Джульєтта вірні своєму почуттю. Вони показали істинну силу любові.

Закохані гинуть із-за ненависті і сімейної ворожнечі.

- Які сюжети Шекспіра найбільше відбивають ідею твору?

10. Читання сонетів. (55, 63, 106, 76, 91)

11. Завершення:

- Яка розв'язка трагедії?

Смерть закоханих помирила і об'єднала Монтеккі і Капулетті. Світло любові, засвічений Ромео і Джульєттою, і у наш час не втратили свого тепла.

ІХ. Контроль засвоєння знань (рефлексія досягнення мети і завдань уроку)

Дається невелике тестування, де учні самостійно перевіряють знання тексту і узагальнюють пройдений матеріал.

1. Визначте, кому належить поміщений нижче монолог:

а) Тибальду;

б) Меркуціо;

в) Парису.

А, так з тобою була цариця Меб!

Те повітуха фей. Вона не більша

Агата, що у ольдермена в персні.

Вона в упряжці з найдрібніших мошок

Катається у сплячих по носах.

(Меркуціо)

2. Визначте, які засоби виразності використовує автор в прощальному монологу

Ромео (акт 3, сцена 5) :

а) порівняння

б) метафору

в) гіперболу.

Ні, це були жайворонка кліки.

Глашатая зорі, Її промені

Рум'янять хмари. Світильник ночі

Згорів дотла. У горах народився день

І тягнеться навшпиньках до вершин.

Мені потрібно віддалитися, щоб жити

Чи залишитися або попрощатися з життям

(Метафора)

3. Прочитайте завершальні рядки трагедії «Ромео і Джульєтта», Подумайте, що можна назвати головною темою п'єси :

а) згубність ворожнечі і розбратів;

б) затвердження радощів земного життя;

в) безсмертну силу любові.

Нам сумний світ приносить дня світило -

Лице ховає з горя в хмарах густих.

Йдемо, розсудимо про усе, що було.

Одних - пробачення, кара чекає інших.

Але немає сумніше повісті на світі

Чим повість про Ромео і Джульєтту

(Любов)

Х. Підсумок уроку.

Тема жертвовної любові Ромео і Джульєтти не залишила байдужими представників образотворчого мистецтва. Знаменитий художник Де Лакруа намалював картину «Ромео в склепі Джульєтти», Джон Ватерхауз - «Джульєтта», серія робіт Франческа Айєцо.

Відома знаменита скульптура Родена «Ромео і Джульєтта», П. І. Чайковський в 1869 році створив увертюру-фантазію «Ромео і Джульєтта». Високу оцінку дав трагедії Шекспіра А.С. Пушкін : «В ній відбилася Італія, з її кліматом, пристрастями, святами, млістю, сонетами, з її розкішною мовою, наповненою блиском і дотепністю».

У Вероні на кладовищі і в наші дні показують гробницю Джульєтти. Скептики стверджують, що це містика, що не було ні Ромео, ні Джульєтти, що їх трагедія - видумка поетів, що гробниця зведений усього лише заради задоволення патріотичних амбіцій городян. Але численні туристи не можуть не покласти квіти на могилу милих серцю героїв.

Для нас імена Ромео і Джульєтти - це символ відданої і піднесеної любові.

Вони пішли в п'ятьму

Але не зник їх слід.

1. Виставляння оцінок з коментуванням.

XII. Домашнє завдання

Написати твір на тему (по вибору) :

«Тема любові в творах Шекспіра»

«Мій улюблений герой в творах Шекспіра»

«Конфлікт живого почуття і сімейної ворожнечі в трагедії «Ромео і Джульєтта»

Гав'юк О.Є.

Шуплик О.П.,

вчителі зарубіжної літератури

Дунаєвецької ЗОШ І-ІІІ ст. №3

УРОК 36

Тема. Історія створення роману Сервантеса «Премудрий гідальго Дон Кіхот Ламанчський», його зв'язок з лицарськими романами, пародійний характер.

Мета: ознайомити учнів із життєвим і творчим шляхом М. Сервантеса; з'ясувати особливості лицарських романів, поняття «пародія»; розвивати навички виразного читання; сприяти вихованню стійкості та незламності як необхідних рис для справжньої людини.

Обладнання: портрет М. Сервантеса; виставка «Іспанія XVI-XVII ст.» (книги Лопі де Веги, М. Сервантеса, П. Кальдерона, репродукції картин Ель Греко, Веласкеса); словник літературознавчих термінів; тексти роману М. Сервантеса «Премудрий гідальго Дон Кіхот Ламанчський» у перекладі М. Лукаша; слайди «Іспанія. Доба Відродження».

ХІД УРОКУ

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Бесіда на повторення вивченого матеріалу.

- Який період в історії західноєвропейської культури називається епохою Відродження?
- У чому полягають особливості цієї епохи?
- Назвіть відомих вам представників Відродження.

II. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя.

Південний захід Європи, Піренейський півострів – саме тут розташована дивовижна країна з гордим ім'ям – Іспанія. В цій назві відчувається і лагідний подих Середземного моря, й ритмічний звук кастаньєт, і гордий характер корінного населення – басків. Ця самобутня країна має цікаву історію.

2. Історична довідка.

Література Відродження в Іспанії розвивалася в складних, суперечливих умовах. Одні з них сприяли формуванню своєрідних ренесансних явищ у літературі, інші перешкоджали їй.

Позитивним було те, що в Іспанії, де довгий час велася боротьба проти іноземного (арабського) поневолення, де середньовічні міста досить рано завоювали незалежність, а селяни в ряді областей (Кастилія та інші) не знали кріпосного права, в народі здавна вироблялася висока свідомість власної гідності. Високий рівень народної самосвідомості зумовив велику близькість іспанського гуманізму до фольклору, до художньої творчості свого народу. Разом з названим фактором в Іспанії XVI – початку XVII ст. діяв і інший – протилежний закон. Іспанія була в той час країною з дуже реакційним політичним режимом. Абсолютизм ніс ворожі відносини до міст, що боролися за свої вольності. Він був ворожим буржуазному розвитку, спирався на військову силу середнього дворянства («кабальєро») і на союз з інквізицією, посилено переслідував вільнодумство. Авантюристичною була і зовнішня політика іспанського уряду, що втягував країну у руйнівні війни, які зазвичай закінчувалися поразкою і вели до падіння престижу Іспанії. Грабіж Іспанією територій Нового Світу (у 1492 р.) теж виснажував економіку країни. Проте, навіть за таких несприятливих умов, іспанський гуманізм розвивався і створив великих «художників слова», особливо в області драматургії. Для іспанської літератури раннього Відродження (з XV до середини XVI ст.) характерним насамперед є розвиток народної поетичної творчості у формі романсу: ліро-епічний вірш, в якому відбивалися патріотизм, волелюбність і поетичність народу та гуманістична поезія В.-Л. де Мендоса-Сантільяна, Х. Х. Манріке, Гарсіласо де ла Вега. В області прози «панував» роман лицарський, пасторальний.

Література зрілого Відродження (до 30-х років XVII ст.), незважаючи на досить важкі для гуманістів умови, що породили її відому суперечність, характеризується в цілому великою глибиною і реалістичністю. У поезії цього часу новим явищем стало виникнення епічної поеми (Л. Камоенс, А. Ерсилья). Але найбільші досягнення в іспанській літературі були реалізовані в області художньої прози та драматургії, вершинами яких постає творчість Сервантеса і Лопе де Вега.

Мігель де Сервантес Сааведра (1547 - 1616) – великий іспанський

письменник, один із гігантів світової літератури. Багато що з його літературної спадщини знаходить пояснення в біографії митця, овіяної характерним для його епохи духом сміливих пригод (поїздка в Італію, участь у війні проти турків, захоплення у полон алжирськими піратами). Багата і різноманітна літературна спадщина Сервантеса: вірші («Послання да Матео Васкеса» та ін.), драми (трагедія «Нумансія»), прозові жанри: пасторальний і рицарський романи, новелістика. Вінцем творчої діяльності Сервантеса є його безсмертний роман «Хитромудрий гідальго Дон Кіхот Ламанчський» (1605-1615 рр.) – твір складний, глибокий, хоча його глибина, як і роману «Рабле Гаргантюа і Пантагрюель», розкривається перед читачем не відразу. Роман задуманий як пародія на позбавлені життєвого змісту лицарські романи. Автор хотів показати, що надмірне читання таких романів може довести людину майже до несамовитого стану. Однак, чудове знання життя народу і вміння зображувати типові характери дозволили йому створити по-справжньому реалістичний ренесансний роман, в якому опинилися викрита порочність не тільки лицарських романів, але і всієї іспанської «дійсності», і разом з тим були втілені світлі ідеї гуманізму.

3. Перегляд презентації «Іспанія. Доба Відродження».

4. Інтерв'ю з письменником (Мігель Сервантес де Сааведра – людина та митець).

Доля начебто свідомо повстала проти цієї людини від самого народження. Страдницьким було життя Сервантеса: злидні невідступно переслідували його, рана отримана в морській битві, зробила його інвалідом, потім він пережив п'ятирічний полон в Алжирі... Слава прийшла до письменника в 60 років, коли він був «старим солдатом, гідальго, бідняком». Але попри всілякі негаразди Сервантес не втратив гостроти розуму, життєлюбства, оптимізму, любові до людей.

Біографічні
відомості
життя
Сервантеса

Народився він 29 вересня 1547 року в містечку Алькала да Енарес у збіднілій дворянській сім'ї. Його батьками були Родріго де Сервантес, лікар, що мандрував країною у пошуках заробітку, та Леонора де Кортинас.

Десятирічним підлітком Мігель вступив до колегії єзуїтів у м. Вальядолід, а закінчив освіту в Мадриді у відомого педагога-гуманіста Хуана Лопеса де Ойоси, який пізніше став його хрещеним батьком у літературі.

Завдяки своїм знанням Сервантес потрапив на службу до папського посла Джуліо Аквавільї. Після його смерті Мігель, захоплений патріотичним настроєм і бажанням взяти участь у відсічі турецької агресії, 1570 року вступив до іспанського полку, де служив його брат Родріго. Майбутній письменник виявився мужнім, хоробрим солдатом, він став учасником широко відомої морської битви біля о. Лепанго, коли об'єднані іспано-італійські сили розгромили турецький флот. Під час битви Сервантес був тяжко поранений, увесь рік лікувався, але його ліва рука залишилась паралізованою назавжди.

1575 року Сервантес залишає військову службу і разом із братом вирішує повернутися на батьківщину. Ті біля берегів Франції галеру «Сонце», на якій вони відпливали з Неаполя, захопили пірати і всіх полонених продали в рабство в Алжир. У Сервантеса були з собою рекомендаційні листи від головнокомандуючого Хуана Австрійського та

віце-короля Неаполя на ім'я іспанського короля Філіппа II, які давали надію на одержання королівської пенсії та хорошої посади. Саме ці листи і ввели в оману правителя Алжиру, який вирішив, що перед ним поважна особа, й призначив за нього високий викуп – 500 золотих ескудо. П'ять років родина Сервантесів збирала цю суму й нарешті викупила бранців із полону.

Та повернення на батьківщину не було радісним. З'ясувалось, що всім байдуже, як живеться заслуженому ветеранові. На мізерні гроші він змушений був годувати велику родину.

Останні роки життя Сервантеса були надто важкими. Здоров'я його погіршилося, він тяжко пережив загибель брата Родріго, смерть обох сестер. Помер письменник 23 квітня 1616 року. Похований на монастирському цвинтарі в Мадриді.

Так скінчилося багатостраждальне, але сповнене шляхетності й величі життя письменника.

5. Слово вчителя.

Багато довелося пережити Сервантесу. Та нелегке життя навчило його боротися з невдачами, чинити опір негараздам, збагатило досвідом, який втілюється в мудрості його творів.

6. Історія створення роману.

Найбільшу славу Сервантесу приніс роман «Премудрий гідальго Дон Кіхот Ламанчський». Як стверджують біографи, письменник почав працювати над ним, перебуваючи у в'язниці.

«Народження
Лицаря
Сумного
Образу»

За офіційною версією, Сервантес опинився за ґратами через розтрату державних грошей. Насправді ж усе було зовсім інакше. Під час поїздки до столиці для здачі звіту Сервантес, знаючи, що дороги були ненадійними, сплатив гроші одному з банків і отримав вексель до Мадрида. Але банк збанкрутував. Завдяки старанням Сервантеса, гроші було поверненою Та вищі чиновники, давно шукаючи привід звільнитися від підозрілого службовця, який пише різні п'єси, звинуватили його в причетності до банкрутства й привласненні державних коштів. Так письменник потрапив до в'язниці. Вірні друзі робили все можливе, щоб звільнити Сервантеса, але їх зусилля виявилися марними. Так, за ґратами, в уяві письменника з'явився Лицар Сумного Образу, дивний і прекрасний Дон Кіхот, якому судилося довге життя й вічна слава.

Лицарський роман – епічний жанр, розповсюджений у літературі середніх століть. Виник у період розквіту лицарства, уперше – у Франції в середині XII ст. Для цього жанру характерні властивий авантюристичний сюжет, побудований на мандрах, подвигах, пригодах лицаря, елементи фантастики, гіперболи. В Іспанії лицарський роман поширився значно пізніше, в епоху Відродження.

Роман був задуманий автором як пародія на лицарські романи. На пародійний характер вказує автор у пролозі, говорячи, що єдиним його бажанням було додати загальному глузуванню нерозсудливо брехливі лицарські книги. У них герой жив і діяв в умовному часі і просторі. Головний герой – збіднілий гідальго Алонсо Кихано, що, начитавшись лицарських романів, вирішив стати мандрівним лицарем, щоб захищати знедолених, боротися зі злом, відродити справедливість.

Жанрова природа твору Сервантеса унікальна. Сервантес зберіг всі формальні основи лицарського роману: високу й шляхетну мету

мандрівного лицаря, його пригоди й подвиги, образи зброєносця, Прекрасної Дами. Автор зображує свого героя в конкретних умовах життя Іспанії кінця XVI ст. Це відкриває авторові широкий простір, як для реалістичного зображення життя іспанського суспільства, так і для використання засобів комічного. При збереженні зовнішніх ознак пародії в романі вдало поєднуються риси авантюричних, побутових, філософських романів. Літературознавець Н. Бахтин писав із цього приводу: «На рубежі XVI – XVII століть на дорогу виїхав Дон Кіхот, щоб зустріти на ній всю Іспанію: від каторжника, що йде на галери, до герцога».

Описуючи мандрівки героя, Сервантес висміює не тільки безглуздість лицарських романів, а й все віджите, несправедливе, що сам спостерігав протягом життя. Об'єктами висміювання стали людський егоїзм, дріб'язковість, практицизм, жорстокість.

Твір Сервантеса – це ще й теперішня енциклопедія іспанського життя. Двори, млини, палаци, садиби, прочани, каторжники, солдати, корчмарі, розбійники, пастухи – все представлено у романі.

Фігура Дон Кіхота на тлі такої буденності виглядає одночасно і комічно, і трагічно. Вустами головного героя автор висловлює мрію про незламне прагнення людини до ідеалу, що надає роману філософське забарвлення. Тому роман «Дон Кіхот» - це трагікомічний епос іспанського життя кінця XVI ст.

7. Виразне читання «Присвяти» до роману «Дон Кіхот» та уривків із «Прологу».

8. Аналітична бесіда.

- Як у пролозі автор визначив характер свого твору? (Автор вказує на пародійний характер твору)

- Підтвердіть це словами з тексту («Єдиним моїм бажанням було віддати на загальний глум нерозсудливо брехливі лицарські книжки.»)

9. Робота із словником літературознавчих термінів.

Пародія (гр. *parodia* – «пісня навиворіт, переробка на смішний лад»)

– один із жанрів художньої культури, власне сатиричний чи гумористичний твір, в якому імітується творча манера письменника задля осміяння її як невідповідної новим мистецьким заходам.

Жанр

лицарського роману

Лицарський роман – один із основних жанрів середньовічної куртуазної (лицарської) літератури. Виник у період розквіту лицарства у Франції в середині XII ст. Основна мотиви – безмежна сміливість, благородство. На передньому плані – герой-лицар, який здійснює подвиги заради власної слави і возвеличення дами серця. В Іспанії лицарський роман набув поширення значно пізніше, в епоху Відродження, збагатившись її ідеями.

10. Слово вчителя.

Розглядаючи «Присвяту» та «Пролог», бачимо, що Сервантес задумав свій твір як пародію на лицарські романи. Пізніше ми дізнаємося, яким чином письменник утілює у життя свій задум.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ УЧНЯМИ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК

Бліц-опитування.

- Назвіть найвідоміших діячів іспанського Відродження.

- Які, на вашу думку, події з життя Сервантеса вплинули на формування його як письменника?

- Які твори Сервантеса ви запам'ятали?

- Згадайте, що називається пародією.

- Користуючись словником літературознавчих термінів, назвіть елементи лицарського роману.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати I, II, III, IV, VIII, XVII, XIX, XXII розділи I частини роману; вміти переказувати прочитане; дібрати цитатний матеріал про подвиги Дон Кіхота.,

Урок 37

Тема. Поезія та проза в романі М. Сервантеса «Дон Кіхот». Конфлікт між ідеалом і дійсністю – центральна проблема твору.

Мета: проаналізувати твір з точки зору проблематики; поглиблювати навички самостійної роботи з текстом; працювати над виразним читанням; розвивати аналітичне мислення; засвоїти поняття «конфлікт», «ілюзія»; формувати світогляд школярів.

Обладнання: тексти твору; тлумачний словник; словник літературознавчих термінів.

ХІД УРОКУ

Дивовижним у «Дон Кіхоті» видається те, що у ньому відсутня літературність, постійно поєднуються ілюзія та реальність, і це робить книгу такою комічною і водночас поетичною! Якими пігмеями видаються всі інші книги поруч із цією!

Г. Флобер, французький письменник

I. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Вступне слово вчителя.

Написаний ще наприкінці XVII ст., твір М. Сервантеса привертає увагу сучасного читача. Протягом багатьох століть роман захоплює читачів, породжує дискусії. В чому ж полягає причина його дивовижної довговічності? Спробуємо розібратися в цьому сьогодні.

II. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ ТА ЕПІГРАФА УРОКУ

Робота з епіграфом.

- Яку оцінку роману дав відомий французький письменник Г. Флобер?

- У чому, на його думку, полягає незвичайна привабливість твору М. Сервантеса?

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Постановка проблемного завдання уроку.

- Проаналізуйте, як у романі М. Сервантеса «поєднується реальність та ілюзія».

2. Робота з тлумачним словником.

Ілюзія (франц. illusion – «помилкове уявлення, омана») – помилкове, що не відповідає дійсності, уявлення про що-небудь.

3. Бесіда з учнями з елементами дискусії.

Ілюзії Дон

- У полоні якої ілюзії перебуває Дон Кіхот? (Своєї дивної мрії –

Кіхота	стати лицарем) - Чи можна стверджувати, що лицарство є ідеалом для героя? (Так) - Пригадайте, як сформувався цей ідеал. (Прочитавши велику кількість лицарських романів, герой збожеволів. Усі його дії – це вчинки божевільної людини) - Які шляхи досягнення ідеалу обирає Дон Кіхот? (На думку героя, це різні битви з чудовиськами, допомога бідним, знедоленим, боротьба зі злом у різних його проявах)
Шляхи досягнення ідеалу, що їх обирає Дон Кіхот	- Як ви думаєте, чи є мета Дон Кіхота благородною? (Так, адже боротьба зі злом – це вияв гуманізму героя) - Подумайте, чи є позитивними результати боротьби героя. (Ні, часто вони мають негативні, навіть трагічні наслідки) - Чому благородну мету має виконувати божевільна людина? (Автор прагнув підкреслити неможливість втілення задумів героя. Божевілля набуває символічного характеру й означає, що суспільство ще не здатне створити силу, яка зможе утвердити добро на землі) - Подумайте, чому головний герой – людина похилого віку.
Герой М. Сервантеса – старий	4. Коментар учителя. Останнє запитання досить складне. Старість – це завжди мудрість, розсудливість, час аналізу пережитого й підбиття певних підсумків. Люди здатні повчати інших. А от дивацтва в такому віці виглядають досить незвично, а іноді й смішно. Для всього свій час, і не можна повернути минуле. Отже, вік головного героя – художня деталь, яка набуває символічного значення. Його ідея лицарства – героїчна і прекрасна, але вона належить минулому. Кожна епоха має своїх героїв і свої ідеали, які з часом змінюються. Герой М. Сервантеса старий, старі його обладунки, старий кінь, тому що його час минув. Можливо, авторові і шкода цієї романтики, але нічого вічного на землі немає.
	5. Завдання для учнів. - Подумайте, в яких вимірах відбувається дія твору. (У двох вимірах: реальному (дійсне життя) та уявному, ілюзорному, яку існує лише в уяві, свідомості Дон Кіхота)
	6. Дослідницька робота. - На прикладах розкрийте взаємодію обох вимірів. Пригадайте життя збіднілого гідальго та його мрії про лицарство (частина I, розділи I-II); посвяту в лицарі й реакцію людей, що бачили цю сцену (частина I, розділ III); подвиги Дон Кіхота й реакцію людей на них. - Зробіть висновки про те, як люди ставилися до подвигів Дон Кіхота. (Односельці співчували і жаліли героя. Прості люди глузували з нього. Для багатих він був предметом розваг та втіхи)
	7. Проблемне запитання. - Чи здатний Дон Кіхот реально оцінити ситуацію? Чому? (Ні, адже він не знає реального життя, не розуміє його законів. Тому герой та люди, що зустрічаються на його шляху, не можуть порозумітися)
Постійне змішання в романі ілюзій і реальності	8. Проблемна ситуація. - За словами Г. Флобера, «ілюзія та реальність постійно змішуються у романі». Яким, на вашу думку, може бути результат цієї взаємодії? (Найчастіше – це конфлікт)
	9. Робота із словником літературознавчих термінів. <i>Конфлікт</i> (лат. Conflictus – «зіткнення, сутичка») – зіткнення протилежних інтересів та поглядів, напруження і крайнє загострення

суперечностей, що приводять до активних дій, ускладнення боротьби.

10. Бесіда з учнями.

- Чому виникає цей конфлікт? (Тому що благородні наміри, які виникають в уяві, у реальному житті не здійсненні. А самого героя оточення не розуміє)

- Як ви гадаєте, чи можна запобігти виникненню цього конфлікту? (Мабуть, ні. Оскільки засоби втілення благородних намірів досить безглузді. Герой, не знаючи справжнього життя, прагне жити ілюзією. Але це неможливо. Тому конфлікт весь час загострюється)

11. Проблемне запитання.

- Подумайте, чому головний герой роману самотній?

12. Коментар учителя.

Герой
Сервантеса –
самотній
гуманіст

Незважаючи на застарілі, на перший погляд, переконання, герой М. Сервантеса випередив свій час. Адже він чесний, благородний, безкорисливий, піклується про людей, бажає їм добра. Однак втілювати шляхетні наміри необхідно іншими методами, яких, на жаль, Дон Кіхот не знає. Та й люди ще не готові їх сприйняти. Їхні душі потрібно відродити, повернути до добра, щоб вони зрозуміли всю глибинну сутність прагнень Дон Кіхота, змогли осягнути їх розумом і серцем. А поки що герой М. Сервантеса – самотній гуманіст.

13. Творча робота.

- Знайдіть риси гуманізму в романі (На матеріалі проаналізованих розділів. Особливо слід звернути увагу на розділи XLII-XLIII)

14. Коментар учителя.

Високе прагнення до добра, бажання пізнати самого себе, стати Людиною в кращому розумінні цього слова – такі ідеї були характерними для гуманістів епохи Відродження, до яких належав і сам М. Сервантес. Його палке слово вражає людей своєю значущістю змушує замислитися над життям, відроджує бажання наблизитися до ідеалу, змінивши власне буття.

Образ, що
викликає
багато
суперечок

Дон Кіхот став образом, який викликає багато суперечок. Він має довгу історію тлумачення та переосмислення. Видатний знавець мистецтва Ренесансу М. Бахтін зауважив, що «...тлумачення були необхідним і органічним розвитком цього образу, продовженням закладеної в ньому неперевершеної суперечності». Вже у XVII ст. образ Дон Кіхота починає самотійне життя у творах інших авторів. Лопе де Вега, Кальдерон, Гонгора створюють свої п'єси, використовуючи цей образ для роздумів над долею сучасної їм Іспанії.,

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Підсумкова бесіда.

- Як ви думаєте, що є поезією, а що – прозою в житті героїв роману? (Поезія – це ідеали головного героя, його благородні прагнення, що мають романтичний відтінок. А проза – це дійсність: сіра й буденна, далека від ідеалу)

- Чи згодні ви з тим, як оцінив роман М. Сервантеса Г. Флобер?

- Поміркуйте, чи можна говорити про актуальність роману М. Сервантеса у XXI ст. Чому?

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Дати письмову відповідь на запитання «Хто такий Дон Кіхот: благородний лицар чи просто божевільний?» Повторити матеріал з теорії

літератури про комічне та його різновиди, пародію. Знайти комічні

УРОК №38

ТЕМА: Як краще жити: розумом чи серцем? (Протиставлення ідеалізму Дон кіхота тверезій розсудливості Санчо Панси)

Мета: поглиблювати розуміння ключових образів роману, розвивати навички порівняльного аналізу персонажів, роботи з текстом; допомогти учням розібратися у морально-філософських проблемах твору, на його прикладі досягнути велич гуманізму. ситуації в тексті (на основі проаналізованих образів). Підготувати власні малюнки (за бажанням)

Обладнання: тексти роману М. Сервантеса у перекладі М. Лукаша; ілюстрації С. Бродського до твору; ілюстрації учнів до образів Дон Кіхота та Санчо Панси.

ХІД УРОКУ

Дон Кіхот найпростіший душею і одна з найбільших серцем людина.

*Ф. Достоевський,
російський письменник ХІХ ст.*

Санчо Панса занадто тверезий, він людина не серця, а вигоди.

Ф. Кривін, російський поет ХХ ст.

I. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Вступне слово вчителя.

Романтизм і практицизм на сторінках роману Сервантеса

Що важливіше: розум чи серце? Ця проблема давня, її людство розв'язує протягом багатьох століть. Романтизм і практицизм зіткнулися й на сторінках роману М. Сервантеса. Чому головні герої такі різні? Як вони могли пройти пліч-о-пліч через усі випробування? На ці та багато інших питань ми й повинні відповісти сьогодні.

II. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ ТА ЕПІГРАФА УРОКУ

Робота з епіграфом.

- Які найголовніші риси вдачі Дон Кіхота відзначає російський письменник Ф. Достоевський? (Душевна простота і сердечність)

- Яким бачить Санчо Пансу російський поет Ф. Кривін? (Людиною вигоди)

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Постановка проблемного завдання.

Порівняння Дон Кіхота і Санчо Панса

- Проаналізуйте образи Дон Кіхота і Санчо Панси. Використайте дібрані цитати.

- З'ясуйте, чи є герої антиподами.

2. Робота з текстом. Бесіда з учнями.

(Розділи VII-IX, частина I)

- Для чого Дон Кіхот умовляє Санчо Пансу їхати з ним? (Як справжньому лицареві йому був потрібен зброєносець)

- Зачитайте портретний опис героя.

- Чим займався Санчо Панса? (Він був звичайним селянином-землеробом)

- Що приваблювало Санчо Пансу в цій подорожі? (Дон Кіхот дав йому багато обіцянок, серед яких найбільша – губернаторство на одному із завойованих островів)

- Чому зброєносець їхав на віслиюкові? (Він пояснив лицареві, що не може ходити пішки, коня Санчо не мав, тому й осідлав свого віслиюка)

- Який прийом використовує автор, змальовуючи образ зброєносця, і з якою метою? (Прийом комічного, який підсилює комізм подвигів безумного лицаря Дон Кіхота)

- Як Санчо Панса сприймав подвиги свого хазяїна? (Санчо Панса бачив світ реальним, не зовсім розумів вчинки Дон Кіхота, намагався навіть зупинити його. Однак завжди допомагав своєму хазяїнові)

- Подумайте, чи можна назвати Санчо Пансу лицарем? (Ні, він раніше навіть нічого не чув про лицарів. Для нього не існує ні лицарських законів, ні лицарського морального кодексу)

3. Аналіз тексту.

Зміст та сутність розмов Дон Кіхота і Санчо Панса

(X, XIX, XXI розділи)

- Проаналізуйте зміст і сутність розмов, що вели Дон Кіхот і Санчо Панса. (Дон Кіхот розповідав Санчо про лицарів. Говорили вони й про буденні справи, у яких Санчо Панса виявляв неабиякий природний розум)

- Подумайте, яке значення мали ці бесіди для кожного з них. (Герої отримували величезну насолоду, ненав'язливо вчили одне одного)

- Яку ідею подав зброєносець своєму хазяїнові? (Найнятися служити до імператора, оскільки шукати пригод у безлюдних місцях немає сенсу)

- Як ви вважаєте, чому саме йому це спало на думку? (Санчо Панса – людина, свідомість якої не було задурманена лицарськими романами. До того ж його кмітливість підказувала, що за вірну службу імператор нагородить свого васала, а подвиги прославить поет. Отже, швидше здійсниться його власна мрія стати губернатором)

- Як до цього поставився Дон Кіхот? (Він не хотів «ховатися» в замках, оскільки вважав це ганебним для лицарів, адже головне для них – наражатися на небезпеку)

4. Переказ тексту.

(Розділи XLII-XLIII)

- Перекажіть зміст порад, які давав Дон Кіхот своєму зброєносцеві, коли той став губернатором Баратарії.

5. Дослідницька робота.

Ідеї гуманізму у висловлюваннях Дон Кіхота

- Проаналізуйте, які нові риси вдачі Дон Кіхота розкрилися в бесідах із Санчо Пансою. (Романтик у розповідях про лицарів, він став серйозним і мудрим, коли давав поради Санчо Пансі. В його словах відчутні ідеї гуманізму, віра в перемогу добра й справедливості, мрії про нормальне людське суспільство)

6. Проблемна ситуація.

- Подумайте, чому Санчо Панса назвав Дон Кіхота Лицарем

Сумного Образу? (Бо Дон Кіхот мав засмучений вигляд)

- Чи є в цих словах якийсь сенс? (Мабуть, так. Усе значно глибше.

І справа не тільки в зовнішності героя. Деякі його вчинки дійсно викликали сум)

7. Завдання для учнів.

Головні риси
вдачі Санчо
Панси

- Визначте головні риси вдачі Санчо Панси. (Боягуз, жадібний, меркантильний, слабкий, відсутня сила волі, корисливий, прагне до земних насолод, утіх, багатства, але разом із тим має здоровий глузд, природний розум)

8. Творча робота. Порівняльна характеристика героїв.

- У чому вбачали герої сенс свого існування?

- Якою, на вашу думку, була мета вчинків кожного з героїв?

- Чи однакові їх погляди на походи? (Дон Кіхот захоплювався походами, а Санчо Пансу драгувало те, що їх тільки б'ють, а вони не можуть відповісти тим самим)

- Знайдіть спільні риси в характерах героїв.

9. Складання таблиці «Порівняльна характеристика Дон Кіхота та Санчо Панса».

Дон Кіхот		Санчо Панса
	Відмінне	
Бідний гідальго	<i>Походження</i>	Селянин, хлібороб
«Худий та високий»	<i>Зовнішній вигляд</i>	«Товстий та пузатий»
Лицар	<i>Заняття</i>	Зброєносець
Знищувати зло на землі	<i>Мета життя</i>	Корисливі наміри (стати губернатором)
Хоробрий, сильний, відважний, енергійний, романтик	<i>Риси вдачі</i>	Боягуз, слабкий, відсутня сила волі, практична людина
Безкорисливість (не чекає ніякої плати, прагне слави)	<i>Мета вчинків</i>	Корисливість (ні від чого не відмовляється, може й сам узяти)
	Спільне	
Добрі, людяні; дещо дивакувати; здатні шукати кращої долі		

10. Дослідницька робота.

- На матеріалі проаналізованих розділів прослідкуйте, чи відбулись які-небудь зміни в образах Дон Кіхота та Санчо Панси протягом твору.

11. Коментар учителя.

Пізнання життя
Дон Кіхотом

Дон Кіхот пізнавав життя по-своєму. Його слова почали нагадувати мову філософа, мудреця. Хоча це було тільки тоді, коли він говорив про все, крім лицарства. Санчо Панса протягом твору змінюється на краще. Він перший зрозумів згубність ідеалістичних поглядів свого хазяїна, всіляко прагнув повернути його до дійсності. Та разом із тим у результаті спілкування з Дон Кіхотом Санчо Панса пройнявся гуманістичними прагненнями, мріями, ідеями і намагався втілити їх у життя під час свого губернаторства.

12. Робота з ілюстраціями С. Бродського. Запитання і завдання для учнів.

- Уважно розгляньте роботи художника.

- Які моменти з життя М. Сервантеса та його героя зображені на

них?

- Подумайте, який символічний зміст ілюстрації з зображенням того, як герої вирушають у похід. Чому вони змальовані на фоні ґрат? (Ґрати – це умовності реального життя, далекі від романтики. Сонце далеко, але до нього йдуть дві фігури – Дон Кіхот та Санчо Панса. Сподіваємося, що вони туди дійдуть, бо такою була мрія самого автора)

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Відповідь учнів на друге проблемне запитання уроку.

Герої не є антиподами. Дон Кіхот і Санчо Панса потрібні одне одному, бо кожен із них має те, чого бракує іншому. Вони неподільні, як зовнішній і внутрішній вияв одного цілого.

2. Підсумкова бесіда.

- Чи згодні ви з висловами Ф. Достоєвського та Ф. Кривіна, що є епіграфами до уроку?

- Які, на вашу думку, головні риси вдачі героїв?

- Як ви гадаєте, у чому полягає велич серця Дон Кіхота? (У його високій моральній довершеності, великій духовній силі, безкорисливості, щедрості, доброті, вірності меті)

3. Коментар учителя.

- У вірші українського поета Б. Грінченка, присвяченому образу Дон Кіхота, є такі рядки: «Життя його – низка і горя, і мук, / Та іншого він не бажає». Герой залишається вірним ідеї «знищення зла на землі» й готовий служити їй усе життя, незважаючи на кволість і неміч. Образ Дон Кіхота набуває глибокого філософського змісту.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1) Написати твір-мініатюру «Який шлях у житті обираю я?». Подумати над запитанням: «Якими є дійсність і мрія в романі?».

2) Підготувати повідомлення: «Образ Дон Кіхота у -музиці;

-скульптурі;

-живописі;

-літературі.»

Урок 39

Тема.	Сміхова стихія в романі М. Сервантеса «Дон Кіхот». «Донкіхотство» як соціально-психологічне явище.
Мета:	з'ясувати роль сміху в романі М. Сервантеса; домогтися засвоєння поняття «вічний образ», «донкіхотство»; розвивати у школярів уміння працювати з науковою статтею, вислуховувати товаришів, аргументувати свою точку зору; виховувати толерантність поведінки під час обміну думками.
Обладнання:	текст роману М. Сервантеса «Дон Кіхот» у перекладі М. Лукаша; словник літературознавчих термінів; індивідуальні повідомлення учнів «Образ Дон Кіхота у різних видах мистецтва»

ХІД УРОКУ

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Бесіда на повторення вивченого.

- Дайте визначення комічного.

(*Комічне* (гр. «komikos» - смішний, веселий) – смішне в житті та мистецтві. Для комічного характерним є зображення різних життєвих невідповідностей, відхилень від норми, суспільних недоліків з позиції високого естетичного ідеалу, який художник має в душі та утверджує в мистецтві)

- Які різновиди комічного вам відомі? (Гумор, сатира, іронія, сарказм)

- Пригадайте, що таке пародія.

(*Пародія* – один із жанрів художньої літератури, власне сатиричний чи гумористичний твір, в якому імітується творча манера письменника задля осміяння її як невідповідної новим мистецьким запитам)

- З якою метою комічне використовується у творах художньої літератури?

(Письменники використовують цей прийом із метою висміювання деяких вад у житті людей або суспільства в цілому чи показу смішного в житті)

II. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ ТА ЕПІГРАФА УРОКУ

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Творче завдання.

- Перекажіть комічні сцени, які є в проаналізованих розділах роману.

- Прослідкуйте, де більше комічних сцен: на початку чи наприкінці роману. Як ви гадаєте, з чим це пов'язано?

2. Коментар учителя.

Комічні сцени в романі

Комічних сцен більше на початку роману. А потім посилюється серйозність оповіді. Дон Кіхот поступово втрачає риси божевільного й стає мудрою людиною (звичайно, коли він говорить про життя, а не про лицарство). Такий прийом набуває символічного значення: саме життя розбиває ілюзії героя, доводить їх недосконалість.

3. Запитання до учнів.

- Який різновид комічного використовує М. Сервантес у своєму романі? (Сатиру)

4. Дослідницька робота.

- Спробуйте знайти елементи пародії у творі М. Сервантеса, використовуючи матеріал проаналізованих розділів.

5. Коментар учителя.

У романі імітується творча манера авторів лицарських романів, у центрі яких обов'язково має бути лицар, що здійснює подвиги в ім'я власної слави та дами серця. Це особливо помітно на початку твору (збирання в похід, пошуки зброєносця, обладунків, дами серця тощо). Але обравши цю канву, М. Сервантес поставив перед собою іншу мету: написати не лицарський роман, а пародію на нього. Саме тому його головний герой такий старий та немічний, він збожеволів від читання лицарських романів, його подвиги безглузді й непотрібні. Щоб уберегти

Подах

реального життя у творі М. Сервантеса

героя (а можливо, й інших людей!), замурують двері, що ведуть до бібліотеки, багатої на лицарські романи. Але цю дію можна зрозуміти й інакше: подібні твори віджили своє, а в нову епоху – Відродження – на сцену мають вийти інші герої. Тому в роман сміливо вривається подих реального життя з його проблемами, звучать гуманістичні мотиви.

6. Проблемне запитання.

- Як ви гадаєте, чому героєм твору став не багатий аристократ, а збіднілий гідальго? (Тому що М. Сервантес засуджує спосіб життя аристократичної верхівки, шукає здоровий глузд в середовищі дрібного дворянства та селян, вважаючи їх ядром нації. Ось чому природним розумом наділений Санчо Панса, а мудрі, філософські поради автор вкладає не в уста багатія, а Дон Кіхота)

7. Бесіда за прочитаним.

- Які благородні риси характеру Дон Кіхота викликають симпатію критиків та читачів?

- Як ви вважаєте, зображення «прози» чи «поезії життя» робить роман безсмертним? («Поезія життя» робить твір безсмертним, адже вона не просто урізноманітнює буденність, а не дає дрібним проблемам панувати над людською душею)

Секрети безсмертності роману

- Подумайте, у чому полягає «новіший покрій» роману М. Сервантеса. (поглиблення психологізму в зображенні головного героя, наділення його різними рисами (смішними й благородними), зображення реалій життя (буття аристократів і збіднілих дворян, заняття селян, приклади людської доброти й жорстокості, перебування в полоні ілюзій та вірність мрії))

8. Робота зі словником літературознавчих термінів.

Вічні образи – це такі образи, які за глибиною художнього узагальнення виходять за межі конкретних творів та зображеної в них історичної доби, містять невичерпні можливості філософського осмислення буття.

9. Запитання до учнів.

Втілення в образі Дон Кіхота рис людини доби Відродження

- Як ви вважаєте, що дало підстави віднести образ Дон Кіхота до «вічних»? (В образі Дон Кіхота М. Сервантес відобразив риси людини доби Відродження. Але водночас образ містить глибокі філософські узагальнення. Такі риси характеру Дон Кіхота, як служіння правді, добру, готовність до самопожертви заради високих ідеалів, шляхетність, завжди мали вияв у будь-які часи у різних народів. Усе це й дає можливість вважати образ Дон Кіхота «вічним»),

10. Презентація учнівських повідомлень «Образ Дон Кіхота у різних видах мистецтва».

11. Бесіда з учнями з елементами дискусії.

- Схарактеризуйте образ автора. Яким ви його бачите?

- У романі 660 героїв. Поміркуйте, яким персонажам симпатизує автор. Чи згодні ви з цим?

12. Коментар учителя.

Зі сторінок роману видно, що автор – людина з великим життєвим досвідом, гуманіст за переконаннями, любить людину й прагне донести до читачів свої ідеали. Для цього він обрав образ дивного, але порядного збіднілого гідальго на ім'я Дон Кіхот. Однак цей персонаж не є дзеркальним відбиттям постаті автора. Дон Кіхот, як і його творець, здатний сприймати реалії життя, він розумів, що у світі панують тверезий

розрахунок, жадоба збагачення, брехня, лицемірство. Автор знає, що зло не можна знищити розмахуванням меча. Світлі, гуманні ідеали потрібні, але їх треба усвідомлювати й боротися за них слід іншими способами.

13. Проблемна ситуація.

- У XIX ст. набуло поширення поняття «донкіхотство». Як ви його розумієте?

- Як на вашу думку, чи можливе воно у XXI ст.?

14. Слово вчителя.

Критики XIX ст. вважали, що поняття «донкіхотство» означало замріяну людину, смішну й незугарну у своїй неспроможності розібратися в реальній ситуації та безсилу виправити її.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Творче завдання.

«Кожна людина є трохи Дон Кіхотом»

- Доведіть або спростуйте думку російського критика В. Белінського: «Кожна людина є трохи Дон Кіхотом». (Так, адже високе й духовне повинно бути в кожній людині)

2. Підсумкове слово вчителя.

Минають століття, змінюються покоління, а роман славетного іспанця продовжує жити.

У 1605 році, коли книгу перевидавали у Валенсії, на титульному аркуші з'явилася маленька фігурка вершника, що мчить уперед. Його старий меч готовий до вічної боротьби зі злом. Образ Дон Кіхота живий, і кожне нове покоління намагається зрозуміти його, знайти щось цікаве для себе.

**Хто каже, що вмер Дон Кіхот?
Цьому ви, будь ласка, не вірте!
Бо він не підвладний ні часу, ні смерті –
В новий вирушає похід.**

(Ю. Друніна)

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготуватися до контрольної роботи; узагальнити прочитане та вивчене.

Гоголь О.Г.,
вчитель зарубіжної літератури
Великопобіянської ЗОШ І-Шст.

Урок 40

Тема: Луїс де Гонгора-і-Арготе – іспанський поет доби бароко.«Галерник». Символіка твору. Образ ліричного героя.

Мета: подати відомості про бароко як культурно-історичну добу; визначити особливості та провідні мотиви поезії бароко; познайомити учнів із життям і творчістю Луїса де Гонгори; допомогти учням осмислити зміст поезії «Галерник»; розвивати навички аналізу та символіки твору, виразного читання; сприяти вихованню естетичних смаків.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: Мультимедійна презентація «Бароко. Особливості доби», портрет Луїса де Гонгори, текст вірша «Галерник».

Епіграф: *Культура бароко не обіцяла людям
легкого і ясного життя на землі.*

*Вона не спокушала їх полегшеними відповідями
на вічне питання, але вчила бути совісними,
мудрими, свідомими своєї належності до вічності...*

А. Макаров

Хід уроку:

I. Організація роботи на уроці

II. Мотивація навчальної діяльності

Учитель: Мистецтво бароко отримало найбільше розповсюдження в Італії. Під словом «бароко» («чудернацький»)розумілося щось примхливе, часом до потворності. Назву було дано як глузування естетів XVIII ст. над мистецтвом XVI та XVII ст. Її успадкувала й художня критика XIX ст., яка називала цей напрям в архітектурі і декорі занепадом краси та гарного смаку. Із часом термін «бароко» втратив негативний підтекст і став використовуватися для позначення художнього напрямку з притаманними йому декоративною пишнотою, динамічними і складними формами, мальовничістю. Сьогодні на уроці ви дізнаєтеся про дивну долю бароко.

III. Оголошення теми й очікуваних результатів уроку

(Записи в зошити)

IV. Формування нових знань, умінь і навичок

1. Музична пауза

(Звучить музика Г.Ф. Генделя)

— Який настрій передає ця музика?

— Що ви уявили, слухаючи її?

Вчитель: Для музичного бароко характерними є сильні образи, прагнення відобразити внутрішній світ людини, драматизм її почуттів.

2. Словникова робота

Вчитель: Термін «бароко» пов'язують із італійським словом *barocco* – «дивний, химерний», а також із португальським *perolla de barocca* - «перлина неправильної форми». Цим словом позначають стиль у мистецтві XVII ст., художній напрям цієї доби і саму епоху.

(Запис в словники)

3. Виступ учня–літературознавця

Бароко – це універсальна цілісна естетична система, яка увібрала в себе філософські й морально-етичні уявлення про навколишній світ і місце людської особистості в ньому. Поширеними мотивами поезії бароко стали різноманітні природні катаклізми (бурі, повені, землетруси) та соціальні потрясіння (війни, повстання, народні заворушення), трагічні суперечності в душі людини як відображення суперечностей між небесним та земним, раціональним та ірраціональним, пристрастю та моральним обов'язком, мотиви відчаю, зневіри та приреченості. У творах бароко найчастіше домінує похмурий, песимістичний пафос. Художні прийоми бароко – надмірна метафоричність, вишуканість, ускладненість мови, різноманітні стилістичні експерименти з формою художнього твору, елементи фантастики, використання різноманітних емблем, алегорій та символів, через які митці намагались осмислити потаємний сенс буденних речей (наприклад, людське життя асоціювалося зі «скаженим звіром», що переслідує власну тінь, або з трояндою, яка швидко втрачає свої пелюстки, залишаючи натомість сухе стебло і гострі шипи, та ін.). У основу сюжету барочного твору, як правило, покладено історію духовного випробування людини.

4. Виступ учня –біографа Луїса де Гонгори

Дон Луїс де Гонгора-і-Арготе народився та більшу частину життя прожив у Кордові. Його батько Франциско де Арготе, радник і суддя у справах конфіскації майна, матір – Леонора де Гоногора, походили із старовинних шляхетських родин. Початкову освіту поет здобув в будинку свого батька в Андалусії.

У 1568 році народився молодший брат Гонгори – Хуан. У сім'ї було вирішено, що Хуан успадкує родинне майно, а Луїс церковну ренту свого дядька – за материнською лінією Франциска де Гоногори, який на той час став першою духовною особою в Кордовському Соборі. Склавши заповіт, дядько Дон Франциско залишає велику частину свого майна знову ж таки своєму племінникові Хуану, відсовуючи Луїса на другий план. Крім того, за розпорядженням заступника, обидва племінники були зобов'язані носити на першому місці материнське прізвище, а не прізвище батька, як це було прийнято.

Здобувати освіту Гонгора вирушає в Саламнський університет, і, будучи студентом, в 1580 року публікує свою першу поему. Часто проводить час в товаристві акторів або за вигадуванням легковажних віршів, і його коло спілкування обмежується лише людьми із знатних і заможних сімей.

Закінчивши університет, Гонгора приймає сан диякона. Проте його переходи не досягають навіть двох дукатів на рік. Не поліпшив його положення і приїзд в церковну общину єпископа Пачеко, який, зібравши всіх її членів на допит, звинуватив Гонгору в тому, що він не регулярно присутній в хорі, розмовляє під час служби, відвідує кориди, спілкується з акторами і пише легковажні вірші. За це на нього накладають штраф у розмірі чотирьох дукатів, що більш, ніж в два рази перевищує його річний прибуток.

Але, незважаючи на невдачі та бідність, Гонгора живе активним суспільним життям, багато подорожує Іспанією, невпинно добивається якого-небудь прибуткового призначення. А в грудні 1617 року він отримує звання капелана (духівника) його величності при дворі Філіппа III, місце почесне, але і тут його платня ледве перевищує 820 реалів на місяць, так що фінансова скрута не покидає його, змушує розпродавати майно, щоб віддавати борги.

В кінці життя Луїс де Гонгора опиняється в жахливому становищі, він практично не має можливості виїжджати з будинку. У 1626 році у нього трапляється інсульт, він практично втрачає розум. Королева посилає до нього своїх лікарів, але 23 травня 1627 року у Кордові Гонгора вмирає в убогості.

5. Вчитель:

Сьогодні на уроці ми вперше спробуємо осягнути барокову лірику. Ми маємо пам'ятати, що поезія барокко відзначається підкресленою метафоричністю та символічністю. Її не варто сприймати розумом, бо вона розрахована не на логічне сприйняття, а передовсім на роботу уяви.

Вчитель: Як і поезія Відродження, творчість Гонгори розвивалась у двох планах. Він використовував два стилі – один зрозумілий і простий, другий – складний і заплутаний, розрахований на вузьке читацьке коло. Було б помилкою вважати, що у перший період Гонгора-і-Арготе використовував «зрозумілий» стиль, а в другий – «темний». Обидва стилі існували паралельно і навіть взаємодіяли, оскільки вони – елементи єдиної поетичної системи Гонгори.

Звертаючись до народнопоетичних жанрів, Гонгора-і-Арготе віддавав перевагу романсам і летрильям. У творах «ясного» стилю поет спирається на певний, чіткий сюжет, простий і завершений мотив. Вибравши з народної поезії такий напрям, він створює свій варіант, досить відмінний від народного. Традиційні жанри народної поезії поет прикрашає різноманітними і складними художніми тропами – метафорами, антитезами, гіперболами. Загалом це створювало особливий стиль, позначений свідомою поетичною майстерністю, народний мотив поєднувався та контрастував з вишуканими мистецькими прийомами.

В автора є насмішкуваті та сатиричні летрильї, які тонко та граційно відтворюють почуття. Не меншим розмаїттям вирізняються і романси поета, в яких виразилося

характерне для бароко протиставлення мистецтва природі, переконання в тому, що лише витончена майстерність може створити прекрасне. У художньо-тематичному аспекті ці романи досить строкаті: ліричні, прикордонні (присвячені боротьбі з маврами та перемогою над ними), мавританські. Крім серйозних, героїчних, він створив і бурлеско-сатиричні романи.

Головна перевага сонетів Луїса де Гонгори – раціоналістична побудова, логічний розвиток думки. У нього є сонети, в яких оспівується та прославляється, а є – сатиричні. У сонетах першої групи Гонгора-і-Арготе прославляє живих і створює епітафії померлим, змальовує чудові іспанські міста та річки, описує пам'ятки архітектури тощо. У сонеті «До троянди» поет розмірковує над ефемерністю краси:

*Родилась вчора ти – і завтра вмерти маєш.
Хто ж дав тобі життя на цю коротку мить?
Красою сяєш ти, щоб так недовго жити,
Щоб одійти в ніщо – так свіжістю палаєш!
Даремно ти себе надією втішаєш –
Ти маєш одцвісти, як одцвітають всі,
Приреченість лежить в самій твоїй красі,
Бо передчасно ти зів'янеш і сконаєш.*

(Пер. Л. Первомайського)

Сонети Гонгори, присвячені коханням й уславленню жіночої краси, також зазвичай побудовані на контрасті. Це контраст між життям і смертю, красою та неминучістю її знищення.

6. Учень–біограф

Справжнім покликанням іспанського поета Луїса де Гонгора-і-Арготе була поезія. Однак за життя поета його твори не друкувались, оскільки він належав до церкви. Вони були відомі у списках лише обраному колу сучасників. Уперше поезії Гонгори було опубліковано після смерті митця у збірці «Поетичні твори іспанського Гомера» (1627 р.) і в зібранні його поезій, яке вийшло сім років потому.

Гонгора поклав початок новому стилю барокової лірики – «окультизму» (або «культуранізму»). Цей стиль називають ще «темним стилем». Письменник вважав, що поезія призначена для культурних людей, які повинні не бездумно сприймати вірші, а шукати в них прихований смисл. Процес «розгадування», «розкодування» лірики, на думку митця, спонукає до власних роздумів і дарує естетичну насолоду.

7. Учні – літературознавці

Учень 1:

Характерною особливістю творчості Гонгори є взаємодія реального та ідеального. Письменник не сприймає буденну дійсність, її дисгармонійність та невлаштованість життя людини. Краса для нього – своєрідний засіб втечі від реальності. Але й ідеальне постає у його творах лише неосяжною мрією. У творчості Гонгори переважають мотиви суму, марності життя, самотності й приреченості людини, неможливості досягти бажаної гармонії. Але митець протиставляє трагічній долі красу людських стосунків, природи, мистецтва. Складна мова поезій іспанського письменника якнайкраще відображає драматизм внутрішнього світу особистості в епоху бароко і суперечність тогочасної діяльності.

8. Вчитель читає вірш «Галерник»

Галерник

На галері, на турецькій
І до лави там прикутий,
Руки на весло поклавши,
Очі вступивши додолу,
Він, драгутівський невільник,
Біля узбереж Марбельї

Нарікав під звук суворий
Ланцюга й весла своїх:

«О святе іспанське море,
Славний береже і чистий,
Коне, де незмірна безліч
Сталася нещасть наморських!
Ти ж бо є те саме море,
Що приборями цілує
Краю батьківського мури,
Короновані і горді.
Про дружину принеси ти
Вістку і скажи, чи щирі
Плач її і всі зітхання,
Що мені і тут лунають.
Бо якщо полон мій справді
Ще оплакує, як легко
Ти могло б південні води
Перлами перевершити!
Дай же, о криваве море,
Відповідь; тобі не тяжко
Це вчинити, якщо правда,
Що і води мають мову.
Але ти німуй, о море,
Якщо смерть її забрала;
Хоч цього не сміє статись,
Бо живу я поза нею,
Бо прожив я десять років
Без свободи і без неї
В вічній каторзі при веслах
Не вбиває сум нікого».

Враз потужно розгорнулось
Шестеро вітрил галерних,
І звелів йому наглядач
Всю свою ужити силу.

Вчитель: Вірш «Галерник» Луїса де Гонгори яскраво відображає світовідчуття людини бароко. Реалістичне зображення полоненого галерника набуває символічного змісту. Людина, скута в житті міцними ланцюгами, приречена долею на постійні блукання в безмежному Всесвіті. Вона залежить від вищих сил і змушена бути іграшкою в руках Невідомого.

Автор у своєму вірші відтворив драматизм життя особистості. Його твір пронизаний глибоким болем за людину, яка нічого не може змінити у своєму існуванні. Але разом з тим, письменник, зі слів Ф. Гарсія Лорки, показав свого героя « з найпривабливішого людського боку – він Людина, хоча й залежна від обставин». У зображенні митця галерник не втратив пам'яті, здатності кохати, почуття власної гідності та надії. Це справді піднесений образ, величний у своїй

трагічності та гордій нескореності.

Головним засобом розкриття образу головного героя є пристрасний монолог, обрамленням до якого є зображення жорстоких порядків на галері. Галера – своєрідна модель суспільства, де люди приречені на страждання. Море («святе», «чисте», «криваве») – втілення розбурханого й суперечливого світу, в якому людям так легко загубитися й

загинути. Проте в центрі художньої структури вірша стоїть людина – підневільна, але вільна у своїй уяві, пам'яті, духовній стійкості. Поет майстерно використовує інверсії, переноси, синтаксичні паралелізми, звертання, що надають оповіді особливої схвильованості та емоційності.

V. Підбиття підсумків уроку

1. Складання сенканів на тему: «Бароко», «Галерник», «Луїс де Гонгора».
2. Ланцюжок запитань (*кожен учень складає запитання з теми. Той, хто відповідає на нього правильно, ставить своє запитання і т.д.*)

VI. Проблемне завдання

Попрацюйте в парах, порадьтеся, дайте відповідь на запитання: **які враження справила на вас поезія бароко?**

VII. Домашнє завдання

1. Повторити художні особливості доби бароко.
2. Завдання «біографу»: підготувати повідомлення про Джона Донна.
3. Завдання «літературознавцю»: «Особливості поезії Джона Донна».
4. Виразно читати та аналізувати вірш «Галерник».

Карабчієва Л.М.,
вчитель зарубіжної літератури

Урок 41

Тема: Джон Донн «Священні сонети». Сонет 19 «Щоб мучить мене...». Напруга почуттів ліричного героя. Символіка твору.

Мета: познайомити учнів із життєвим та творчим шляхом англійського поета доби бароко Джона Донна, відображенням різних проявів людської натури, складністю духовного буття особистості у вірші «Щоб мучить мене...», розвивати навички аналізу та символіки твору.

Обладнання: портрет Дж. Донна, мультимедійна презентація «Бароко. Особливості доби», текст вірша «Щоб мучить мене...».

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Епіграф: *Я – світ маленький, створений з земних інгредієнтів й ангельських чеснот...*

Джон Донн

Хід уроку:

I. Організація роботи на уроці

II. Мотивація навчальної діяльності

Учитель: Яскравим представником англійської барокової лірики є Джон Донн. Його творчість спрямована до релігійності і містики, виражає в Англії мотиви барокового мистецтва, яке на той час поширювалось в Західній Європі. В цей період містичні релігійні настрої переплітаються в поезії «метафізиків» з еротикою і монархізмом, відтворюючи політичний зріст симпатій англійської феодальної злості до католицизму. Джон Донн – визначний лідер «метафізичної школи» в англійській поезії першої половини XVII ст. доктор богослов'я, автор понад 160 проповідей, що забезпечили йому славу відомого майстра не лише поезії, а й англійської прози. Поезії Донна притаманні свіжа метафоричність, оригінальний паралелізм, палка чуттєвість в поєднанні з трагічними мотивами.

III. Оголошення теми та очікуваних результатів уроку

(Запис в зошити)

IV. Сприйняття та засвоєння нового матеріалу

1. Підсилена лекція

Учитель: Мета лекції – ознайомлення з життєвим та творчим шляхом англійського поета доби бароко Джона Донна, його творами. Попрацюйте в парах, порадьтеся і заповніть першу частину таблиці, другу допрацюйте під час лекції.

Що я знаю про добу бароко, її представників?	Що я дізнався про Джона Донна?

Джон Донн народився 21 січня або між 24 січня і 19 червня 1572 року в Лондоні в католицькій сім'ї. Його батько, Джон Донн був торговцем, а мати – Елізабет Хейвуд була дочкою драматурга Джона Хейвуда і внучатою племінницею Томаса Мора. Члени сім'ї через належність до католицької церкви неодноразово переслідувались з боку влади. Коли хлопчику було 3 роки, помер його батько, а через декілька місяців мати вийшла заміж за багатого вдівця Джона Сіленджерса. Донна виховували в дусі католицизму. Навчався він в Оксфордському та Кембріджському університетах, але ні там, ні там диплома не одержав: діяли обмеження щодо католиків. Продовжив навчання в школі Лінкольз Інн. Після закінчення навчання здійснив подорож в Європу, на Азовські острови, деякий час жив в Італії та Іспанії.

Після повернення до Англії працював секретарем в дуже впливового придворного, хранителя королівської печатки, сера Томаса Еджертона. В 1601 він таємно одружився з племінницею свого патрона Анною Мор. Джон заробляв на життя адвокатурою, був помічником єпископа Мортонна. Двічі в 1601 та 1614 р.

Джон Донн був депутатом парламенту, його покровителем був король Яків I.

В січні 1615 р. одержав сан диякона, потім – священника, регулярно виступав з проповідями в трьох церквах свого приходу. В 1618 р. став доктором богослов'я в Кембріджському університеті, працював з дипломатичною місією в Німеччині (1619 р.), повернувся в Англію в 1620 р. З листопада 1621 р. Був настоятелем Собору Святого Павла в Лондоні. Мав репутацію прекрасного оратора. Донн помер 31 березня 1631 р. Безпосередньо перед смертю наказав написати свій портрет в савані. Скульптурний варіант цього портрета встановлено над могилою Дж. Донна в Соборі Святого Павла. Перша книга творів автора з'явилась вже після його смерті в 1633 році.

2. Виступ з індивідуальним завданням учня-літературознавця.

Однією з вершин творчості Джона Донна вважають цикл сонетів *La Corona* (біля 1607 – 1609 р.) і «Священні сонети». «Священні сонети» або «Доброчесні сонети» – це 19 сонетів, 16 з яких написані в 1609 – 1611 рр., останні 3 – після 1617 р. **Тема цього циклу** – усвідомлення людиною невідворотності смерті, подолання страху смерті і набуття нею безсмертя.

(Запис в зошити)

Віршовані твори створені в новаторській для поезії того часу формі **драматичного монологу**.

3. Виступ учня-біографа

Внутрішній розлад героя – головний мотив творів Донна. Поета приваблюють складні почуття протиріч, боротьба емоцій, напруженість, а тому антитеза – головний композиційний прийом. Характерною для поезії Донна є музичність, скритість метафор і порівнянь – все це нагадує манеру багатьох поетів Італії та Іспанії.

Дж. Донн як поет дуже складний, а часом і трохи загадковий. Його вірші абсолютно не вміщуються в рамки готових визначень і немов навмисне дратують читача своєю багатозначністю, несподіваними контрастами і поворотами думок, поєднанням тверезо-аналітичних ідей із сплесками пристрастей, постійними пошуками і постійною незадоволеністю. Це поет, який поєднував у своїх віршах не поєдане, наприклад, техніку, математику, астрономію із духовним. Це поет-урбаніст, який у своїх віршах використовував повсякденну лексику, писав про життя людей у містах. В поезії він

передає складний внутрішній світ людини (у цьому схожість його із Шекспіром). Визначним його надбанням є використання парадоксального у своїх віршах, саме тому його відносять до поетів-метафізиків.

В архіві Джона Донна збереглася велика кількість рукописів. В основному це проза – трактати, есе, проповіді, хоча в історію англійської культури він увійшов як основоположник філософської любовної лірики.

4. Читання вчителем поезії «Щоб мучить мене...»

Сонет 19

Щоб мучить мене, крайнощі у всім
Зійшлися; я – клубок із протиріч,
В душі моїй зустрілись день і ніч,
Веселий щойно - враз стаю сумним,
Впадаю в гріх й розкаююсь у нім,
Любов кляню й хвалу їй шлю навстріч,
Вогонь я й лід, жену й тікаю пріч,
Німи в мольбі, великий у малім.
Я зневажав ще вчора небеса –
Молюсь сьогодні й Богові лещу,
А завтра вже від страху затремчу –
Й набожність потім знов моя згаса.
Коли тремтів від страху я – ті дні
Спасіння, може, принесуть мені.

5. Вчитель:

Донн – це бароковий поет, у його поезії поєднано містику і сакральне, він звертався до янголів, Бога, Богоматері, оскільки світ доби Донна – це світ, у якому сакральне і містичне поєднання в один ланцюг.

а) Бесіда з учнями:

- Які думки, почуття викликав у вас вірш?
- Наведіть приклади протиставлення (день – ніч, веселий – сумний, вогонь – лід, великий – малий).
- Як називається такий прийом?

б) Запис в словники літературознавчих понять.

- **Антитеза** (від грец. antithesis – суперечність) – протиставлення явищ, понять, почуттів, думок, характерів. Для створення антитези письменники використовують антоніми.

в) Вчитель: давайте зараз прослухаємо ще один вірш Джона Донна «Доброго ранку» і порівнюємо його з сонетом 19.

г) Випереджувальне завдання: виразне читання учнем поезії «Доброго ранку».

д) Учень–літературознавець: Поезія «Доброго ранку» належить до любовної лірики. Поет розповідає про те, як закохані, прокинувшись удосвіта, усвідомлюють силу почуття, яке створює для них особливий світ, що протистоїть цілому Всесвіту. Вірш пройнятий оптимістичним життєрадісним пафосом. Кохання – це єднання двох сердець, шлях сердець, шлях у безкінечність і безсмертя.

Характерний для барокової літератури прийом контрасту виявляється у протиставленні світу, де «живе кохання», навколишній дійсності. Поет у творі стверджує думку про велич і життєдайну силу кохання.

е) Самостійна робота. Читання учнями поезій.

V. Застосування знань, умінь та навичок

(Робота над II частиною таблиці)

VI. Підбиття підсумків уроку

- а) **Цитатна доріжка.** Завдання: навести цитати з твору, що підтверджують різні прояви людської натури, складність духовного життя особистості.

- б) «Кола Венна». **Завдання:** визначити спільне і відмінне у поезіях «Щоб мучить мене...» та «Доброго ранку».
- в) Оцінювання навчальних досягнень.

VII. Домашнє завдання

1. Закріпити знання про життя і творчість Дж. Донна.
2. Навчитись виразно читати сонет 19 «Щоб мучить мене...»

Бачинська Н.А.,
вчитель зарубіжної літератури
Малокужелівської ЗОШ І -

УРОК 42

ТЕМА: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ КОМЕДІЇ «МІЩАНИН-ШЛЯХТИЧ». ТЕМАТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ТВОРУ

Мета: ознайомити учнів з історією створення комедії «Міщанин-шляхтич», повторити особливості класицизму як літературного напрямку; познайомити учнів із сюжетною основою, інтригою комедії Мольєра «Міщанин-шляхтич», тематикою та проблематикою твору; поглибити знання з теорії літератури; продовжувати формувати навички аналізу драматичного твору; розвивати навички критичного мислення; виховувати інтерес до вивчення літератури, відповідальність за власні вчинки.

Обладнання: портрет Ж. Б. Мольєра, твір Мольєра «Міщанин-шляхтич», картки для групової роботи, жеребки для поділу.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування на їх основі вмінь та навичок.

Ми наносимо порокам тяжкий удар,
виставляючи їх на загальне посміховисько.
Найкраще, що я можу зробити,— це, висміюючи,
викривати пороки мого століття.
Ж. Б. Мольєр

ХІД УРОКУ

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

Бесіда за домашнім завданням

Що називається комедією? (*Комедія — драматичний жанр, у якому конфлікт, дія, характери, ситуації постають у смішних, комічних формах. Комедія висміює суспільні явища, людські вади.*)

Комедія в ієрархії жанрів класицизму — це високий чи низький жанр? (*Низький*)

Що ви знаєте про комедію масок, або комедію дель арте? (*Imal. commedia dell'arte — професійна комедія — різновид італійського імпровізованого народного театру епохи*

Відродження, що успадкував традиції римської доби. Персонажі комедії масок були втіленнями комічного гротеску, буфонади, яскравого видовища карнавального типу. Як театральний жанр комедія масок вплинула на творчість Мольєра.)

Чим комедія ситуацій відрізняється від комедії характерів? (У першій перевага віддається подіям, хитромудрій інтризі. У другій висміюються характери. У деяких комедіях поєднуються обидва компоненти.)

Які комедії Мольєра найбільш відомі?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. На відміну від трагедії, де зображувалися королі, полководці, герої, комедія змальовувала звичайне повсякденне життя. Вона показувала дрібних дворян, бюргерів, прислугу. Саме в їхньому середовищі Мольєр знаходив кумедні риси в поведінці, характерах, способі життя і життєвих прагненнях. Завдяки правлінню Людовіка XIV престиж дворянства піднявся дуже високо. Нерідко заможні купці купували собі дворянські титули. Титул дворянина для рядового бюргера був символом величчя та витонченості. Мольєр же намагався показати, що нічого високого у дворянстві немає: дворяни можуть бути обмеженими, неправдивими, грубими і примхливими. Так само він висміював жадобу до наживи, прагнення бюргерів будь-що потрапити у вищий світ. Зверніть, будь ласка, увагу на епіграф сьогоднішнього уроку. Слова самого драматурга будуть своєрідним ключем для розуміння п'єси «Міщанин-шляхтич», яка вже понад 300 років не сходить зі світової сцени. Саме з цією п'єсою ми сьгодні знайомитимемося. (Учні записують тему та епіграф уроку.)

III. РОБОТА НАД ТЕМОЮ УРОКУ

Розповідь учителя.

1. Історія створення комедії 69 році король Людовік XIV приймав у своїй резиденції у Версалі турецьких послів на чолі з Солиманом-агою. Турків змусили довго чекати, а потім

Мал. 1 «Міщанин-шляхтич» у Версалі.

Гравюра Антуана Лепорта. – середина XVII століття

запросили їх до галереї Нового Палацу, прибраної надзвичайно розкішно. Король сидів на троні, а його вбрання прикрашали діаманти на чотирнадцять мільйонів ліврів. Однак Солиман-ага та його почет не виказали очікуваного захоплення. Турецькі послы зробили вигляд, начебто в Туреччині всі носять костюми з діамантами. Поведінка гостей не

Мал. 2. Обкладинка першого видання комедії "Міщанин-шляхтич". 1670 рік

сюжеті перетворилися лише на зовнішню прикрасу сатиричної за змістом комедії.

Спираючись на закони класицизму, що панували на той час у літературі, драматург створює комедію характеру, виписуючи її на фоні комедії звичаїв. Носії звичаїв — це всі

Мал. 4. Жан Батіст Мольєр

сподобалася королю, і він наказав придворному драматургу Мольєру і композитору Люллі написати п'єсу, в якій би висміювалися турки. Так був створений «Міщанин-шляхтич».

Прем'єра п'єси відбулася 14 жовтня 1670 року в Шамборі. Після вистави комедію критикували з усіх боків, бо зрозуміли, що у творі висміювалися не стільки турки, скільки представники аристократії та буржуа, які хотіли здобути дворянські титули. Адже п'єса являла собою пародію на мораль і спосіб життя вищих кіл суспільства. Найбільше обурення у великосвітської публіки викликав образ Клеонта, котрий не тільки не приховував свого низького походження, а навпаки, підкреслював його, проголошуючи, що титули і звання не мають жодного значення, бо головне для людини — це її розум та високі моральні якості.

2. Тематика комедії «Міщанин-шляхтич»

«Міщанин-шляхтич» — яскравий зразок «високої комедії». Незважаючи на те що п'єса була написана в жанрі «комедії балету» (за вказівкою короля до неї було включено турецькі танці), Мольєр зумів зробити так, що танцювальні сцени у

персонажі п'єси, за винятком головної дійової особи Журдена. Адже лише через дії та розмови персонажів можна дізнатися про традиції та звички суспільства. За смішними подіями комедії приховані серйозні висновки, а комічні образи стають сатиричними.

У «Міщанині-шляхтичі» основною темою комедії Мольєр обрав спробу буржуа на ім'я Журден будь-що стати знатним дворянином.

Зауважимо, що до цього головний герой Журден має все, чого може бажати людина: сім'ю, гроші, здоров'я. Однак у його свідомості глибоко закріпилася думка про перевагу дворянства над усіма іншими

станами в державі. Тож на момент дії у п'єсі мрія бути одним із представників «вищого світу» стає для Журдена сенсом його життя. Припинивши займатися справами, Журден наймає собі вчителів, які, кепкуючи з нього поза очі, навчають Журдена за величезні гроші всього, що треба знати у дворянському середовищі. У сценах навчання дворянських «наук» прагнення наслідувати аристократів драматург висміює з особливою силою. Мольєр показує, що Журден не лише не дізнався нічого нового, а й припинив розуміти нормальні людські стосунки. Автор сміється не із запізненого потягу до наук — йому неприємні люди, які схиляються перед фальшивими кумирами.

У своєму прагненні «одворянитися» Журден втрачає власну гідність, перетворившись на блазня. Достатньо згадати появу пана Журдена вранці перед слугами і вчителями. Його обличчя просте і грубе, а на голові — нічний ковпак. Вузькі панчохи ледве натягнуті на товсті литки. Червоні оксамитові штани, зелений камзол, черевики на підборах, банти, пряжки, шпага і поверх усього халат з барвистої індійської тканини, — так зодягнений новоявлений шляхтич.

Журден перестає бути собою. Герой вважає істиною будь-яку дурість, тільки б це просувало його до «вищого світу». У сцені з підмайстрами, які вдягають його в нове «панське» вбрання, щедрість замовника зростає в міру того, як часто до нього звертаються «Ваша милість», «Ваша світлість», «Ваша вельможність».

Утім, Мольєр до свого героя ставиться неоднозначно. Адже від природи Журден тямущий, знає ціну копійці, розуміється на людях (бачить наскрізь шахрая-кравця). Сцена складання листа маркізі Дорімені, коли він рішуче відкидає надмірно роздуті варіанти послання, свідчить про ясність думки і кмітливість Журдена. Біда міщанина, в тому, що він обрав неправильний зразок для наслідування. До того ж у Журдена є багато чого, чим він справедливо може пишатися: достаток, уміння порядкувати справи, розумна дочка, повага представників свого стану, які підтримували його, поки той «не втратив глузд на знатності».

Готовий навіть «відрубати два пальці на руці, аби тільки народитися графом чи маркізом», Журден доходить до того, що не дає згоди на шлюб своєї дочки Люсіль із Клеонтом тільки тому, що той не шляхтич. Але дотепний слуга Клеонта знаходить вихід. Він переодягає свого господаря турецьким пашею, сватає за нього Люсіль, а для Журдена влаштовує «посвячення у мамамуші». Всі герої отримують те, чого прагнули: три пари одружуються (Клеонт і Люсіль, Дорант і Дорімена, Ков'ель і Ніколь), а Журден стає, хоч і химерним, але дворянином. Мольєр не показав, як поводитиметься Журден, коли відкриє обман і стане посміховиськом. Та, мабуть, автор і не ставив собі це за мету.

Висміюючи простакуватого героя, Мольєр одночасно викриває і аристократичну верхівку, показавши в особі графа Доранта і маркізи Дорімени їх суспільну та моральну нікчемність, а також матеріальну залежність від буржуазії. Граф Дорант — шахрай, який ошукує Журдена, користуючись його грошима. Крім дворянського титулу, в нього нічого немає, тож і доводиться колишньому аристократу лестити дурнуватою багатієві, аби мати можливість задовольняти свої потреби. Власне, й Дорімена покохала Доранта лише після того, коли отримала дорогий подарунок.

Як бачимо, про справжні почуття тут і не йшлося. Натомість на кохання здатні інші герої — Люсіль і Клеонт, Ніколь і Ков'ель. Саме вони втілюють у комедії мольєрівський ідеал гармонійного поєднання справжньої гідності, чесності та освіченості. Змальовуючи смішні ситуації, у які потрапляє бідолашний Журден, Мольєр узагальнює суспільні явища, не забуваючи про моральні уроки, без яких неможлива комедія класицизму.

Мольєрівська комедія містить багато ознак класицизму (захист високих моральних ідеалів, що передбачає покарання вад і перемогу чеснот, протиставлення негативних та позитивних персонажів, дотримання правила трьох єдностей). Однак «король французької комедії» був і новатором у драматургії. Це виявилось у введенні в п'єсу живої народної мови, вільному ставленні до правила трьох єдностей та до суворих жанрових вимог.

3. Проблематика твору, його загальнолюдське значення.

Остання «висока комедія» Мольєра написана в жанрі комедії-балету. Увівши на замовлення короля турецькі танці, Мольєр не порушує основної структури комедії. Особливість комедії полягає в тому, що «комедія характеру» подана на фоні «комедії звичаїв». Носії звичаїв — усі персонажі комедії, за винятком головного героя — Журдена. Звичаї можуть представити тільки всі персонажі разом. Як представляють їх дружина та дочка Журдена, його слуги, вчителі, аристократи Дорант і Дорімена. Вони мають лише характерні риси, але не характери. Такі риси, навіть комічно загострені, не порушують правдоподібності характеру. І тільки Журден, на відміну від персонажів комедії звичаїв, постає як комічний характер. Особливість комічного характеру в п'єсах Мольєра полягає в тому, що в його основі лежить реальне явище або тенденція життя, але в комедії вони подаються в такому концентрованому вигляді, що герой виходить за межі природності. Такими були Дон Жуан і Оргон, Тартюф і Альцест. Такий і Журден, буржуа, який вирішив стати шляхтичем.

Автор майстерно поєднав соціальний зміст із любовною інтригою, що зробило його п'єсу цікавою для глядачів. У захопливій розважальній формі він повчав публіку, нагадуючи про людську гідність, про необхідність долати ниці пристрасті й зберігати за будь-яких обставин честь, розум і власну особистість.

Комедія-балет — жанр, створений Мольєром для придворних розваг. Але драматург наситив його гострим викривальним пафосом. Музичні й танцювальні номери сприяли поглибленню характеристик героїв, розкривали абсурдність їхньої поведінки та аморальність вчинків. Церемонія посвяти в «мамамуші» стала кульмінацією комедії, оскільки манія Журдена сягає у цій сцені крайньої межі, і вся безглуздість його намагань та моральна нищість виявляються особливо яскраво.

IV. РОБОТА З ТЕКСТОМ ТВОРУ

Загальний огляд комедії Мольєра «Міщанин-шляхтич»

Робота в групах: «5×5×5» (різновид «Ажурної пилки», «Джиг-со»).

Методичний коментар

Клас об'єднується в групи (кількість груп відповідає кількості осіб у групі), наприклад, жеребкуванням А1, А2, ... Б1, Б2, ... В1, В2, ... Г1, Г2, ... Д1, Д2... Д5.

Спочатку групи об'єднуються за літерою. Кожна група отримує від учителя картку з інформацією, яку необхідно опрацювати, вибрати найголовніше, коротко занотувати в зошити і передати інформацію іншим (записи вести обов'язково!). На цей вид роботи відводиться 10 хв.

На другому етапі учні перегруповуються за числовим показником. У новостворених групах по черзі, відповідно до порядкового номеру літери (попередній поділ), вони передають інформацію, опрацьовану в попередній групі. Доповнюються записи в зошитах.

Після завершення цього етапу уроку учитель проводить перехресне опитування.

Тексти для опрацювання

Група А. Остання визначна комедія Мольєра «Міщанин-шляхтич» (1670) написана в жанрі «комедії балету»: за вказівкою короля до неї були включені турецькі танці. Мольєр зміг, вводячи танцювальні сцени в сюжет комедії, зберегти єдність її структури. Основний закон структури полягає в тому, що комедія характеру розвивається на фоні комедії звичаїв. Носії звичаїв — усі герої комедії, за винятком пана Журдена, головної дійової особи. Сфера звичаїв — традиції, звички суспільства. Персонажі — дружина й дочка Журдена, його слуги, учителі, аристократи Дорант і Дорімена, які мають за мету нажитися за рахунок багатого буржуа Журдена. Вони наділені характерними рисами, але не характерами; ці риси комічно загострені, але є правдоподібними. Журден, на відміну від персонажів комедії звичаїв, постає як комедійний персонаж. Особливостями мольєрівських персонажів є те, що вчинки героя виходять за рамки природного, розумного порядку. Такими є всі герої п'єс Мольєра — герої найвищою мірою чесні й

безчесні, мученики шляхетних пристрастей і дурні. Таким є Журден, буржуа, який вирішив стати дворянином.

Група Б. Комедії передувала увертюра, по закінченні якої на сцені з'явилися вчителі музики й танців, вони надзвичайно задоволені, що відшукали собі багатого покровителя — пана Журдена, прихильного до дворянства й світського поведження. Так одразу ж, із перших реплік п'єси, визначається її основна тема. Журден марить стати знатною особою. Ця мета визначає всі його помисли, бажання й діяльність, повністю підкоряє його натуру, стає сенсом його життя. Знаменним є перший вихід пана Журдена: одягнувшись так, як вбирається знать, — він упевнений, що його мрія — мрія стати дворянином — стає дійсністю. Пан Журден охоче входить у нову роль і справді вважає

Мал. 3. Сцена з вистави "Міщанин-шляхтич" Київського академічного театру на Подолі. 2005 рік

себе гідним цього звання. Він дружить з людьми, близькими до королівського двору. Але що впевненіше поводить себе Журден, то стає пихатішим і тим комічнішим виглядає його бажання бути аристократом. Що ж спричинило

«божевілля» пана Журдена? А те, що його уявлення про виключне значення дворянства були облудними. І тому сатира народжувалась з кричущої невідповідності суджень про велич і шляхетність знаті і справжнього значення панівного стану.

Група В. Сміючись над Журденом, який прагне стати аристократом, Мольєр одночасно сміявся і з того ідеалу, що його вигадав для себе Журден. Але хоч як намагався шляхтич Журден не бути схожим на самого себе, все ж таки він залишався колишнім. Позичаючи графові гроші, він рахує їх до останнього су; сварячись із кравцем, служницею або дружиною, він вдається до лайки і навіть до бійки, забуваючи про всі «великосвітські» уроки; прагнучи вивчати науки, він вибрав ту з них, у якій бачив практичну необхідність; просту веселу пісеньку любив більше, ніж тужливий спів. Його бажання отримати дворянство не було хитрим розрахунком буржуа, суб'єктивно воно ставало щирою мрією, яка оволоділа Журденом. Це призводить до того, що шановний пан Журден легко вступає в останній, буфонадний акт комедії і вільно діє у маскарадї посвячення в сан «мамамуші». Дарма, що його лупцюють палками, зате він досяг бажаної мети. І дуже знаменно, що в цій атмосфері загальних веселощів лунають серйозні слова, що відверто виражають позицію автора.

Група Г. На запитання, яке ставить Журден Леонту, нареченому своєї доньки Люсіль, дворянин він чи ні, Леонт не без гордощів відповідає, що він не має наміру привласнювати собі дворянське звання і не є дворянином. Він прослужив шість років у армії й відчуває себе корисним державі й суспільству. Шляхетність Леонта, на думку Мольєра, набута його способом життя і діяльністю, тоді як поведінка змальованих у п'єсі аристократів — графа Доранта й маркізи Доримени — повністю позбавлена шляхетності, що була надана їм від народження. У загальній композиції п'єси завданням карнавального фіналу є осміяння ганебної і вульгарної пристрасті до «одворянення» — пан Журден стає загальним посміховиськом. Звичайно, Журден — зовсім не такий дурень, за якого його мають усі персонажі комедії, і вже зовсім не такий старий дурень, аби пояснювати його вчинки поважним віком (йому лише трохи за сорок). До того ж вікові особливості, як і дурість, — не предмет комедії.

Група Д. На прем'єрі «Міщанина-шляхтича» 14 лютого 1670 року, влаштованої для Людовіка та його двору в королівському замку Шамбор, «дуже» сміятися не поспішали. Адже першим при дворі сміявся король. А він — ані під час вистави, ані після неї — узагалі

ніяк не проявив свого ставлення до комедії: ані сміхом, ані жестом, ані словом. Двір вирішив, що комедія провалилася. Чутки про це вмить облетіли весь Париж. Так було і після другої вистави. Однак звинувачувати Мольєра в крамолі причин не було. «Я нічого не сказав вам про вашу п'єсу після прем'єри, — через декілька днів сказав Мольєру Людовік. — Мені здавалося, що я був зачарований лише тим, як її поставлено. Справді, Мольєре, з усього, що ви створили, досі ніщо не давало мені такої втіхи, і сама п'єса ваша — чудова». Придворні вишикувалися в чергу до Мольєра. Кожний з них заявляв, що «завжди був палким прихильником» мистецтва комедіографа і «завжди знав», що його нова комедія — найкраще з усього, чим багатий цей жанр...

Бесіда

За яким основним законом створено структуру п'єси Мольєра?

У чому особливості мольєрівських характерів?

У якій частині п'єси визначається основна її тема? Сформулюйте її.

Як автор ставиться до бажання пана Журдена стати аристократом?

Чим пояснюється жага пана Журдена здобути титул дворянина?

Над ким ще, крім пана Журдена, сміється автор? Думку поясніть.

Що покликаний викрити карнавальний фінал п'єси?

Якою була реакція знаті на прем'єру комедії «Міщанин-шляхтич»?

Що висміює і що прославляє Мольєр у комедії?

IV. РЕФЛЕКСІЯ

1. Робота з таблицею

Учитель. Пригадайте правила класицизму. Заповнивши таблицю, визначте, у чому Мольєр дотримується правил класицизму, а в чому порушує їх. (Учні працюють спочатку в парах, потім інформація узагальнюється під час перенесення її на дошку.)

Утілення правил класицизму в комедії	Порушення правил класицизму
Єдність місця (будинок Журдена); Єдність часу (дія обмежується однією добою); Протиставлення негативних і позитивних персонажів; Викриваються соціальні та людські вади	Порушено правило трьох єдностей (не витримано єдність дії: крім сюжетної лінії закоханого пана Журдена, у комедії розгортаються ще три лінії: Люсіль і Леонта, Доранта і Доримени, Ніколь і Ков'єля); Порушено жанрові межі

2. Узагальнення учителя

— Мольєр весело сміється з тих, хто дозволяє себе обдурити, і з тих, хто це робить. Але комедіограф вірив у велику шляхетність людини. За його переконаннями, здоровий глузд і ширість завжди перемагають. У комедії Мольєра класицизм, як і раціоналізм, доходив «останньої межі», за якою вичерпувались його пізнавальні можливості. Та Мольєр не погрішив проти класичного визначення жанру: «Комедія — це перехід від нещастя до щастя».

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Характеризувати образ Журдена, підібрати цитати для характеристики образу; скласти кросворди до теми; випереджувальне завдання для 4-х учнів: підготуватися до інсценізації уривку п'єси «Міщанин-шляхтич».

УРОК 43

ТЕМА: ОСНОВНІ ОБРАЗИ КОМЕДІЇ. ЗАСОБИ КОМІЧНОГО

Мета: вчити визначати засоби творення комічного у творі та робити узагальнення і висновки, визначати основну настанову класицизму — прагнення виховувати глядача; повторити відомості із теорії літератури; розвивати усне зв'язне мовлення; розвивати навички критичного мислення; виховувати кращі риси людського характеру, почуття краси та естетичний смак.

Обладнання: картки для завдань, книга Мольєра «Міщанин-шляхтич», портрет Ж. Б. Мольєра

Тип уроку: поглиблене вивчення художнього твору.

О Мольєр, величний Мольєр!
Ти, який так широко і в такій повноті
розкривав свої характери,
так глибоко простежував всі тіні їх...

М. Гоголь

ХІД УРОКУ

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

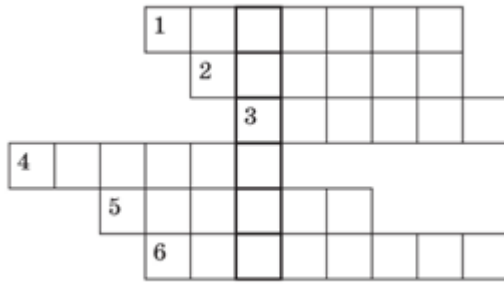
1. Інтелектуальна розминка

Завершіть речення

- 1) Головний герой комедії «Міщанин-шляхтич» — ... (пан Журден).
- 2) Пан Журден прагне... (стати дворянином).
- 3) Слуги в комедії — ... (Ков'єль, Ніколь).
- 4) Люсіль — це... (дочка пана Журдена).
- 5) Весела вигадка про сина турецького дворянина належить... (Ков'єлю).
- 6) Перевдягнувся на турецького вельможу... (Леонт).
- 7) Пана Журдена посвятили в неіснуючий сан... (мамамуші).
- 8) На бенкет пан Журден запросив... (маркізу Доримену).
- 9) Маркіза Доримена закохана... (у графа Доранта).
- 10) У кінці комедії намічаються весілля... (Доранта і Доримени; Леонта та Люсіль; Ков'єля та Ніколь).

Розгадайте кросворд

Приклад кросворду

1. Жанр твору «Міщанин-шляхтич». (Комедія)
 2. Збіднілий дворянин, що позичає гроші в головного героя твору. (Дорант)
 3. І м'я дочки головного героя. (Люсіль)
 4. І м'я служниці. (Ніколь)
 5. І м'я слуги. (Ков'ель)
 6. І м'я маркизи, до якої залицялись два герої твору. (Дормена)
- Ключове слово для перевірки. Ім'я автора твору «Міщаниншляхтич». (Мольєр)

2. «Вільне письмо» на тему «Сміх»

Приклад

«Сміх — сплеск емоцій. Він буває щасливим (неначе відчуття польоту), буває добрим, як сонячний промінець або весняний вітер, долонька дитини чи поцілунок коханого. Сміх може зцілити від душевного болю чи гнітючої самотності. Та він може також бути злим, «колючим», неначе лезо бритви чи колючки кактуса. Такий сміх, подібно до жмені льоду, примушує напружитись і втікати. А так хочеться, щоб він був подібний до веселих дзвіночків, а не до заупокійних дзвонів!..»

3. Повторення термінів із теорії літератури

Гумор — вид комічного, коли серйозне в житті зображується жартівливо, коли про людські вади говориться з добродушною посмішкою.

Іронія — засіб гумору та сатири, заснований на приховано-глузливому, зневажливо-осудливому зображенні людини чи явища.

Сатира — художні твори різних жанрів, у яких різке викриття зображуваного поєднано з його гострим осміюванням.

Сатирична розповідь — розповідь, у якій різко висміюються люди, людські вади, характери.

Антитеза — підкреслене протиставлення протилежних життєвих явищ, понять, почуттів, характерів.

II. РОБОТА НАД ТЕМОЮ УРОКУ

1. Основні образи комедії

Згідно з правилами класицистичної комедії, образна система «Міщанина-шляхтича» відзначається чіткістю й симетричністю побудови. Образи об'єднані в певні пари: пан Журден і пані Журден, Дорант і Дорімена, Люсіль і Клеонт, Ков'ель і Ніколь. Кожен із персонажів є художнім типом: Журден — тип міщанина, втілення марнолюбства; Дорант — лицемірний і цинічний дворянин; пані Журден — тип сварливої дружини; Ков'ель — розумний і кмітливий слуга; Клеонт — тип благородної людини, яка понад усе ставить честь і кохання.

1.1. Образ Журдена

Пан Журден — багатий буржуа, котрий соромиться свого походження і хоче

Мал. 1. Журден

потрапити до вищого товариства. Він вважає, що за гроші можна купити все — і знання, і аристократичні манери, і любов, і титули, і посади. Журден наймає вчителів, які навчають його правилам поведінки у світському товаристві та основам наук. У сценах навчання автор викриває невігластво буржуа й водночас схоластичність тогочасної освіти. Журден не має елементарних знань і тому стає жертвою тих, кого цікавить тільки його гаманець. Легковірного міщанина обдурюють геть усі — від учителів і кравців до графа Доранта, бо він легко піддається впливу лестощів та магії звертання «ясна вельможність».

Журден смішний у своєму прагненні за будь-яку ціну стати аристократом. Мольєр показує, як певна пристрасть чи вада може витіснити з душі людини всі гарні задатки. Так, марнолюбство заповняє весь внутрішній світ Журдена. Він від природи не дурний, адже зумів примножити капітал свого батька. Бачить шахрайство кравця. Віддає перевагу народним пісням перед салонними серенадами. Помічає, що Дорант ошукує його, але погоджується на це, аби мати змогу на рівних спілкуватися з аристократами. Пан Журден має достатньо розуму, аби зрозуміти, що вчителі пропонують йому мертві істини, які не розвивають, а навпаки, стримують природу людини, її природні бажання і почуття. Однак прагнення здобути дворянство стає сильнішим за здоровий глузд: увесь розум і природне ество в Журдені поступаються марнославному.

З Журдена всі сміються, явно чи потайки. Пані Журден відверто картає його. Дорант підлещується до нього, хоч у душі зневажає. Слуги Ков'ель і Ніколь не можуть стримати сміху при появі Журдена у «великосвітському» вбранні. Але ніщо не здатне здолати пристрасті Журдена, яка стає не просто смішною, а й небезпечною для оточуючих. Він ображає й обдурює дружину, жорстоко поводить з слугами, готовий пожертвувати цастям власної дочки заради аристократичного звання.

Журден показаний у п'єсі неосвіченим, грубим, сповненим марнолюбства, хоча загалом він добродушний і щирий, часом зворушливо наївний. З нього можна сміятися,

але його нема за що зневажати. Як писав Д. Дідро, «смішний не той, хто знає про свою ваду, а той, хто не знає і впевнений у собі». Журден щиро дивується, що він говорить прозою, що є така наука логіка, що слова складаються із звуків. Він ніби вперше відкриває для себе світ, і це викликає сміх. Але глядачі зрозуміли, що у п'єсі «Міщанин-шляхтич» Мольєр з буржуа тільки посміявся, а справжнє вістря його сатири спрямоване проти аристократів, у зображенні яких він не пошкодував викривальних засобів. Журден, хоча й кумедний у своєму бажанні стати шляхтичем, але все ж таки кращий за Доранта й Дорімену, бо залишається щирим у своїх прагненнях, тоді як вони втратили будь-яке уявлення про честь і совість.

1.2. Образ графа Доранта. Граф Дорант — зубожілий аристократ, людина без моральних норм. Він обдурює Журдена, не гребуючи жодними засобами, аби видурити в

Мал. 2. Дорант

того гроші. І все це під маскою вишуканості й благопристойності. Удаючи із себе друга Журдена, Дорант живе за його рахунок і за його гроші робить подарунки Дорімені. У Доранта немає нічого, окрім його титула. Він збіднів не тільки матеріально, а й духовно. Єдине, що вміє граф,— це витратити гроші, жити порожнім життям і лицемірити.

Мольєр гіперболізує вади Доранта, і найвищої точки ця гіперболізація сягає у сцені посвяти Журдена в «мамамуші». Дорант, який називався другом Журдена, нічого не має проти

розіграшу над ним, остаточно виявляючи цим свою ницість. «Розбещеність і безсоромність, помножені на лицемірство,— ось образ безчестя в комедії «Міщанин-шляхтич»,— писав про графа Доранта французький критик Н. Пуссі. **Образ маркизи Дорімени.** Образ маркизи Дорімени поданий також у сатиричному плані. Це молода вдова, яка прагне розкоші, світських розваг і хоче зробити вигідну партію. Вважаючи графа Доранта багатим, вона погоджується

вийти за нього заміж, радіючи, що заволодіє не тільки його серцем, а й майном. Проте Дорімена потрапляє у тенета власної розбещеності, її вади обертаються проти неї самої.

1.3. Образ пані Журден. Здоровий глузд утілений в образі пані Журден. Вона розуміє всю безглуздість поведінки чоловіка, викриває Доранта й Дорімену, щиро хоче щастя для своєї дочки із чесним Клеонтом. Однак пані Журден не є позитивним ідеалом драматурга, оскільки вона надто сварлива, брутальна й обмежена.

1.4. Образи представників молодого покоління. Позитивний ідеал автора втілено у представниках молодого покоління. Люсіль і Клеонт — освічені, чесні й добрі

Мал. 4. Пані Журден

молоді люди. Вони не соромляться свого походження, понад усе цінують в людях моральні якості, чисті й високі почуття, борються за своє щастя. Устами Клеонта виражається авторська позиція, утверджується цінність особистості незалежно від її стану, засуджуються вади суспільства: «Я вважаю, що всякий обман принижує порядну людину. Негідно ховати своє справжнє походження, з'являтися товариству на очі під чужим титулом, видавати себе не за те, що ми є насправді.

Звичайно, мої предки обіймали почесні посади, сам я чесно прослужив шість років у

війську, і достатки мої такі, що я сподіваюся зайняти не останнє місце в товаристві, проте, незважаючи на все це, я не маю бажання привласнювати собі те звання, яке не належить мені з народження, хоч, може, інші на моєму місці і вважали б, що вони мають право це зробити; отже, скажу вам відверто, я — не шляхетного роду». Клеонт не дворянин, але має справжнє благородство душі і власну гідність. Він веде чесний спосіб життя, віддано служить державі. Цей образ протиставлений негативним персонажам комедії. За свої високі моральні якості Клеонт винагороджується у п'єсі шлюбом з Люсіль. Дочку Журдена змальовано у творі менш виразно, але добре показано її привабливі риси — красу, людяність і здатність до високого кохання. Автор утверджує силу взаємних почуттів, що важать більше за титули й багатство.

Закоханим допомагають з'єднатися слуги Ніколь і Ков'ель, які представляють народні типи. Весела й гостра на язик Ніколь і винахідливий та кмітливий Ков'ель втілюють позитивне, природне, гуманне начало. Ці образи протиставлені егоїзму буржуазії та ницості дворянства. Слуги висловлюють розумні, тверезі оцінки подій та людей, вони активніші від своїх хазяїв. Без витівки, яку придумав Ков'ель, Люсіль і Клеонт не змогли б одружитися. Те, що всю «режисуру» розіграшу автор віддає Ков'елю, підкреслює глибоку віру Мольєра в народ, у його розум і творчі можливості, у здатність відновити справедливість.

Хоча в кожному з персонажів підкреслюється якась одна риса, не можна не помітити, що Мольєр у п'єсі «Міщанин-шляхтич» прагнув до багатогранності зображення людських

характерів (так, Журден — утілення не тільки гіпертрофованого марнолюбства, а й наївності, невігластва, практичності тощо). Ця неоднозначність образів була новим кроком у розвитку жанру класицистичної комедії.

2. **Образи комічного.** У п'єсі Мольєра панує атмосфера сміху. Драматург використовує сміх для викриття негативних рис людей і вад суспільства. Сміх у комедії має величезну виховну силу, бо з його допомогою автор показує справжнє обличчя людства. Сміх допомагає людям посміятися із себе, побачити те, чого вони раніше не помічали.

Сміх у комедії «Міщанин-шляхтич» має не тільки історичну основу: епоха Людовіка XIV давно минула, стосунки між дворянством і буржуазією нині не актуальні, а п'єса й

Мал. 5. Клеонт

досі подобається публіці. А це означає, що автор втілює у своїх персонажах не стільки індивідуально-конкретне, скільки те, що завжди було й буде притаманне людській натурі. Мольєр, як видатний майстер комедії, показав ті загальні недоліки, що живуть у людях і до сьогодні,— марносластво, лицемірство, невігластво, пихатість тощо.

Сміх Мольєра багатозначний за своїм змістом. Він то веселий, доброзичливий, життєрадісний, то викривальний, нищівний. Багатозначність сміху зумовлює розмаїття засобів комічного у п'єсі. У зображенні Журдена, пані Журден, закоханих автор

відає перевагу гумору та іронії. Глядачі весело сміються, коли кравець пояснює Журденові, що на костюмах аристократів квіточки мають бути розташовані лише голівками вниз, коли вчителі навчають Журдена гарних манер або коли його посвячують у «мамамуші». Викликає сміх і гумористична сцена сварки Клеонта й Люсіль, і кожна поява пані Журден, яка весь час лається. Тим часом при змалюванні образів аристократів застосовують! я гостріші засоби комічного — сатира та сарказм. Якщо вчинки Журдена лише висміюються, то спосіб життя Доранта й Дорімени рішуче засуджується.

Мольєр був блискучим майстром комізму. Комізм у «Міщанині-шляхтичі» виникає і в окремих ситуаціях, в які потрапляють герої п'єси, і в їхніх висловлюваннях (яскравий приклад словесного комізму — «турецька» мова, вигадана автором). Проте комізм криється передусім у характерах персонажів і виявляється через їхні вчинки та діалоги. Не обмежуючись зображенням комічних моментів, драматург створив живі сатиричні образи, які не втратили свого значення і в наш час. Комічні ефекти в комедії Мольєра ґрунтуються на широкому використанні можливостей народного театру, що надає п'єсі особливої життєвості та дієвості.

Сміх у комедії «Міщанин-шляхтич» — це спосіб викриття лицемірної моралі та рабської психології суспільства, це вираження демократичної точки зору автора і моральний урок не тільки сучасникам драматурга, а й нашому сьогоденню.

3. Рольова гра «Перевтілення»

Представлення точки зору Журдена та сприйняття героя іншими дійовими особами.

Методичний коментар

Учням, які отримали випереджувальне завдання, пропонується зіграти ролі пана Журдена, графа Доранта, пані Журден, Клеонта. Вони по чергово виступають перед класом і повідомляють (від першої особи) усе, що їм відомо про персонаж, відстоюючи «свої» точки зору та пояснюючи їх. Однокласники й учитель можуть ставити їм запитання, відповідаючи на які, учні відстоюють позиції «своїх» героїв.

Інструкція для учнів-акторів

Указати ім'я, особливості зовнішності, соціальне становище, певні риси характеру, емоційний стан літературного образу; указати ставлення автора до персонажа. Відзначити авторські засоби зображення художнього образу, істотне в характері героя; визначити місце героя в літературному творі; виявити типові якості в більшому або меншому колі людей (реальних осіб); побачити в образі-персонажі людину певного часу і соціального стану; оцінити характер героя з точки зору автора, з погляду сучасності; пояснити мотиви його поведінки та вчинків.

III. РЕФЛЕКСІЯ

Узагальнюючі запитання

(Учні записують у зошити відповіді на узагальнюючі запитання.)

Що є домінуючою рисою характеру пана Журдена? (*Бажання бути схожим на дворянина*)

Чи можемо ми сказати, що основним об'єктом сатиричного зображення в п'єсі є пан Журден? (*Автор критикує також графа Доранта — збіднілого дворянина. Порівняно з Дорантом Журден щиріший у своїх прагненнях, він простодушний і не підлабузнюється, як Дорант.*)

Яку мету, на вашу думку, має граф Дорант? Яку роль відведено графом пану Журдену? (*Дорант хоче поліпшити свої справи, одружившись із багатою маркізою Дорименою, але залицяння потребує грошей. Із цією метою Дорант використовує простодушного пана Журдена. Граф схиляє пана Журдена до думки, що Доримена не проти прийняти його залицяння. Заради здійснення своєї заповітної мрії — стати аристократом — пан Журден надсилає маркізі коштовні подарунки, улаштовує для неї розваги та бенкет у своєму домі.*)

Про які риси характеру Доранта можна говорити? (*Він хитрий, підступний, лицемірний; з презирством ставиться до Журдена, зневажає його, але випрошує в Журдена подачки; шахрай і авантюрист; обдурює і Журдена, і маркізу.*)

Чи є в комедії порядні люди? (*Це пані Журден, Клеонт, Ков'єль, Люсіль, Ніколь. Особливу увагу до себе привертає Леонт: він чесний, благородний, не соромиться свого походження; його погляди протиставляються поняттям і прагненням Журдена та Доранта.*)

Якою є тема комедії? (*Зображення прагнення пана Журдена стати шляхетним дворянином*)

Які засоби комічного автор використав, щоб найбільш точно змалювати своїх персонажів? (*Основні засоби — гумор, іронія, сатира. Гумор — у відображенні смішного в життєвих явищах і характерах, добродушний сміх; іронія — їдка насмішка, замаскована під зовнішньою благоприсойною формою, що виражає глузливо-критичне ставлення автора до предмета зображення; сатира — у гострому осудливому висміюванні негативних явищ.*)

Що висміює і що прославляє Мольєр у комедії? (*Мольєр у комедії викриває таких спритних людей, які прагнуть якнайкраще влаштуватися в суспільстві, збагатитися за рахунок інших. Мольєр також весело сміється і з тих, хто дає себе піддурити, але комедіограф вірить у велику шляхетність людини. На його переконання, здоровий глузд і щирість завжди перемагають.*)

Які моральні висновки можна зробити, розглянувши образ пана Журдена? (*Людина не повинна прикидатися, а повинна виховувати в собі почуття гідності, учитися, ні перед ким не плазувати.*)

Перевірте себе

Із запропонованих варіантів оберіть одну правильну відповідь.

Хто в п'єсі «Міщанин-шляхтич» так звертається до пана Журдена: «Як? Що це таке? Кажуть, ти хочеш видати свою дочку за якогось маскарадного блазня?»:

- А. Дорант;
- Б. Дорімена;
- В. Клеонт;
- Г. пані Журден.

Якою сценою розпочинається комедія «Міщанин-шляхтич»:

- А. Ніколь зустрічає Клеонта і Ков'єля;
- Б. Журден на самоті розмірковує про те, як добре знатися зі шляхетним панством;
- В. пані Журден радить Клеонту просити руки Люсіль;
- Г. вчителі пана Журдена готуються до уроків зі своїм учнем.

Хто підмовляє Клеонта на кумедну витівку з переодяганням:

- А. Ков'єль;
- Б. Дорант;
- В. Ніколь;
- Г. Журден.

Поміркуйте і дайте відповідь

Чому Журдена називають «комічним характером»?

Чи можна назвати решту персонажів «комічними характерами»? Відповідь обґрунтуйте.

Пригадайте комічні ситуації, дійовою особою яких є Клеонт. Як ці ситуації характеризують героя?

Знайдіть творче рішення

Уявіть, що вам запропонували підготувати костюми для шкільної вистави «Міщанин-шляхтич». Які кольори ви запропонуєте для головних персонажів комедії? Своє міркування обґрунтуйте.

ІV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Визначте тему комедії «Міщанин-шляхтич».

З'ясуйте особливості конфліктів у п'єсі.

Визначте особливості жанру комедії «Міщанин-шляхтич».

Поміркуйте і дайте відповідь:

Що викликає у вас сміх, коли ви читаете про навчання Журдена? Хіба це смішно, що людина вчиться?

На кого Журден хоче бути схожим? Чи варті його ідеали наслідування?

Чи можна назвати Журдена «зовсім темним», як казав учитель музики?

Хто з персонажів утілює здоровий глузд? Наведіть цитати, що розкривають ставлення цих людей до Журдена.

Хто допомагає відновити справедливість і сприяє шлюбу Клеонта з Люсіль, обдуривши Журдена? У чому тут виявляється позиція автора? На чому він боці?

Які риси класицистичної комедії втілені в п'єсі «Міщанин-шляхтич»?

У чому Мольєр був новатором?

Які традиції народного театру простежуються в комедії «Міщанин-шляхтич»?

Які два види комедії розробляв Мольєр? Чи наявні їхні риси у п'єсі? Доведіть свою думку прикладами.

З'ясуйте природу сміху Мольєра. Проти чого був спрямований цей сміх?

Повторіть визначення видів комічного, наведіть приклади та з'ясуйте їхні функції, спираючись на текст комедії.

Знайдіть творче рішення

Напишіть невеликий твір-роздум на тему «Які вони, сучасні журдени?» Можете зробити це у вигляді драматичного етюдю, взявши на себе роль комедіографа й використавши різні засоби комічного.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити вивчене; підготуватись до контрольної роботи.

Лукіянова Л.В.

Вчитель зарубіжної літератури

Вихрівська загальноосвітня школа I – II ступенів

УРОК 44

ТЕМА: Людські взаємини, моральні цінності в казці-притчі «Маленький принц»
Антуана де Сента-Екзюпері

Мета: розкрити ідейно-філософський зміст твору, опрацювати поняття «філософська казка-притча», розвивати навички коментованого читання твору, характеристики персонажів, творчу уяву; збагачувати словниковий запас учнів; виховувати розуміння справжніх цінностей у людському житті.

Обладнання: портрет Антуана де Сента-Екзюпері, ілюстрації письменника до казки - притчі, таблиці.

Тип уроку: урок комбінований

Хід уроку

... Є єдина розкіш – розкіш людського спілкування
А. де Сент-Екзюпері

I. Актуалізація опорних знань.

- Який твір ми почали вивчати на минулому уроці?
- Хто його автор?
- В якому жанрі написаний?

Що таке притча?

Які притчі ми вивчали раніше?

Вікторина: Про кого, про що йдеться?

1. *«Я показав своє створіння дорослим і спитався, чи не страхає воно їх.»*
2. *«... це був хлопчина хоч куди, він дзвінко сміявся і хотів завести собі баранця.»*
3. *«Схаменувшись, що її застукали на такій наївній брехні, вона засоромилася й кихикнула кілька разів, щоб Маленький принц відчув свою провину.»*
4. *«Адже для нього найважливіше, аби йому скорялися з першого слова. Він терпіти не може непослуху.»*
5. *«Шанувати – це визнавати, що я найгарніший, найкраще вбраний, найзаможніший і найрозумніший на всій планеті.»*
6. *«"Забутися, що мені соромно», - похнюпившись, зізнався він»*
7. *«... Маленькі золотаві штучки, що від них ледацюги поринають у мрії. Ну та я людина поважна! Мені мріяти ніколи.»*
8. *«Маленький принц глянув на чоловіка, уважніше й відчув, що він йому припав до вподоби, чоловік, який так ревно виконує накази.»*
9. *«Ми пишемо про те, що стоїть віками.»*
10. *«Золоті лани будуть нагадувати мені про тебе.»*
11. *«Добре, коли в тебе є друг, навіть якщо доводиться гинути.»*
12. *«Та я добре знаю, що він повернувся на свою планету, бо вдосвіта я не знайшов на піску його тіла.»*

II. Повідомлення теми і мети уроку.

Робота з епіграфом.

... Є єдина розкіш – розкіш людського спілкування

(Читання учнем цих слів)

- Як ви розумієте ці слова?

III. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу

- *Хто є головним героєм твору*
- *Який він, Маленький принц?*
- *(Знайдіть його опис у тексті)*
- *Яким його бачить автор?*
- *Яким ви його уявляєте ?*
- *(Демонстрація портрету, намальованого самим Екзюпері)*

Висновок. Маленький принц – дитина, щира, відверта, чуйна що живе у світі радості і тривоги, яка вміє радіти і журитися, яка не соромиться власних сліз, яка хоче, щоб люди розуміли і любили одне одного; дитина що вміє відчувати, вболівати і бачити більше за інших.

1. Подорож Маленького принца всесвітом.

Перед тим, як потрапити на планету Земля, що Маленький принц відвідав? Перелічіть, де він побував.

Пропоную вам здійснити подорож разом із Маленьким принцом.

(Учні розподіляються на групи, символічно на якусь із планет (крім Землі), на яких побував Маленький принц.)

Ваше завдання: написати, які риси, людські якості уособлював кожен із представників певної планети, які відвідав Маленький принц?

(Один учасник з групи представляє спільну роботу).

2. Колективне складання таблиці

Планета	Представник	Характеристика
№ 1	Король	Необмежена влада, честолюбство
№ 2	Честолюбець	Марнославство, самозахоплення, байдужість до оточення, егоїзм
№ 3	Пияк	Хвороблива пристрасть до пияцтва
№ 4	Бізнесмен	Нікчема, що прагне перетворити неозору красу Всесвіту у власність
№ 5	Ліхтарник	Вірність слову, уміння працювати, освітлювати людям шлях, не думати про себе
№ 6	Географ	Надто поважна особа, яка ніколи не виходить з кабінету, мовляв, їй ніколи тинятися, про все знає з переказів, йому байдужа його планета

- Чому на жодній з планет він не затримався?

- Що об'єднує життя на цих планетах?

(Абсурдність існування, даремно витрачене життя, дурні претензії, пов'язані з владою, багатством, почесностями, відсутність духовних цінностей.)

Висновок. Дитина – Маленький принц – душа світу. Дорослі й діти по-різному оцінюють життя. Для дорослих – найголовніше гроші, влада, кар'єра, честолюбство, задоволення. Для дітей передусім – дружба, краса, чесність, совість, журба, співчуття. «Тільки діти знають, чого шукають.»

Виявляється, дивний народ ці дорослі. Дрібниці здаються їм важливими, а головного вони не бачать. Замість того, щоб прикрашати свій дім, обробляти свій сад, свою планету, вони ведуть війни, втішаються мізерним, ображають своєю зажерливістю красу світанків, полів і пісків. Хіба так треба жити?

Вчитель. Сьома планета, на яку він потрапляє, є планета Земля.

- Скільки Маленький принц пробув на планеті Земля?
- Кого він там зустрів?
- Завдяки кому він відкриває істину людських взаємин?

3. Коментоване читання твору

- Як відбулася зустріч Маленького принца з Лисом?
(Учні читають XXI розділ).

- Як ви розумієте слово «приручити?»
(Зробити когось слухняним)
- А як розуміє це Лис?
(Учні відповідають, цитуючи текст казки з XXI розділу)
- Чому навчає лис Маленького принца?
(Учні зачитують цитати з XXI розділу.)
- Які істини відкрились Маленькому принцу після спілкування з Лисом?
(Пізнати можна тільки те, що приручиш. А в людей нема часу щось пізнавати. Вони думають, що все продається, але людської доброти, тепла, дружби не можна купити. Найголовніші істини Лиса: «Ти назавжди береш на себе відповідальність за того, кого приручив...», «Добре бачить тільки серце...»)
- Як ви розумієте ці слова?

Висновок. Отже, справжня сутність стосунків між людьми відкрилась Маленькому принцу все-таки на Землі. А це означає, що і ми мусимо пам'ятати мудрість Лиса, адже відповідаємо за своїх друзів, за свою планету, як Маленький принц за власну маленьку зірку й улюблену троянду.

IV. Підсумок уроку.

Вправа «Мікрофон».

- Чому вас навчила казка-притча «Маленький принц» А. де Сента-Екзюпері?

Слово вчителя.

Дорослий, якщо він по-справжньому добра людина, в душі залишається людиною. Він зберігає в собі кращі якості: любов, вірність, чуйність, довіру до світу, відсутність страху перед невідомим. Поява Маленького принца в пустелі перед пілотом – це нагадування людині про її внутрішнє «Я», або про найчистіше, що є в душах маленьких дітей

V. Домашнє завдання.

Знайти в казці-притчі образи-символи, визначити їх значення.

УРОК 45

ТЕМА: Філософський зміст казки-притчі «Маленький принц.»

Мета: ознайомити учнів із життям і творчістю А. де Сента-Екзюпері; засвоїти поняття "філософська казка-притча"; допомогти школярам зрозуміти ідейно-художній зміст твору "Маленький принц", його філософський зміст та гуманістичну спрямованість; сприяти морально-етичному вихованню учнів,

Обладнання: фотопортрет письменника, виставка його творів; тексти казки-притчі "Маленький принц".

Найскладніший політ — це політ над собою.
А. де Сент-Екзюпері

ХІД УРОКУ

I. ОГолошення теми, мети уроку

Протягом життя людина розвивається фізично, інтелектуально, духовно. Проте внутрішнє "Я" за різних обставин може уповільнюватися в розвитку, і тоді людина перестає розвиватися духовно, втрачає кращі риси – доброту, дружелюбність, а отже, взаєморозуміння, повагу.

Мабуть, усвідомлюючи це, автор "Маленького принца" зізнається: "Я боюся стати таким, як дорослі".

Всесвітньо відомий письменник, філософ, льотчик, і винахідник Антуан де Сент-Екзюпері часто писав, що він "був створений, щоб стати садівником...".

Чи це не парадокс? Ні! Філософи, письменники часто мислять символами і висловлюються символічно. Все велике виростає з маленького — з насіння, з паростків, з дитини. Тож письменник бачив своїм завданням леліяти й доглядати добре насіння, полоти бур'ян на планеті Земля, як дбайливий садівник, бо відчував себе відповідальним за все людство.

Хто ж він, льотчик-герой і винахідник мильних бульок для дітей, автор "Маленького принца", філософський зміст якого й до цього часу розшифровують десятки вчених? Про це — наша розмова на уроці.

Учні визначають власну мету уроку.

II. ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

План уроку

- Історичні умови розвитку Франції кінця XIX – 40-х рр.. XX ст..
- Антуан де Сент-Екзюпері: людина і письменник.
- Огляд літературної діяльності письменника.
- Історія створення казки "Маленький принц".
- Поняття про філософську казку-притчу.
- Первинне знайомство із твором "Маленький принц".

1. Робота з епіграфом

- Як ви розумієте слова французького письменника?
- Як ви думаєте, якою повинна бути людина, що висловила таку думку?
- Чи кожна людина здатна на політ над собою?

2. Слово вчителя

Та щоб зрозуміти, чи зміг зробити політ над собою Сент-Екзюпері, треба ознайомитися з його біографією, творчістю, з часом, коли жив і творив письменник.

Виступи учнів

Історик

Зробити перелік найважливіших подій кін. XIX—40-х років XX ст. у світі та у Франції. Назвати найвидатніші досягнення науки і техніки.

Біограф

Виписати з різних джерел висловлювання відомих людей про письменника, вірші, йому присвячені.

Навіщо повертатися назад

З небес на землю, де війни катуші,
Де Францію дрібні й підступні душі
Зжирають, наче гусениці сад?!

І свій літак тісний, немов снаряд,
Веде він у безумнім безоружжі
Крізь вибухи, що, мов сліпучі ружі,
Цвітуть і осипаються підряд...

В палаючій, як метеор, машині
Його вхопила неба течія

І занесла в глибини темно-сині.

Світ у зірках читав його ім'я,
Лиш у пісках Лівійської пустині

Не відала про це сліпа змія.

(Д. Павличко "Антуан де Сент-Екзюпері")

Слово вчителя

Зверніть увагу на портрет Екзюпері.

"Очі — це перше, що привертало до нього увагу, мабуть, тому, що зіниці кольору стиглих каштанів... надавали погляду особливої глибини. У виразі його обличчя, що постійно змінювався, можна було прочитати безсумнівні ознаки дивною для його віку індивідуальності. Він негарний, але від нього йшла якась чарівність", — так писав французький письменник, товариш Сент-Екзюпері по авіації і його біограф Марсель Міжо.

Ще за свого життя Сент-Екзюпері став легендою. Поет і мислитель, пілот і вчений, конструктор і винахідник, людина, яку назвали "воістину універсальним талантом".

Прес-конференція

Журналіст

Шановний пане де Сент-Екзюпері, розкажіть, будь ласка, про Ваше дитинство.

Автор

Я, Антуан де Сент-Екзюпері народився у 1900 р. у м.Ліоні у сім'ї збіднілих аристократів. Батько мій був страховим інспектором, мати — талановитою художницею, людиною високої культури. Саме вона розкривала перед нами, дітьми, чарівний світ життя, навчала сприймати душею його красу. Вона зуміла створити таку атмосферу, яка допомогла розвинути розумові й творчі здібності дітей. Дитячі роки залишили в моїй душі такий глибокий слід, що я навіть у зрілому віці завжди кажу: "Я родом із Дитинства".

Журналіст

Що Ви можете розповісти про роки навчання?

Автор

У школі я був розсіяним учнем. Правда, мої твори вчителі оцінювали високим балом, навіть друкували в шкільному бюлетені. Коли я закінчував коледж, помер мій брат Франсуа. Тоді я вперше зрозумів, що таке дружба.

Після закінчення коледжу готувався до вступу у військово-морське училище, але не склав іспити, тому що не схотів писати твір на запропоновану тему.

Журналіст

Чим Ви захоплювалися в той час?

Автор

Захоплювався технікою і поезією, грав на скрипці і, на думку друзів, непогано малював. Пробивав знайти себе в архітектурі, навіть провчився трохи більше року в Академії мистецтв, але зрозумів, що це не моє покликання.

З 12 років, коли вперше піднявся в небо, по-справжньому захопився авіацією, а тому, залишивши Академію мистецтв, пішов в армію і працював в авіаційних ремонтних майстернях.

Журналіст

А як Ви стали льотчиком?

Автор

У майстернях зайнявся пілотуванням, а в 1926 році одержав звання молодшого лейтенанта і льотні права. Став цивільним льотчиком. Так я пов'язав своє життя з авіацією.

Журналіст

Але світові Ви відомі більш як письменник. Коли Ви почали писати?

Автор

Тоді ж, у 1926 році, я опублікував своє перше оповідання "Авіатор". Відтоді авіація і література співіснують у моєму житті.

Журналіст

Скажіть, будь ласка, коли Ви написали казку "Маленький принц" і кому Ви її присвятили?

Автор

Написав у 1943 році, у розпал війни. Я сам проілюстрував її, а присвятив своєму другові — письменнику Леонові Верту, який у свій час ховався від нацистів у Франції.

Журналіст

А чим Ви, займалися в роки Другої світової війни?

Автор

Я жив на далеких аеродромах (у Сахарі і Південній Америці), літав над пустелями і горами, винаходив нові навігаційні прилади, одержував авторські патенти, удосконалював методи пілотування. Мені доручали складні міжнародні рейси. Траплялися аварії, але, піднявшись з лікарняного ліжка, я знову сідав за штурвал. Ці події лягли в основу моїх книг "Південний поштовий", "Нічний політ", "Планета людей", "Військовий льотчик". Під час Другої світової війни став пілотом-розвідником.

Антуан де Сент-Екзюпері народився у 1900 р. у м. Ліоні у сім'ї збіднілих аристократів. Батько його був страховим інспектором, мати — талановитою художницею, людиною

високої культури. Саме мати розкривала перед дітьми чарівний світ життя, навчала сприймати душею його красу. Вона зуміла створити таку атмосферу, яка допомогла розвинути розумові й творчі здібності дітей. Дитячі роки залишили в душі письменника такий глибокий слід, що він навіть у зрілому віці завжди говорив: "Я родом із Дитинства". Як нащадок старовинного графського роду, ріс у розкошах і загальній любові, особливо з боку матері, талановитої художниці й людини високої культури. Антуан полюбив літературу, музику, живопис, сам складав казки, непогано малював і грав на скрипці. Коли почалася Перша світова війна, мати пішла працювати в госпіталь сестрою-жалібницею, а двох синів — Антуана і Франсуа — віддала в закриту школу. Але хлопці, які зростали зовсім в іншій атмосфері, там просто не витримали. Тоді мати, незважаючи на непосильні витрати, відправила братів на навчання до Швейцарії, щотижня відвідуючи їх, хоч доводилося їздити за 500 кілометрів.

Мати ніколи не скаржилася на труднощі й саме вона сприяла розвитку в Антуана почуття людської гідності, справедливості, чесності, шляхетності духу й любові до краси. Хлопчик був мрійником, писав вірші, малював, грав на скрипці, хоча захоплювався і технікою. А ще він марив небом. У 13 років Антуан уперше здійснив політ на літакові, й у нього з'явилася мрія стати льотчиком. Заради неба Антуан кидає навіть улюблену архітектуру. Він став пілотом.

Закінчивши коледж, Сент-Екзюпері поїхав до Парижа, мріючи вчитися на військового моряка. Але провалився... на творі!

Навчання в Академії Мистецтв не здалося йому цікавим і гідним заняттям, тому він добровільно йде в армію. І там його захопила мрія літати. Довелося подолати чимало перешкод, щоб стати льотчиком. 1922 р. його мрія здійснилася. Та незабаром трапилася авіакатастрофа і він був тяжко поранений.

Цивільні професії конторника, комівояжера, якими йому довелося оволодівати після одужання, були не до душі, адже його любов і мрія — авіація. Пробує писати, хоч не зовсім вдало, а при нагоді знову повертається до літака, сдужить на поштово-повітряній лінії, що з'єднувала Францію з Північною Африкою.

Ремесло льотчика стало й джерелом його поетичного натхнення. 1929 р. виходить його роман "Пошта — на Південь".

Зростає і його кар'єра льотчика — він закінчує курси вищого пілотажу й призначається директором філії французької авіакомпанії у Південній Америці.

1931 р. за повість "Нічний політ" Екзюпері дістав літературну премію, уже наступного року твір екранізується.

Невгамовний письменник часто міняє роботу — то він кореспондент і їздить по гарячих точках планети, то береться встановити рекорд перельоту й двічі ледь не гине, то пише роман "Планета людей" і дістає за нього "Велику премію роману".

На другий день після початку Другої світової війни капітан Екзюпері повертається в армію. Медична комісія визнає його непридатним для польотів, але він усіма правдами й неправдами все-таки стає військовим льотчиком. Літає в розвідку й зі свого дев'ятого польоту 31 липня 1944 р. не повертається.

Останній закінчений твір Екзюпері — мудра і щира казка "Маленький принц", написана 1942 р. в Нью-Йорку і там же видана вперше.

20—30-ті роки ХХ ст. були роками "молодості" авіації. На ще не досконалих машинах пілот Сент-Екс (так називали його друзі) оволодів технікою нічних польотів, вчився керувати гідролітаком, прокладав перші повітряні траси. Не один раз він розбивався, але завжди боровся за життя і перемагав, часто, ризикуючи життям, летів на допомогу друзям. Сент-Екзюпері завжди відчував відповідальність за людей і перед людьми. І чим частіше бачив смерть, тим більше любив життя. Чим довше бував у небі, тим більше вабила його земля. Йому хотілося бачити її мирною та щасливою. З'являлися думки, якими не можна було не поділитися з людьми. Так пілот Сент-Екс став письменником Сент-Екзюпері. Він почав із повістей "Південний поштовий" (1929 р.) і "Нічний політ" (1931 р.) — про життя

та працю льотчиків. Під час громадянської війни в Іспанії письменник із тривогою пише про майбутню долю Європи, якій загрожує фашизм. Турботою та любов'ю до людей пройнята його повість "Планета людей" (1939 р.).

Коли почалася II Світова війна, льотчикові Сент-Екзюпері лікарі заборонили літати: далися взнаки старі рани. Та він повертається і воює до того дня, коли Францію захопили фашисти. Потім письменник змушений був емігрувати до США. Скорботою про долю Франції, гнівом до ворога, що топче землю Європи, вірою в світле майбутнє планети, на якій має перемогти розум, наповнені сторінки повісті "Військовий льотчик".

В ім'я незалежного, мирного життя на всій землі Сент-Екзюпері знову добивається права літати. Скалічений, поранений, він навіть не міг без допомоги товаришів одягти комбінезон і сісти в кабінку — але ще міг вести машину й літати у розвідку. Та 31 липня 1944 року його літак не повернувся на базу... Пілот Сент-Екс назавжди залишився у небесах, а письменник Сент-Екзюпері прийшов до людей, щоб допомогти їм зрозуміти самих себе.

А 31 липня 1944 року, менш як за два тижні до звільнення Франції від фашистських загарбників, військовий льотчик Антуан де Сент-Екзюпері, піднявшись у повітря з аеродрому в Корсиці, полетів на завдання і був збитий над Середземним морем. Так обірвалося життя чудової людини, яка писала: "Я хочу брати участь у цій війні в ім'я любові до людей".

Він почувався відповідальним перед людьми.

Знайдено доказ загибелі А. Сент-Екзюпері. Понад 50 років після таємничого зникнення Сент-Екзюпері усі версії смерті письменника будувались лише на свідченнях очевидців. Те, що не могли зробити оснащені новітніми приладами кораблі, що багато років займалися пошуками літака А. Сент-Екзюпері на дні Середземного моря, випадково вдалося простій рибальській шхуні "Обрій".

Власник шхуни знайшов срібний браслет та алюмінієві уламки літака.

Слово вчителя

Тож, згадаймо зміст казки, спробуймо розібратися в її багатозначних образах. Задум жодного із закінчених творів Сент-Екзюпері не виношував так довго, як "Маленького принца". По-справжньому мотиви цього твору почали складатися з початком II Світової війни. У той час Сент-Екзюпері часто малював один і той же малюнок: маленький хлопчик із крильцями і без них, що здивовано дивиться з-за хмар на землю. Цей дивовижний хлопчик дедалі більше не давав спокою письменникові, льотчикові, бійцеві. Казка була написана у Нью-Йорку протягом 1942 року і вийшла друком навесні 1943 року. Це був останній твір Сент-Екзюпері. Він став переконливим доказом повного поетичного самопізнання людини. "Маленький принц" яскравим світлом осяває й інші твори письменника. Без нього взагалі важко зрозуміти глибину задумів і прагнень митця. Маленький принц — улюблений герой Сент-Екзюпері, виразник його найпотемніших думок і сподівань.

У "Листі заручника" письменник писав: "Мені байдуже, уб'ють мене на війні чи ні. Але якщо я повернуся живим з цієї "невдячної, але необхідної роботи", переді мною постане тільки одне запитання: що потрібно сказати людям?".

Що хотів сказати людству письменник Сент-Екзюпері у своїй філософській казці-притчі "Маленький принц", ми й повинні дізнатися.

Словникова робота

Притча — повчальна алегорична оповідь, в якій фабула підпорядкована моралізаційній частині твору. У притчі зосереджена певна дидактична ідея.

Цей твір став одним із засобів вираження морально-філософських роздумів письменника, нерідко протилежних загальноприйнятим, панівним у суспільстві уявленням.

Чому казка-притча філософська? Бо піднімає серйозні філософські проблеми — сенсу буття, дружби, кохання, відповідальності.

Бесіда з учнями. Аналіз тексту присвяти

- Прочитайте виразно присвяту.
- Кому присвячений твір? (Леону Верту, кращому другу письменника.)
- Як ви розумієте слова: "Адже усі дорослі спочатку були дітьми, тільки мало хто з них про це пам'ятає"? (Світ дітей значно чистіший за світ дорослих. Цей твір — відповідь письменника на усі ті суперечки, що були у нього з Леоном Вертером. Водночас автор підкреслює нікчемність усіх розходжень у поглядах перед наявністю того прекрасного, що є у кожній людині, навіть коли воно дуже глибоко заховане.)
- Поміркуйте над назвою твору. Які асоціації, почуття вона викликає? (Перша асоціація — з казкою, адже саме там головні герої — принци та принцеси. Але розмірковуючи над назвою, можна піти далі: принц у народній казці — це втілення шляхетності, ідеалу людини. Отже, назва "Маленький принц" може бути сприйнята і як авторський пошук ідеалу, його розвиток, зростання, і як туга за втраченою людством шляхетністю почуттів, вчинків, і як заклик стати на захист цих ідеалів. Сама вже назва, "Маленький принц", створює образ чогось неймовірно тендітного, беззахисного, викликаючи почуття ніжності й легкого смутку.)
- Як ви гадаєте, кому адресована казка: дітям чи дорослим? Чому? (Дорослим і дітям. Дорослі створюють усі проблеми, що існують у світі. Але вони ще й відповідають за дітей, яких треба виховувати.)
- Знайдіть ознаки казки й притчі у творі. (Незвичний сюжет, персоніфікація рослин, тварин (Лис, Троянда, Змія) — це елементи казки. У творі багато алегорій (баобаби, вода), подаються морально-філософські роздуми письменника — це елементи притчі).
Інсценізація уривків твору (Маленький принц – король, шанолуб; с.45-48)
- Як ви думаєте, які повчальні моменти містить казка? (Твір містить філософські роздуми про сенс життя людини. Письменник прагне переконати людей, що головне — це їхні душі, відношення до матеріальних та моральних цінностей. Треба любити життя, людей і ти будеш щасливим.)
- Як ви вважаєте, чому оповідач показував свій малюнок тим, "хто, здавалося, мав світлий розум"?
- Які цінності людського життя захищає у своєму творі А. де Сент-Екзюпері?
- Який образ твору допомагає усвідомити беззахисність людини?
- У чому полягає гуманістичний зміст твору? (Твір пройнятий любов'ю до людини, прагненням достукатися до її душі, сколихнути, змусити замислитися й очиститися від усього нещирого й непотрібного, повернути втрачену дитячу щирість, чистоту, безпосередність.)

ІІІ. ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Підсумкова бесіда

- Що вас вразило у розповіді про життя письменника?
- Назвіть найвідоміші твори письменника.
- Подумайте, у чому вбачав своє покликання А. де Сент-Екзюпері. Від чого він застерігав?
- Пригадайте, коли було написано філософську казку "Маленький принц"?
- Як ви вважаєте, чи пов'язаний зміст казки з подіями, що відбувалися у світі?
- Яке враження справив на вас маленький принц?
- Вказати, чи досягли мети уроку.

ІV. ОЦІНЮВАННЯ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Дібрати матеріал про подорожі Маленького принца; виписати філософські вислови про сенс життя, його цінності.

УРОК 46

Тема: Річард Бах-американський письменник. Художній світ письменника.

Мета: дати стислі відомості про творчість Річарда Баха, осмислити особливості художнього світу письменника та розкрити особливості розвитку фантастичного сюжету в повісті «Чайка Джонатан Лівінгстон»;

- актуалізувати знання учнів про жанрові особливості художнього тексту;

- вчити висловлювати власну думку; сприяти вихованню моральних принципів, заснованих на філософській теорії, формувати уважного читача, наділеного почуттям літературної інтуїції.

Обладнання: портрет письменника, тексти повісті-притчі «Чайка Джонатан Лівінгстон»; рисунки «Сенс життя», «Шлях до пізнання», ілюстрації до твору.

Епіграф: «Крила є у всіх...»
Річарда Бах

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності.

1. *Вступне слово вчителя.*

.Чи є така пташка, яка б змогла прожити без крил, без польоту, без неба? Чи є на світі хоч одна людина, яка з малих літ не прагнула б відшукати в цьому житті своє земне щастя? Та кожен уявляє його по-своєму. Для одного це синиця в жмені, для іншого — журавель у небі. А скільки гірких розчарувань буває на схилі літ, коли розвіюються старі ілюзії і приходить прозріння! І тоді людина, яка досягла всіх земних благ, відчуває себе глибоко нещасною. Якби можна було почати життя заново, вона прожила б його зовсім інакше. А вже пізно. Бо підступила та грань, за якою на неї чекають тлін і вічний морок. А могло б початися безсмертя... Та душа не прокинулася вчасно, не піднялася над суєтою буття, не полетіла до світла, не пізнала справжнього щастя. То ж у яких світах його шукати, як розпізнати? Над цим вічним питанням замислювались найбільші мудреці світу. Серед них і американський письменник Річард Бах

II. Уголошення теми та мети.

III. Формування нових знань, умінь, навичок.

1. Доповідь про життя та творчість письменника.

Річард Дейвіс Бах народився 23 червня 1936 року в Оук Парку, штат Іллінойс. Син Роланда Баха, колишнього капелана армії США, та Руфі (Шоу) Бах. По лінії матері Річард Бах є прямим нащадком великого німецького композитора Йогана Себастьяна Баха. З 1955 року Річард Бах поступив в Університет штату Каліфорнія в Лонг-Біч (Long Beach State College), де навчався протягом чотирьох наступних років і брав уроки пілотування літака. Приблизно в цей час познайомився з своєю першою дружиною Бетті, яка народила йому шестеро дітей. Однак це не зупинило його, коли у 1973 році він вирішив розлучитися, втративши віру в шлюб як такий. Син від першого шлюбу Джонатан, написав книгу

«Понад хмарами» про стосунки з батьком, якого він ніколи не знав. Істинною пристрастю Річарда завжди були літаки: армійську службу він проходив в резерві військово-морського флоту. У 1956-59 рр. працював пілотом у Військово-Повітряних Силах США. У 1960-х він очолював Асоціацію старовинних літаків (Antique Airplane Association), а також працював пілотом-каскадером, авіаінструктором, гастролером (barnstormer) на Середньому Заході, де він продавав прогулянкові польоти на біплані по три долари з людини. У цей час Річард Бах також працював незалежним письменником, продаючи свої статті таким журналам як «Флаінг» (де він також працював редактором по сумісництву), «Соурінг», «Еір Фектс» та ін. Більшість книг Річарда Баха певним чином пов'язані з польотом, починаючи з ранніх оповідань, в яких йде мова про літаки, зокрема його перша книга «Чужий на Землі» (1963), закінчуючи пізнішими творами, в яких письменник використовує політ як філософську метафору. Всесвітньо відомим Річард Бах став після публікації філософської притчі «Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон» у 1970 році. На зйомках фільму «Livingston Seagull» (1973) Бах познайомився з своєю майбутньою дружиною, акторкою і в 1981 році вони одружились. З того часу Леслі була постійним співавтором свого чоловіка, а також стала героїнею книг «Міст через вічність», «Єдина» та «Втеча від безпеки». У 1997 році Річард Бах і Леслі Перріш розлучилися. В квітні 1999 року Річард Бах одружився втретє з Сабріною Нельсон-Алексопулос. 31 серпня 2012 року легкомоторний літак, за штурвалом якого знаходився особисто письменник, потрапив у авіакатастрофу. Під час посадки він зачепив лінію електропередач. Річард Бах отримав черепно-мозкову травму і переломи. Він був госпіталізований, за останніми повідомленнями знаходиться у тяжкому, але стабільному стані. Річард Бах був госпіталізований на 4 місяці, згодом виписаний додому. Він повідомив, що досвід зустрічі зі смертю надихнув його до закінчення четвертої частини повісті «Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон». За день до аварії Річард Бах передав у видавництво свій останній на цей час твір «Travels with Puff», який 19 березня 2013 року вийшов друком. Саме на літаку з назвою «Puff», письменник і потрапив в аварію.

Примітка. Під час розповіді вчитель звертає увагу учнів на портрет письменника.

2. **Складання анкети письменника (запис на дошці.)**

1. Прізвище, ім'я, по батькові: Річард Бах.
2. Роки життя: 1936 рік народження – донині.
3. Країна, яку представляє: Америка.
4. Жанр, в якому прославився: повість.
5. Напрямок в літературі: екзистенціалізм.
6. Найвідоміші твори: «Ничто не случайно» (1963), «Біплан» (1966), «Чужий на землі» (1963), «Чайка Джонатан Лівінгстон» (1970).

IV. Актуалізація знань з теорії літератури.

1. **Словникова робота: фентезі, екзистенціалізм.**

Фентезі – (англ. *fantasy* – *фантазія*) – літературний жанр фантастичної літератури, дія якого відбувається у вигаданому світі, де чудеса і вигадка нашого світу є реальністю.

Екзистенціалізм – літературна течія, основою якої лежить зосередженість на особі, яка залишалася наодинці з буттям. Екзистенція з латини перекладається як «існування».

Письменники-екзистенціалісти вважали, що існування передуює справжній сутності людини, котра знаходить свій сенс життя.

2. Робота над текстом

«Чайка Джонатан Лівінгстон» (1970) — одна з головних книг ХХ ст. Це стисла і мудра притча про велику мрію, яка живе в душі кожної людини, — мрію про політ, про покликання, мрію про безмежну досконалість.

Ідея написання книги виникла в автора 1959 року і була реалізована через вісім років. Письменник вважав, що він не автор твору, а лише медіум. Одного разу, прогулюючись туманним берегом каналу Белмонт Шор (штат Каліфорнія), почув Голос, який вимовив загадкові слова: «Чайка Джонатан Лівінгстон». Підкоряючись Голосу, він сів за письмовий стіл і записав марево, що пройшло перед його очима, як кінофільм. Але на

цьому історія майже скінчилась. Скільки письменник не намагався власноручно продовжити повість, йому це не вдавалось, аж поки через 8 років примарилось продовження. Повість не зразу вразила видавців і читачів, спроби видати її окремою книжкою закінчилися невдало. Лише після того, як книгу було ілюстровано чудовими фотографіями фотографа — анімаліста Расела Масона, вона стала успішною.

За жанром — це алегорично-філософська повість про призначення людського життя. Річард Бах задумав написати про птаха, який мріяв пройти крізь стіну обмежень і заборон, виявивши наполегливість у подоланні своїх обмежених можливостей, упевненість у необхідності боротьби за досягнення своєї мети.

Ім'я чайки Джонатан Лівінгстон — ім'я славетного американського льотчика 30-х років ХХ ст.

Притча складається із трьох частин, епіграфу: «Справжньому Джонатану- Чайці, яка живе в кожному із нас»

Стислий переказ тексту:

Головний герой — Чайка Джонатан Лівінгстон — був не таким, як уся зграя. Його не приваблювала їжа, він мріяв навчитися літати, зрозуміти, що треба зробити, щоб прискорити політ. Задля реалізації своєї мети відмовився від їжі, незважаючи на худобу, бо мав одні кістки та пір'я. Таку позицію Джонатана в зграї ніхто не розумів, навіть його батьки, які постійно нагадували синові про вічне покликання чайки — літати для того, щоб їсти. Тому поведінка героя сприймалася іншими як своєрідне протиставлення, бажання залишитися вільним і незалежним від загальноприйнятих законів, прагнення заглянути в майбутнє, викликати в інших бажання до досконалості та зміни життєвого устрою на краще.

Чайка Джонатан працював на межі своїх можливостей, намагався бути зосередженим та обережним, проте часто зазнавав невдач. Іноді падав на поверхню води так боляче, що йому здавалося, ніби розбився. У такі хвилини намагався бути нормальною Чайкою, усвідомлюючи, що так буде краще для всіх. Потім усвідомлював, що втрачав зв'язок із Силою, яка змушувала його шукати знання. Це спонукало знову опановувати свій страх і основи мистецтва вищого пілотажу, залишатися вірним своїй мрії.

Щасливий і окрилений радістю відкриття власного Прориву (усі навчаться літати, здобудуть свободу), він чекав на визнання зграї. Однак його покликали до Кола з метою відлучити від себе, прирекли на самотність через безвідповідальність і небажання скоритися. Усі члени зграї були переконані в одному: нікому із чайок не дано зрозуміти сенс життя, бо вони приходять у світ для того, щоб їсти і за рахунок цього якомога довше в ньому існувати.

Незрозумілий, нескорений, самотній, решту своїх днів чайка Джонатан провів у вигнанні. Герой не дорікав собі, не шкодував про ціну, яку довелося заплатити за своє прагнення бути першим серед інших у пошуку Прориву. Єдине, що непокоїло його, — це відмова інших чайок повірити в славу польоту. Причини такого порочного життя він вбачав у страхові, злові і нудзі.

Чайка Джонатан не один мав бажання навчитися майстерно літати. Були зграї чайок, які майстерно літали і постійно вдосконалювали свою техніку польоту. Йому пощастило зустрітися з такими розумними птахами, повернутися на їхню землю, бути прийнятим до їхньої зграї.

Чайка Джонатан бачив, що для кожної чайки найвагомішим у житті було удосконалення польоту і самого себе. Йому було дуже гарно з розумними птахами. Він багато чому навчився у своїх братів, у нього навіть були учні. Однак за природою Чайка Джонатан був народжений для того, щоб відкривати істину для інших. Йому понад усе хотілося повернутися до своєї, рідної, зграї і навчати своїх братів гарно літати.

Повертаючись до рідних країв, Джонатан зустрівся з Чайкою Глетчер Лінд, якого вигнали за любов до польоту. Він став ідеальним учнем Джонатана. Через три місяці до них приєдналося ще шість учнів чайок — вигнанців, яких захопила ідея літати заради

польотів. Коли всі вони набули певної майстерності, Чайка Джонатан повідомив їм про те, що настав час повернутися до рідної зграї. Однак учні не поділяли думок свого вчителя, бо знали, що без дозволу не можна повертатися туди, де їх не чекали і не кликали. Переконливими для них стали такі слова Чайки — вчителя: «Ми вільні, а тому маємо право йти туди, куди бажаємо, і бути самими собою усюди, де знаходимося». Саме ці слова пробудили у птахів дух свободи, незалежності, гордості і бажання не скоритися іншим, показати, що вони можуть жити ще краще і без зграї.

Повернення і політ чайок — вигнавців захопив зграю, яка, не зважаючи на заборону Голови, вступила з ними в спілкування. Поступово навколо Джонатана та його учнів з'являлися птахи, які приходили уночі, щоб слухати пояснення вчителя. Спочатку вони ховалися, боялися бути викритими. А вже через місяць від зграї відкололася перша чайка Терренс Лоуелл, яка стала восьмим учнем Джонатана. Слідом за нею із зграї пішов Керк Мейнард.

Тисячі птахів милувалися польотом Джонатана та його учнів, прислуховувалися до слів учителя, не звертаючи уваги на те, що їх можуть побачити. Щодня кількість чайок збільшувалася. У зграї про Джонатана говорили різне: він або Бог, або диявол. Більшість усе ж таки схилилися до другого твердження. Разом з тим ніщо не зупиняло Чайку Джонатана у своєму прагненні змінити життя чайок на краще. І коли він побачив, що його учні вже не потребували допомоги, назавжди покинув їх, виконавши свою місію на землі. Його смерть — це перехід до нового життя і нових страждань

V. Домашнє завдання.

Прочитати Повість-притчу «Чайка Джонатан Лівінгстон» Р.Баха.

VI. Оцінювання учнів.

УРОК 47

Тема: Р.Бах. Повість-притча «Чайка Джонатан Лівінгстон»

Мета:

- розкрити своєрідність зображення світу очима вільного птаха чайки Джонатана Лівінгстона, осмислити філософський зміст повісті-притчі;
- розкрити символіку повісті ;
- розвивати вміння знаходити в тексті художню деталь і визначати її смислове навантаження, творчу уяву учнів, навички аналізу художнього твору, розкрити поняття *фентезі, повість-притча, екзистенціалізм*;
- вчити висловлювати власну думку; сприяти вихованню моральних принципів, заснованих на філософській теорії, формувати уважного читача, наділеного почуттям літературної інтуїції.

Обладнання: портрет письменника, тексти повісті-притчі «Чайка Джонатан Лівінгстон» ; рисунки «Сенс життя», «Шлях до пізнання», ілюстрації до твору.

Епіграф: *Жити – це не означає дихати, це значить...*

Ж.-Ж. Руссо.

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності.

2. **Вступне слово вчителя.**
 - Кожен із вас, мабуть, часто замислюється над запитанням «Для чого я живу?», «У чому сенс життя?» і кожен може дати відповідь, але яку? «Заробити грошей, знайти гарну роботу», – скажете ви. А що для цього потрібно? Як знайти відповідь? Тому за допомогою звернімося до американського письменника-екзистенціаліста Ричарда Баха та його повісті-притчі «Чайка Джонатан Лівінгстон».
2. **Перегляд репродукції « Чайки і море».**

3. **Бесіда.**

- Які асоціації у Вас виникли під час перегляду картинки?
- Що нагадала вам зграя чайок? (Суспільство людей.)
- Чи всі схожі чайки між собою? (Ні. Всі різні, як і люди.)
- Де відбуваються події у відео? (Море.)
- -Що символізує море? (Море – свобода, безмежність, життя.)
- Отже, чайка і море, людина і життя.

II. Актуалізація знань з теорії літератури.

1.Словникова робота:

Повість-притча – епічний твір з моральною повчальною ідеєю.

2.Оголошення теми та мети.

3. **Робота з епіграфом. Читання. Бесіда.**

- Як ви розумієте епіграф?
- Чи все зрозуміло?
- Як би ви продовжили думку Ж.-Ж. Руссо?
- У кінці уроку ми повернемося до епіграфа та з'ясуємо, чи правильно ви спрогнозували кінцівку висловлювання.

III. Формування нових знань, умінь, навичок.

1.Етап передрозуміння твору.

Бесіда.

- Яке враження на вас справила повість-притча?
- Що сподобалося найбільше?
- Що здалося незрозумілим і дивним?
- Які асоціації виникли?
- Яка була ваша перша думка щодо сюжету?
- Які ви запропонували б теми до уроку? («Безмежний політ Чайки», «Куди кличе нас Чайка?»)

4. **Аналітико-інтерпретаційна частина уроку.**

- Хто є головним героєм повісті? (Чайка Джонатан Лівінгстон.)
- Де відбуваються події? (На березі моря.Зграя чайок.)

Примітка. Протягом бесіди колективно заповнюємо рис. 1 «Сенс життя Джоната Лівінгстона».

- Отже, у нас виокремлено світ Зграї. Охарактеризуйте світ Зграї? Які закони діють у ній?

- Чим відрізняється Джонатан від інших чайок?

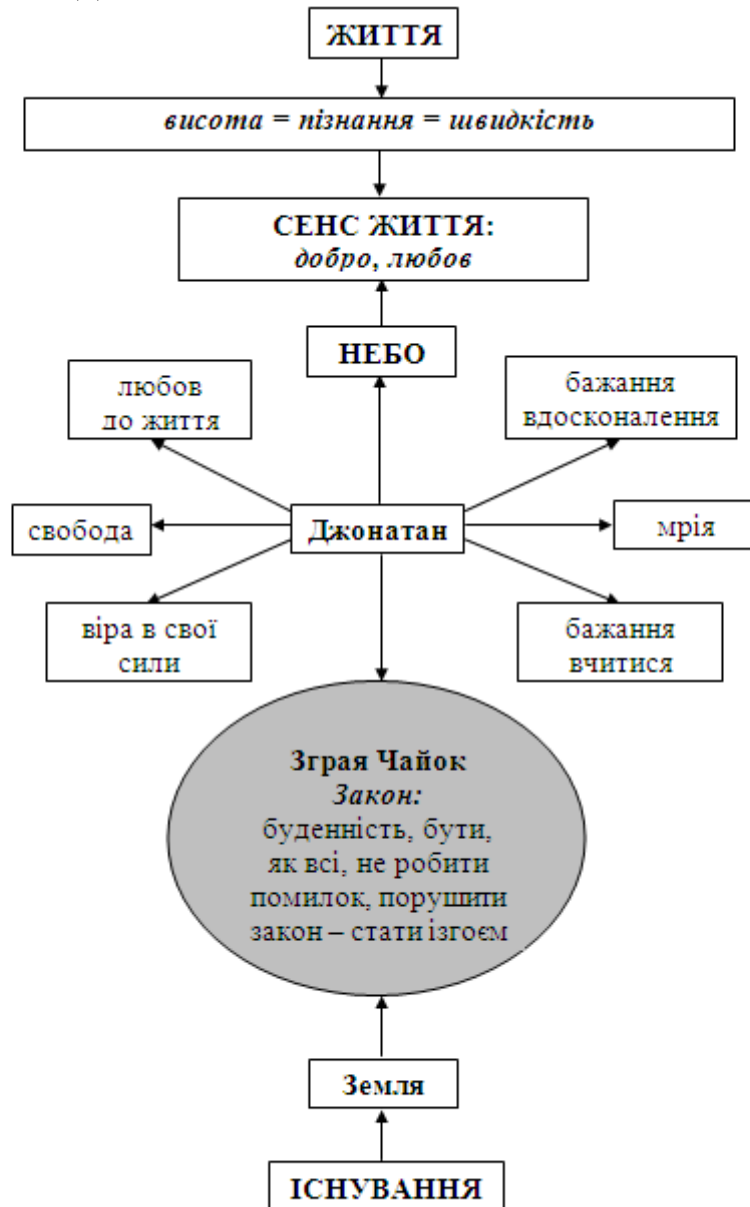

Рис. 1. Сенс життя Джоната Лівінгстона

- Розгляньте ілюстрацію. Що можна сказати про політ чайки? (Чайка летить проти вітру, на відміну від іншої.) Про що це свідчить? (Не такий як всі. На незвичайний політ вказують крила.)

- Чому Джонатан постійно відмовляється від їжі? («Голодний и счастливый, он утолял свою жажду знаний».) (Теорія буддизму. Довідка: **Буддизм** – релігія, що проповідує відмову від страждань шляхом відмови від бажань і досягнення «вищого пізнання» – нирвани.)

- Чи страждає герой? Чому? (Так, йому не вистачає «вищого пізнання».)
- Чому чайки не розуміли його? Зачитайте епізод із твору.
- Чому Джонатан не хотів бути таким, як всі, знаючи про ставлення інших, ішов наперекір Зграї?
- До чого прагнув герой? (Продовження роботи над рис. 1.)
- Чи вдавалися йому спроби навчитися літати? (Він боявся себе втратити. Маленький принц теж боявся втратити себе, загубитися у світі, стати таким, як усі.)
- Який момент був переломним у його житті? Зачитайте. (Після невдалої спроби, отямившись у темряві.)
- Які природні образи підкреслюють його стрімке бажання? (Образ вітру, ранку.)
- Розкрийте символічне значення образів вітру, ранку? (Вітер – поривання, наймовірне бажання, Джонатан був, як стрімкий вітер, ранок – початок нового життя. *«Он как будто родился заново, трепеща от восторга, что преодолел страх».*)
- Чого досяг Джонатан? (*«О миг торжества! Предельная скорость! Это – прорыв в запредельное. Звёздный час в истории Стаи! Будущее забрезжило светом надежды».*)
- Чому герой був упевнений у власних силах?
- До чого привело його бажання літати? (Став ізгоєм.)
- Його світ змінився? (Продовження роботи над рис. 1.)
- Що було рятівним для нього? (Небо, свобода.)
- Що символізує небо? (*«Небеса – это совершенство».*)
- Які події змінюють його життя? (Зустріч з іншими чайками, зокрема з Чангом Салліваном.)
- Чи змінилося життя Джонатана, коли він зустрів чайку Чанг? (Чанг був його наставником, спрямовує його на шлях пізнання.) Доведіть цитатами з тексту. (Знову теорія буддизму: *«Чайки, что скитаньям предпочитают совершенство, успевают везде и всюду».*)
- Чому чайка повинна пройти певний шлях, щоб стати Великою? (*«Смысл жизни в том, чтобы найти идеал, постичь его и явить остальным».*)
- Який закон діє для Великої Чайки? (*«Быть самим собой. Без свободы чайка – не чайка».*)
- Знайдіть описи чайок. Чому чайки зображені саме у таких кольорах? (*Сверкающие, серебристые, сияние крыльев, лучезарное свечение, ослепительные, отлиты из полированного серебра, белоснежные, белые перья.*) Чому такі кольори?
- Чанг висловив таку думку: *«Летать прошлым и будущим, познать суть добра и любви».* Чи згодні ви з цією думкою? Доведіть.
- Яка думка не давала спокою Джонатану? (Він хотів повернутися до своєї Зграї.)
- Остаточним рішенням було повернутися. Прокоментуйте останню пораду, яку дав Саллі Джонатану. (*«Та чайка видит дальше, которая выше летит».*)
- З ким зустрівся Джонатан, повертаючись додому? (Флетчер Лінд.)
- Хто такий Флетчер Лінд? (Учень Джонатана.)
- Чим він відрізнявся від інших учнів Джонотана? (Він був таким, як і свого часу сам Джонатан. – Гордовитим, юним, вільним.) **Джонатан стає на новий шлях пізнання, передаючи свій досвід іншим ізгоям.**
- Чого навчає Лівінгстон своїх учнів? (Запис міркувань у зошити.) Обґрунтуйте.
 1. *«Дальше видит та птица, которая выше летает».*
 2. *«Серость жизни, страх и зависть – причина того, что жизнь чайки столь коротка».*
 3. *«Высь – познание сути добра и любви».*
 4. *«Быть самим собой. Без свободы чайка – не чайка».*
- Чому, навчивши своїх учнів, Джонатан вирішив повернутися з ними до Зграї?
- Чи виникало почуття страху у чайок? (Так, але *«Свободные птицы вольны лететь куда хотят и быть самими собой».*)
- Прокоментуйте реакцію Чайок зі Зграї на побачене. (Здивування, насолода побаченого польоту, згодом коло однодумців-учнів Джонотана поповнилося.)

- Чому Джонатана чайки називали «Син Великої чайки», «Диявол», «Злой геній»?
- Чому так по-різному? (Після падіння Флетчера. Тому що у будь-якому світі існує пояснення незвичайного – або святий, або диявол. *«Для них ти либо чистое божество, либо нечистая сила».*)
- Як ви гадаєте, чому у Джонатана не було ненависті до Зграї? (*«Нужно учиться видеть истинную чайку и в каждой из них помочь им разглядеть ее в себе. Это называется любовью.и это есть дар».*)
- Чому саме Флетчеру вирішив передати наставництво наш герой? Думку підтвердіть цитатами. (*«Его сердце было наполнено добром и любовью».*)
- Чому Джонатан дав пораду своєму учневі наостанок? Чи було це потрібно Флетчеру? (*«Не верь тому, что говорят тебе твои глаза: их возможности ограничены.Смотри так, чтобы понять, осознай то, что уже известно тебе, и ты увидишь путь к полёту».*)
- Пригадайте вислів мудрого Лиса із твору «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері: *«Добре бачить тільки серце. Найголовнішого очима не побачиш».* Що мається на увазі? (Світ, людину потрібно відчувати душею, а не тілом.)
- Чи був передбачуваним фінал повісті-притчі?
- Як ви думаєте, що сталося з Джонатаном? (Переродження в іншу форму – духовну. Маленький принц помер, щоб воскреснути у зорях.)
- Що допомогло героєві на шляху до досконалості? (Заповнюємо рис. 1. Після його заповнення робимо висновки: Джонатану допомогло бажання свободи вибору, пізнання, вдосконалення, віра у власні сили, любов та добро на відміну від інших у зграї, де вони існували, а не жили.)
- Отже, який же шлях пройшов Джонатан до пізнання? (Робота з рис. 2 «Шлях Джонатана до пізнання»)

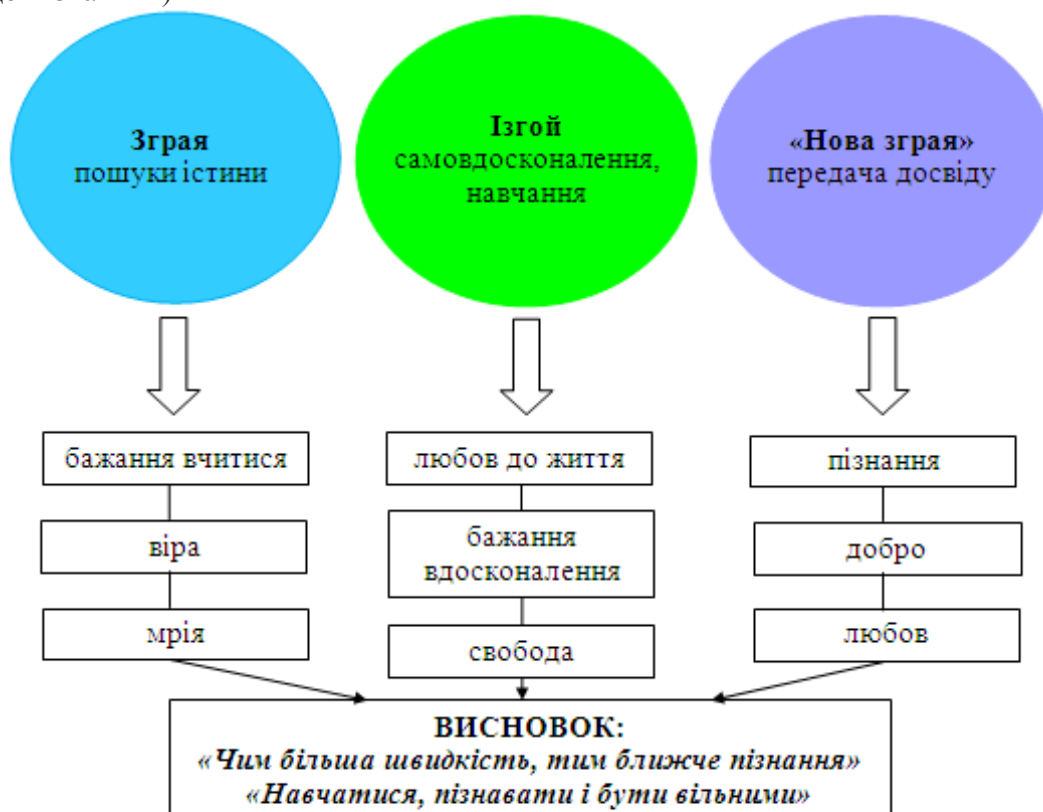

Рис. 2. Шлях Джонатана до пізнання

IV. Підсумкова бесіда.

- Знайдіть ознаки притчі у творі. (Морально-філософські роздуми автора.)

- Як ви думаєте, які повчальні моменти містить твір? (*Філософські роздуми* про сенс життя людини. Потрібно любити життя, людей і ти досягнеш найвищих почуттів. **Ознаки казки:** незвичний сюжет, персоніфікація птахів.)
- З яким твором можна провести паралель, читаючи повість-притчу Р. Баха? (А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц».)
- Яка авторська думка у притчі «Маленький принц»? (Шлях до істини нелегкий. Доводиться бачити багато негативного, проходити через різні випробування. Людина увесь час перебуває у пошуку. Подорож Маленького принца – це шлях до пізнання світу, шлях до істини.)
- Визначте головну авторську думку повісті-притчі Р. Баха.
- Дійсно, у кожному із нас живе Чайка Джонатан Лівінгстон, тільки потрібно навчитися бачити справжню людину і в кожній із них допомогти розгледіти її в собі. Джонатан – це символ безкінечних можливостей того, хто вміє мріяти, вірити в досконалість, любити життя. І тоді людина здатна пізнати добро, любов, і знайти свій сенс життя.

Велика Чайка = Справжня Людина

- Чи можемо ми дати відповідь на запитання теми уроку «У чому сенс життя?» і продовжити вислів Ж.-Ж. Руссо? (Учні висловлюють власні думки, обґрунтовують їх: «Жити – це не означає дихати, це значить ... діяти». Ж.-Ж. Руссо.)

V. Домашнє завдання.

1. Написати твір-мініатюру «Сенс мого життя».
2. Розмалювати світи Джонатана Лівінгстона.

VI. Оцінювання учнів.

Костюк Л.М.,
Вчитель зарубіжної літератури
Воробіївської ЗОШ І-ІІІ ст

УРОК 48

Тема. Літературний калейдоскоп.

Узагальнення та систематизація навчального матеріалу 8 клас

Мета: узагальнити та систематизувати вивчений протягом року матеріал; розвивати увагу та кмітливість, комунікативні навички, уміння працювати в групі та індивідуально; виховувати прагнення пізнавати дедалі більше у світі літератури.

Обладнання: предмети для сценок; маркери, аркуші паперу для презентації; роздатковий матеріал

Тип уроку: урок узагальнення та систематизації знань

Хід уроку

I. Організаційний етап

II. Оголошення теми й мети уроку

III. Узагальнення і систематизація знань, умінь і навичок

1. Інсценізація «Знайомтесь: автор».

Завдання: назвати автора, дати коротку інформацію про нього, його основні твори.

Сцена 1

(*Виходить чернець із пером у руці й аркушем паперу. Пише вірні, читає вголос.*)

Все-доброчесність, мудрість, ніжність,

біль – в одну чітку гармонію

зіткнулись, яка на землю лине

звідусіль. І слуха небо – з висоти

нагнулось, і вітер стих у лузі

серед піль так, що білинка не

поворухнулась. Коли то не любов,

цей жар – який же це недуг?

На все життя я запам'ятав той благословенний місяць, день і рік, коли біля порталу в авін'йонській церкві побачив її, мою Лауру, - чарівну, загадково-прекрасну. В рік 1327, у квітні, о першій годині шостого дня, увійшов я в лабіринт, з якого виходу немає.

(Ф.Петрарка)

Сцена 2

(Входить худий високий чоловік, одягнений як іспанський гідальго. Сідає біля люстерка.)

Сили небесні, так ось я який! Худе, довге обличчя, глибокі зморшки біля носа... Від минулого у мене залишились, мабуть, тільки очі (малює портрет). Послати б цей портрет президентові палати, те було б виразніше від усіляких слів. Зобразити б себе верхи на мулі (малює, іронічно посміхається). Сміх який? Хіба це лицар? Убогий, зморений скелет коня, а на ньому вершник, що їде, сумно звисивши ноги. Господи милосердний! Та це ж я! Той, що весь час блукав життєвою течією, бо все моє життя – ілюзії й розчарування... Лицар... Я все життя прагнув ним бути... А опинився за ґратами... Господи! Невже я їхав сам собі назустріч, наче привид... А для чого? Хто про це дізнається? А може – нащадки?... (Пише) «В однім селі в Ламанчі – а в якому саме, не скажу – жив собі не так давно гідальго...»

(Мігель Сервантес де Сааведра)

Сцена 3

(Входить жінка, одягнена в грецьку тогу)

Жереб мені

Випав такий:

Серцем палким

Любити

Ласку весни,

Розкіш, красу,

Сонця ясне

проміння.

(Сапфо)

Сцена 4

(Виходять двоє чоловіків з посохом у руках і торбинкою за плечима.)

Ми зустрілися на широких дорогах життя і потоваришували. Разом ми пройшли багато кілометрів, але завжди хотілося повернутися додому. Ми любимо дорогу, адже вона допомагає зрозуміти людські сподівання, мрії. А ще – вчить любити рідний дім. *(Лі Бо і ДуФу.)*

2. Інтелектуальна гра «Що? Де? Коли?» Античність та Відродження

Учитель формує команди, вони обирають назву та капітана, який веде облік відповідей кожного гравця

1) Гомер в «Одіссеї» описує його так? «Він стоїть по горло у воді, але вода відступає від нього, як тільки він нахилить голову, щоб напиться; над ним висять гілки з прекрасними плодами, але як тільки він протягує до них руки, гілки відхиляються». Хто ж так мучиться? *(Тантал)*

2) Кінь О.Македонського – Буцефал, Дон Кіхота – Росинант, за одним із міфів, крилатий кінь – Пегас. Що означає вираз «осідлати Пегаса?» *(Стати поетом)*

3) Скажіть по-латині «людський». *(Гуманний)*

4) Гомера давно вважають найвидатнішим письменником усіх часів, хоча він не написав жодного рядка. Усі твори Гомер тримав у пам'яті з тої простої причини... З якої? *(Що не вмів ні читати, ні писати)*

5) Її називали десятою музою, її профіль був викарбуваний на монетах, а сама вона стала першою в світі жінкою-поетесою. Назвіть її. *(Сапфо)*

6) У трагедії «Ромео і Джульєтта» Шекспір згадує випадок, що дійсно мав місце в англійському парламенті, в палаті лордів, коли члени цієї палати не змогли поміститися в своїх старовинних кріслах, тому їх довелося розширити. Що ж стало причиною цього? *(Штани, короткі до колін, але дуже пишні (їх набивали кінським волоссям))*

7) Дивна і непроста доля цієї фрески Леонардо да Вінчі, над якою він працював три роки. Декілька разів вона постраждала від повені; був час, коли наполеонівські солдати влаштували у трапезній стайню і проломлювали в стінах проходи для коней. Через чотири століття монастир був повністю зруйнований бомбою. На диво, лишилася лише одна стіна з відомою на увесь світ фрескою. А скільки чоловік зображено на цій фресці, якщо вона відображає момент, коли Ісус Христос промовив: «Один із вас зрадить мене...?» (13 чоловік; йдеться про «Тасмну вечерю»)

8) Усім відома ворожнеча Монтеккі і Капулетті в п'єсі В.Шекспіра «Ромео і Джульєтта». Але ворогували не лише представники цих родин, а й їх слуги. А тепер дайте відповідь, навіщо в 1 сцені 1 акту Самсон, слуга Капулетті, при зустрічі з Абрамом, слугою Монтеккі, починає гризти ніготь великого пальця? (Гризти ніготь великого пальця вважалося нанесенням іншому образи – те саме, що у нас показати язика. Самсон цим хотів образити Абрама, але при цьому не стати ініціатором бійки.)

9) Назвіть хоч одну «козлячу пісню» того, хто «потрясає списом». (Будь-яка трагедія В.Шекспіра)

10) Стоячи на колінах перед інквізицією, великий італійський фізик, механік, астроном епохи Відродження Галілео Галілей зрікся своїх поглядів. За легендою, після зречення Галілей сказав фразу, що стала крилатою. Скажіть її ви. («А все-таки вона обертається!»)

11) Чому студенти одного з факультетів університету епохи Відродження з нетерпінням чекали смертної кари злочинців? (Щоб анатомувати труп, оскільки робити це дозволялося лише стосовно злочинців)

12) Нині ця книга є другою після «Біблії», що перекладена найбільшою кількістю мов. Назвіть її. («Дон Кіхот» М. де Сервантеса)

3. Конкурс «Презентація»

Клас об'єднаний в 6 груп (за кількістю загальних тем.) Кожна група отримує одну з тем. Потрібно оформити на папері презентацію своєї теми, обравши для неї символи й записавши авторів книг та їх назви; визначити ключові терміни.

Тема 1. Вступ. Священні книги людства як пам'ятки культури і джерело літератури

Тема 2. Античність

Тема 3. Середньовіччя

Тема 4. Відродження

Тема 5. Бароко і класицизм

Тема 6. Література ХХ-ХХІ ст.. У пошуках себе і високого польоту

4. «Літературні прямокутники»

Учитель малює на дошці, а учні в зошитах прямокутники відповідно до кількості запропонованих слів-визначень та кількості літер у цих словах. У першому вертикальному рядку у кутику клітинки ставлять номер визначень. Також учитель виділяє вертикальний рядок, що у ньому повинно утворитися слово-поняття. Учитель читає визначення, а учні вписують відповідно слова у горизонтальні рядки. Якщо всі слова вписані правильно, то у виділеному вертикальному рядку утвориться слово. Якщо в класі мало учнів, прямокутники можна роздати кожній дитині індивідуально.

1				
2				
3				
4				
5				

1. Невеликий алегоричний твір повчального характеру. (Байка)
2. Великий за розміром, складний за будовою епічний твір, в якому широко охоплені життєві події та багатогранно змальовано персонажів. (Роман)
3. Літературні твори, написані розмовною мовою. (Проза)
4. Жанр японської поезії, трирядковий вірш. (Хайку)
5. Частина тексту, в якій перший рядок починається відступом вправо і яка становить певну тематичну і змістову завершеність. (Абзац)
Слово по вертикалі: казка.

1					
2					
3					
4					

1. Богиня світанку в давньогрецькій міфології. (Аврора)
2. Коротко висловлена думка з приводу якогось явища літератури чи мистецтва. (Відгук)
3. Дослівний уривок з чийогось твору. (Цитата)
4. Літературна гра, учасники якої змагаються в написанні віршів відповідно до наперед визначених рим. (Буриме)
Слово по вертикалі: ритм.

1				
2				
3				
4				
5				
6				

1. Невеликий ліричний вірш, що написаний в музично-поетичному стилі. (Пісня)
2. Особа, яка написала художній або інший твір. (Автор)
3. Найважливіша складова художнього твору, завдяки якій письменник переконливо правдиво відтворює життя. (Образ)
4. Літературні твори, написані невіршованою мовою. (Проза)
5. Почуття особливого піднесення, великого захоплення. (Пафос)
6. Один із основних родів художньої літератури, призначений для сценічного втілення. (Драма)
Слово по вертикалі: строфа.

1			

2			
3			
4			
5			
6			

1. Невеликий поетичний твір. (Вірш)
2. Співзвучність прикінцевих складів у рядку. (Рима)
3. Вид літературного твору. (Жанр)
4. Фольклорний твір героїчного характеру про історичні події в Україні. (Дума)
5. Поет, композитор і водночас виконавець своїх творів. (Бард)
6. Основна проблема, що її висвітлює письменник у своєму творі на певному життєвому матеріалі. (Тема)

Слово по вертикалі: шарада.

5. Встановити відповідність між назвою твору та його автором

«Ліада»	Антуан де Сент-Екзюпері
«Мішанин-шляхтич»	Марина Аромштам
«Дон Кіхот»	Гомер
«Пісня про хліб і шовк»	Мольєр
«Прометей закутий»	Мігель де Сервантес Сааведра
«Маленький принц»	ДуФу
«До Мельпомени»	Есхіл
«Коли відпочивають янголи»	Горацій

6. Конкурс «Показуха»

Представник кожної команди отримує список літературних героїв і повинен протягом трьох хвилин показати їх своїм однокласникам пантомімою так, щоб ті здогадалися, кого він зображує. Команда отримує стільки балів, скільки героїв вона назвала.

1. Ахілл
2. Прометей
3. Джульєтта
4. Дон Кіхот
5. Маленький принц
6. Пан Журден

IV. Підсумок уроку

Оцінювання кожного учня

V. Домашнє завдання

Рекомендації для літнього читання

